

FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

Samodhana

ಸಮೋದಾನ

Journal of Faculty of Social Science and Humanities

Samodhana

සමෝධාන

Editors

Senior professor Wasantha K. Dissanayake
Professor S.K. Naradda Gamage

Faculty of Social Sciences and Humanities,
Rajarata University of Sri Lanka,
Mihintale

FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

All rights reserved.

© FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

September 2025

ISSN 2235-9109

Editors

**Senior professor Wasantha K. Dissanayake
Professor S.K. Naradda Gamage**

All rights reserved. No any part of this book may be reproduced, stores in a retrieval system or transmitted in any form or by any meany electronic, mechanical, photocopying recording or otherwise withours the express written permission or agreement of the Editor-FSSH.....

Page desing by:
Sanu Crecation
0767502625

Published by:

Rajarata University of Sri Lanka,
Mihintale, Sri Lanka.

MESSAGE OF THE VICE CHANCELLOR

It is my pleasure to extend my warmest greetings on the publication of Volume 14 Issue 1 of SAMODHANA, the research journal of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka. Research is at the heart of a university's mission to generate knowledge, foster critical thinking, and contribute to the advancement of society. In this context, SAMODHANA provides a valuable platform for academics and researchers to share their scholarly work, exchange ideas, and contribute to contemporary academic and social discourse.

I am confident that this journal will encourage high-quality and impactful research while strengthening the research culture of the Faculty and the University. I also hope that it will create greater opportunities for collaboration, interdisciplinary research, and the dissemination of knowledge at both national and international levels.

I commend the editorial team, reviewers, contributors, and all those who have worked towards the publication of this issue of the journal. I wish the journal continued success and wider recognition in the years ahead.

Prof. P. M. B. Jayathilake
Vice Chancellor
Rajarata University of Sri Lanka

MESSAGE OF THE DEAN

It is with great pleasure that I extend my warmest greetings on the publication of this 14th volume Issue I of the Journal of *Samodhana*, published by the Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka.

A university research journal is not merely a collection of scholarly work; it is a reflection of the University's commitment to knowledge creation, research, academic excellence, and its responsibility towards society. In this regard, The Journal of *Samodhana* provides a valuable platform for researchers to present diverse perspectives, and contribute to the advancement of knowledge.

I wish to express my sincere appreciation to all the academic staff members who have contributed their research, expertise, and valuable time to the publication of this volume. My gratitude also goes to the reviewers, editorial team, and all non-academic and administrative staff members whose dedication, coordination, and support have been essential to bringing this publication to fruition.

The continued publication of this journal also strengthens a culture of research, collaboration, and knowledge sharing within the University. It creates opportunities to build meaningful academic relationships with researchers and institutions beyond our university, enabling the exchange of diverse experiences and perspectives. Such scholarly engagement not only enriches our academic community but also allows knowledge generated within the university to reach a wider society.

I greatly appreciate the collective commitment and teamwork demonstrated by everyone involved in this endeavor. Such cooperation contributes to a sustainable research culture and a healthy and supportive academic environment in which research and innovation can continue to flourish.

I commend the Faculty of Social Sciences and Humanities for its continued dedication to scholarly publication and research. I wish The Journal of *Samodhana* continued growth, wider recognition, and success in contributing to the advancement of research, higher education, and society.

Prof. E.M.S Ekanayake

Dean

Faculty of Social Sciences and Humanities

Rajarata University of Sri Lanka

PREFACE

We are pleased to announce the launch of the 14th Volume of The Journal of Samodhana, published by the Faculty of Social Sciences and Humanities at Rajarata University of Sri Lanka. This interdisciplinary, peer-reviewed, biannual journal showcases rigorous scholarly research addressing contemporary conflicts and emerging trends at national and international levels. The Journal of Samodhana serves as a vital platform for multidisciplinary research, encouraging innovative approaches and fostering academic dialogue. It has established itself as a leading forum for serious researchers dedicated to understanding and resolving complex social issues.

All volumes of the Journal are accessible online, ensuring a broad dissemination of knowledge. We particularly welcome articles that explore new methodologies and scientific advancements in conflict studies and related fields.

We would like to extend my sincere gratitude to professor. Bandula Jayathilaka, Vice Chancellor, and Professor Samantha Ekanayake, Dean of the Faculty of Social Sciences and Humanities, for their unwavering support. Our heartfelt thanks also go to the esteemed panel of reviewers, contributing authors and the dedicated administrative and non-academic staff whose efforts have been invaluable in bringing this volume to fruition.

Finally, we express our deepest appreciation to all academic staff members of the Faculty of Social Sciences and Humanities for their continued commitment to the success of this Faculty Journal.

Thank you.

Senior professor Wasantha K. Dissanayake
Professor S.K. Naradda Gamage

SAMODHANA

Volume 14, Issue 1, September 2025

Panel of Reviewers

Prof. Ven. Olaganwatte Chandasiri

Department of Languages
Faculty of Social Sciences and Humanities
Rajarata University of Sri Lanka

Prof. Ven. Nedalagamuwe Dhammadinna

Department of Modern Languages
Faculty of Humanities
University of Kelaniya

Dr. Ven. Ariyawansa Morakandegoda

Department of Sinhala
Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Ruhuna

Prof. S.K. Naradda Gamage

Department of Economics
Faculty of Social Sciences and Humanities
Rajarata University of Sri Lanka

Dr. Kithsiri Mihira Bandara

Department of Sinhala
Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Ruhuna

Dr. E. Jani Alwis Samarakoon

Department of Modern Languages
Faculty of Humanities
University of Kelaniya

Prof. Mallwa Arachchige Nimal

Karunaratne

Department of Sinhala
Faculty of Humanities
University of Kelaniya

Prof. R.H. Kuruppuge

Department of Operations Management
Faculty of Management
University of Peradeniya

Prof. M.K.L. Irangani

Department of Humanities
Faculty of Social Sciences and Humanities
Rajarata University of Sri Lanka

Prof. D.M.W.K. Dissanayake

Department of Languages
Faculty of Social Sciences and Humanities
Rajarata University of Sri Lanka

Prof. T.G.A. Thalwatta

Department of Humanities
Faculty of Social Sciences and Humanities
Rajarata University of Sri Lanka

Dr. W.M.S.B. Wanninayake

Department of Environmental
Management
Faculty of Social Sciences and Humanities
Rajarata University of Sri Lanka

Prof. H.A.A. Swarna Ihalagama

Department of Sinhala
Faculty of Humanities
University of Kelaniya

CONTENTS

A Systematic Review of Internationalization of Small and Medium Enterprises (SMEs) in Developing Countries (2015-2025)	01-38
<i>H.A.B.W. Hettiarachchi Hettiarachchi M.K.N. Pabasara Pabasara, K.S. Denipitiya Denipitiya, S.A.U. Niranjala Niranjala</i>	
Greeting Expressions and Cultural Values: A Contrastive Study between Chinese and Sri Lankan Social Norms	39-61
<i>WM R S K Wanninayake</i>	
Managerial Perspectives on the Economics of Loss Making State Owned Enterprises: The Case of the Ceylon Electricity Board, Sri Lanka	62-76
<i>E.W.M.K.W.A.L.M. Karalliyadda Karalliyadda, R.P.I.R. Prasanna Prasanna</i>	
මානව භාෂා අධ්‍යයනයේ ප්‍රාරම්භක ප්‍රවණතා පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්	77-100
<i>සුජ්‍ය ගල්කුලමේ උපරතන හිමි එම්.ටී.සී.එච්. කුමාර</i>	
සිංහලයේ පද බෙදීමේ උපදේශ අන්තර්ගත ලේඛන පිළිබඳ විමර්ශනයක්	101-127
<i>හිනිකටුවැවේ විපුල හිමි</i>	
විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වය උදෙසා වහල් දැසිදස් ශ්‍රම භාවිතාවේ ප්‍රාගුණ්‍යතාව මගින් ඇති කළ බලපෑම පිළිබඳ ඓතිහාසික අධ්‍යයනයක් (ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ සහ මහනුවර රාජධානි අවධිවලට විශේෂිතව)	128-156
<i>එම්. ඒ. ප්‍රසාද් කුමාර</i>	

A Systematic Review of Internationalization of Small and Medium Enterprises (SMEs) in Developing Countries (2015- 2025)

H.A.B.W. Hettiarachchi¹, M.K.N. Pabasara², K.S. Denipitiya³, S.A.U. Niranjala⁴

Received Date: 10th December 2025

Accepted Date: 22nd September 2026

Published Date: : 24th September 2026

Abstract

Although the studies on the internationalization of Small and Medium Enterprises (SMEs) have been growing tremendously, the systematic evidence, which uses country development as a particular case, is still piecemeal and insufficiently theorized. Institutional voids, resource availability, and market imperfections have unique characteristics in relation to SMEs in the developing economies that restrict the direct application of the results of the studies in developing economies. The current reviews are more or less global and offer minimal synthesis of the empirically based determinants in the developing countries. The aim of systematic review is to synthesize empirical data on: (i) major determinants of SME internationalization in developing nations, (ii) internal firm-level and

¹ Department of Economics, Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka. hettiarachchi@ssh.rjt.ac.lk

² Department of Economics, Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka.

³ Department of Economics, Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka.

⁴ Department of Economics, Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka.

managerial determinants, (iii) external institutional and environmental determinants, (iv) the most commonly highlighted determinants in the literature and (v) the fit between these determinants and theory of SME internationalization. Following a systematic review methodology using the PRISMA guidelines, we identified 36 peer reviewed empirical and review studies, published between 2015- 2025 and mainly identified from Scopus database. Data were analyzed with a thematic synthesis method with frequency analysis to allow for conceptual categorization and quantitative measurement of determinant prevalence. The results show that managerial determinants seem to be the most commonly mentioned factors of SME internationalization, followed by innovation and technological capabilities, networking and social capital, and institutional support mechanisms like export promotion and regulation of quality. Financial constraints and poor institutional environments are invariably cited as the main limits to sustained international engagement. This review would add value to existing syntheses in that it only aims at the developing economies, quantifies the determinants frequencies, and specifically maps empirical evidence to the internationalization theories. The research develops an analytical determinant model that combines the managerial agency with institutional limitations. The results have practical implications on policymakers to enhance the effectiveness of export-support ecosystems and on SME owner-managers to focus on the implementation of capabilities and strategic networking in resource-limited settings.

Keywords: Determinants; developing countries; international business; SME internationalization

1. Introduction

Internationalization of Small and Medium Enterprises (SMEs) has become a very important factor in the development of the economy, innovation and competitiveness especially in developing nations. SMEs play a major role in the creation of employment, diversification of exports, and income and their international market activities are a key policy and research issue (OECD, 2017; World Bank, 2020). In contrast to large multinational companies, SMEs usually have very harsh resources, limited managerial capacities, and institutional constraints, which complicate and unpredict the

internationalization process (Knight and Cavusgil, 2004; Paul, Parthasarathy, and Gupta, 2017).

The scholarly sources related to SME internationalization have grown significantly in the last 20 years and researchers have studied various factors that affect the decision of the firms to enter and expand into the foreign markets. Such determinants are generally classified as those internal, which includes the size of the firm, its age, its ability to innovate, and managerial experience, and those external that include institutional quality, government support, market conditions, and network relationships (Ruzzier, Hisrich, and Antoncic, 2006; Stoian, Rialp, and Rialp, 2011). Theoretical perspectives, including the Uppsala internationalization model, the resource-based view (RBV), and the network theory have been eminent in their application in explaining how SMEs accumulate knowledge progressively, drawing resource and exploiting relationship to internationalize (Johanson and Vahlne, 2009, Barney, 1991).

Nevertheless, most of the existing literature on internationalization has been constructed in the framework of developed economies, making it questionable as to whether it has direct applicability to the realities of the developing countries. The institutional voids, fragile financial system, poor access to technology, and unstable policies are the characteristics of the environment SMEs in developing countries operate in and can profoundly change the internationalization routes (Khanna and Palepu, 2010; Ciravegna, Lopez, and Kundu, 2014). Consequently, the aspects that are determinant in developed economies may not work in developing nations or may have different significance in the developing states. Empirical studies of SME internationalization in developing countries have risen over the last few years with a particular recent surge after 2015-based on the growing globalization pressures, digitalization and post-crisis economic restructuring. Researchers have explored entrepreneurial orientation, social and business networks, government programs to promote exports, and digital capabilities as the facilitators of entry into the international market (Zucchella and Magnani, 2016; Bianchi and Mathews, 2016). However, the results of the studies have been varied, location specific, and even opposite, hence, it is not easy to extract a homogenous perception of major determinants.

Although SME internationalization has been studied extensively, both few systematic reviews have summarized the factors that influence this process. The systematic review of SMEs determinants to export entry by Haddoud et al. (2021) is mostly dominated by the evidence of the developed economies, with few insightful information on the institutional constraints and resource limitations that SMEs in the developing countries encounter. Chandra et al. (2020) specifically target the barriers Asian SMEs face during internationalization, hence focusing on the obstacles, but not providing a detailed evaluation of those factors that facilitate or inhibit internationalization. In the meantime, Dabic et al. (2020) present a massive bibliometric review of the literature on SME internationalization to map intellectual frameworks and trajectories of publications, yet without an attempt at the systematic synthesis of empirical determinants or the situation of developing countries.

The research results are inconclusive and in spite of the increasing number of empirical studies into SME internationalization. There are three gaps of critical importance found in empirical evidence. First, it is the theoretical inconsistency because previous research has shown conflicting impacts of firm size and firm age on the results of internationalization in various national and institutional settings, suggesting that the primary internationalization theories cannot be universally applied (Haddoud et al., 2021; Paul, 2020; Safari and Saleh, 2020). Second, the publication is characterized by strong methodological fragmentation, with cross-sectional surveys designs prevailing in the empirical studies on SME internationalization and inhibiting causal inference and dynamic study of internationalization dynamics (Chandra et al., 2020; Dabic et al., 2020). Third, studies are clustered more heavily in Europe and some other parts of Asia, whilst Africa and Latin America are grossly underrepresented in spite of their significant share in total population of SMEs in the world (Chandra et al., 2020; Haddoud et al., 2021). All these gaps point to the necessity of having a systematic synthesis that would not only aggregate empirical results but would also clearly map internationalization determinants onto the existing theoretical frameworks, and to detect context-specific patterns peculiar to developing economies (Dabic et al., 2020; Paul, 2020). To overcome these weaknesses, the current paper will utilize a PRISMA-based systematic literature review by combining thematic synthesis and frequency

analysis to present a current theory-based insight into the determinants of SME internationalization in developing nations.

In contrast to other systematic and bibliometric reviews, the analysis in this article combines frequency analysis with thematic synthesis to identify the areas of scholarly consensus and, at the same time, emphasize the contradictory results that should be refined to a certain theoretical frame and investigated further. To be more precise, the following research questions are discussed in the review:

Q1: What are the key determinants influencing the internationalization of Small and Medium Enterprises (SMEs) in developing countries, as identified in empirical studies conducted between 2015 and 2025?

Q2: What internal (firm-level and managerial) determinants influence the internationalization of SMEs in developing countries?

Q3: What external (environmental or institutional) determinants affect SME internationalization?

Q4: Which determinants are most frequently emphasized across studies in the developing countries context?

Q5: How do these determinants align with international SME internationalization theories?

The answers to these questions mean that this review can be used to develop theories, inform policy formulation and provide concrete suggestions to SME managers who want to internationalize and operate in the context of the developing countries. This systematic review synthesizes empirical evidence on the determinants of small and medium-sized enterprise (SME) internationalization published in Scopus-indexed journals between 2015 and 2025, with the aim of identifying dominant factor categories, theoretical foundations, and research gaps.

To conduct a systematic literature review of the growing existing empirical data on SME internationalization determinants, this paper applies PRISMA-based systematic literature review. The methodological procedures that will be undertaken to achieve rigor and transparency are described below. The remainder of the research is organized in the following way: Section 2

explains the theoretical background of the SMEs Internationalization concept. Section 3 gives an overview of materials and methods and exclusion and inclusion criteria of the articles included in the research. Section 4 is a descriptive analysis of the survey. Section 5 includes results and discussion and the conclusion with the summary of findings is demonstrated in 6th Section.

2. Theoretical Background

Internationalization of Small and Medium Enterprise (SMEs) has been a heavily discussed issue across a variety of theoretical perspectives regarding international business and entrepreneurship literature. Contrary to major multinationals, SMEs are characterized by unique limitations of small resources, managerial capacities, and institutional facilitation especially in emerging markets. It follows that there is no single theory that can explain SME internationalization but, instead, integrative approach to theory is needed. The chosen review mainly uses five prevailing perspectives, namely the Uppsala Internationalization Model, the Resource-Based View (RBV), Network Theory, International Entrepreneurship Theory, and Institutional Theory.

2.1 Uppsala Internationalization Model

According to the Uppsala model, companies go global in time by engaging in incremental learning and progressive involvement in the international markets (Johanson and Vahlne, 1988; 2009). Firms first engage psychically nearby markets on low-commitment forms like exporting and gradually move towards more remote markets as the experience mounts up. This model holds special importance to SMEs in developing countries since the lack of international experience and the risk-aversion tend to force careful expansion strategies. Empirical research in the developing economies, particularly Sri Lanka, Vietnam, and Bangladesh has shown that SMEs usually start internationalization in the form of indirect exports and slowly build on the intensity of exports as management learning advances. Critics have however suggested that the traditional Uppsala model does not give due regard to the importance of networks and proactive entrepreneurial behavior that are becoming more pronounced in modern SME internationalization.

To a certain extent, empirical findings of developing countries settings substantiate the incremental logic of internationalization as advanced by the Uppsala model. Sri Lankan studies show that SMEs tend to start with psychically close markets and increase the extent of exports as experiential knowledge is gained (Kumarasinghe and Weerasinghe, 2023; Randeniya, 2019). The same trends of gradual growth have also been noted with Vietnamese SMEs, where the choice to enter the market sequentially is influenced by learning-by-exporting and minimising risk (Tran et al., 2025). Nonetheless, there is contradictory evidence in the case of India and Indonesia where more SMEs implement the born-global or early-internationalization strategies and enter remote markets soon after its conception (Billore & Billore, 2019; Nurfarida et al., 2022). These results dispute the very basis of the model incremental commitment. Furthermore, the Uppsala model does not give sufficient weight to the role of institutional obstacles and access to opportunities through the network, which are particularly relevant in the developing economies with the uncertainty of regulations and lack of resources (Chandra et al., 2020).

2.2 Resource-Based View (RBV)

The Resource-Based View presents that the major suppliers of sustainable competitive advantage and global achievement are firm-specific resources and capabilities (Barney, 1991). The key resources, in the case of SME internationalization, are the innovation capability, technological competence, human capital, absorptive capacity and financial resources. Empirical findings in developing countries are great boosters to propositions of RBV. The SMEs that have high capacity of innovation, technology orientation and knowledge management ability have high chances of entry and success in foreign markets. Financial capital is often replaced in resource constrained environments by less tangible resources, including managerial expertise and learning capability. Therefore, RBV is a very solid explanation regarding the variation in the internationalization performance of such similar-sized SMEs in the same institutional environment.

Resource-Based View enjoys high empirical validation in studies of internationalization of SMEs in developing countries. It is noted in many papers that capability of innovation, technological preparedness, and managerial skills are highly sensitive firm-specific resources that allow

SMEs to compete on the global scale despite size-related drawbacks (Madushanka and Sachitra, 2021; Herath and Surangi, 2025). There is evidence of SMEs with unique knowledge resources and adaptive advantages attaining a greater export intensity and market diversification in Sri Lanka and Malaysia (Imran et al., 2017; Hettiarachchi et al., 2024). However, there are conflicting reports that resource endowments are not adequate in the setting of poor institutions, restricted access to finance, and high transaction costs (Abdin, 2016; Odunukan et al., 2021). The main shortcoming of RBV in the developing-country setting is that it is based on the implicit belief that resources move freely and are safeguarded, which may not be true in the markets where institutional gaps limit the chances of firms exploiting internal capabilities to their fullest (Peng et al., 2008).

2.3 Network Theory

Network Theory focuses on the importance of inter-organizational and interpersonal ties in internationalization process (Johanson and Mattsson, 1988). Networks minimize uncertainty, avail information about the foreign market, and resource sharing, which is essential especially to SMEs that have limited internal capabilities. Business networks, social capital, diaspora ties, and industry associations in developing countries are the key players in internationalization of SMEs. The empirical evidence on Sri Lanka, Nigeria, and Indonesia indicates that SMEs that are integrated in robust local and international networks can effectively overcome the institutional voids compared to those who are solitary firms. The anywhere-increasing topicality of coopetition, which is collaboration with competition at the same time, gives additional arguments in favor of the explanatory value of the theory of network in the new market.

Empirical evidence of developing economies is a strong supporter of network theory, as in many cases, relational ties replace market mechanisms. The research in Sri Lanka, Indonesia, and Nigeria proves that social capital, business networks, and diaspora ties substantially assist in minimizing information asymmetry and accessing foreign markets (Randeniya, 2019; Nurfarida et al., 2022; Odunukan et al., 2021). Studying export associations and informal networks allow SMEs to get knowledge of the market, financing, and trust-based relationships that they would otherwise not get through formal institutions. Nevertheless, it has been noted that closed or

homogenous networks, when overused, can restrict international reach and innovation because they will strengthen path dependency (Monticelli et al., 2025). Theoretical weaknesses of a network theory are that it does not pay much attention to power asymmetries and institutional restrictions that influence the network creation and its efficiency in developing-country contexts (Dabic et al., 2020).

2.4 International Entrepreneurship Theory

The International Entrepreneurship Theory combines entrepreneurship and international business, as it concerns recognition of opportunity, risk taking, innovativeness, and reactivity (McDougall and Oviatt, 2000). This view is particularly applicable to SMEs who internationalize early or fast, which are also known as born-global firms. Research in the developing economies underlines the critical place of global mindset of owner-managers, international exposure, education, and entrepreneurial orientation in the internationalization decisions. In comparison to the incremental learning as it is involved in the Uppsala model, the international entrepreneurship theory helps to understand the possibility of SMEs to overcome the steps of internationalization in spite of limited resources. This theory can be easily connected to empirical evidence that managerial characteristics are the most commonly studied factors of SME internationalization.

International Entrepreneurship theory receives ample support from the reviewed literature, especially with regard to owner-manager attributes as a factor influencing SME internationalization. Evidence emerging from empirical research carried out in Sri Lanka, Vietnam, and Indonesia supports the notion that entrepreneurial orientation, international experience, risk-taking propensity, and global mindset have a substantial impact on early proactive internationalization (Zameem & Bhavan, 2024; Tran et al., 2025; Mulyanti et al., 2025). Nevertheless, evidence challenging the IE paradigm indicates a lack of successful SME internationalization despite high entrepreneurial orientation within the confines of highly constrained institutional and capital environments (Abdin, 2016; Chandra et al., 2020). A weakness of IE theory relates to excessive attention given to individual attributes while ignoring policy barriers, which affect developing economies.

2.5 Institutional Theory

The Institutional Theory is concerned with the effects that formal (laws, regulations, policies) and informal (culture, norms, trust) institutions have on the behavior of firms (North, 1990; Scott, 2008). In developing nations, institutional conditions are usually typified by inefficiencies in regulations, uncertainty in policies and ineffective enforcement mechanisms, which have a significant impact on SME internationalization. Empirical findings show that the government initiatives to promote exports, facilitate trade, availability of finance, and quality of regulators are the key external antecedent in the SME internationalization. On the other hand, institutional obstacles like bureaucratic complexity, corruption and poor infrastructure raise the costs of making transactions as well as deterring long term, international interaction. The institutional theory therefore offers a macro level explanation on the difference in SME internationalization outcome across different countries.

Institutional theory offers a rich rationale for understanding the variation of SME internationalization practices in developing countries. Research suggests that the effectiveness of government-led export initiatives, the friendliness of the business environment indicated by the quality of the regulatory frameworks and systems in place for trade finance facilities have played important roles in shaping SMEs' propensity to participate in and continue to derive benefits from international markets and networks (Wijesinghe, 2022; Lwesy, 2021). Research carried out in Africa and South Asia suggests that adverse institutions result in higher transaction costs as well as associated uncertainty that act as a disincentive for SMEs to carry out long-term internationalization activities without gaining much benefit or expanding much beyond the home markets of developing countries (Misati et al., 2017; Odunukan et al., 2021). However, there exists interesting research that suggests that SMEs in developing countries have the partial ability to overcome the weaknesses inherent in their institutions by de facto operating outside those frameworks or within networks as non-institutional forms (Randeniya, 2019). Perhaps one important weakness of institutional theory as it relates to understanding the internationalization of SMEs operating within developing countries is the relatively inflexible approach it takes to

2.6 Integrative Theoretical Perspective

Recent publications are gradually supporting integrative models, which are a combination of theories used to explain the process of internationalization of SMEs especially in developing nations. An example is the managerial entrepreneurial orientation (international entrepreneurship) which is reinforced by network (network theory) and evolves through experiential learning (Uppsala model) and conditioned by the institutional environments (institutional theory). This systematic review assumes this kind of integrative approach, acknowledging that SME internationalization is a complex process that is conditioned by a combination of internal resource, managerial agency, relational embeddedness, and external institutional structures. This method allows one to have a more general overview of internationalization processes in emerging markets and has a better basis on which to generalize empirical results. Evidential developments in recent years, based on empirical research in developing countries, bear out the imperative of having integrated theoretical interpretations. For instance, Hettiarachchi et al. in 2024 observe that Sri Lankan agro-based SMEs' engagement with exports is a result of interactive dynamics involving international orientation for managers, programs of institutional support, and network contexts, consistent with Network Theory, and in conjunction with Institutional and RBV Theories, respectively. Again, Monticelli et al. in 2025 establish, on Network Theory, that adopting a strategy of coopetition provides a solution, based on RBV, for Euro SMEs' institutional complexities arising out of, and related to, limited resources, among others.

3. Materials and Methods

To guarantee a thorough and open procedure, the Preferred Reporting Items for the Systematic Review and Meta-Analysis (PRISMA) were used in the systematic literature review. PRISMA is a minimum set of evidence-based items for reporting meta-analyses and systematic reviews. PRISMA can serve as a foundation for reporting systematic reviews in addition to being used for reporting reviews and assessing randomized trials (Moher et al., 2015). The search of the literature has been carried out with the help of the Scopus database which has been chosen as a result of its extensive coverage of the high-quality peer-reviewed journals in such spheres as business, management, and economics (Falagas et al., 2008).

Search terms used in SCOPUS databases are manifested as below: ("small and medium-sized enterprise" OR "small business" AND ("internationalization" OR "foreign market" OR "cross-border"). AND ("determinant" OR "driver" OR "factor" OR "antecedent"). The search focused on the study published from 2015–2025, that is, in the past ten years. A systematic literature review (SLR) applies a comprehensive search to find and locate available literature covering the pre-constructed research questions. Figure 1 displays different steps of the procedure.

In terms of the study selection, the developing countries have been defined and categorized as per the income group classification system of the World Bank (2020), where countries classified as "low-income", "lower-middle-income" and "upper-middle-income" economies have been regarded as developing countries, following the classification method used in the earlier SME internationalization studies (World Bank, 2020; Chandra et al., 2020). Economies not characterized by the World Bank as being high income were not included unless they had made an explicit comparative analysis with a sample of developing economies. Scopus was selected as the only bibliographic database for this review because it has a broad coverage of high quality, peer-reviewed journals in business, management and economics (Falagas et al., 2008). No other database was searched other than the one searched.

The first search has provided 50 studies. The duplicated records were eliminated and the rest of the studies were filtered on the basis of titles and abstracts in order to determine relevance. Afterward, the evaluation took place with the inclusion and exclusion criteria on full-text articles. After this screening, they were made up of 36 studies, which were considered to be appropriate and were incorporated in the final qualitative synthesis. The process of choosing the studies was based on PRISMA flow logic which guarantees the transparency and reproducibility of the review process.

The selection of the study followed the four steps of PRISMA 2020 guidelines, including identification, screening, eligibility, and inclusion. First, all the records obtained in Scopus database were summarized and duplicate entries were eliminated. Screening of titles and abstracts was subsequently done to determine the conformity to inclusion criteria. Articles considered possibly relevant were critically evaluated using the full-text to

determine the eligibility. Only papers that passed all the inclusion criteria were included in the final synthesis. A PRISMA flow diagram also shows the selection process of the study and account of the number of articles that were included or excluded at the various stages. The slightly focused sample ($n = 36$) reflects the tight selection criteria, emphasizing empirical groundedness and a developing-country perspective. The initial search uncovered 50 studies, reduced to 36 after removing: papers with conceptual focus ($n=8$), studies conducted in developed countries without comparison to developing countries ($n=3$), and studies not focused on determinants of internationalization ($n=3$).

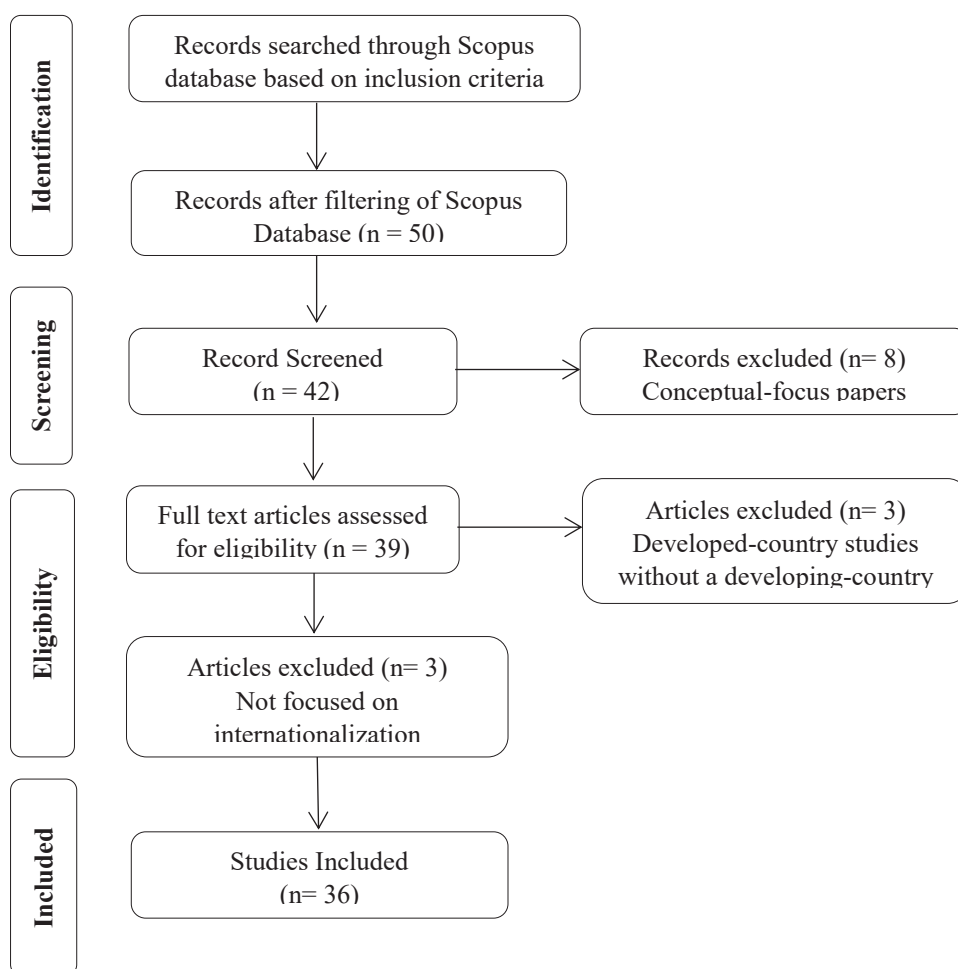

Figure .1 Flow diagram for study selection based on the PRISMA guidelines

Full search strategy was devised based on combinations of the keywords that were used in regards to SMEs, internationalization, and determinants. The search is limited to peer-reviewed journal articles written in English, 2015-2025. Articles that had Scopus classification as Article only were included and not conference papers, book chapters, and review articles.

Table 1. Inclusion Exclusion Criteria

Criteria	Inclusion	Exclusion
P (Population)	Small and Medium Enterprises (SMEs) operating in developing countries or comparative studies including developing countries	Large enterprises, microenterprises, or SMEs from other countries without developing countries context
I (Intervention / Interest)	Determinants, factors, or drivers influencing SME internationalization (e.g., firm-level, managerial, external/environmental factors)	Studies not addressing determinants of internationalization or focusing solely on export performance outcomes
C (Comparison)	Comparative analysis between internationalized and non-internationalized SMEs, or between different determinants	Studies without any comparative or analytical dimension
O (Outcome)	Internationalization outcomes such as export participation, foreign market entry, global expansion, or export intensity	Studies focused on domestic SME growth without reference to internationalization
S (Study Design)	Empirical quantitative, qualitative, or mixed-method studies published in peer-reviewed journals or credible reports	Opinion papers, conceptual articles, editorials, reviews without empirical data
Other	Full-text publications in English from 2015–2025	Non-English papers, incomplete texts, conference abstracts, theses, or letters to editors

In order to make the review strong enough, all the eligible studies were evaluated in terms of quality with the help of a standardized assessment checklist. The studies were assessed on four criteria, namely, (1) research objectives were clearly stated, (2) research design and research method were suitable, (3) results of SME internationalization were explicitly measured, and (4) they used established theories. Articles that satisfied three or above criteria were defined as of high quality and were incorporated in the final

synthesis and those that did not fit the minimum quality standards were excluded.

A systematic data extraction template was used to extract pertinent information in the sample studies systematically. Data that were extracted were author(s) and year of publication, country or regional context, method of research, theoretical framework, determinants of SME internationalization investigated, and important empirical results. Thematic synthesis approach was adopted due to the heterogeneity of the research designs and the outcome measures. Determinants were determined and divided into general themes, such as firm-level aspects, entrepreneurial and managerial factors, network and social capital factors, institutional and environmental factors, and technology- and innovation-related factors. Patterns and similarities and inconsistencies through studies were compared to create synthetic knowledge of what can determine internationalization of SMEs and to establish research gaps that remain not elucidated.

The last group of studies was subjected to a thematic synthesis method, which entailed the systematic coding and categorization of determinants in each of the individual studies. The determinants were classified into two broad categories: International determinants: firm-based factors and managerial features. External determinants: network related, institutional and market factors. Besides that, frequency analysis was done to determine the most frequently stressed determinants in the literature. This enabled establishment of the prevailing patterns and trends in the literature. Lastly, the identified determinants were aligned on the already existing SME internationalization theories such as the Resource-Based View, Uppsala model; Network Theory, International Entrepreneurship Theory and the Institutional Theory. This theoretical mapping helped to understand better the manner in which empirical findings are consistent with or expand or are in conflict with extant theoretical frameworks.

3.1 Limitations of Review Methodology

This review has a number of limitations. To begin with, the limitation to Scopus can lock out other studies in Web of Science or local databases. Second, the restriction of English language may deprive the non-English speaking developing world of significant local-language studies. Third, the

time frame 2015-2025, even though it reflects the recent trends, missed the groundbreaking research published before. Fourth, there are possibilities of underrepresentation of qualitative studies as a result of optimization of search strings to quantitative determinant studies. Fifth, grey literature (reports, dissertations) was not included which may not contain practical insights. These were needed because of the need to promote methodological rigor but can limit comprehensiveness.

4. Results and Discussion

The reviewed 36 studies cover 15 developing countries with Sri Lanka being the one that is the most analyzed, followed by India, Bangladesh, Vietnam, Indonesia, Malaysia, Thailand, Philippines, China, Nigeria, Tanzania, Zimbabwe, Sierra Leone, Morocco and Mexico. This geographical concentration can be attributed to the strategic role of SME internationalization in the export-led growth and structural change in South and Southeast Asia and better data availability in the related areas. In the context of African and Latin American, there is a relatively low level of representation, which indicates a steady gap in the research in the region.

In terms of methods, people use predominantly quantitative methods (22 studies), which means that there is a high focus on testing the hypothesis and validating determinants through an econometric model (multiple regression, probit/logit models, and structural equation modeling). Qualitative research (7) provides detailed information on managerial perceptions, institutional constraints and contextual dynamics whereas mixed research (4) includes both statistical and richness in the context. The systematic and bibliometric reviews (3) included also help to suggest the maturation of the research field and the increase in the work towards the theory consolidation.

Table 2. Classification of extracted 36 research articles.

No.	Author(s)	Year	Country / Region	Methodology	Key Focus
1	Kumarasinghe & Weerasinghe	2023	Sri Lanka	Quantitative	SME internationalization determinants
2	Mendis	2025	Sri Lanka	Quantitative	Determinants of SME internationalization
3	Zameem & Bhavan	2024	Sri Lanka	Quantitative	Managerial & firm characteristics

4	Fernando & Samarakoon	2021	Sri Lanka	Quantitative	Export performance & issues
5	Nik Abdullah & Zain	2011	Malaysia	Conceptual	Internationalization theory (SMEs)
6	Bužavaitė et al.	2019	Global	Bibliometric	SME internationalization theory
7	Prasanna et al.	2021	Sri Lanka	Quantitative	Competitive strategies in SMEs
8	Madushanka & Sachitra	2021	Sri Lanka	Quantitative	Export engagement (RBV)
9	Amaradiwakara & Gunatilake	2016	Sri Lanka	Quantitative	SME growth determinants
10	Kengatharan	2018	Sri Lanka	Quantitative	SME growth factors
11	Randeniya	2019	Sri Lanka	Qualitative	Barriers & drivers of internationalization
12	Herath & Surangi	2025	Sri Lanka	Quantitative	Technology orientation & performance
13	Andersson	2022	Sweden & Sri Lanka	Comparative	Market turbulence & internationalization
14	Hettiarachchi et al.	2024	Sri Lanka	Quantitative	Drivers of export engagement
15	Wach	2015	Global	Conceptual	SMEs in modern economy
16	Imran et al.	2017	Malaysia	Quantitative	Export performance determinants
17	Pickernell et al.	2016	UK	Quantitative	SME exporting determinants
18	Safari & Saleh	2020	Multi-country	Quantitative	RBV & contingency theory
19	Mulyanti et al.	2025	Indonesia	Quantitative	Gender & internationalization
20	Tran et al.	2025	Vietnam	Quantitative	SME empowerment & globalization
21	Monticelli et al.	2025	Europe	Qualitative	Coopetition & internationalization
22	Anggadwita & Indarti	2023	Global	Bibliometric	Women entrepreneurship
23	Nurfarida et al.	2022	Indonesia	Qualitative	Motives & barriers
24	Odunukan et al.	2021	Nigeria	Qualitative	Rural SME internationalization
25	Castagna et al.	2020	Europe	Qualitative	Internationalization

					strategies
26	Chandra et al.	2020	Developing countries	Systematic Review	Internationalization barriers
27	Cisneros-Reyes et al.	2020	Mexico	Quantitative	SME internationalization evidence
28	Paul	2020	Global	Conceptual	SCOPE framework
29	Billore & Billore	2019	India	Quantitative	Market orientation & networks
30	Misati et al.	2017	Africa	Quantitative	South–North SME pattern
31	Winckler & Zen	2022	Brazil	Mixed Methods	Firm resources
32	Lwesya	2021	Tanzania	Quantitative	SMEs & global value chains
33	Basly & Saunier	2019	France	Quantitative	Family SMEs
34	Abdin	2016	Bangladesh	Qualitative	Internationalization challenges
35	Haddoud et al.	2021	Global	Systematic Review	Export entry determinants
36	Dahanayake	2022	Sri Lanka	Quantitative	SME sustainability & crisis

4.1. Descriptive Analysis

4.1.1 Geographical distribution of the studies

Table 3 shows the geographical concentration of the 36 studies used in the systematic review. Most of the literature has been done on South and Southeast Asian nations with Sri Lanka alone comprising a third of the sample. This indicates not only the policy applicability of SME internationalization in Sri Lanka, but also the increasing scholarly attention to export strategies of development in the area. The countries of Africa and Latin America are still relatively underrepresented which points to the geographical imbalance in the current literature and leaves poss.

Table 3. Geographical distribution of the studies

Region	Country	Number of Studies	Percentage (%)
South Asia	Sri Lanka	12	33.3
	India	2	5.6
	Bangladesh	2	5.6

Southeast Asia	Vietnam	2	5.6
	Indonesia	3	8.3
	Malaysia	2	5.6
	Thailand	1	2.8
	Philippines	1	2.8
East Asia	China	1	2.8
Africa	Nigeria	2	5.6
	Tanzania	1	2.8
	Zimbabwe	1	2.8
	Sierra Leone	1	2.8
Latin America	Mexico	1	2.8
Middle East & North Africa	Morocco	1	2.8
Multi-country / Global reviews (comparative)	Multiple countries	6	8.3
Total		36	100

4.1.2 Year-wise Publications

The distribution of the 36 studies that were published in 2015-2025 per year is demonstrated in figure2. The growth in the number of publications is not sharp, but it starts to accelerate since 2015, and the pace of that rise is quite steep since 2018. The highest level of publication is between 2020 and 2022, which can be explained by the fact that the increased interest of scholars in SME internationalization occurs at the time of the COVID-19 period, when companies were exposed to even greater uncertainty in the world and experienced structural reinventions. Nevertheless, the trend has shown a slight decline, but the further publication trend till 2025 shows the further academic and policy relevance of SME internationalization in the context of developing countries.

4.2 Internal Determinants of SME Internationalization

4.2.1 Firm-Level Determinants

Characteristics and competencies of the firm appear to be crucial enablers of internationalization. Large SMEs enjoy economies of scale, slack resources, and bargaining power, making them conducive to entering and staying in the export market (Love & Roper, 2015; Haddoud et al., 2021). The age of the firm can be viewed as learning from experience and gaining market knowledge, corroborating the Uppsala model of incremental internationalization. The size of the firms was discussed in 18 (50) studies,

and the results were mixed. In 12 studies, positive results were observed in Sri Lanka, India, and Malaysia, which allows following economies of scale arguments (Love and Roper, 2015; Safari and Saleh, 2020). Nonetheless, 6 of the studies did not indicate any meaningful effect or adverse correlations when placed in a setting with extreme resource scarcity (Nigeria, Bangladesh), and where smaller size is permissive and a niche can be established (Odunukan et al., 2021). This inconsistency implies context-dependency: the benefits of firm size decline in settings that have high institutional voids where scale economies are less important than networking possibilities. These results partially agree with RBV but indicate that the institutional theory is more explanatory in developing nations. The age of the firm can be viewed as learning from experience and gaining market knowledge, corroborating the Uppsala model of incremental internationalization

Age of the firm was examined in 13 studies (36%), and the results were very discrepant. Seven studies found that the relationship between firm age and internationalization was positive which implies that older firms enjoyed accumulated experience and learning and reputational capital to venture into foreign markets (Johanson and Vahlne, 1977; Haddoud et al., 2021). The findings are an empirical confirmation of the Uppsala Model that focuses on incremental learning and slow international commitment. On the other hand, six articles, especially those in India, Indonesia, and Vietnam, reported no significant or adverse effects, which emphasizes the existence of younger and agile companies that undergo rapid or early internationalization (Billore and Billore, 2019; Nurfarida et al., 2022). These companies use digital platforms, niche strategies and entrepreneurial orientation to skip the traditional learning steps. This fact questions the deterministic assumptions of the Uppsala model and provides evidence in favor of International Entrepreneurship (IE) theory, which puts the focus on the recognition of opportunity and managerial agency but not on the firm maturity. Altogether, firm age seems to be not so decisive compared to strategic orientation and learning mechanisms in the context of a developing country.

Innovation capacity and technology-readiness are also cited as universally significant factors. SMEs that focus on product and process innovation are more likely to differentiate themselves, satisfy international quality norms,

and adapt to changing foreign markets (Knight & Cavusgil, 2004; Nguyen & Le, 2019; Madushanka & Sachitra, 2021). The capability of innovation became one of the strongest determinants, having manifested it in 21 studies (58.3%). In most locations, such as Sri Lanka, Vietnam, Indonesia, and Brazil, a steady positive impact was reported wherein innovative SMEs were reported to perform better in export, with product differentiation, and flexibility to international standards (Knight and Cavusgil, 2004; Winckler and Zen, 2022).

These results are a strong proponent of the RBV, since innovation is a resource that is valuable, rare, and highly difficult to duplicate. However, the four studies found conditional or weak effects especially in resource-constrained SMEs where innovation investments were not directly related to export results because of financial constraints and ineffective commercialization support (Dahanayake, 2022; Chandra et al., 2020). This implies that innovation alone cannot work without the support of the institutions and financial aid. Therefore, even though RBV explains the centrality of innovation, it is the Institutional Theory that is required to explain cross-country variation in innovation effectiveness. The adoption of technology, such as digital platforms and manufacturing technology also mitigates information asymmetry and transaction costs that could create inherent size-related challenges for SMEs when internationalizing.

The introduction of technology and the digital preparedness of the population was mentioned in 21 studies (58.3%), and this determinant is equally high as the innovation ability. Fifteen of them also found a positive relationship that was strong and especially focusing on digital platforms, e-commerce, and ICT tools in helping SMEs to surmount distance related barriers and access global value chains (Herath and Surangi, 2025; Tran et al., 2025; Andersson, 2022). The findings are favored by both RBV and the International Entrepreneurship theory, which emphasizes the role of technology to make internationalization speedy.

Financial resources provide a complementary, yet crucial, function by facilitating export market research, certification, logistics, and working capital needs. Financial resources were discussed in 16 of them (44%), and mostly positive and context-dependent results were found. Access to internal finance, trade credit, and export financing was reported to play a significant

role in supporting the SMEs in meeting the market research, certification, logistics, and risk management costs of internationalization (Imran et al., 2017; Hettiarachchi et al., 2024; Haddoud et al., 2021). These findings are in line with RBV, where strategic investments are facilitated by financial capital. Nevertheless, five studies, especially those located in Africa and South Asia, concluded that financial limitations did not completely deter internationalization where companies paid using informal finance, network relationships, and governmental support schemes (Odunukan et al., 2021; Lwesya, 2021). Such a contradiction points to the intermediary nature of networks and institutions, which implies that the financial resources do not act independently, but they are subject to interaction with external enablers. Therefore, a hybrid RBV-Institutional- Network view is more detailed.

Conversely, findings in the developing world reveal financial constraints to be a significant impediment, especially to first-time exporters who do not have collateral and credit history (Rahman et al., 2021, Chandra, Paul, & Chavan, 2020).

4.2.2. Managerial Determinants

Managerial and entrepreneurial qualities are among the most potent and commonly cited predictors for the internationalization of SMEs. The owner-manager's internationalization experience increases the likelihood of recognizing opportunities, risks, and decision-making in international markets (Oviatt & McDougall, 2005; Andersson, 2022). Greater education and language skills improve the absorptive capacity and cross-cultural ability.

Entrepreneurial orientation, reflected in pros/cons, innovativeness, and risk-taking, was found to play a strong role as a determinant of export initiation and internationalization speed (Kumar et al., 2020; Safari & Saleh, 2020). The results from Sri Lanka, Vietnam, and Indonesia demonstrate that while international-minded managers can mitigate competitive disadvantages of newly internationalized companies, they can only mitigate this disadvantage to a certain degree.

4.3 External Determinants of SME Internationalization

4.3.1. Institutional and Policy Factors

The institutional context is a critical determinant of the path taken by SMEs in their entry into the international market in emerging economies. Export assistance initiatives by the government, trade facilitation initiatives, export funding, and trade regulations are some factors that positively impact the entry and continued participation of SMEs in the international market (Peng et al., 2008; Wijesinghe, 2022; Hettiarachchi et al., 2024).

On the other hand, when the institutional framework is weak, with factors that result in inconsistencies in policies, inefficiency, and lack of infrastructure, the transaction costs rise and there are no incentives for the long-term engagement of the business internationally, and examples here are “Bruton et al., 2010, and W.E. Dahanayake, 2022.”

4.3.2. Market and Network Factors

The external market environment and the relational networks play a substantial role in promoting the internationalization of SMEs. The foreign market demand and the need to compete favor the diversification of markets on the part of the SMEs because the domestic market demand is volatile (Basly & Saunier, 2019). A business network, which serves as a source of market knowledge, helps absorb the liability of foreignness (Johanson & Mattsson, 1988; Zhou et al., 2007).

In the context of developing countries, the following are crucial: networks, diaspora, and coopetition. Networks help SMEs compensate for the lack of institutions, facilitate distribution channels, and share risks when it comes to entering new markets (Monticelli et al., 2025; Odunukan et al., 2021).

4.4 Frequency of Determinants

Frequency of mention was determined by coding each determinant category (managerial factors; firm capabilities/innovation; networking/social capital; institutional support; finance; market factors) for each of the 36 studies to indicate whether a determinant category was empirically examined or discussed as an important determinant in that study. The reported number for each study is the number of studies (out of 36) that included the determinant

category, not the number of variables or effect sizes. Data in each study were coded independently by each member of the study using the data extraction template described above and checked for consistency among the members of the study. The Frequency analysis helps draw attention to the level of emphasis on each category of determinant as evident from the reviewed studies. Among all the determinants, the managerial factors were the most often mentioned (24 studies = 67%). This is an indication of the role of owners-managers in the strategic decisions of SMEs. The Resource-Based View (RBV) theory on international competitiveness is the next factor to consider, after firm capabilities, innovation and technology (21 studies, 58%).

Networking/Social Capital (19 studies, 53%) and Institutional Support (18 studies, 50%) refer to external, non-firm-specific conditions in a developing economy that help to facilitate entrepreneurial activity and resolve challenges of internationalization. Somewhat less frequently discussed were finance (16 studies, 44%) and Market factors (14 studies, 39%). The latter category of factors was the least frequently examined (13 or fewer studies, under 36%), which is a relatively smaller group compared to managerial and firm-level factors.

5. Discussion

It is a systematic review of 36 empirical studies that were published between 2015 and 2025 and investigated the determinants of SME internationalization in developing and emerging economies. The conclusions made reveal that no single determinant of SME internationalization exists, but a complex interaction between firm-level, managerial, network, and institutional factors drives the internationalization process, which is multidimensional (Cavusgil and Knight, 2015; Paul et al., 2017). On the firm level, the most common determinants of innovation capability, technology adoption, financial resources, firm size, and firm age were studied, but their impact was most often context-specific (Love & Roper, 2015; Haddoud et al., 2021). International orientation in management, previous and prior experience in internationalization, and risk-taking propensity both were constant and associated with improved internationalization and especially with early and fast internationalizers (Oviatt and McDougall, 2005; Safari and Saleh, 2020). Notably, institutional quality, government support,

regulatory frameworks, and network embeddedness as external determinants were found to play a significant enabling or limiting role that frequently mediated the impacts of the firm level resources (Peng et al., 2008; Cuervo-Cazurra, 2016). The review also found out systematic contradictions among regions, indicating that the determinants of internationalization do not work equally well in any given country based on their institutional strength and availability of networks.

5.1 Theoretical Contributions

5.1.1 Support for Existing Theories

The results offer great although divided support of leading internationalization theories. The Resource-Based View (RBV) found a lot of empirical support, especially with the consistent evidence of how innovation capability, technological competence, and financial resources benefited the international market entry and growth of SMEs (Barney, 1991; Love and Roper, 2015; Haddoud et al., 2021). In over fifty percent of the studies reviewed, the firms with valuable and hard-to-copy resources were more likely to be more export-intensive and their foreign market coverage wide, which has validated the explanatory role of RBV. The Network Theory of Internationalization gained a lot of support particularly in the developing country setting where institutional voids are eminent. Most of research works conducted in South Asia, Africa, and Latin America had shown that business (Kumarasinghe and Weerasinghe, 2023). There was a great deal of support also on the International Entrepreneurship (IE) perspective. In India, Vietnam, and Indonesia, it was demonstrated networks, diaspora connection, and informal social capital were instrumental in mitigating market uncertainty and barriers to entry (Johanson and Vahlne, 2009; Prashantham et al., 2019; that the early and quick internationalization was possible due to managerial international orientation, opportunity recognition and proactiveness, even in the context of resource-constrained SMEs (Oviatt and McDougall, 2005; Billore and Billore, 2019; Safari and Saleh, 2020). The Uppsala Model was partially supported. Incremental internationalization patterns were observed in traditional SMEs operating in relatively stable institutional environments, such as Sri Lanka and Malaysia (Johanson & Vahlne, 1977; Kumarasinghe & Weerasinghe, 2023). However, these patterns were less evident in digitally enabled and knowledge-intensive sectors.

5.1.2 Challenges to Existing Theories

Although the theoretical background was broadly supported, the results also have significant limitations and contradictions in existing theories. On the one hand, the incremental logic of the Uppsala Model is being undermined by the growing evidence of born-global and fast internationalizing SMEs in the developing world. Indian and Indonesian empirical research reports that entrepreneurial orientation, international networks, and digital platforms frequently make companies ignore the incremental stages (Billore and Billore, 2019; Paul et al., 2017). The initial experiential learning postulates of the model are not adequate in explaining these dynamics. Second, RBV is an adequate explanatory factor of the heterogeneity in performance but it does not exhaust the reason why similar firm resources produce dissimilar results of internationalization across countries. A number of papers find that the impact of firm size and financial endowments is not important or even negative in environments where institutions are constrained severely, including Nigeria and Bangladesh (Odunukan et al., 2021; Hossain et al., 2020). This implies that the firm centric view of RBV needs institutional conditioning. Third, although Network Theory is an effective theory of market entry in conditions of uncertainty, it commonly performs poorly to theorize the nature of interaction between formal institutions and informal networks. It has been shown that networks are a replacement of weak institutions and an addition to strong institutions, which has not been explicitly established by the existing models (Johanson and Vahlne, 2009; Prashantham et al., 2019). Lastly, International Entrepreneurship theory focuses on the managerial agency excessively and underestimates structural impediments like regulatory barriers, access to finance, and inconsistency of policy-constraints that are major limiting factors to entrepreneurship activity in many developing economies (Cuervo-Cazurra, 2016; Peng et al., 2008).

Drawing on the synthesis of 36 empirical studies, this review suggests a combined multi-level approach to the conceptualizing SME internationalization in developing nations. According to this framework, internationalization determinants are not independent, but work in a hierarchical and contingent manner. Institutional environment sets the conditions of the boundaries under which firm-level resources are effective (North, 1990; Peng et al., 2008). Network embeddedness is a mediating

mechanism that is vital in institutionally weak environments and allows SMEs to gain access to information, legitimacy, and resources (Johanson and Vahlne, 2009; Prashantham et al., 2019). The impacts of the firm and managerial capabilities are direct effects on the success of internationalization, although they depend on the institutional quality and access to the networks.

5.2 Practical Implications

The results of the systematic review have a number of useful practical implications on stakeholders engaged in the internationalization of SMEs in developing economies. Since the context dependency is so evident, the review highlights the importance of localizing strategies and support mechanisms of internationalization to the conditions of the particular institution, and not to implement it directly on the patterns of the developed countries. To the managers of SMEs, the findings underline the strategic relevance of network building, especially in settings that are typified by weak formal institutions. Empirical results indicate that business network, sector association, and nonresidence linkages to the diaspora can greatly decrease the level of uncertainty in the market, access by foreign knowledge to market, and mitigate inadequate institutional support (Johanson and Vahlne, 2009; Prashantham et al., 2019; Kumarasinghe and Weerasinghe, 2023). Relational strategies and traditional resource accumulation should therefore be the core of the strategies that managers in such situations should focus on. Meanwhile, innovation capability can be found as a close universal source of internationalization of the SME in regions and institutions. Over fifty percent of the analyzed literature show that product, process, and market innovation helps increase the level of exports, adherence to international standards, and survival in foreign markets in the long term (Love and Roper, 2015; Safari and Saleh, 2020; Haddoud et al., 2021). Incremental and learning-based innovation strategies can also be used in even resource-constrained SMEs. The review also highlights the crucial role of international orientation of the managerial experience. The degree of internationalization propensity and strategic flexibility is always higher in SMEs whose owner-managers are more likely to have had prior international exposure, have greater education and global orientations (Oviatt and McDougall, 2005; Paul et al., 2017). Investment in managerial capability

building, using international training, mentoring and experiential learning, is thus a very important strategic focus. Notably, it is recommended that managers should adjust the strategies of internationalization to the institutional realities because evidence indicates that flexible, network-based, and incremental strategies are more effective in the uncertain regulatory environments than resource-intensive and high-speed expansion strategies (Peng et al., 2008; Cuervo-Cazurra, 2016).

Lastly, the implications of the findings are significant to support organizations of SMEs, such as chambers of commerce, development agencies, and non-governmental organizations. The data indicate that the generic export support initiatives have lesser effectiveness in comparison to the context-dependent interventions which will correspond to the institutional ability and firm heterogeneity (Haddoud et al., 2021). The support organizations in weak institutional settings ought to emphasize network facilitation and relational brokerage whereas in comparatively stronger institutional contexts programs ought to concentrate more on capability development, which includes innovation management, export preparedness, and digital skilling. Altogether, the findings suggest the contingency-driven approach to the SME internationalization support by aligning the managerial strategies and policy interventions with the institutional and network environment in which SMEs perform.

Lastly, the findings have significant implications on the SME support organizations, such as chambers of commerce, development agencies, and non-governmental organizations. The evidence indicates that the generic export assistance programs fall short of more context-sensitive interventions that indicate institutional capacity and firm heterogeneity (Haddoud et al., 2021). Network facilitation and relational brokerage should be given a priority in the support organizations operating in weak institutional settings and more emphasis should be given on capability development, including innovation management, export readiness, and digital skills in the case of more robust institutional settings. All in all, the findings support the need to have a contingency approach to SME internationalization support, to align managerial strategies and policy interventions to the institutional and network contexts within which SMEs operate.

6. Conclusion

This literature review integrated 36 peer-reviewed articles to determine and critically evaluate the major determinants that affect the process of internationalization of small and medium enterprises (SMEs), especially in the context of developing and emerging economies, such as Sri Lanka. Through structured processes of storing the literature, the review will help in a better comprehension of the interaction of firm-level, owner-manager, network, institutional, and environmental factors to determine the international expansion decisions and performance of SMEs. The review supports the claim that the internationalization of SMEs is influenced by a mixture of both internal and external factors. The factors that have been found to be consistently reported to exist at the firm-level include innovation capability, financial resources, firm size, export experience, and technological preparedness. Moreover, other attributes of owner-managers such as international orientation, educational levels, risk-taking, and past international experiences are a critical factor especially in SMEs where strategic choices are deeply centralized. The results support the perspective that the process of internationalization is resource based to a large extent particularly in resource-constrained settings.

The results indicate that the most continuously cited determinants of SME internationalization are internal firm capabilities, including the innovation capacity, human capital, financial resources, and managerial experience. Parallel to this, the characteristics of the owner-managers such as international orientation, risk perception, education, and previous exposure to foreign markets are decisive; particularly in relatively resource limited environments. The review also highlights the increasing role of networks and social capital that assist SMEs to bypass information asymmetries and resource restraints in the process of venturing into foreign markets. Contextually, the data points out that institutional and macro-environmental issue, including government facilitation regimes, trade policies, availability of export promotion initiatives, and economic stability play a major role in mediating internationalization. The review reaffirms that the internationalization process of SMEs is facilitated by a mix of firm-level and managerial factors. The internal capabilities, including ability to innovate, size of the firm, financial base, export experience, and technological

preparedness, are always cited as the major factors of international growth (Knight and Cavusgil, 2004; Love and Roper, 2015). Also, the features of the owner-managers, such as the level of education, international orientation, risk-taking behavior, and previous international experience, are also important and especially so within SMEs, where the decision-making process is highly centralized (Ruzzier et al., 2006; Wach, 2015). These results are congruent with the resource-based and behavioral approaches to internationalization that focus on the ability development as the precondition of successful entry into a foreign market.

The results show that business networks, social capital, and institutional support determine the centre stage in overcoming resource and knowledge limitations experienced by SMEs (Johanson and Vahlne, 2009; Kontinen and Ojala, 2011). Networks facilitate market information access, international partners as well as distribution channels thus facilitating internationalization processes. The international engagement of SMEs is also greatly influenced by institutional factors such as government export promotion schemes, regulatory frameworks and trade facilitation policies (Peng et al., 2008; Narooz and Child, 2017). Evidence however, on developing economies indicates that institutional support tends to be skewed, narrow in scope and less effective as a result of bureaucratic and structural restrictions, which is especially so with the case of Sri Lankan scenario.

Nevertheless, it is confirmed in the review that the studies are highly concentrated in developed and selected emerging economies and there is empirical attention on Sri Lanka and other similar South Asian environments. Such a geographical asymmetry limits the contextual applicability of prevailing internationalization theories to SMEs in institutionally constrained settings that are crisis prone. The methodology of the literature is quantitative and cross-sectional, with little use of qualitative and mixed-method designs. Consequently, the fundamental features of dynamic processes, strategic decision-making as well as adaptation of firms over time remain understood. Furthermore, the role of economic shocks, policy uncertainty, and structural crises is studied relatively rarely, even though they become more and more relevant to SMEs in such countries as Sri Lanka.

The literature review shows that the research is characterized by considerable gaps, especially on how macroeconomic instability, policy uncertainty, and external shocks affect SME internationalization (Ciravegna et al., 2014; Kiss et al., 2012). Due to the recent economic crisis in Sri Lanka, context-sensitive research that accounts both dynamics of crisis and decision-making in firms is urgently needed. Subsequent research must be mixed-method and longitudinal, institutional quality and policy efficacy, and how SMEs strategically adjust internationalization journey in limited and unstable circumstances. In conclusion, this systematic review make a contribution to the SME internationalization literature as it match the evidence with the transparent research goals and indicate the shortcomings of the prevailing theoretical and methodological frameworks in the developing environments. The results highlight the necessity to build the competencies of a firm, improve the managerial skills, and the institutional support systems. The proposed research will not only contribute to the development of the theoretical nature but will also offer policy-relevant findings to assist in the sustainable internationalization of SMEs in Sri Lanka.

6.1 Future Research Directions

Future research should build on the gaps identified in this research and: (i) use longitudinal and mixed-method designs to capture the dynamic and path-dependent nature of internationalization, rather than relying on a snapshot in time; (ii) examine how macro-economic shocks, policy uncertainty, and institutional crises (such as the recent economic crisis in Sri Lanka) change the internationalization path of SMEs over time; (iii) test integrative theoretical models that combine managerial agency, network embeddedness and institutional context, rather than a single theoretical lens; and (iv) harmonize measures of key determinants to enable more direct cross-study and cross-country comparison. Future SME internationalization studies would benefit from these gaps being addressed, both in terms of theory and policy. The main themes of this is to describe continues captions the internationalization of the SMEs in developing countries.

7. References

- Abdin, J. M. (2016). Challenges to internationalize Bangladeshi SMEs. *International Journal of Business and Management*, 11(8), 250–260. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v11n8p250>
- Amaradiwakara, A. U., & Gunatilake, M. M. (2016). Factors affecting growth of small and medium enterprises in Sri Lanka. *Journal of Small Business and Entrepreneurship Development*, 4(1), 1–10.
- Andersson, J. (2022). Internationalization process of SMEs and the effects of market turbulence: A comparative study between Swedish and Sri Lankan SMEs. *Journal of International Entrepreneurship*, 20(3), 455–478. <https://doi.org/10.1007/s10843-022-00308-5>
- Anggadwita, G., & Indarti, N. (2023). Women entrepreneurship in the internationalization of SMEs: A bibliometric analysis for future research directions. *Journal of Small Business Management*, 61(2), 456–482. <https://doi.org/10.1080/00472778.2021.1955124>
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120. <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>
- Basly, S., & Saunier, P. L. (2019). Familiness, socioemotional goals and the internationalization of French family SMEs. *Journal of Small Business Management*, 58(2), 299–327. <https://doi.org/10.1080/00472778.2019.1642768>
- Bianchi, C. & Mathews, S. (2016). Internet marketing and export market growth in Chile. *Journal of Business Research*, 69(2), 426–434.
- Billore, S., & Billore, G. (2019). Internationalization of SMEs and market orientation: A study of customer knowledge, networks and cultural knowledge. *Journal of International Entrepreneurship*, 17(1), 1–27. <https://doi.org/10.1007/s10843-018-0233-8>
- Bruton, G. D., Ahlstrom, D., & Li, H. L. (2010). Institutional theory and entrepreneurship: Where are we now and where do we need to move? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 34(3), 421–440. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2010.00390.x>

- Bužavaitė, M., Ščeulovs, D., & Korsakienė, R. (2019). Theoretical approach to the internationalization of SMEs: Future research prospects based on bibliometric analysis. *Journal of Business Economics and Management*, 20(3), 598–617. <https://doi.org/10.3846/jbem.2019.10115>
- Castagna, F., Centobelli, P., Oropallo, E., Shashi, S., Cerchione, R., & Strazzullo, S. (2020). Assessing SMEs' internationalisation strategies in action. *Management Decision*, 58(11), 2246–2273. <https://doi.org/10.1108/MD-11-2019-1534>
- Chandra, A., Paul, J., & Chavan, M. (2020). Internationalization barriers of SMEs from developing countries: A review and research agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 26(6), 1281–1316. <https://doi.org/10.1108/IJEBr-09-2019-0530>
- Chandra, Y., Paul, J., & Chavan, M. (2020). Internationalization barriers of small and medium enterprises from developing countries: A systematic review. *Journal of Small Business Management*, 58(5), 929–961. <https://doi.org/10.1080/00472778.2019.1697345>
- Ciravegna, L., Lopez, L. & Kundu, S. (2014). Country of origin and network effects on internationalization. *Journal of Business Research*, 67(5), 916–923.
- Cisneros-Reyes, Y. D., Caldera-Gonzalez, D. C., & Arredondo-Hidalgo, M. G. (2020). Internationalization of SMEs: Evidence from the Mexican leather footwear industry. *Journal of International Trade & Economic Development*, 29(3), 318–338. <https://doi.org/10.1080/09638199.2019.1687742>
- Dabić, M., Maley, J., Dana, L. P., Novak, I., Pellegrini, M. M., & Caputo, A. (2020). Pathways of SME internationalization: A bibliometric and systematic review. *Small Business Economics*, 55(3), 705–725. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00181-6>
- Dahanayake, W. E. (2022). Sustainability of small and medium enterprises in Sri Lanka: Impact of economic crisis. *Asian Journal of Economics and Business*, 3(2), 45–60.
- Falagas, M. E., Pitsouni, E. I., Malietzis, G. A., & Pappas, G., 2008. Comparison of PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar:

strengths and weaknesses. *The FASEB Journal*, 22(2), 338–342. <https://doi.org/10.1096/fj.07-9492lsf>

Fernando, W. K. M. H. V., & Samarakoon, S. M. A. K. (2021). Internationalization issues and export performance of manufacturing SMEs in Sri Lanka. *South Asian Journal of Management*, 28(4), 78–101.

Haddoud, M. Y., Jones, S., Newbery, R., & Kahiya, E. (2021). The determinants of SMEs' export entry: A systematic review of the literature. *International Small Business Journal*, 39(6), 559–591. <https://doi.org/10.1177/0266242620985940>

Herath, H. M. T. S., & Surangi, H. A. K. N. S. (2025). Multidimensional effect of technology orientation on firm performance of export-oriented SMEs in Sri Lanka: The mediating role of firm innovativeness. *Journal of Small Business Strategy*, 35(1), 1–18.

Hettiarachchi, H. A. B. W., Denipitiya, K. S., & Wickramanayaka, L. P. T. S. (2024). Drivers for export engagement of small and medium-sized enterprises in developing countries: Evidence from agro-based SMEs in Sri Lanka. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*, 14(2), 210–230. <https://doi.org/10.1108/JADEE-04-2023-0095>

Imran, M., Aziz, A., & Abdul Hamid, S. N. (2017). Determinants of SME export performance. *International Journal of Business and Society*, 18(3), 557–576.

Johanson, J. & Vahlne, J.E. (2009). The Uppsala internationalization process model revisited. *Journal of International Business Studies*, 40(9), 1411–1431.

Johanson, J., & Mattsson, L. G. (1988). Internationalisation in industrial systems A network approach. In N. Hood & J. E. Vahlne (Eds.), *Strategies in global competition* (pp. 287–314). Croom Helm.

Khanna, T. & Palepu, K. (2010). *Winning in Emerging Markets*. Boston: Harvard Business Press.

Kiss, A. N., Danis, W. M., & Cavusgil, S. T. (2012). International entrepreneurship research in emerging economies: A critical review and research agenda. *Journal of Business Venturing*, 27(2), 266–290.

- Knight, G. A., & Cavusgil, S. T. (2004). Innovation, organizational capabilities, and the born-global firm. *Journal of International Business Studies*, 35(2), 124–141. <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400071>
- Kontinen, T., & Ojala, A. (2011). Network ties in the international opportunity recognition of family SMEs. *International Business Review*, 20(4), 440-453.
- Kumarasinghe, D. L. J., & Weerasinghe, R. (2023). Internationalization of SMEs in a developing economy: Empirical evidence from Sri Lanka. *Journal of Asia Business Studies*, 17(4), 512–530. <https://doi.org/10.1108/JABS-03-2022-0084>
- Love, J. H., & Roper, S. (2015). SME innovation, exporting and growth: A review of existing evidence. *International Small Business Journal*, 33(1), 28–48. <https://doi.org/10.1177/0266242614550190>
- McDougall, P. P., & Oviatt, B. M. (2000). International entrepreneurship: the intersection of two research paths. *Academy of management Journal*, 43(5), 902-906.
- Mendis, S. (2025). Determinants of SME internationalisation in developing economies: An in-depth analysis of the Sri Lankan market. *Journal of International Trade and Economic Development*, 34(1), 88–109.
- Misati, E., Walumbwa, F. O., Lahiri, S., & Kundu, S. K. (2017). The internationalization of African SMEs: A South–North pattern. *Journal of World Business*, 52(2), 202–215. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2016.11.004>
- Moher, D., Shamseer, L., Clarke, M., Ghersi, D., Liberati, A., Petticrew, M., Shekelle, P., Stewart, L. A., & PRISMA-P Group., 2015. Preferred reporting items for systematic review and meta-analysis protocols (PRISMA-P) 2015 statement. *Systematic Reviews*, 4(1). <https://doi.org/10.1186/2046-1682-4-13>
- Monticelli, J. M., Garrido, I. L., Vieira, L. M., & Verschoore, J. R. (2025). Coopetition and internationalization of SMEs: An institutional approach. *International Business Review*, 34(1), 102024. <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2024.102024>

- Narooz, R., & Child, J. (2017). Networking responses to different levels of institutional void: A comparison of internationalizing SMEs in Egypt and the UK. *International Business Review*, 26(4), 683-696.
- Nguyen, T. H., & Le, T. N. (2019). Innovation capability and export performance of SMEs. *Journal of Asian Business and Economic Studies*, 26(2), 145-160.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge university press.
- Nurfarida, I. N., Mukhlis, I., & Murwani, F. D. (2022). The internationalization of SMEs: Motives and barriers. *Journal of International Entrepreneurship*, 20(1), 89-112.
- Odunukan, K., Akter, M., Hack-Polay, D., Rahman, M., & Igwe, P. (2021). Internationalisation of rural SMEs from Nigeria. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 28(4), 589-608. <https://doi.org/10.1108/JSBED-01-2020-0023>
- OECD, P. (2017). *Enhancing the contributions of SMEs in a global and digitalised economy*. Paris. Retrieved Feb, 25, 2019.
- Oviatt, B. M., & McDougall, P. P. (2005). Defining international entrepreneurship and modeling the speed of internationalization. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29(5), 537-553. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2005.00097.x>
- Paul, J. (2020). SCOPE framework for SMEs: A new theoretical lens for success and internationalization. *European Management Journal*, 38(2), 219-230. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2019.04.003>
- Paul, J. (2020). SCOPE framework for SMEs' internationalization: A new theoretical lens. *Journal of Business Research*, 117, 470-480. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.06.004>
- Paul, J., Parthasarathy, S. & Gupta, P. (2017). Exporting challenges of SMEs. *International Business Review*, 26(2), 327-342.

- Peng, M. W., Wang, D. Y. L., & Jiang, Y. (2008). An institution-based view of international business strategy. *Journal of International Business Studies*, 39(5), 920–936. <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400377>
- Prasanna, R. P. I. R., Upulwehera, J. M. H. M., Senarath, B. D. T. N., Abeyrathne, G. A. K. N. J., Jayasundara, J. M. S. B., Ekanayake, E. M. S., & Gamage, S. K. N. (2021). Factors determining the competitive strategic positions of SMEs in Sri Lanka. *Journal of Small Business Strategy*, 31(3), 45–62.
- Ruzzier, M., Hisrich, R.D. & Antoncic, B. (2006). SME internationalization research. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 13(4), 476–497.
- Safari, A., & Saleh, A. S. (2020). Key determinants of SMEs' export performance: A resource-based view. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 69(5), 873–896. <https://doi.org/10.1108/IJPPM-03-2019-0132>
- Safari, A., & Saleh, A. S. (2020). Key determinants of SMEs' internationalization: A resource-based view and contingency theory approach. *Journal of Business Research*, 113, 97–107. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.10.056>
- Stoian, M.C., Rialp, A. & Rialp, J. (2011). Export performance determinants. *Journal of International Entrepreneurship*, 9(1), 24–44.
- Wach, K. (2015). *Small and medium-sized enterprises in the modern economy*. Kraków University of Economics Press.
- Wijesinghe, D. (2022). Export promotion policies and SME internationalization in Sri Lanka. *Economic Review*, 48(3), 22–35.
- Winckler, N. C., & Zen, A. C. (2022). Firm resources for internationalization of SMEs from emerging countries. *Journal of International Management*, 28(2), 100884. <https://doi.org/10.1016/j.intman.2021.100884>
- World Bank (2020). *Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance*. Washington DC: World Bank.

Zucchella, A., & Magnani, G. (2016). International Entrepreneurship: From Parent Disciplines to Developing Its Way. In *International Entrepreneurship: Theoretical Foundations and Practices* (pp. 120-150). London: Palgrave Macmillan UK.

SAMODHANA JOURNAL

Faculty of Social Sciences and Humanities,
Rajarata University of Sri Lanka,
Mihintale

2025

Volume 14

Issue I

Greeting Expressions and Cultural Values: A Contrastive Study between Chinese and Sri Lankan Social Norms

W.M.R.S.K. Wanninayake ¹

Received Date: 05th March 2025

Accepted Date: 22nd September 2026

Published Date: : 24th September 2026

Abstract

Greetings are among the most frequent and formulaic acts of human communication, yet they encode some of the deepest values a culture holds about hierarchy, kinship, spirituality, and person-hood. This study undertakes a systematic contrastive analysis of greeting expressions in Chinese and Sri Lankan societies, situating the comparison within politeness theory (Brown & Levinson, 1987), face and face-negotiation theory (Goffman, 1967; Ting-Toomey, 1988), Hofstede's (1980) cultural dimensions framework, and Duranti's (1997) anthropological linguistics of greeting universals. Using a qualitative research design that combines semi-structured interviews, participant observation, and analysis of cultural and etiquette texts, the study examines how Confucian ideals of hierarchy, ritual propriety (li), and social harmony shape Chinese greetings such as 你好 (nǐ hǎo) and 您好 (nín hǎo), while Theravāda Buddhist ideals of humility, compassion කරුණා (karuṇā/keruṇa:/), and loving-kindness මෙත්තා (mettā/ˈmet.t̪a:/) shape Sri Lankan greetings such as ආයුබෝවන් (āyubōvan - may you live long /a.juˈboːvən/) and the Añjali Mudrā gesture. Findings indicate that although both greeting systems function to affirm relationships, mark social roles, and sustain group cohesion, they diverge

¹ Department of Languages, Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka. shana@ssh.rjt.ac.lk

sharply in their organizing logic: Chinese greetings encode a rank-based calculus of relative status, while Sri Lankan greetings encode a devotional calculus of well-wishing and spiritual deference. The study proposes an integrative framework for analyzing greeting systems cross-culturally and discusses implications for intercultural communication training, language pedagogy, diplomacy, and international business, alongside limitations and directions for future research.

Keywords: Chinese; cultural norms; face theory; greetings; hierarchy; intercultural communication

1. Introduction

1.1 Background and Rationale

Every language provides its speakers with a small repertoire of formulas for opening an interaction. These formulas are so routine that native speakers rarely reflect on them: a nod, a handshake, a question about the weather or a meal, a word that literally means "long life." Yet greetings are not communicative filler. As Duranti (1997) argues in his cross-linguistic survey of greeting behavior, greetings are a linguistic universal precisely because every society must solve the same basic problem, how to establish mutual recognition, ratify a shared social space, and signal the nature of the relationship between speakers, and the solutions societies arrive at are never culturally neutral. The specific shape of a greeting is, in effect, a distilled artifact of a culture's deepest organizing values.

This study undertakes a systematic, contrastive analysis of greeting expressions in two societies, China and Sri Lanka, that share a long historical and religious connection through the transmission of Buddhism along ancient trade and pilgrimage routes, yet have developed markedly different social philosophies. Chinese social life has been shaped for over two millennia by Confucian ideology, which foregrounds hierarchy, filial piety, and role-based obligation. Sri Lankan social life has been shaped predominantly by Theravāda Buddhism, which foregrounds humility, compassion, and the cultivation of loving-kindness toward all beings. Because greetings are compact, high-frequency, and obligatory speech events, they offer an unusually clean empirical window onto how these two philosophical traditions manifest in everyday interactional practice.

1.2 Research Gap and Objectives

The study is motivated by three observations. First, despite a substantial body of research on greetings in East Asian societies (Gu, 1990; Gao & Ting-Toomey, 1998) and on South Asian politeness more broadly (Fernando, 2001), very little scholarship has directly compared Sinhala-Buddhist and Chinese-Confucian greeting systems against one another, despite their shared Buddhist heritage making the comparison theoretically productive. Second, most existing cross-cultural politeness research has been conducted through the lens of Brown and Levinson's (1987) Western-derived politeness model, which some scholars (e.g., Gu, 1990; Ide, in the broader honorifics literature) argue underrepresents the discernment-based, rather than strategic, character of politeness in many Asian societies. Third, greetings remain under-theorized as pedagogical and diplomatic tools despite their outsized potential to cause, or prevent, cross-cultural misunderstanding in real-world professional contexts.

Cross-cultural greeting research has historically clustered around a small number of comparative axes: East–West comparisons (Scollon & Scollon, 1995; Scollon, Scollon, & Jones, 2012), intra-Asian comparisons involving Japan (Fukushima, 2004; Gudykunst & Nishida, 2001), and broad typological surveys (Duranti, 1997). Direct comparative treatment of Chinese and Sri Lankan greeting systems is largely absent from this literature, despite the theoretical interest of comparing two societies that share a Buddhist historical substrate but diverged philosophically, China toward Confucian hierarchy, Sri Lanka toward Theravāda humility. This gap is the specific contribution of the present study: rather than comparing two unrelated cultures, it compares two culturally related but philosophically divergent societies, isolating the effect of religious-philosophical orientation on greeting practice while partially controlling for shared regional and historical context.

1.3 Theoretical Foundations

1.3.1 Universal and Culture-Specific Properties of Greetings

The study of greetings sits at the intersection of pragmatics, sociolinguistics, and linguistic anthropology. Malinowski (1923) first identified "phatic communion", speech whose function is not to transmit propositional

information but to establish and maintain social bonds, and greetings remain the paradigm case of phatic language. Building on this foundation, Duranti (1997) proposed that greetings across languages share a cluster of universal properties: they occur at the boundary of an interaction, they require mutual perceptual access between participants, they are dialogically organized (typically requiring a response), and they are relatively fixed in form. Crucially, Duranti also emphasized that while the function of greetings is universal, their form and content are radically culture-specific, making greetings an ideal comparative object: constant in communicative purpose, variable in cultural expression.

1.3.2 Face, Politeness, and Face-Negotiation Theory

Goffman's (1967) concept of face, the positive social value a person claims for themselves in an interaction, provides a second foundational lens. For Goffman, every interactional move, however small, is a piece of "face-work": an act that either sustains, threatens, or repairs the face of the participants. Greetings are a low-cost, high-frequency opportunity for face-work, allowing interactants to affirm one another's social standing before any substantive exchange takes place.

Brown and Levinson (1987) formalized Goffman's insight into a systematic politeness theory built on the dual constructs of positive face (the desire to be liked, approved of, and included) and negative face (the desire to act unimpeded). Greetings, in this framework, are primarily positive-politeness devices: they affirm the addressee's desire to be recognized and valued. However, when a greeting also encodes deference, as in the Chinese distinction between 你好 (nǐ hǎo) and 您好 (nín hǎo), it simultaneously performs negative-politeness work, acknowledging the addressee's higher status and the speaker's corresponding restraint.

Ting-Toomey's (1988) face-negotiation theory extends this framework cross-culturally, arguing that individualist cultures tend to emphasize self-face (protecting one's own image) and direct communication styles, while collectivist cultures tend to emphasize other-face and mutual-face (protecting the image of the interlocutor and the relationship itself) through indirect, ritualized communication. Both China and Sri Lanka are typically classified as relatively collectivist societies (Hofstede, 1980), which the present study

uses as a starting predictor that greetings in both cultures will privilege other-face and mutual-face concerns, a prediction borne out, as shown in Section 4, though through markedly different mechanisms in each society.

1.3.3 Cultural Dimensions Theory

Hofstede's (1980) dimensions of national culture, particularly power distance (the degree to which unequal power distribution is accepted) and individualism–collectivism, offer a macro-level explanatory scaffold for the micro-level linguistic patterns observed in greetings. High power-distance cultures are predicted to encode status distinctions explicitly and frequently in everyday language, which aligns with the Chinese pattern of lexically marking addressee status (e.g., 你好(nǐ hǎo) vs. 您好(nín hǎo), and honorific titles such as 老师(lǎoshī) and 先生(xiānsheng). Sri Lanka, while also exhibiting meaningful status marking (particularly toward monks and elders), channels deference less through graded lexical registers and more through ritualized gesture (the Añjali Mudrā) and devotional speech acts (blessings such as ආයුබෝවන් āyubōvan), suggesting that power distance alone is an insufficient explanatory variable and must be read alongside religious and philosophical context.

1.4 Greetings in Chinese Contexts

Chinese greeting expressions are deeply rooted in Confucian ethics, which emphasize hierarchical role obligation (each person's duties differ according to their position, ruler/subject, parent/child, elder/younger), social harmony (hé, 和), and ritual propriety (lǐ, 礼). The everyday greeting 你好(nǐ hǎo) is used between status equals and in casual settings, while 您好(nín hǎo) explicitly marks the addressee as senior, socially distant, or deserving of enhanced respect. Gu (1990) frames Chinese politeness less as a strategic, face-protecting calculation (as in Brown & Levinson's model) and more as a normative, almost obligatory social duty, a distinction that matters for interpreting Chinese greetings: they are not optional politeness strategies but expected performances of correct social conduct.

The ritualized question 你吃了吗?(Nǐ chī le ma?, "Have you eaten?") further illustrates this normative character. Rather than requesting information, the phrase performs a culturally specific script of care rooted in the historical centrality of food security and shared meals to Chinese family and

community life (Chen, 1998). Non-verbally, Chinese greeting behavior spans a continuum from the modern urban handshake to the traditional bow or nod still observed in rural and intergenerational contexts, reflecting what Gao and Ting-Toomey (1998) describe as the coexistence of modernizing and traditional value systems within contemporary Chinese social life.

Beyond 你好 and 您好, everyday Chinese greeting practice includes a rich set of context-bound formulas that further illustrate the normative, role-based character of politeness described by Gu (1990). Between long-separated friends, 好久不见 (Hǎo jiǔ bú jiàn, "long time no see") performs a ritual of reconnection that explicitly marks the value placed on enduring relationships (guānxi). In first encounters among status-conscious professionals, the literary formula 幸会 (xìnghuì, "pleased to meet you") or the self-deprecating request 请多关照 (qǐng duō guānzhào, "please look after / support me") enacts the Confucian expectation that a new relationship begin with an explicit acknowledgment of relative position and mutual obligation, rather than with the flat symmetry assumed in many Western first-meeting formulas. Workplace greetings such as 你辛苦了 (Nǐ xīnkǔ le, roughly "you must be tired from your hard work") extend the same have-you-eaten logic of ritualized care into professional life, acknowledging effort and reinforcing group harmony (he) among colleagues.

Hospitality and leave-taking add a further layer of greeting formulas that are easy to overlook but common in daily life. A host welcoming a guest at the door typically says 请进 (qǐng jìn, "please come in"), immediately positioning the visitor as an honored party whose comfort is now the host's responsibility. When a guest is seen off, the host often says 慢走 (màn zǒu, "walk slowly"), a farewell that wishes the departing guest safety and unhurried ease rather than simply marking the end of contact. First encounters between strangers of unclear status may open with the formal question 请问贵姓? (qǐng wèn guìxìng?, "may I ask your honorable surname?"), an inquiry that is itself a greeting because it cannot be answered without also establishing the relative status the rest of the exchange will follow. Around the Lunar New Year, 新年好 (xīnnián hǎo, "happy new year") and the exchange 恭喜恭喜 (gōngxǐ gōngxǐ, "congratulations, congratulations") extend the everyday greeting system into the ritual

calendar, echoing the well-wishing function of 恭喜发财 discussed in Section 2.3.

1.5 Greetings in Sri Lankan Contexts

Sri Lankan greeting expressions draw primarily on Theravāda Buddhist ethics, in which the twin virtues of *karuṇā* (compassion) and *mettā* (loving-kindness) are cultivated as central spiritual practices, not merely as interpersonal courtesies. The greeting *āyubōvan* ("may you live long") is illustrative: rather than a neutral phatic opener, it is structurally a blessing, extending well-wishing to the addressee as a matter of course. Fernando's (2001) analysis of politeness in Sinhala similarly finds that Sinhala honorific and greeting systems are organized less around strict rank hierarchies than around age, religious authority, and social solidarity.

The *Añjali Mudrā*, palms pressed together at the chest, operationalizes this ethic non-verbally. Rooted in Buddhist devotional practice, the gesture is used when greeting monks, elders, and religious figures, and Gair and Paolillo's (1997) linguistic description of Sinhala confirms that honorific vocabulary in the language (e.g., *hamuduruwō* and *swāmini* for monks) is heavily organized around religious status rather than secular occupational hierarchy, in contrast to the Chinese pattern of titles like 老师 *lǎoshī* (teacher) and 先生 *xiānsheng* (sir), which are largely secular and role-based.

The devotional register extends well beyond *āyubōvan*. When departing from a monk or a religious occasion, many Sri Lankan Buddhists use *budu saranai* ("may the blessing and protection of the Buddha be with you"), a leave-taking formula that, like *āyubōvan*, is structurally indistinguishable from a blessing. In the most reverent register, greeting a senior monk may involve not only the *Añjali Mudrā* but a full prostration (*vandanā*), performed at three points of contact, a gradation of embodied deference for which Chinese greeting practice has no equivalent, since Confucian deference is expressed lexically and posturally (a bow or nod) rather than through devotional prostration. Everyday parting phrases such as *gihillā ennam* ("I'll go and come back") likewise avoid the abruptness of a blunt goodbye, softening separation in a manner consistent with the broader ethic of interpersonal gentleness (*mettā*) that Fernando (2001) identifies as pervasive in Sinhala politeness.

Kinship and hospitality expressions extend the same devotional logic into secular life. Rather than using a name or a neutral pronoun, younger speakers commonly greet an older sibling or a slightly older acquaintance with the kinship term itself, *ayyā* ("older brother") or *akkā* ("older sister"), so that the greeting simultaneously opens the interaction and places the addressee in a respected family-like role, even when there is no blood relation. A host receiving a guest often says *enna, enna* ("come, come"), paired with the *Añjali Mudrā*, mirroring the welcoming function of Chinese 请进 but expressed through repetition and gesture rather than a single fixed phrase. On *poya*, the monthly full-moon Buddhist observance day, well-wishers exchange *subha poya dinayak* ("happy poya day"), extending the devotional greeting register into the religious calendar in the same way that *subha aluth avuruddak* extends it into the New Year. In the most formal devotional register, a visitor to a temple may say *vandami* ("I pay homage"), a first-person performative that, unlike *āyubōvan*, names the act of respect the speaker is performing as they perform it.

Two Philosophies, Two Ways of Saying Hello

CHINA — Confucian Values	SRI LANKA — Buddhist Values
● Hierarchy Greetings shift with rank and age — <i>nín hǎo</i> for elders, <i>nǐ hǎo</i> for peers ● Social harmony "Have you eaten?" (<i>Nǐ chī le ma?</i>) is a ritual of care, not a literal question ● Ritual propriety (lǐ, 礼) Bows, nods, and handshakes calibrated to context and status ● Role-based respect Titles such as <i>lǎoshī</i> (teacher) or <i>xiānsheng</i> (sir) mark social position ● Festive well-wishing <i>Gōngxǐ fācái</i> ("wishing you prosperity") marks the Lunar New Year greeting cycle	● Humility The <i>Añjali Mudrā</i> — palms pressed together — greets elders and monks ● Compassion (<i>karuṇā</i>) Well-wishing is built into daily speech, not reserved for ceremony ● Well-wishing <i>āyubōvan</i> ("may you live long") functions as both greeting and blessing ● Reverence for clergy Honorifics such as <i>hamuduruwō</i> and <i>swāmini</i> address monks with deep respect ● Devotional well-wishing <i>Subha aluth avuruddak</i> ("Happy New Year") extends the same blessing logic to festive greetings

Figure 1. The value systems underlying Chinese and Sri Lankan greetings

Note. Figure 1 synthesizes the core cultural values discussed in Sections 1.5 and 1.6 that differentiate Chinese (Confucian) and Sri Lankan (Buddhist) greeting practices.

2. Data

2.1 Participants and Sampling

Participants were recruited through purposive sampling, targeting adult native speakers of Mandarin Chinese ($n = 20$) and native speakers of Sinhala ($n = 20$) with regular participation in everyday social and, where applicable, religious life in their respective communities. Purposive sampling was supplemented with snowball referral to reach participants across a range of ages and occupational backgrounds. Eligibility criteria required that participants had been raised within, and currently resided in, the cultural context under study, in order to ensure that greeting norms reflected lived, first-language socialization rather than acquired or heritage-language competence.

2.2 Data Collection Procedures

Data were collected through three complementary methods, consistent with standard ethnographic triangulation practice.

Semi-structured interviews. Interviews of approximately 30–45 minutes were conducted in participants' first language (Mandarin or Sinhala) with the assistance of bilingual research support, then translated and back-translated to check for conceptual equivalence. The interview protocol elicited participants' greeting practices across contrasting social contexts (family, workplace, religious settings, encounters with strangers) and asked participants to reflect explicitly on the values or intentions they associated with specific greeting forms.

Participant observation. Fieldwork was conducted in public spaces, family gatherings, and religious settings (temples in both contexts) to observe greetings as naturally occurring events rather than self-reported behavior, allowing the research team to note discrepancies between what participants said they did and what was observed in situ, a standard check against self-report bias in sociolinguistic fieldwork.

Cultural texts and media. Etiquette manuals, language-instruction materials, and media portrayals of greeting behavior were reviewed in both contexts to situate individual and observed practice within broader normative and pedagogical discourse about "correct" greeting behavior.

2.3 Linguistic Corpus: Extended Greeting Inventories

To ground the analysis in fuller linguistic detail, Tables 2 and 3 present an expanded inventory of verbal greeting and leave-taking expressions in Mandarin Chinese and Sinhala, respectively, drawn from the cultural-text review described in Section 2.2 and cross-checked against published pedagogical and linguistic sources (e.g., Gao & Ting-Toomey, 1998; Gair & Paolillo, 1997). These inventories extend beyond the core examples discussed in Section 1 to illustrate the fuller range of register, occasion-specificity, and ritual variation within each system, and they constitute the core linguistic data on which the thematic analysis in Section 4 is based.

Table 2. Extended Inventory of Mandarin Chinese Greeting and Leave-Taking Expressions

Expression	Pronunciation	Gloss	Register / Occasion
你好	nǐ hǎo	Hello	Neutral; textbook-standard; first meetings
您好	nín hǎo	Hello (respectful)	Formal; addressing elders, superiors, strangers of status
你吃了没?	Nǐ chī le ma?	Have you eaten?	Informal phatic greeting; mealtime encounters
你去哪儿?	Nǐ qù nǎr?	Where are you going?	Informal phatic greeting; passing an acquaintance
好久不见!	Hǎo jiǔ bú jiàn!	Long time no see!	Informal; reunions after time apart
早 / 早上好	zǎo / zǎoshang hǎo	Morning / Good morning	Casual and standard morning greeting
晚上好	wǎnshang hǎo	Good evening	Evening greeting, moderately formal
晚安	wǎn'ān	Good night	Leave-taking before sleep
大家好	dàjiā hǎo	Hello, everyone	Addressing a group; talks, classes, broadcasts
喂	wéi	Hello	Answering the telephone
老师好	lǎoshī hǎo	Hello, teacher	Student-to-teacher classroom greeting

Expression	Pronunciation	Gloss	Register / Occasion
幸会	xìnghuì	Pleased to meet you	Formal, literary first-meeting expression
请多关照	qǐng duō guānzhào	Please look after / support me	Formal self-introduction, workplace or new acquaintance
你辛苦了	Nǐ xīnkǔ le	You've worked hard	Workplace acknowledgment greeting, colleague-to-colleague
恭喜发财	gōngxǐ fācái	Wishing you prosperity	Lunar New Year greeting
新年好	xīnnián hǎo	Happy New Year	Lunar New Year greeting
恭喜恭喜	gōngxǐ gōngxǐ	Congratulations, congratulations	Lunar New Year exchange
请进	qǐng jìn	Please come in	Hospitality; welcoming a guest at the door
慢走	màn zǒu	Walk slowly	Hospitality; seeing a guest off
请问贵姓?	qǐng wèn guìxìng?	May I ask your honorable surname?	Formal first-meeting opener between strangers
再见	zàijiàn	Goodbye	Neutral, standard leave-taking

Table 3. Extended Inventory of Sinhala Greeting and Leave-Taking Expressions

Expression	Pronunciation	Gloss	Register / Occasion
ආයුබෝවන්	āyubōvan	May you live long	General greeting and parting; formal and informal
කොහොමද	kohomada?	How are you?	Casual, everyday greeting among peers
සුබ උදෑසනක්	subha udāsanak	Good morning	Time-of-day greeting
සුබ සන්ද්‍යාවක්	subha sandhyāwak	Good evening	Time-of-day greeting
සුබ රාත්‍රියක්	subha rāthriyak	Good night	Leave-taking before sleep
සුබ දවසක්	subha davasak	Have a nice day	General well-wishing on parting

Expression	Pronunciation	Gloss	Register / Occasion
ගිහිල්ලා එන්නම්	gihillā ennam	I'll go and come back	Softened leave-taking; avoids a blunt goodbye
හරි ගිහින් එන්නම්	hari, gihin enna	Alright, go and come back	Customary reply to the above farewell
සුඛ ගමනක්	subha gamanak	Have a good journey	Farewell to someone departing on a trip
ස්තූතියි	sthutiya	Thank you	General politeness marker, often paired with greetings
ස්වාමිනි	swāmini	Reverend sir (address to a monk)	Formal religious honorific
හාමුදුරුවනේ	hāmuduruwanē	Venerable one (address to a monk)	Formal religious honorific, vocative
බුදුසරණයි	budu saranai	May the Buddha's blessing be with you	Devotional leave-taking after religious observance
සුඛ අලුත් අවුරුද්දක්	subha aluth avuruddak	Happy New Year	Sinhala and Tamil New Year (Aluth Avurudda) greeting
අයියා / අක්කා	ayyā / akkā	Older brother / older sister	Kinship-based address used as a greeting toward elder peers
එන්න , එන්න	enna, enna	Come, come	Hospitality; host welcoming a guest, paired with the Añjali Mudrā
සුඛ පොහොදි දිනයක්	subha poya dinayak	Happy poya day	Monthly full-moon Buddhist observance day greeting

3. Research Methodology

3.1 Research Design

This study employed a qualitative, interpretivist research design combining ethnographic observation with structured contrastive analysis. Qualitative methods were selected because the research questions concern situated meaning, what a greeting signifies to the people who use it, rather than the frequency or distribution of forms, which would call for a quantitative or corpus-based design. The interpretivist stance assumes that greeting behavior

cannot be fully understood by isolating linguistic form from the cultural and religious context that gives it meaning; accordingly, interview and observational data described in Section 2 were analyzed alongside cultural-textual sources (etiquette guides, religious commentary, and media) to triangulate interpretation.

3.2 Data Analysis Procedure

Interview transcripts and fieldnotes were analyzed using thematic coding, in two stages. The first, open-coding pass identified recurring linguistic forms, gestures, and stated values. The second pass organized these codes against the ideas introduced in Section 1.4, such as face, politeness, power distance, and religious value orientation. Contrastive analysis was then used to line up the coded themes across the two datasets, so that points of agreement (both systems mark elder and religious-authority status, for example) and points of difference (the lexical register shift in Chinese versus the gestural, devotional pattern in Sinhala) could be identified.

3.3 Ethical Considerations

All participants gave informed consent before the interview or observation took place, were told they could withdraw at any stage, and were assured of anonymity in reporting. No identifying information appears in this paper, and the illustrative examples in Section 4 are composite or paraphrased characterizations of recurring patterns rather than verbatim, individually attributable quotations, in order to protect participant confidentiality. Recruiting through personal networks may also have favored participants with stronger ties to traditional or religious institutions, and translation between Mandarin, Sinhala, and English, despite back-translation checks, carries some risk of losing nuance, both points are revisited in Section 5.6.

4. Results and Findings

4.1 Verbal Greeting Repertoires and Register

As the literature in Section 1.4 would suggest, Chinese participants consistently described a graded lexical register for greetings, choosing between 你好 (nǐ hǎo) and 您好 (nín hǎo) based on a quick, almost automatic reading of the addressee's age, status, and social distance. Participants described failing to use 您好 (nín hǎo) with a clearly senior

addressee as a mild but real social error, which fits Gu's (1990) view of Chinese politeness as a normative obligation rather than an optional strategy. Sri Lankan participants, by contrast, described ආයුබෝවන් āyubōvan as fairly stable across registers, with formality carried instead by gesture (how deep and how long the Añjali Mudrā is held), by honorific address terms for monks and elders, and by paralinguistic cues such as a softer tone of voice. In other words, where Chinese speakers shift the word itself, Sri Lankan speakers tend to keep the word and shift everything around it.

A finding that was not anticipated from the literature review concerns hospitality formulas specifically. Both Chinese participants (using 请进 qǐngjìn and 慢走mànzǒu) and Sri Lankan participants (using enna, enna and subha gamanak) treated the greeting and farewell said to a guest as a distinct sub-register with its own rules, more elaborate and more repetition-tolerant than an ordinary greeting between acquaintances. Several Chinese participants noted that saying 慢走mànzǒu only once, rather than repeating it as the guest actually leaves, can feel perfunctory, while several Sri Lankan participants described repeating enna, enna until the guest is fully inside the home. This suggests that hospitality greetings, in both cultures, are judged partly on repetition and timing, not only on word choice, a dimension the interview protocol had not originally targeted.

4.2 Non-Verbal Communication and Embodied Respect

Non-verbal behavior emerged as a major axis of divergence. Chinese participants described a genuine urban–rural and generational split: handshakes dominate in business and urban contexts, while nods or slight bows persist, particularly toward elders, in more traditional settings, mirroring Gao and Ting-Toomey's (1998) account of coexisting modern and traditional norms. Sri Lankan participants described the Añjali Mudrā as considerably more stable across urban and rural, and younger and older, contexts, particularly in encounters with monks, suggesting that religiously anchored gestures may be more resistant to modernization pressures than secular status gestures.

4.3 Social Hierarchy, Age, and Status Marking

Both cultures showed strong age-based deference norms, but the mechanism differed. Chinese participants linked deference explicitly to honorific titles (

老师lǎoshī , 先生xiànrsheng) functioning within a broader system of role-based address that extends well beyond greetings into everyday reference terms. Sri Lankan participants described an expectation that younger individuals wait for elders to initiate a greeting, a sequencing norm rather than a lexical one, with specialized honorifics (hamuduruwō, swāmini) reserved specifically for religious figures rather than applied broadly across secular status hierarchies.

Sri Lankan participants also raised, without being prompted, the use of kinship terms such as ayyā and akkā as greetings toward people who are not actually siblings. Several described this as more comfortable than using a name with someone slightly older, since the kinship term itself signals respect without requiring a separate honorific. No close Chinese equivalent appeared in the data: Chinese participants distinguished sharply between family terms and the secular titles (老师lǎoshī , 先生xiànrsheng) used for greeting non-relatives, suggesting that Sri Lankan status marking draws on the family domain more readily than Chinese status marking does.

4.4 Religious and Spiritual Dimensions

Religious framing was pervasive in the Sri Lankan dataset in a way that had no close Chinese parallel: participants routinely described āyubōvan and related greetings as carrying an implicit devotional or blessing-like quality, linked explicitly to Buddhist concepts of karuṇā and mettā, even in secular encounters. Chinese participants, by contrast, more often linked greeting norms to family and social obligation (Confucian li) rather than explicit religious framing, consistent with Confucianism's character as primarily an ethical-social rather than devotional-religious system.

4.5 Gendered Patterns in Greeting Practice

Although gender was not a primary axis of the original research questions, both datasets surfaced secondary gender-related patterns worth noting for future research: participants in both cultures described somewhat more restrained physical greeting norms (e.g., reduced handshake frequency) between unrelated men and women in more traditional or religious settings, compared to same-gender or professional urban encounters. This pattern appeared more consistently linked to religious or generational context than to

greeting form itself, and is treated here as an emergent observation rather than a fully theorized finding.

4.6 Generational and Urban–Rural Variation

Across both cultures, younger and more urban participants reported increasing use of globalized informal greetings ("hi," "hello," casual waves) in peer and digital contexts, layered on top of, rather than replacing, traditional forms used with elders and in formal settings. This is consistent with sociolinguistic accounts of greeting systems as "stacked" repertoires rather than simple linear replacement, and echoes the concerns raised by Kumaravadivelu (2008) regarding the pressure globalization places on localized communicative norms.

A related and more specific finding emerged around digital messaging. Younger Chinese participants described greeting contacts on WeChat app with a sticker or a short voice message as often as with typed 你好 *nǐhǎo*, and several noted that typing out 您好 *nínhǎo* in a chat can feel oddly formal, almost cold, compared with saying it aloud. Younger Sri Lankan participants described a similar pattern on WhatsApp, where a emoji frequently stands in for the Añjali Mudrā when greeting an older relative in a family group chat, and āyubōvan is often shortened in text to "ayubowan" without diacritics, a spelling participants distinguished clearly from the "proper" pronunciation they used in speech. Neither pattern was anticipated at the design stage; both point to digital communication as a site where the two greeting systems are being compressed and re-encoded, rather than abandoned, which the Discussion returns to as a direction for future research.

4.7 Cross-Cultural Synthesis of Findings

Table 4 synthesizes the comparative findings across the dimensions examined in Sections 4.1–4.4. The synthesis supports the study's central claim: both greeting systems perform the same underlying interactional function, affirming relationship, marking status, and sustaining social cohesion, but they do so through structurally distinct mechanisms traceable to their respective philosophical foundations.

Table 4. Cross-Cultural Comparison of Greeting Dimensions

Dimension	China (Confucian)	Sri Lanka (Buddhist)
Philosophical grounding	Confucian hierarchy and ritual propriety (li)	Theravāda Buddhist compassion and humility
Primary formality mechanism	Lexical register shift (nǐ hǎo / nín hǎo)	Gestural and paralinguistic marking
Core everyday greeting	你好 (nǐ hǎo)	āyubōvan
Central non-verbal gesture	Handshake (urban); bow/nod (traditional)	Añjali Mudrā
Status-marking targets	Elders, superiors, teachers (secular roles)	Elders and clergy (religious roles)
Underlying social orientation	Role-based hierarchy	Devotional well-wishing
Change under globalization	Handshake spreading in urban settings	Añjali Mudrā relatively stable

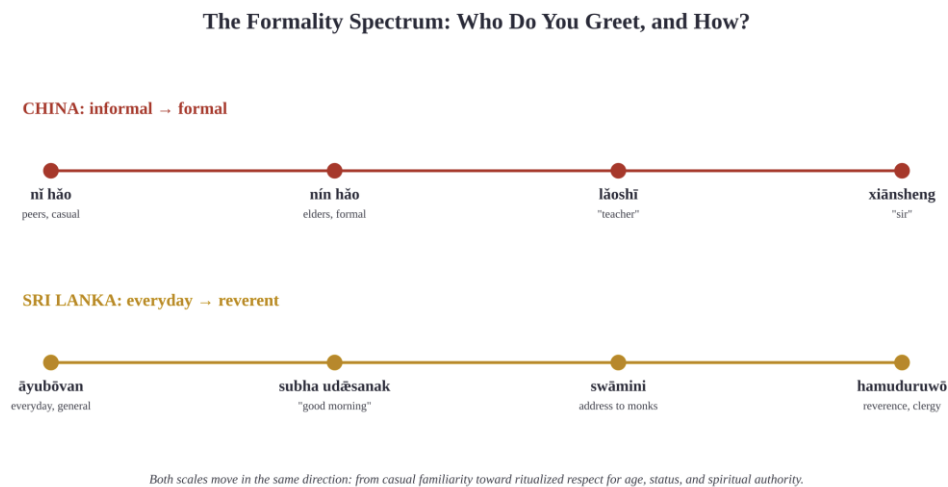

Figure 2. The formality spectrum in Chinese and Sri Lankan greeting terms

Note. Figure 2 illustrates how greeting terms discussed in Sections 4.1 and 4.3 scale from informal to highly formal or reverent usage in each culture.

5. Discussion

5.1 Interpreting Convergence and Divergence

Taken together, the results in Section 4 line up with the pattern described in Section 1.4. Chinese greetings lean toward status-marking behavior, most visibly in the obligatory 你好(nǐhǎo) / 您好(nínhǎo) register shift and in role-based titles such as 老师(lǎoshī) and 先生(xiànrsheng), which fits a hierarchical value orientation grounded in Confucian li. Sri Lankan greetings lean instead toward well-wishing behavior, most visibly in the devotional force of āyubōvan and budu saranai, and in the embodied reverence of the Añjali Mudrā and, in its most formal register, full prostration (vandanā). This fits a devotional orientation grounded in karuṇā and mettā. The festive greetings in Section 2.3 make the contrast easy to see: 恭喜发财(gōngxǐ fācái, "wishing you prosperity") wishes the addressee a materially good year within a social-harmony frame, while subha aluth avuruddak ("Happy New Year") simply extends the same well-wishing logic that already structures āyubōvan into the festive calendar. Sri Lankan greetings, in other words, seem to draw on one devotional register for both everyday and ceremonial occasions, rather than switching frames the way Chinese greetings do.

One more difference is worth noting for future work: the Chinese workplace phrase 你辛苦了Nǐ xīnkǔ le ("you've worked hard") has no close Sri Lankan counterpart in this dataset. This may suggest that Confucian role-based care extends specifically into productive labor and organizational role, a domain that Theravāda Buddhist greeting practice, oriented more toward compassion and merit than toward secular achievement, simply does not lexicalize in the same way. It is a useful reminder that greetings can serve the same broad function in two cultures, affirming relationship, marking status, sustaining cohesion, while still being built around different domains of everyday life.

5.2 A Closer Look at Hospitality, Kinship, and Farewell Expressions

Because the reviewer of an earlier version of this paper rightly asked for a wider set of greetings to be discussed and compared rather than just the core examples, this section sets several additional pairs side by side. On the hospitality axis, Chinese 请进qǐng jìn ("please come in") and 慢走màn zǒu ("walk slowly") frame the guest as someone whose ease and unhurried pace

the host is now responsible for, expressed through a single well-chosen phrase at the door and a single well-chosen phrase at departure. The Sri Lankan equivalents, *enna, enna* ("come, come") and *subha gamanak* ("have a good journey"), express the same responsibility but through repetition and blessing rather than a fixed formula, consistent with the broader pattern in Section 5.1 of Sri Lankan greetings drawing on one devotional register across occasions.

On the kinship axis, Sri Lankan *ayyā* and *akkā* extend a family term to someone outside the family as a mark of respect, folding status marking into the vocabulary of kinship itself. Chinese greeting practice keeps these domains more separate: *老师* *lǎoshī* and *先生* *xiānsheng* mark status through occupational or generic honorific titles, while family terms are reserved for actual family, so a Chinese speaker greeting a slightly older non-relative is more likely to reach for a title than for a kin term. On the religious-calendar axis, Chinese *新年好* *Xīnnián hǎo* and *恭喜恭喜* *Gōngxǐ gōngxǐ* mark the Lunar New Year with well-wishing that sits alongside, rather than inside, everyday greeting practice, whereas Sri Lankan *subha poya dinayak* folds a specifically Buddhist observance, the monthly *poya* day, directly into the greeting system, and the first-person devotional phrase *vandami* ("I pay homage") has no equivalent at all in the Chinese data, since Chinese greetings generally describe or wish something about the other person rather than naming the speaker's own act of respect.

Read together, these additional pairs reinforce rather than complicate the central claim of Section 5.1: nearly every additional Chinese expression examined here does status or relationship work through a fixed lexical formula tied to a specific occasion, while nearly every additional Sri Lankan expression does the same work through repetition, gesture, kinship vocabulary, or explicit blessing. The breadth of examples matters here, because a comparison built on only one or two greetings per culture could make the difference look accidental; across a dozen or more expressions in each language, the same underlying pattern keeps reappearing.

5.3 Implications for Intercultural Communication Training

For professionals working across Chinese and Sri Lankan cultural contexts, the findings suggest that intercultural training should move beyond simple

vocabulary lists toward explaining the underlying logic of each greeting system. Diplomats and businesspeople briefed on China should understand that greeting formality is a real-time status calculation with reputational consequences for getting it wrong; those briefed on Sri Lanka should understand that greeting gestures toward monks and elders carry spiritual as well as social weight, and that omitting the Añjali Mudrā in an appropriate context can read as a meaningful breach rather than a minor oversight.

5.4 Implications for Language Pedagogy

Consistent with Kumaravadivelu's (2008) argument for culturally embedded language instruction, the findings support teaching greetings as cultural artifacts rather than isolated vocabulary items. Presenting 你吃了吗? Nǐ chī le ma? alongside its function as a social-warmth ritual, or āyubōvan alongside its function as a blessing, gives learners the interpretive tools to use, and correctly receive, these forms appropriately, rather than merely reproducing them.

5.5 Implications for Diplomacy and International Business

Because greetings occur at the very opening of an interaction, misjudging them can color the entire subsequent exchange through a face-threat that is difficult to repair later (Ting-Toomey, 1988). Organizations operating across both cultural contexts may benefit from context-specific greeting protocols embedded in onboarding and cross-cultural training materials, particularly for client-facing roles and for personnel involved in religious or ceremonial contexts.

5.6 Limitations of the Study

This study has several limitations that qualify its findings. First, the sample (20 participants per cultural group) supports rich qualitative interpretation but does not permit statistical generalization to either national population; both China and Sri Lanka are internally diverse along regional, dialectal, ethnic, and religious lines not fully captured here. Second, the study focused on Sinhala-Buddhist Sri Lankan practice and Mandarin-speaking Han Chinese practice; it does not address greeting norms among Sri Lanka's Tamil and Muslim communities or China's numerous ethnic minority and regional linguistic groups, which would likely reveal additional internal

variation. Third, translation between Mandarin, Sinhala, and English, despite back-translation checks, carries residual risk of conceptual drift, particularly for terms with dense religious or philosophical connotation such as *karuṇā* or *li*.

6. Conclusion

This study set out to compare greeting expressions in Chinese and Sri Lankan societies as a window onto deeper cultural values, drawing on politeness theory, face-negotiation theory, cultural dimensions theory, and the anthropological linguistics of greeting universals. Rather than resting the comparison on a single well-known pair of examples, the study deliberately worked through a wide range of expressions, everyday, formal, festive, devotional, hospitality-related, and kinship-based, in both languages, so that the comparison would rest on a broad pattern rather than on one or two convenient cases. Across that wider set, the findings show that although Chinese and Sri Lankan greetings serve the same underlying interactional functions identified by Duranti (1997), opening interaction, establishing mutual recognition, and affirming relationship, they accomplish these functions through philosophically distinct mechanisms: a Confucian, hierarchy-calibrated lexical system in China, and a Theravāda Buddhist, devotionally oriented gestural and blessing-based system in Sri Lanka.

These differences are not merely of academic interest. As international mobility, business, and diplomatic contact between East and South Asia continue to intensify, and as language education increasingly aspires to cultural as well as linguistic competence, understanding the value systems embedded in something as small as a greeting becomes a meaningful contribution to effective, respectful cross-cultural engagement. Future comparative and longitudinal research, extending the framework proposed here to additional Buddhist and Confucian-influenced societies, would further clarify which patterns identified in this study are specific to the Chinese–Sri Lankan comparison and which reflect broader regional or religious regularities.

7. References

Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.

- Chen, G. M. (1998). The impact of Confucianism on interpersonal communication. *Communication Quarterly*, 46(3), 224–244.
- Chen, X., & Starosta, W. J. (1997). A review of the concept of intercultural sensitivity. *Human Communication*, 1(1), 1–16.
- Duranti, A. (1997). Universal and culture-specific properties of greetings. *Journal of Linguistic Anthropology*, 7(1), 63–97.
- Fernando, S. (2001). Politeness in Sri Lankan Sinhala. *Journal of Pragmatics*, 33(1), 41–64.
- Fukushima, S. (2004). Evaluation of politeness: Do Japanese and British English speakers react to situations differently? *Journal of Pragmatics*, 36(8), 1233–1264.
- Gair, J. W., & Paolillo, J. C. (1997). Sinhala. In *The world's major languages*. Routledge.
- Gao, G., & Ting-Toomey, S. (1998). *Communicating effectively with the Chinese*. Sage.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Anchor Books.
- Gu, Y. (1990). Politeness phenomena in modern Chinese. *Journal of Pragmatics*, 14(2), 237–257.
- Gudykunst, W. B., & Nishida, T. (2001). *Bridging Japanese/North American differences*. Sage Publications.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Sage.
- Kumaravadivelu, B. (2008). *Cultural globalization and language education*. Yale University Press.
- Leung, C., Harris, R., & Rampton, B. (1997). *The Routledge encyclopedia of language and culture*. Routledge.
- Malinowski, B. (1923). *The problem of meaning in primitive languages*.

Scollon, R., & Scollon, S. W. (1995). *Intercultural communication*. Blackwell.

Scollon, R., Scollon, S. W., & Jones, R. H. (2012). *Intercultural communication: A discourse approach*. Wiley-Blackwell.

Spencer-Oatey, H. (2008). *Culturally speaking: Culture, communication and politeness theory*. Continuum.

Ting-Toomey, S. (1988). Intercultural conflict styles: A face-negotiation theory. In Y. Y. Kim & W. B. Gudykunst (Eds.), *Theories in intercultural communication* (pp. 213–235). Sage.

Ting-Toomey, S. (1999). *Communicating across cultures*. Guilford Press.

SAMODHANA JOURNAL

Faculty of Social Sciences and Humanities,
Rajarata University of Sri Lanka,
Mihintale

2025

Volume 14

Issue I

Managerial Perspectives on the Economics of Loss-Making State-Owned Enterprises: The Case of the Ceylon Electricity Board, Sri Lanka

E.W.M.K.W.A.L.M. Karalliyadda¹, R.P.I.R. Prasanna²

Received Date: 15th December 2025

Accepted Date: 22nd September 2026

Published Date: : 24th September 2026

Abstract

Using a qualitative, inductive case-study design, this paper examines the economic and managerial drivers of these losses through in-depth interviews with seven senior managers of the CEB's Kandy Regional Branch. Thematic analysis reveals a self-reinforcing cycle of internal inefficiency and external dependency: internally, a rigid hierarchy, mismatch between skills and roles, accountability deficits, and a seniority-based culture; externally, political interference, a tariff regime that kept prices below cost for much of the last decade (prices frozen from 2014 to 2022), delays in national projects, and fuel-price volatility. Since 2023, however, the regulatory framework has shifted: cost-reflective pricing enforced by the Public Utilities Commission of Sri Lanka and embedded in the IMF-supported program restored the Board to profitability, and the current challenge is no longer ending the freeze but sustaining cost recovery against politically driven tariff reductions. Managerial respondents accordingly advocate depoliticized governance,

¹ Department of Economics, Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka. ayodhyakaralliyadda@gmail.com

² Department of Economics, Faculty of Social Sciences and Humanities, Rajarata University of Sri Lanka.

adherence to cost-reflective tariffs, grid modernization, and professionalized human resource management as the path to financial sustainability.

Keywords: Ceylon Electricity Board; state-owned enterprises; financial losses; organizational efficiency; political interference; Sri Lanka

1. Background and Research Subject

State-owned enterprises (SOEs) are central instruments through which governments pursue sectoral development, and in natural-monopoly sectors such as electricity, the state enterprise is often designated to lead, consolidating managerial structure to enhance efficiency. The Ceylon Electricity Board (CEB) is such an institution: Sri Lanka's most strategically important state enterprise, functioning as a virtual monopoly in the power sector with no viable substitute provider for most consumers. Electricity is a crucial factor of production for a modernizing economy, essential for maintaining existing economic activity and enabling future growth (Stern, 2011). The enterprise's scale is correspondingly vast: operations run through a top-down hierarchy of General Manager, Assistant General Manager, Deputy General Manager, and Electrical Superintendent, with nine Assistant General Managers spanning generation, transmission, distribution, asset management, project management, and finance across island-wide operations (CBSL, 2022; CEB, 2020).

Despite this strategic role, the CEB is the most persistent loss-maker among Sri Lanka's major SOEs (Dissanayake, 2021). In 2023, the government allocated LKR 231.5 billion—approximately 5.6% of total government expenditure of LKR 5,359.6 billion—to sustain loss-making SOEs, including Sri Lankan Airlines (LKR 73.2 billion), the CEB (LKR 61.2 billion), the Ceylon Petroleum Corporation (LKR 53.2 billion), the Sri Lanka Transport Board (LKR 32.5 billion), and Lanka Sathosa (LKR 59.1 billion) (Ministry of Finance, 2023). The macroeconomic context is fragile: in 2022, public expenditure reached 18.6% of GDP while public revenue was only 8.4%, producing a budget deficit of 10.2% of GDP and lifting public debt to 114.2% of GDP. Because the banking system absorbs SOE losses, they crowd out productive investment and leave the financial system vulnerable; the combined 2022 losses of the Ceylon Petroleum Corporation and the CEB alone exceeded 1.5% of GDP (Kularathne, 2025). These losses fed directly

into the sovereign debt crisis that culminated in 2022 (Athukorala, 2024) and are now a pivotal element of Sri Lanka's 17th IMF program (IMF, 2023).

The CEB's own financial trajectory defines the urgency of this study. In 2022, the CEB recorded its largest-ever loss of Rs. 272.9 billion, approximately 35.24% of the Rs. 774.6 billion total losses reported by Sri Lankan SOEs that year. The loss reflected a Rs. 94.7 billion revaluation loss on foreign loans for the Norochcholai coal plant, short-term debts that surged from Rs. 289 billion to Rs. 361.9 billion, and unpaid dues of Rs. 37.3 billion owed to renewable energy producers since 2021. Although the CEB returned a profit of Rs. 61.2 billion in 2023 after the Public Utilities Commission of Sri Lanka, established under the Sri Lanka Electricity Act No. 20 of 2009, enforced a pricing formula, the Asian Development Bank records that the CEB has reported losses continuously since 2000 except in 2013 and 2015 (ADB, 2019). The recovery nevertheless remains fragile: tariffs were cut by 39% in total across March and July 2024 while the Board stayed profitable in the second half of that year, but the regulator's further average reduction of 20% on 17 January 2025 breached the cost-recovery benchmark of the IMF program and is expected to push the CEB back into loss (IMF, 2025).

The affordability consequence of this underperformance is severe: Sri Lanka has the highest electricity costs in South Asia, with households paying roughly 2.5-3 times the regional average (Finance.lk, 2024). While 300 units of electricity cost LKR 21,860 in Sri Lanka, the South Asian average is approximately LKR 7,340 (Finance.lk, 2024).

Table 1. Electricity prices in Sri Lanka compared with the South Asian average, 1 January 2024

Electricity bill	100 units	200 units	300 units
Households in Sri Lanka	5,280.00	12,960.00	21,860.00
Average, other South Asian households	2,077.90	4,609.20	7,340.40
Sri Lanka as a % of the South Asian average	254%	281%	298%
Sri Lanka as a cost multiple	2.5	2.8	3.0

Source: Public Finance Data and Analysis (2024) (Finance.lk, 2024)

This disparity implies that, rather than addressing structural inefficiencies, the cost-recovery model adjusts the price formula, ultimately burdening consumers with higher tariffs—a pattern consistent with international evidence

that developing-country tariffs rarely cover the full cost of service. While some advocate restructuring the CEB into a profitable, well-managed organization, others question the feasibility of such reform (Rafi, 2022).

This study therefore addresses four research questions: (i) How does the CEB's organizational and managerial structure affect its operational efficiency at the regional level? (ii) What internal, controllable factors influence financial inefficiencies as perceived by management? (iii) What external (macroeconomic, political, regulatory) factors contribute to the losses? (iv) What strategies do CEB managers consider feasible and effective for improvement? The overall objective is to examine the underlying economic and managerial factors contributing to CEB losses, pursued through a case study of the Kandy Regional Branch, a major operational hub that manages a mix of urban and rural service provision and embodies the institutional challenges faced nationwide. The specific objectives are to examine how the CEB's organizational and managerial structure affects operational efficiency at the regional level; to identify the internal, controllable factors influencing financial inefficiencies as perceived by management; to investigate the external macroeconomic, political, and regulatory factors contributing to CEB losses; and to evaluate the improvement strategies that CEB managers consider feasible and effective.

2. Literature Review

SOEs have played a crucial role in development across economic systems, often serving as the foundation for reconstruction and modernization in their early stages (Bonney, 2015) and contributing substantially to GDP, employment, and national assets (Putniņš, 2015; Xie et al., 2012). Yet the international record documents persistent underperformance: in Emerging Europe, SOE profitability and resource-allocation efficiency significantly lag those of private companies, with weak performance carrying macroeconomic risks through high indebtedness and contingent liabilities (Böwer, 2017); in China, SOEs show weaker cost control, inventory management, investment decisions, and administrative efficiency than private firms (Li et al., 2015; Yu, 2013); and in India, financially unsustainable SOEs are unable to contribute to the non-financial dimensions of performance (Kaushik, 2024).

The political-economy literature explains this pattern: political intervention distorts SOE decision-making, and soft budget constraints allow losses to persist as SOEs serve governments' political objectives. Reform carries its own risks. IMF-mandated privatization can increase corruption where governance is weak (Reinsberg et al., 2019). These global findings frame the CEB's experience, which exhibits precisely the politicization, soft-budget dependence, and governance deficits documented worldwide.

In Sri Lanka, public enterprises date from World War II; socialist policies of the 1950s created a wave of SOEs, and performance problems, including ineffective operations, poor financial results, political meddling in hiring, and heavy reliance on government funding, prompted privatization in 1988, extended through the "second wave" of liberalization in 1989 under IMF structural adjustment (Dunham & Kelegama, 1995; Kamburawala & Abeyrathne, 2023). Research on Sri Lankan public enterprises identifies persistent problems rooted in external factors (political, regulatory, and policy), board-level issues (appointments, competence, accountability, leadership), and managerial issues (planning, autonomy, competency, transparency, procedures) (Udayasri, 2013). Reports of the Committee on Public Enterprises and the Auditor General have documented poor management, fraud, corruption, and negligence across the SOE portfolio (Advocata, 2019).

Organizational theory provides the analytic lens for the CEB: Fayol's classical functions of planning, organizing, leading, and controlling frame the examination of its management structure (Fayol, n.d.). Evidence shows that rigidity in organizational structure impairs self-renewal and knowledge dissemination (Avimanyu Datta, 2005); centralized, hierarchical designs are unsuitable foundations for effective human-resource management in public services; and bureaucratic red tape weakens the link between pay, promotion, and performance (Feeney & Rainey, 2009). Conversely, accountability in staffing, evaluation, and compensation significantly improves public organizational performance, with employee autonomy amplifying the effect (Han & Hong, 2016), and performance-oriented organizational forms are displacing seniority-based pay structures (Morris & Farrell, 2007).

Power-sector evidence completes the framework: developing-country tariffs are rarely high enough to cover full service costs; cost under-recovery

remains pervasive; and electricity subsidies burden governments, especially in South Asia (Huenteler et al., 2017). Case studies of 15 developing-country power sectors confirm that low tariffs, poor bill collection, and high technical losses undermine financial viability, while progress in governance and decision-making is associated with better cost recovery. Business-model and network modernization, smart distribution technologies, and cost-reflective pricing can support financial sustainability in developing-country utilities (Jamasp et al., 2017). These findings provide the comparative benchmark for the CEB's below-cost tariff regime, its roughly 17%-line losses, and its credit-based billing system.

3. Methodology

This study uses a qualitative, exploratory case-study design with an inductive research approach, examining CEB inefficiency as the primary cause of its losses. This design allows a holistic investigation of the "why" and "how" behind financial losses in the real-life setting of the Kandy Regional Branch, letting findings emerge naturally from the data rather than from a pre-defined hypothesis.

The research was conducted within the CEB's Kandy Regional Branch, a major operational hub managing the full spectrum of issues from generation procurement to distribution, billing, and customer service—a microcosm of the wider CEB system.

Purposive sampling identified information-rich key informants: seven senior officers with a mean period of service of 18.9 years (range 14-26 years), five senior technical officers (Electrical Superintendents/Engineers), one Assistant Electrical Engineer, and one non-technical managerial officer; five men and two women, ensuring triangulation of perspectives from core engineering operations and critical support functions.

Table 2. Demographic profile of the respondents interviewed

Respondent	Service (years)	Position	Gender
R1	26	Electrical Superintendent	Female
R2	18	Electrical Superintendent	Female
R3	20	Electrical Superintendent	Male
R4	14	Electrical Engineer	Male

R5	16	Assistant Electrical Engineer	Male
R6	18	Electrical Superintendent	Male
R7	20	Assistant Accountant	Male

Source: Field interviews, 2025

In-depth, semi-structured interviews were conducted between October and November 2025 with CEB managers, administrators, engineers, and accountants, the groups holding executive authority at the managerial level. Each interview lasted approximately 45-75 minutes, was audio-recorded with explicit permission, and was supplemented with observational notes. Recording and transcription were followed by anonymization (R1-R7), and thematic analysis proceeded through familiarization, initial coding using qualitative data analysis software, searching for, reviewing, refining, defining, and naming themes with illustrative quotes; themes such as "Structural Rigidity," "Politicization of Appointments," and "Skill Mismatch" emerged inductively from the data. Triangulation integrated financial reports, policy documents, and interview data. The study rigorously upheld voluntary participation, informed consent, anonymity, and confidentiality.

4. Results and Discussion

4.1 Influence of the organizational and managerial setup on operational efficiency

Respondents described the CEB hierarchy as stable but rigid ($n=4$; R1, R2, R3, R6); R3 outlined its top-down nature ($GM \rightarrow AGM \rightarrow DGM \rightarrow ES$), and R4 noted, *"Upper level does not change; lower levels change according to the area only with Board approval."* Respondents cited rigidity at upper-management levels as a main barrier to modernization, consistent with evidence that structural rigidity impairs organizational self-renewal and adaptation. Three respondents (R4, R5, R7) reported a mismatch between formal positions and functional requirements: *"The DGM of HR is an engineer... decisions are made outside HR collaboration. This happens in the IT branch and in the accountancy branch"* (R4). The majority (R2, R4, R5, R7) identified political influence as the main determinant undermining the structure: *"Private power purchasing was done under government pressure... these are political decisions"* (R2); *"Appointments to positions from the Minister's list... not based on qualifications"* (R5), validating the

view that political meddling distorts SOE investment and operational choices (A Shleifer, 1993). Accountability deficits were pervasive: *"If relevant officers perform their responsibilities rightly... it is ok. The deficiency results in inefficiency"* (R5), consistent with evidence that accountability in staffing, evaluation, and compensation improves public organizational performance (Han & Hong, 2016). A seniority-based culture dominates: *"The first-come, first-served rather than the most productive and efficient is the norm. It is the ethics that apply here"* (R4). Structural fragmentation compounds these problems: *"CEB is island-wide... generation, transmit, distribute... separate parts. Being a bundle is a reason for inefficiency"* (R5). On core operations, R4 noted that *"Generation cost forecasting... properly not implemented by govt.,"* while R6 observed that *"coal and diesel prices are constantly increasing."* Together, poor capital planning, misallocated labor, and costly fuel procurement produce a ***self-reinforcing cycle of inefficiency*** that substantively contributes to the CEB's losses.

4.2 Internal, controllable factors influencing financial inefficiencies

Although the CEB's primary mandate is public service rather than profit, its capacity to sustain itself financially without fiscal bailouts—assessed through profitability, going concern, liquidity, and solvency—remains crucial (Ingrida Balabonienė, 2015). High generation costs were the primary driver of losses. R5 explained that 25% of power is required during peak time and *"it is bought at a very high price"*; the 75% of demand served mainly by hydro and coal has minimal cost. *"The average unit cost of power plants like Victoria, Rantambe, Randenigala, Kotmale and LakshaPana is less than five rupees"* while the remaining 25% is procured through private purchases at peak times at rates of *"about 175 rupees per unit(diesel)."* R2 added, *"Even though [internal] capacity was there, private power purchasing was done under government pressure."* Poor planning and deferred maintenance generate recurring technical waste: *"Inefficiency arises when necessary technical decisions are not taken at the right time"* (R4); *"Line losses occur frequently... about 17%"* (R6). Human-resource misallocation compounds these losses: *"HR and IT decisions are made by non-experts"* (R4), as does an inefficient work culture: *"Issues related to responsibility and accountability... should be strengthened"* (R2). Billing weaknesses cripple cash flow: *"Electricity is provided on credit... smart billing is to be*

introduced" (R6), and *"Only 50% of the cost is charged to the customer and the rest is borne by the CEB"* (R1)-financial shortfalls built directly into the business model. Excessive outsourcing inflates costs: *"Using numerous contractors for things CEB can do with its own manpower... was a top management decision"* (R1). Table 3 consolidates these themes.

Table 3. Internal, controllable factors influencing the financial inefficiencies of the CEB

Theme	Illustrative respondent evidence	Implication
High generation costs and inefficient energy mix	25% of peak power bought expensively; hydro/coal under Rs. 5 per unit vs. private power at approximately Rs. 175 (diesel) (it depending on time)	High operating cost, vulnerability to price shocks
Poor planning and infrastructure inefficiency	Delayed technical decisions; cost of establishing new lines	Recurring maintenance costs, rising technical losses
HR misallocation and skill mismatch	HR, IT, and Accounts decisions made by non-experts	Weak leadership, poor decisions
Weak accountability and work culture	Duties not performed; responsibilities not enforced	Low productivity, institutionalized inefficiency
Ineffective billing and revenue systems	Credit-based billing; only 50% of cost recovered	Cash-flow delays, low cost recovery
Dependence on outsourcing	Contractors used for work that CEB staff could perform	Wasteful spending, loss of internal capacity
Technical line losses	"Line losses occur frequently... about 17%"	Avoidable revenue erosion, higher unit costs

Source: In-depth interviews, 2025

These patterns mirror international findings that low tariffs, poor bill collection, and high technical losses undermine utility financial viability, and that sustained losses decapitalize distribution networks, restricting the capital available for modernization.

4.3 External factors contributing to financial losses

The CEB's size, high public profile, and universal-service mandate inherently increase its vulnerability to external pressures—a susceptibility consistent with evidence that external dependency and political exposure rise with enterprise size, political visibility, and the social orientation of the product market (S. Lioukas, 1993). Political decisions on tariffs, procurement, and appointments consistently override technical and economic rationale (R2, R4, R5, R7) (North, 1990). Tariff policy is the core of the revenue problem: *"Price paid by consumers is far lower than the cost... this leads to financial loss"* (R1); *"Unit price was not increased from 2014 to 2022... this caused long-term losses"* (R5); and the *"Unit 30" category consumed by the general public incurs large unrecovered costs* (R7). The nine-year price freeze divorced tariffs from costs, embedding a structural deficit, removing price signals for efficient consumption, and depriving the utility of reinvestment capital, consistent with cross-country evidence that cost under-recovery and electricity subsidies burden governments, particularly in South Asia (Huenteler et al., 2017). Delays in national projects force reliance on expensive emergency power: *"Power plants were not built in time... causing loss"* (R1); *"Sampur plant was proposed but became politicized... right decisions not taken at right time"* (R4). Global fuel-price volatility and exchange-rate pressure add uncontrollable costs: *"Coal and diesel prices are constantly increasing"* (R6); the utility's large foreign-currency requirement for fuel imports worsens balance-of-payments pressures. Regulatory inconsistency compounds uncertainty: *"Laws should not change when governments change... but they do"* (R3), while international policy decisions *"like IMF policies"* drove tariff increases (R4). *Welfare mandates such as "Electricity for All" were borne by the CEB without fiscal compensation* (R1). These limitations keep the utility in a reactive posture, which helps explain why independent regulation is internationally identified as critical for sustainable SOE reform.

4.4 Managerial perspectives on strategies for improvement

Respondents offered a coherent reform agenda. First, strengthen structure and accountability: *"Suitable people should be appointed... decisions must be based on qualification and experience"* (R4); transferring employees every five years can increase efficiency (R5). Second, modernize

technology: daily remote reading of bulk-supply units already supports operations (R2); battery-stored solar purchased by the CEB could reduce peak-time costs (R5); and software adoption can raise productivity (R7). Modernization is internationally recognized as essential to arrest technical and financial losses (Jamasp et al., 2017). Third, optimize generation planning: *"Review power purchasing agreements... agree on reasonable terms"* (R5), and completely new plants on time through proper long-term planning (R4). Fourth, manage demand and losses: bundling lines and preventing unauthorized connections reduce losses (R6), and consumer-awareness campaigns can shift peak-time consumption (R5). Fifth, develop the workforce: *"Training should be increased... employees should be updated with new technology"* (R6). Sixth, stabilize policy: *"policies should not change with governments"* (R3), enabling credible long-term investment. Seventh, reform the revenue interface: a smart billing system reduces labor and disconnection costs (R6), and customer awareness of peak-time pricing encourages efficient consumption (R5). Table 4 consolidates these strategies.

Table 4. Managerial strategies for enhancing economic performance and reducing operational losses

Strategy	Illustrative respondent evidence	Expected outcome
Strengthening accountability and structure	Qualified appointments; duties enforced; periodic transfers	Better decisions, fewer delays
Technology modernization	Smart billing; remote reading; software adoption	Lower losses, higher revenue recovery
Optimizing generation planning	Review PPAs; completing new plants on time	Reduced reliance on expensive private power
Energy efficiency and demand management	Bundling lines; awareness campaigns	Lower peak costs, reduced technical losses
Workforce development and policy stability	Training with new technology; policies stable across governments	Higher productivity, credible investment climate

Source: Field interviews, 2025

5. Concluding Remarks

The study confirms that CEB losses stem not from a single cause but from a self-reinforcing cycle of internal inefficiency and external dependency. Internally, a rigid, unchanged hierarchy (GM, AGM, DGM, ES), a structural mismatch placing engineers in HR, IT, and Accounts leadership, seniority-based promotion, accountability deficits, and fragmentation across island-wide divisions undermine operational efficiency. These failures translate into high-cost generation (hydro/coal below Rs. 5 per unit against peak power bought at about Rs. 175 per unit), technical line losses of about 17%, credit-based billing recovering only 50% of cost, and unnecessary outsourcing. Externally, political interference, the nine-year tariff freeze (2014-2022) that kept prices below cost, delays to national projects such as the Sampur plant, fuel-price volatility, and regulatory inconsistency create a structural revenue deficit that guarantees losses regardless of internal management.

The management evidence points to a viable path from a politically managed entity toward a professionally run, financially sustainable utility: depoliticized governance with independent regulation; phased cost-reflective tariffs with targeted protection for vulnerable households; a legislated long-term national energy policy; merit-based, professionalized human-resource management; grid modernization and loss-reduction investment; procurement discipline limiting outsourcing; and institutionalized strategic planning with published performance targets under a hard budget constraint.

The findings rest on a small purposive sample of seven senior managers drawn from a single regional branch, and the qualitative design prioritizes depth over statistical generalizability. Within this scope, the study offers a holistic diagnostic of the CEB's challenges and an evidence-based remediation outline grounded in the expertise of those within the organization. Future research should extend the analysis across regions and stakeholder groups (frontline staff, regulators, and policymakers) and complement managerial perceptions with quantitative efficiency and cost analysis to further validate and refine the reform agenda.

6. References

Advocata Institute. (2019). *State-owned enterprises in Sri Lanka*. Advocata Institute.

- Asian Development Bank. (2019). *Sri Lanka energy sector assessment, strategy and road map*. <https://doi.org/10.22617/TCS190557-2>
- Athukorala, P. (2024). The sovereign debt crisis in Sri Lanka: Anatomy and policy options. *Asian Economic Papers*, 23(2), 1–28. https://doi.org/10.1162/asep_a_00887
- Balabonienè, I. (2015). *The aspects of performance measurement in public sector organization*.
- Böwer, U. (2017). *State-owned enterprises in emerging Europe: The good, the bad, and the ugly*. International Monetary Fund.
- Central Bank of Sri Lanka. (2022). *Annual Report- 2022*.
- Ceylon Electricity Board. (2020). *Ceylon Electricity Board organization structure—2020*.
- Datta, A. (2005). *Modeling the effect of rigidity in organizational structure on organizational self-renewal and knowledge diffusion: A theoretical framework*.
- Dissanayake, I. (2021). *SOE reforms: The impetus for post-pandemic economic revival*.
- Dunham, D., & Kelegama, S. (1995). *Economic reform and governance: The second wave of liberalization in Sri Lanka*. Institute of Policy Studies of Sri Lanka.
- Fayol, H. (1949). *Principles of management*.
- Finance.lk. (2024). *Electricity bills in Sri Lanka: Highest in South Asia*.
- Han, Y., & Hong, S. (2019). The impact of accountability on organizational performance in the U.S. federal government: The moderating role of autonomy. *Review of Public Personnel Administration*, 39(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/0734371X16682816>
- International Monetary Fund. (2023). *Sri Lanka: Request for an extended arrangement under the Extended Fund Facility—Press release; staff report; and statement by the Executive Director for Sri Lanka*.

- International Monetary Fund. (2025). *Sri Lanka. IMF Staff Country Reports, 2025(56)*, 1. <https://doi.org/10.5089/9798229003636.002>
- Jamasb, T., Thakur, T., & Bag, B. (2018). Smart electricity distribution networks, business models, and application for developing countries. *Energy Policy, 114*, 22–29. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.11.068>
- Jayawardena, J. G. L. S., Kumara, U. A., & Sriyalatha, M. A. K. (2019). Solar roof top generation, marginal cost, financial impacts on the utility of Sri Lanka. *Journal of Sustainable Development, 12(4)*, 128–139. <https://doi.org/10.5539/jsd.v12n4p128>
- Kamburawala, T., & Abeyrathne, D. (2023). *Reforming state-owned enterprises (SOEs) to facilitate the economic recovery of Sri Lanka*.
- Kaushik, A. (2024). *Understanding the internationalization of Indian state-owned enterprises*.
- Kularathne, K. L. M. C. (2025). Governance issues in the state-owned business enterprises in Sri Lanka. *Sri Lanka Journal of Development Administration, 7(1)*, 37–57. <https://doi.org/10.4038/sljda.v7i1.7150>
- Li, S., Lin, Y., & Selover, D. D. (2015). Chinese state-owned enterprises: Are they inefficient?
- Lioukas, S. (1993). *Managerial autonomy of state-owned enterprises: Determining factors*.
- Ministry of Finance, Economic Stabilization and National Policies. (2023). *Final budget position report*.
- Morris, J., & Farrell, C. (2007). The ‘post-bureaucratic’ public sector organization: New organizational forms and HRM in ten UK public sector organizations. *The International Journal of Human Resource Management, 18(9)*, 1575–1588. <https://doi.org/10.1080/09585190701570544>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.
- Putniņš, T. J. (2015). *Economics of state-owned enterprises*.

Rafi, T. (2022). *Sri Lanka's state-owned enterprises are a big part of its economic problems.*

Reinsberg, B., Stubbs, T., Kentikelenis, A., & King, L. (2020). Bad governance: How privatization increases corruption in the developing world. *Regulation & Governance*, 14(4), 698–717. <https://doi.org/10.1111/rego.12265>

Shleifer, A. (1993). Politicians and firms. *The Quarterly Journal of Economics*, 108(4), 1131–1150.

Stern, D. I. (2011). *The role of energy in economic growth.*

Stern, J. (1999). *Regulatory governance: Criteria for assessing the performance of regulatory systems: An application to infrastructure industries in the developing countries of Asia.*

Xie, F., Li, A., & Li, Z. (2012). *A new round of debate in China on state versus private ownership.*

Yu, H. (2013). *The ascendancy of state-owned enterprises in China: Development, controversy and problems.*

මානව භාෂා අධ්‍යයනයේ ප්‍රාරම්භක ප්‍රවණතා පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්

පූජ්‍ය ගල්කුලමේ උපරතන හිමි¹, එම්.ටී.සී.එච්. කුමාරි²

Received Date: 30th July 2025

Accepted Date: 22nd September 2026

Published Date: : 24th September 2026

Abstract

The study of human language has a long intellectual history that predates the establishment of modern linguistics as a scientific discipline. Long before the emergence of modern linguistic theories, scholars from different civilizations investigated fundamental questions concerning the origin, nature, structure, meaning, and functions of language, often in close association with philosophy, religion, logic, and grammatical traditions. This study aims to identify the major early trends in the study of human language and to examine their contribution to the subsequent development of linguistic thought. Adopting a historical and analytical approach, the study draws on ancient texts, translations, and relevant secondary scholarly sources. Particular attention is given to the ancient Indian grammatical tradition, Greek and Roman linguistic thought, and early Chinese traditions of language study, with their major concepts and approaches examined comparatively. The analysis demonstrates that early language studies did not constitute a single, uniform tradition. Rather, they developed as diverse intellectual traditions shaped by distinct cultural contexts, scholarly concerns, and analytical purposes. Furthermore, early inquiries into linguistic structure, the relationship between words and meaning, grammatical

¹ භාෂා අධ්‍යයනාංශය සමාජීය විද්‍යා හා මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය
මිහින්තලේ upa071@gmail.com

² භාෂා අධ්‍යයනාංශය සමාජීය විද්‍යා හා මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය
මිහින්තලේ

classification, and the nature of language provided important intellectual foundations for the later development of linguistic thought. The study therefore highlights the significance of these early traditions in understanding the historical development of language studies and the emergence of linguistics as a systematic field of inquiry.

Keywords: early languages, early trends, grammatical tradition, human language, linguistics

1. හැඳින්වීම

මානව භාෂාව පිළිබඳ අධ්‍යයනයට දිගු හා සංකීර්ණ ඉතිහාසයක් ඇති අතර එය විවිධ ශිෂ්ටාචාරවල බුද්ධිමය සම්ප්‍රදායන් තුළ ගැඹුරින් මුල් බැස ගත්තකි. නූතන වාග්විද්‍යාවේ ආරම්භයට බොහෝ කලකට පෙර, විවිධ චින්තකයෝ භාෂාවේ සම්භවය, එහි ස්වභාවය සහ ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ මූලික ප්‍රශ්න කෙරෙහි විමසිලිමත් වෙමින් සිටියහ. මෙම මුල් කාලීන දැනුම් පද්ධතිය බොහෝ විට දර්ශනය, ආගම හා තර්කනය ආදී විෂය පථයන් සමඟ බැඳී පැවති අතර, ඒ හරහා මානව ක්‍රියාකාරීත්වය, සමාජ ව්‍යුහය හා භාෂාව ආදී විශ්වීය මානව විද්‍යාවන් පිළිබඳ පුළුල් කතිකාවන් නිර්මාණය කළේ ය. පුරාණ ඉන්දියාවේ පාණිනීගේ සූක්ෂ්ම ව්‍යාකරණ විශ්ලේෂණයේ සිට ග්‍රීසියේ ප්ලේටෝ සහ ඇරිස්ටෝටල්ගේ දාර්ශනික සංවාද සහ මුල් කාලීන චීන චින්තනයේ භාෂා විග්‍රහයන් හේතුවෙන් මානව භාෂාව පිළිබඳ විමර්ශන සැමවිට ම කේන්ද්‍රීය කාර්යභාරයක් ඉටු කර ඇත.

මෙම අධ්‍යයනය මානව භාෂාධ්‍යයනයේ ප්‍රාරම්භක ප්‍රවණතා සහ එහි කේන්ද්‍රීය සාධක විමසීමට ලක්කිරීම අරමුණු කර ඇත. එය මානව භාෂාව සම්බන්ධයෙන් මෙතෙක් සිදු කර ඇති ප්‍රාරම්භක අධ්‍යයනයන් සංක්ෂිප්ත ලෙස ඉදිරිපත් කිරීමකි. එමෙන් ම මේ අධ්‍යයනයෙන් විද්‍යාත්මක භාෂාධ්‍යයනයට මඟපෑදීම දක්වා වූ ගමන් මග ද පාඨකයා ඉදිරියේ විද්‍යා පෑමට ඉඩප්‍රස්තාව සලසා ඇත. තව ද මේ හරහා භාෂාව පිළිබඳ ඇති විවිධ උපකල්පන කෙරෙහි ද විශේෂ අවධානයක් යොමු කර ඇත.

මෙම පර්යේෂණය සඳහා ඓතිහාසික විශ්ලේෂණ ක්‍රමවේදය අනුගමනය කර ඇත. ප්‍රාථමික සහ ද්විතීයික මූලාශ්‍රය සමාලෝචනය කරන ලද අතර, ඒවාට පැරණි ග්‍රන්ථ, පරිවර්තන සහ මුල් භාෂාමය සම්ප්‍රදායන් පිළිබඳ නූතන විද්වත් අර්ථකථන ද ඇතුළත් වේ. විවිධ සංස්කෘතීන් සහ කාල පරිච්ඡේද හරහා පොදු තේමාවන් සහ විවිධ ප්‍රවේශයන් හඳුනා ගැනීම සඳහා සංසන්දනාත්මක විශ්ලේෂණය භාවිත කරන ලදී. මෙම අධ්‍යයනය පුරාණ ඉන්දියාව, ග්‍රීසිය, චීනය සහ මධ්‍යකාලීන බටහිර රටවල නියෝජිත චින්තකයින් සහ චින්තන පාසල් කෙරෙහි අවධානය යොමු කර යි. මෙම විවිධ මූලාශ්‍රය සංශ්ලේෂණය කිරීමෙන්, මානව භාෂාව තේරුම් ගැනීමට මුල් බුද්ධිමය ගත් උත්සාහයන් පිළිබඳ පුළුල් දළ විශ්ලේෂණයක් පර්යේෂණය මගින් ලැබෙන අතර, භාෂාමය චින්තනයේ මූලාරම්භය පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබා දෙයි.

2. සාකච්ඡාව

සම්භාව්‍ය භාෂා අධ්‍යයන ක්ෂේත්‍රය (Philology) කාලයත් සමඟ ක්‍රමයෙන් වර්ධනය වූ අතර, භාෂාධ්‍යයනයේ විෂය පථය පුළුල් වීම, ඒ පිළිබඳ විද්වත් උනන්දුව වැඩි වීම සහ නව චින්තන ප්‍රවේශ බිහි වීම එම වර්ධනයට හේතු විය. මෙම ප්‍රාරම්භක අධ්‍යයන සම්ප්‍රදායන් පසුකාලීන නූතන වාග්විද්‍යාවේ වර්ධනය සඳහා වැදගත් බුද්ධිමය පසුබිමක් සපයා ඇත. විශේෂයෙන් භාෂාවල ඓතිහාසික වර්ධනය, භාෂා අතර සම්බන්ධතා සහ ඒවායේ ව්‍යුහාත්මක ලක්ෂණ පිළිබඳ අධ්‍යයන වර්ධනය වීමත් සමඟ භාෂාව විධිමත් අධ්‍යයන විෂයයක් ලෙස විමසා බැලීමේ අවකාශය පුළුල් විය. නූතන වාග්විද්‍යාවේ ඉතිහාසය සාපේක්ෂව මෑත කාලයකට අයත් වුව ද, භාෂාව පිළිබඳ අධ්‍යයනයේ මූලාරම්භය ක්‍රිස්තු පූර්ව යුගය දක්වා දිව යයි.

සම්භාව්‍ය භාෂාධ්‍යයනයේ ප්‍රාරම්භක සම්ප්‍රදායන් පුළුල් වශයෙන් පෙරදිග හා අපරදිග යන ප්‍රධාන ධාරා දෙකක් යටතේ විමසා බැලිය හැකි ය. පෙරදිග භාෂාධ්‍යයන සම්ප්‍රදාය තුළ භාරතීය භාෂා හා ව්‍යාකරණ චින්තනයට ප්‍රමුඛ ස්ථානයක් හිමි වූ අතර, විශේෂයෙන් සංස්කෘත භාෂාව හා බැඳුණු ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය ඒ අතර වැදගත් වේ. මෙම භාරතීය භාෂාමය හා ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය පසුකාලීනව ශ්‍රී ලංකාවේ පාලි, සංස්කෘත සහ සිංහල භාෂා අධ්‍යයන සම්ප්‍රදායන් සමඟ ද සම්බන්ධ වූ බව හඳුනාගත හැකි ය.

අපරදිග භාෂාධ්‍යයන සම්ප්‍රදාය විමසා බැලීමේ දී පුරාණ ග්‍රීක හා රෝම බුද්ධිමය සම්ප්‍රදායන්ට ප්‍රධාන ස්ථානයක් හිමි වේ. ග්‍රීක දාර්ශනිකයන් භාෂාවේ ස්වභාවය, අර්ථය, වචනය හා යථාර්ථය අතර සම්බන්ධතාව සහ භාෂාව හා චින්තනය අතර සබඳතාව වැනි කරුණු පිළිබඳ අවධානය යොමු කළ අතර, පසුකාලීනව රෝම විද්වත්හු එම ග්‍රීක ව්‍යාකරණ හා භාෂාමය සම්ප්‍රදායන් ලතින් භාෂාව විග්‍රහ කිරීම සඳහා අනුවර්තනය කළහ (Robins, 1997; Allan, 2004). මේ අනුව පෙරදිග හා අපරදිග යන සම්ප්‍රදායන් දෙකම පසුකාලීන භාෂාධ්‍යයනයේ වර්ධනය සඳහා වැදගත් ඓතිහාසික පදනමක් සපයා ඇති බව පැවසිය හැකි ය.

2.1 ඉන්දු යුරෝපීය භාෂාධ්‍යයනය

ඉන්දු යුරෝපීය භාෂා අධ්‍යයනය පිළිබඳ ව අවධානය යොමු කිරීමේ දී ප්‍රධාන වශයෙන් එහි ධාරාව පිළිබඳ විමසා බැලීම ඉතා වැදගත් ය. ඉන්දු යුරෝපීයානු (යුරෝපීය) භාෂා ඒකරාශී කරමින් භාෂා පවුලක් ලෙස අධ්‍යයනය කිරීමට ඓතිහාසික භාෂා විද්‍යාඥයන් සමත් වී ඇත. මෙම භාෂා පවුලට අයත් ප්‍රධාන භූගෝලීය කලාප දෙක වන්නේ ග්‍රීසිය හා රෝමය මුල් කරගත් යුරෝපයේ ඇතැම් භූගෝලීය ප්‍රදේශ සහ ඉන්දියානු උප මහාද්වීපය පදනම් කරගත් දකුණු ආසියානු කලාපය යි. ඉන්දු යුරෝපානු කලාපයේ ක්‍රමානුකූල ලේඛන ක්‍රමයක මූලාරම්භය සම්බන්ධයෙන් මූලාශ්‍රය හමුවන්නේ මෙසපොතේමියාවේ දී වන අතර ඒ අදින් වසර 3200කට එපිට කාලයේ බවට සාක්ෂි පවතී. එකල ශබ්දකෝෂ, සුමේරියානු කියුනිෆෝම් (මැටි පුවරු විශේෂයක්) භාවිතය සහ අර්ථය පිළිබඳ පාරිභාෂික

ශබ්දකෝෂ ඉදිරිපත් කිරීමෙන් ඒ බව තහවුරු කළ හැකි වේ (Veldhuis, 2019, pp. 11–35).

ඉන්දියානු උප මහාද්වීපය පදනම් කරගත් සංස්කෘත භාෂාව ද ඊට සමගාමී ව වර්ධනය වූ බවක් පෙනෙන්නට තිබේ. මෙහි දී සංස්කෘත භාෂාවේ සැකැස්ම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ පාණිනී විසින් ක්‍රි. පූ. 6 හා 4 වන කාලය තුළ ඊට රීති සමුදායක් ද හඳුන්වා දෙන ලදී. මීට අමතර ව ක්‍රි. පූ. 4 වන සියවස ආරම්භයේ දී Warring Estates අවධියේ දී චීනය ද ඔවුන්ට ආවේණික ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායක් ඇති කර ගත්තේ ය. බටහිර වාග්විද්‍යාවේ (Western Linguistics) මූලාරම්භයට පදනම සකස් කරන ලද්දේ ප්‍රකට දාර්ශනිකයෙකු වූ ඇරිස්ටෝටල් විසිනි. ඒ ඔහුගේ ශාස්ත්‍රීය අධ්‍යයනවල අතුරු ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. ක්‍රි. පූ. 335 දී අරාබි හා හින්දු ව්‍යාකරණත් පාණිනීගේ සංස්කෘත ව්‍යාකරණත් මධ්‍යතන අවධියේ දී ආගමික සන්දර්භයක් තුළ සංවර්ධනය වීම විශේෂත්වයකි (Joseph and Janda, 2003, pp. 529–552).

නූතන භාෂාධ්‍යයනයේ ආරම්භය සිදු වූයේ 18 වන සියවසේ දී ය. 19 වන සියවසේ දී මනෝවිද්‍යාව, ජීව විද්‍යාව හා භාෂාව සමාන විෂයක්ෂත්‍රවලට අයත් වූ ඒවා ලෙසට සැලකූ අතර මෙම මතය පසුකාලීන ව ඇන්ග්ලෝ ඇමරිකානු (Anglo American) වාග්විද්‍යාවේ පදනම සැකසීමට ද ප්‍රධාන අවකාශයක් සැපයී ය.

වාග්විද්‍යාවේ ඉතිහාසය බැඳී පැවතියේ වාරිත්‍රවාරිත්‍ර හෝ ඒ හා බැඳුණු තර්ක කතිකාවන් පැහැදිලි කරගැනීමේ අවශ්‍යතාවක් වශයෙනි. එනම් භාෂාත්මක ශබ්ද හා අර්ථ විශ්ලේෂණය කිරීමට මෙන් ම සංකේත පිළිබඳ ව තිබූ සාම්ප්‍රදායික මතවාද පිළිබඳ විශ්ලේෂණාත්මක ව අධ්‍යයනයට උත්සාහ කිරීමේ දී ය (Robins, 1997, pp. 168–172). අවසානයේ දී මෙකී සියලු ක්‍රියාවලීන්ගේ එකතුවෙන් භාෂාව සම්බන්ධ විශේෂ මතවාද ඇතිවීමට ද හේතු විය.

2.2 ග්‍රීක හා රෝම ව්‍යාප්තිය

භාෂාධ්‍යයනයේ ප්‍රාරම්භක ප්‍රවණතා පිළිබඳ විමර්ශනයේ දී ග්‍රීසියට හා රෝමයට හිමිවන්නේ වැදගත් ස්ථානයකි. මන්ද යත් භාෂාව සම්බන්ධ මූලික දත්ත මෙම කලාපය කේන්ද්‍රගත ව පවතින හෙයිනි. ලොව පැරණිතම ග්‍රන්ථ අදින් වසර හාරදහසක පමණ අතීතයට දිව යන බව අපි දනිමු. එමෙන් ම වසර 2500ක් තරම් අතීතයේ මෙසපොතේමියාවේ යම් ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායක මූලික සැකැස්මක් සඳහා වූ පදනමක් පැවති බවට නිරීක්ෂණය වේ. මෙහි මුල් පියවරක් ලෙස සුමේරියානු භාෂාවෙන් නාම පද ලැයිස්තුවක් පැවති බව හඳුනාගත හැකි ය. සුමේරියානු භාෂාවේ කථන භාෂාව සඳහා Akkadian භාවිත කළ අතර එය කීර්තිමත් භාෂාවක් ලෙස ආගමික හා නීතිමය සන්දර්භය තුළ දිගින් දිගට ම භාවිත වී ඇත. සුමේරියානු ලේඛන කටයුතු පසු කලෙක අකාඩියානු භාෂාව කතා කළ ලේඛකයින් විසින් සිදු කරනු ලැබීය (Civil, 1973, pp. 21–34).

පූර්ව අවධිය සැලකිල්ලට ගත් කල පෙරදිග හා අපරදිග භාෂා අධ්‍යයනය ඉතා පැහැදිලි ව වෙනස්කම් සහිත ව හඳුනා ගත හැකි ය. සම්භාව්‍ය භාෂා අධ්‍යයන ආරම්භ වූයේ Pergamum සහ Alexandria යන ගුරුකුල දෙක ආශ්‍රයෙනි. එහි දී අනාවරණය කර ගත් කරුණු අනුව පසුව රෝමවරු හා ග්‍රීකවරු බයිසැන්තියානු අධිරාජ්‍යය පුරා සම්භාව්‍ය භාෂාධ්‍යයනය අර්ථකථනය හා පෝෂණය කිරීම දිගින් දිගටම සිදු කර ගෙන ගියහ. එය ලතින් භාෂා පුනරුදයේ ආරම්භය විය. පසුකාලීන ව යුරෝපීය විද්වතුන් සම්භාව්‍ය භාෂා අධ්‍යයනය නැවත ආරම්භ කරමින් එය ඉතා ඉක්මනින් අනෙකුත් යුරෝපීයානු, ජර්මානු, යුරේසියානු, ආසියානු, අරාබියානු, පර්සියානු, ඉන්දියානු උප මහාද්වීපය, චීනය දර්ශනයන් සමඟ සම්බන්ධ කිරීම ද සිදු විය. මේ මගින් සංසන්දනාත්මක භාෂාධ්‍යයනය (Comparative language study) නිර්මාණය වීමට ද මගපෑදිණි (Littman, 2007, pp. 143–150).

ග්‍රීක සම්භාව්‍ය භාෂාව සැලකිල්ලට ගත් කල එය ඔවුන්ට ආවේණික භාෂාවක් නොවිණි. ක්‍රි. පූ. 14 වන පුරාණ ග්‍රීකයන්ගේ ලේඛන සම්ප්‍රදාය වර්ධනය වීමේදී, ඔවුන් ෆිනිෂියානු (Phoenician) ලේඛන පද්ධතිය පදනම් කරගෙන එය ග්‍රීක භාෂාවේ ශබ්ද පද්ධතියට ගැළපෙන පරිදි අනුවර්තනය කර ග්‍රීක අක්ෂර මාලාව සංවර්ධනය කර ගත්හ (Martin, 2000). එය ඔවුන්ගේ ස්වං නිර්මාණයක් නොවිණි. ග්‍රීකයෝ ෆිනිෂියානුවන්ගෙන් ව්‍යංජනාක්ෂර පිළිබඳ අදහස ලබා ගෙන ඊට උචිත ආකාරයෙන් සංකේත සකස් කර ඔවුන්ගේ ම හෝඩියක් නිර්මාණය කර ගත්හ. ෆිනිෂියානුවන්ගේ සහ පැරණි ග්‍රීක ලේඛනවල ග්‍රැෆිම් (A written Symbol that Represents a Sound) මගින් නිරූපණය වන ව්‍යංජනාක්ෂර සහ ස්වරවල ශබ්ද සංයෝජනය, අක්ෂර ලෙස යොදා ගත්හ. ග්‍රීකයන් විසින් සිදු කරන ලද මෙම ස්වර එකතු කිරීම වැදගත් පෙරළියක් ලෙස දැක්වීමට පිළිවන. එනම් ස්වර සහ ව්‍යංජන දෙක ම එකිනෙකට වෙනස් ග්‍රැෆිම් නියෝජනය කරමින් ග්‍රීක භාෂාවේ භාවිතයට පැමිණීම යි (Robins, 1997, p. 17).

2.3 ඇරිස්ටෝටල් (Aristotal)

ඇරිස්ටෝටල් භාෂාව සාම්ප්‍රදායික දෘෂ්ටියක සිට විග්‍රහ කළ පුද්ගලයන් අතර පළමුවැන්නා විය. ඔහු භාෂාව, කථනය සහ ඒ මත ගොඩනැගුණු තර්කනය සඳහා නිර්වචනයක් ඉදිරිපත් කළේ ය. තව ද සමාජ සංසිද්ධීන් තුළ ගැබ් වූ දුක්ඛාත්තය, කාමය නිර්මාණ හරහා ඉදිරිපත් කිරීමට ඔහු සමත් විය. භාෂාව පිළිබඳ අවබෝධ කරගැනීමට ඇරිස්ටෝටල් සතු ව තිබූ කෘතහස්ත බව මෙන් ම කාමය ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ ඔහු සතු ව පැවති දැනුම ද ඉවහල් කර ගැනිණි. තර්ක ශාස්ත්‍රය පිළිබඳ ප්‍රාමාණික බුද්ධිමතකු වූ ඇරිස්ටෝටල් ඔහු සතු භාෂා ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ තිබූ දැනුම සමඟ තර්ක ශාස්ත්‍රීය දැනුම සම්බන්ධ කිරීම තුළින් නව මාවතකට භාෂා විෂය ක්ෂේත්‍රය යොමු කිරීමට සමත් විය. එසේ හෙයින් භාෂා අධ්‍යයන ක්ෂේත්‍රයේ දියුණුව සඳහා ඇරිස්ටෝටල්ගේ දායකත්වය විශේෂයෙන් වැදගත් විය.

මෙම කාල සීමාව වන විට වාග්විද්‍යාඥයින් පමණක් නොව දාර්ශනිකයින්, මනෝවිද්‍යාඥයින්, සමාජ විද්‍යාඥයින් සහ වෙනස් ක්ෂේත්‍රවල ප්‍රාමාණික බුද්ධිමතුන්

භාෂාව අධ්‍යයනය කිරීම සඳහා පෙළඹීම කෙරෙහි ඇරිස්ටෝටල් භාෂාව පිළිබඳ සිදු කළ මැදිහත්වීම බෙහෙවින් ඉවහල් විය. භාෂා අධ්‍යයනයේදී අධ්‍යයනයේ දී පැහැදිලි ව ම දැකිය හැකි බේදීම වන ප්‍රයෝගික (Practical) සහ න්‍යායික (theoretical) යන කොටස් අතරින් ඇරිස්ටෝටල් න්‍යායික වාග්විද්‍යාඥයින් අතර පළමුවැන්නා බව පැහැදිලි ව හඳුනා ගත හැකි ය. ඇරිස්ටෝටල් න්‍යායික වාග්විද්‍යාඥයකු වුව ද ප්‍රායෝගික වාග්විද්‍යාවේ ප්‍රවර්ධනය සඳහා ද ඔහු ලබා දුන් දායකත්වය සුවිශේෂී එකක් බව පැහැදිලි ය. එහි දී ඔහුගේ භූමිකාව පසු කලෙක පළ වූ ප්‍රකාශන කිහිපයකින් ම හඳුනා ගත හැකි විය (Allan, 2004, pp. 317–342).

භාෂා අධ්‍යයනය පිළිබඳ ඇරිස්ටෝටල්ගේ පළමු හා විශිෂ්ට දායකත්වය demythologized භාෂාව යි. එහි දී ඔහු භාෂාව ඉන්ද්‍රජාලික මෙවලමකට වඩා එය තාර්කික විමර්ශනයේ ප්‍රතිඵලයක් බවට පැහැදිලි ව කරුණු ඉදිරිපත් කළේ ය. ඔහු විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද මෙම අදහස මගින් සොක්‍රටීස්ගේ භාෂාව සම්බන්ධ දිව්‍යමය සංකල්පය ද සම්පූර්ණයෙන් ම බැහැර කර ඇති බව පෙනී යයි. ඇරිස්ටෝටල්ගේ භාෂාව සම්බන්ධ මතවාදවල ප්‍රතිබිම්බයක් ලෙස Ogedon හා Richardsගේ semiotic triangle සංකල්ප හඳුන්වා දිය හැකි ය. එනම් භාෂාව අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමට යොදා ගන්නා සන්නිවේදන මාධ්‍යයක් ලෙස ස්තර තුනකට ඇරිස්ටෝටල් විසින් අර්ථ නිරූපණය කරනු ලැබූ අතර එය අර්ධක ත්‍රිකෝණය (Semiotic triangle) ලෙස හැඳින්වී ය. එනම්

- 1) අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමේ මාධ්‍යයක් ලෙස
- 2) සිතිවිලිවල ප්‍රකාශනය භාෂාව ලෙස
- 3) භාෂා මූලධර්ම සමග එක්වීම (Ogden and Richards, 1923, p. 11).

ඇතැමෙක් මෙය ඇරිස්ටෝටල් විසින් භාෂාව සම්බන්ධයෙන් සිදු කරන ලද වඩාත් පොදු සහ වැදගත් දායකත්වය ලෙසට ද හඳුන්වති. වඩාත් විශ්ලේෂණාත්මක අර්ථයකින් බැලීමේ දී ඇරිස්ටෝටල් විසින් වාග්විද්‍යාවේ සංවර්ධනය වෙනුවෙන් සිදු කරන ලද දායකත්වය වඩාත් ම කැපී පෙනෙන්නේ සත්‍යය පිළිබඳ ඇති න්‍යාය වන Theory of truth හේතුවෙනි. ඔහුට අනුව සත්‍යය හා අසත්‍යය නිරූපණය කිරීම වාක්‍යයක ගුණාංගයක් වේ. ඇරිස්ටෝටල්ගේ සත්‍ය පිළිබඳ න්‍යාය, සත්‍යය පිළිබඳ අනුරූපී න්‍යාය ලෙස ද හැඳින්වෙන්නේ මෙම ගුණාංග හේතුවෙනි (Patterson, 2003, pp. 421–433).

ඇරිස්ටෝටල් භාෂාව සම්බන්ධයෙන් අධ්‍යයනය කළ වාග්විද්‍යාඥයකු නොවුණ ද ඔහුගේ භාෂාව සම්බන්ධ අදහස් වඩාත් පුළුල් ලෙස භාෂාධ්‍යයනයේ සංවර්ධනය සඳහා ඉවහල් වූ බව නොරහසකි. ඔහු ඉදිරිපත් කරන්නේ සත්‍ය වශයෙන් ම සම්මුතියකි. (Compromise) එහි දී ඔහු සඳහන් කරන පරිදි ලිඛිත හා කථන වචන අතර සම්බන්ධය අනාදිමත් කලෙක සිට පැවතෙන්නක් බවත් කථන වචනවලින් මතු කරන්නේ එම පුද්ගලයාගේ මානසික තත්ත්වය බවත් පැහැදිලි කරයි (Allan,

2004; Robins, 1997). එය සැම මිනිසෙකුට ම පොදු කාරණයක් වන බව දක්වා ඇති අතර බාහිර වස්තූන් සමඟ සම්බන්ධය මෙම මානසික වටපිටාව ගොඩනැගීම විෂයෙහි සෘජු දායකත්වයක් ඇති කළ බව ඔහු සඳහන් කරයි. ඇරිස්ටෝටල් විසින් දර්ශනවාදය (Philosophy) හා විද්‍යාව (Science) වැනි ක්ෂේත්‍රවල සංවර්ධනය සඳහා පුරෝගාමී දායකත්වයක් ලබා දුන් බව තොරහසකි. එමෙන් ම තර්ක ශාස්ත්‍රය භාෂාව විෂයෙහි ද සිදුකරන (සිදු කරන) ලද කැපී පෙනෙන දායකත්වය අගය කළ යුතු ය.

2.4 ප්ලේටෝ (Plato)

අපරිදිග දහරාව තුළ වාග්විද්‍යාඥයන්ගේ භාෂාව සම්බන්ධ මතවාද සැලකිල්ලට ගත් කල සොක්‍රටීස්, ප්ලේටෝ සහ ඇරිස්ටෝටල් බැහැර කළ නොහැකි ය. සොක්‍රටීස්ගේ ආභාසය ප්ලේටෝ වෙත ලැබුණු අතර ප්ලේටෝ සහ ඇරිස්ටෝටල් දෙදෙනා ම එක් වී සොක්‍රටීස්ගේ දර්ශනය ඉදිරියට ගෙන යාමත් ඔවුන්ට ම ආවේණික වූ දර්ශනවාදයන් ඉදිරිපත් කිරීමත් සිදු කෙරිණි. භාෂාව සම්බන්ධයෙන් ඔවුන් තුළ වූ මතවාදය සමගාමී බවක් පෙන්වුම් කළ අතර ඒවා විවිධ අවස්ථාවල සංවාදයට මෙන් ම විවේචනවලට ද බඳුන් විය. කෙසේ වුව ද වාග්විද්‍යාවේ ප්‍රාරම්භක අවධිය තුළ බටහිර ධාරාවේ ආරම්භක දර්ශනවාදියකු ලෙස ප්ලේටෝ හඳුන්වා දිය හැකි ය.

ප්ලේටෝ ද ග්‍රීක දාර්ශනිකයෙකි. ඔහු භාෂාව සම්බන්ධ ව මූලික ගැටලුවක් ක්‍රැටිලස් සංවාදය (Cratylus Convension) තුළින් හඳුනා ගත්තේ ය. ඔහු භාෂාව හා ස්වාභාවික පරිසරය අතර සම්බන්ධයක් පවතින බව විශ්වාස කළේ ය. භාෂාව හා පරිසරය අතර සම්බන්ධය සම්පූර්ණයෙන් ම පරස්පර වූවක් නම් මිනිසාට තමා ජීවත් වන ලෝකය පිළිබඳ ව දැනුම, අවබෝධය ලබා ගැනීමට භාෂාව මගින් හැකියාව ලබා දුන්නේ කෙසේ ද? යනුවෙන් ඔහු ස්වභාවධර්මයේ නිර්මාණ සඳහා පොදු ධර්මතාවක් හඳුන්වා දුන්නේ ය. ඔහුට අනුව වාච්‍යාර්ථයෙන් හඳුන්වන යමක් එහි ස්වරූපය සමඟ සම්බන්ධ වී ඇති බව ඔහුගේ මතය විය. තවදුරටත් ප්ලේටෝ සඳහන් කළේ දැනුම හා අවබෝධය ලබා ගැනීම සඳහා භාෂාවක් දැන සිටීම අත්‍යවශ්‍ය කාරණයක් නොවන බව යි. එය එක්තරා භාෂාමය ක්‍රියාවලියක ප්‍රතිඵලයක් මත අත්පත් කර ගැනීමට හැකියාව ඇති බව ඔහුගේ මතය යි. මෙය සොෆිස්ටිවරුන් විශ්වාසය තැබූ වචන සතු බලය power of words යන සංකල්පයට ඔහු ද යම් පමණකින් එකඟ වූ බව හඟවන සාක්ෂියකි (Scolnicov, 2006, pp. 10–18).

ප්ලේටෝගේ ගුරුවරයා වූ සොක්‍රටීස් ද භාෂාව සම්බන්ධ විවිධ අදහස් ඉදිරිපත් කළ නමුත් ඒ සම්බන්ධයෙන් ලිඛිත සාක්ෂි සොයා ගැනීම තරමක් අසීරු ය. සොක්‍රටීස්ගේ ඉහත කී මතවාද හා ඔහුගේ දර්ශනය පසු කලෙක ප්ලේටෝ විසින් සමාජගත කරනු ලැබී ය. සොක්‍රටීස්ගේ මතය වූයේ භාෂාවේ වචන නිර්මාණය කර ඇත්තේ කිසියම් පුද්ගලයෙකු විසින් වන බව යි. කුයින් (Quine) නම් භාෂාඥයා මෙම මතය බැහැර කළ ද ප්ලේටෝ යම් පමණකින් සොක්‍රටීස් හා සමාන

අදහසක් දැරී ය. ඒ ඔහු සොක්‍රටීස්ගේ සම්පතම අනුගාමිකයා වීම හේතුවෙන් විය හැකි ය. ජ්‍යෙෂ්ඨවරයාගේ වයස අවුරුදු විස්සේ දී සොක්‍රටීස් සමග එක් වූ අතර සොක්‍රටීස්ගේ මරණයෙන් පසුව එනම් ක්‍රි. පූ. 386 දී ජ්‍යෙෂ්ඨවරයා විසින් The Academy නමින් ඇකඩමියක් ද ආරම්භ කරන ලදී. මෙම ඇකඩමිය ආරම්භ කිරීමේ මූලික අරමුණ වූයේ සොක්‍රටීස්ගේ දර්ශනය ඉගැන්වීම හා අධ්‍යයනය කිරීම මෙන් ම ධනවත් තරුණයින් සඳහා ගණිතය, තාරකා විද්‍යාව හා නීතිය සම්බන්ධ අධ්‍යයන කටයුතු සිදු කිරීමට අවස්ථාව සපයා දීම ය.

ජ්‍යෙෂ්ඨවරයා මෙන් ඔහුගේ අනුගාමිකයා වූ ඇරිස්ටෝටල් ද (ක්‍රි. පූ. 384-322) භාෂාව ඇතිවීම හා එහි ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ දීර්ඝ අධ්‍යයන සිදු නො කළේ ය. ඔවුන් භාෂාව සම්බන්ධයෙන් දැරූ මතය වූයේ කෙනෙකුට සත්‍යය සහ අසත්‍යය වෙන්කර හඳුනා ගැනීමට අවශ්‍ය මඟ පෙන්වීම භාෂාව මගින් සිදුකරන බව යි (Robinson, 1984, pp. 750-756).

මීට අමතර ව ජ්‍යෙෂ්ඨවරයා භාෂාවේ ස්වභාවය හා ක්‍රියාකාරීත්වය තුළ ඇති විය හැකි විවිධ ගැටලු සම්බන්ධ ව phadeo (ෆේඩෝ) Phaedrus (ෆේඩ්රස්) Theaetetus (තියටෙටස්) සහ Sophist (සොෆිස්ට්) ආදී සංවාදවල අවධානය යොමු කොට ඇත. මීට අමතර ව Cratylus (ක්‍රැටිලස්) සංවාදයේ දී භාෂාවේ උපත හා ස්වභාවය පිළිබඳ සාකච්ඡා කළ අතර එහි දී ඔහු දැඩි ගතානුගතිකත්වයට නිරන්තර ව පහර දුන්නේ ය (Pleshkov, 2017, pp. 128-137).

ජ්‍යෙෂ්ඨවරයා හා සමකාලීන ග්‍රීක දාර්ශනිකයන් බහුතරයකගේ අවශ්‍යතාව වූයේ භාෂාවේ ස්වාභාවිකත්වය (Aature of language) හා පොදු එකඟතාවන් (convension) අතර වෙනස හඳුනා ගැනීමට ය. ඒ සඳහා ඔවුන් විසින් සමාජ සම්මුතියෙන් හටගත් වචනවල ස්වරූපය භාෂාත්මක ස්වරූපයෙන් අධ්‍යයනය කිරීම සිදු කරන ලදී. මේ කාලය වන විට භාෂාවේ සම්භවය හා එහි අර්ථය සම්බන්ධ ව දාර්ශනිකයන් අතර මත ගැටුමක් ද ඇතිවී තිබිණි. භාෂාව තුළ අත්‍යවශ්‍ය නිත්‍යතා (Essencial regularities) සහිත බවට වූ මතය තවදුරටත් ප්‍රතිසමවාදීන් (Nomalist) විසින් මත ගැටුමක් දක්වා වර්ධනය කිරීම සිදු කරන ලදී. ප්‍රතිසමවාදීන් සඳහන් කළේ භාෂාව ස්වභාවධර්මයේ නිර්මාණයක් නම් එහි අසමතුලිතතාව හට ගන්නේ කෙසේ ද? යනුවෙනි (Colson, 2009, pp. 24, 36).

2.5 වරෝ ව්‍යාකරණය

ග්‍රීකයන්ගේ භාෂා අකෘතින්ට බෙහෙවින් සමාන එහෙත් යම් යම් වෙනස්කම් සහිත ව රෝමය තුළ වරෝ ව්‍යාකරණය ව්‍යාප්ත විය. රෝමවරුන් එකල වඩාත් ප්‍රචලිත වූයේ භාෂාවේ ප්‍රාරම්භකයින් ලෙස නො ව සම්ප්‍රේෂකයින් Trans Mitters වශයෙනි. රෝම අධිරාජ්‍යයේ භාවිත භාෂාව ලතින් වුව ද ග්‍රීක මතවාද ද බැහැර නො කෙරිණි. රෝමවරු ග්‍රීක භාෂාව ග්‍රීකයන්ගෙන් උකහාගත් අතර එය ශ්‍රිලික් (Cyrillic Writing) ලෙස හැඳින්වූහ. රෝම අධිරාජ්‍යයේ බටහිර අර්ධය තුළ ලතින් භාෂාව භාවිතා භාවිත කෙරිණ. එසේ ම රෝමානු වාග්විද්‍යාව ද ග්‍රීක චින්තනයේ ම

කොටසක් විය. ලතින් ව්‍යාකරණවේදීන් ශ්‍රීක භාෂාව තුළ පැවති ව්‍යාකරණ පැහැදිලි කිරීම පිළිගත් අතර එය මධ්‍යතන අවධියේ භාෂාවේ දර්ශනය ලෙස ද හඳුන්වා දුන්හ.

ඉතා උනන්දුවෙන් ශ්‍රීක වාග්විද්‍යාව දිගින් දිගට ම අධ්‍යයනය කළ අතර පුරාණ සම්ප්‍රදායන් මෙන් ම කථන භාෂාවේ වෙනස්කම් පිළිබඳ ව ද අවධානය යොමු කළේය. ඒ අතර මූලික වශයෙන් ම අවධානය යොමු කළේ පද විචාරයට ය. (Morphology) එහි දී වාගාලාප, නාම පද හා ක්‍රියා පද ආදිය මුල් කොට ගනිමින් වාක්‍ය විචාරය හෙවත් (Syntax) කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යෙමු නොකළ බවක් පෙනිණි. රෝම වාග්විද්‍යාඥයන්ගේ අධ්‍යයන අතර කැපී පෙනෙන්නේ ලතින් භාෂාව යොදා ගනිමින් බහු බහු වෙළුම් ව්‍යාකරණය ග්‍රන්ථය Multi Volume Grammar නිපදවීම යි. මෙම ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය තුළ වරෝවරුන්ගේ ඉගැන්වීම්වලින් හතරෙන් එකක් ම අන්තර්ගත විය.

වරෝවරුන් අතර වාග්විද්‍යාවට වැඩි දායකත්වයක් දැක්වූ මාකස් ටෙරන්ටස් වරෝ (Marcus Terentius වරෝ (Varro) ප්‍රධාන කොට සැලකිය හැකි ය. Marcus Terentius වරෝ (Varro) (ක්‍රි. පූ. 116-27) කාලයේ ජීවත් වූ ශ්‍රේෂ්ඨතම රෝමානු භාෂා විශාරදයා ය. එමෙන් ම ඔහු විසින් සමකාලීන භාෂා අධ්‍යයනය පිළිබඳ වෙළුම් 620කින් යුත් කෘති 74ක් ද රචනා කරන ලදී (Skydsgaard, 1968).

එවකට රෝමයේ පැවති අතිශය අර්බුදකාරී වාතාවරණයෙන් පසු ක්‍රි. පූ. 44 දී සීසර් ඝාතනය කෙරුණු අතර ඉන් අනතුරු ව බලයට පත් වූයේ මාක් ඇන්ටනි ය. පසුව Mark Antony විසින් වරෝගේ නම රාජ්‍ය සතුරන්ගේ ලැයිස්තුවට ඇතුළත් කරන ලදී. එපමණක් නොව ඔහු ජීවත් ව සිටි නිවස කොල්ල කෑ අතර එහි දී ඔහුගේ පුස්තකාලය ද ගිනිබත් විය. පසු ව Augustusගේ මැදිහත්වීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වරෝ (Varro) මරණයෙන් බේරා ගැනුණු අතර ඔහුගේ ඉතිරි ජීවිත කාලය ම කියවීම හා ලේඛන කලාව වෙනුවෙන් ගත විය. ඉතිරි කෙටි කාලය තුළ වරෝ (Varro) ශේෂ ව පැවති කෘතීන් සුළු ප්‍රමාණයකින් වුවද තම දැනුම ඉතා පුළුල්පරාසයක පැතිරවීමට සමත් විය. ඊට Antiquities of things Human and divine නමින් කෘති 41ක් ඇතුළත් විය. මේ කෘති අතර රෝම ජනතාවගේ ජාතිකත්වය හා මූලාරම්භය මෙන් ම සිරිත් විරිත් ආගම පිළිබඳ ව ද කෘති රචනා වී තිබිණි. එපමණක් නොව සිවිල් නීතිය, භූගෝල විද්‍යාව, කාලගුණ විද්‍යාව මෙන් ම) ව්‍යාකරණ, කවිය, නාට්‍යය පමණක් නොව විචාර ග්‍රන්ථ ආදිය ද ඔවුන් අතින් නිර්මාණය වූ කෘති අතර වෙයි (Sparavigna, 2019, pp. 1–9).

වරෝ (Varro) වූ කලී ගැඹුරු අදහස් දක්වන්නෙකුට වඩා ප්‍රායෝගික අද්දැකීම් විස්තර කරන්නෙක් විය. එමෙන් ම දැනුම බෙදාහරින්නෙක් පමණක් නොව විශ්වකෝශයක ලක්ෂණ ද ඔහු වෙතින් විද්‍යමාන විය. කෙසේ වුව ද ඔහු තම දැනුම වර්ධනය කරගත්තා සේම එම දැනුම අනෙකුත් රෝමවරුන් සමඟ හුවමාරු කර ගැනීමට ද කටයුතු කළේ ය. තව ද අඩු දැනුමක් සහිත පුද්ගලයන්ට ඔහු සතු

දැනුම පහසුවෙන් ග්‍රහණය කර ගැනීම සඳහා තම ග්‍රන්ථ සඳහා ගැට පද සන්න ලිවීමට ද හෙතෙම උනන්දු විය.

විවිධ මාතෘකා යටතේ වෙළුම් 620කින් යුත් කෘති 74ක් රචනා කරන ලද වරෝවරු සියලු ම රෝමානු කතුවරුන් අතර ප්‍රබල තැනක් හිමිකර ගත්හ. එම කෘති අතරින් *De re rustica* කෘති මාලාවේ සැලකිය යුතු අවසානයක් දක්නට හැකි වුව ද වරෝගේ (Varro) අනෙකුත් කෘතිහු පැහැදිලි අවසානයක් පෙන්වුම් නො කළහ.

වරෝ (Varro) සිය අවසන් කෘතිය වූ *De re rustica* කෘතිය ආරම්භ කළේ ඔහුට වයස අවුරුදු අසූවේ දී ය. මෙහි කෘෂිකාර්මික පිළිවෙත්, ගෘහස්ත සත්ව පාලනය මෙන් ම මත්ස්‍ය වගාව පිළිබඳ ව ද සාකච්ඡා කර ඇත. මෙම අධ්‍යයන සඳහා ග්‍රීක හා ලතින් මූලාශ්‍රයවලින් ආභාසය ලැබූ වරෝ සිය කෘෂිකාර්මික අද්දැකීම් ද පදනම් කරගෙන ඇත (Varro, 1934, pp. 189–200).

වරෝගේ භාෂාධ්‍යයනයේ වැදගත් තොරතුරු රැසක් *De Lingua latina* කෘතියෙන් හඳුනා ගැනීමට පිළිවන. මෙය ලතින් භාෂාව පිළිබඳ ශබ්ද විද්‍යාත්මක (Philological) කෘතියක් වූ අතර ඒ තුළ නිරුක්තිය, විභේදනය හා වාක්‍ය පිළිබඳ අවධානය යොමු කොට ඇත. ඔහුගේ නිරුක්ති විග්‍රහය තුළ පැවතියේ මනාකලපිත අදහසකි. එමෙන් ම මුල් අදහස් පිළිබඳ විග්‍රහාත්මක අධ්‍යයනයක් සිදු කර තිබීම වැදගත්කොට සැලකිය හැකි ය. වරෝ (Varro) වාග්විද්‍යා ක්ෂේත්‍රයට සිදු කළ වඩා කැපී පෙනෙන සේවාව වූයේ පසුකාලීන ලේඛකයන්ට ලබා දුන් මාර්ගෝපදේශය යි.

වරෝගේ විශ්වකෝශ සම්ප්‍රදාය පසුකාලීන ව නවීකරණ ද සහිත ව රෝම සම්ප්‍රදායට ඇතුළත් විය. මෙය ප්‍රචලිත වූයේ ග්‍රීක මූලාශ්‍රය මත පදනම් වූ ලිබරල් කලා විශ්වකෝශ සම්ප්‍රදායක් වශයෙනි. මෙම සම්ප්‍රදාය තුළ මධ්‍යකාලීන ලිබරල් කලා අධ්‍යාපනයේ මූලික විෂය ත්‍රිත්වය වූ Trivium ව්‍යාකරණය (grammar), වාග්වාක්‍යය (Rhetoric) සහ තර්ක ශාස්ත්‍රය (logic/dialectic) වැදගත් ස්ථානයක් ගත්තේ ය (Langendoen, 1968, pp. 33–36).

අවසානයේ දී බලාපොරොත්තු ඉලක්කය වූ ලේඛන අත්පොත් හා විශ්වකෝශ රෝමානු භාෂාවේ මූලික කොටස බවට පත්වීම සිදු විය. සම්භාව්‍ය පෞරාණික වාග්විද්‍යාව ආසන්න වශයෙන් ක්‍රි. පූ. 5 සියවස තුළ දැක්වූ දායකත්වය අනුව ප්ලේටෝ (Plato) හෙරඩෝටස් (Herodotus) වරෝ (Varro) සහ ක්වින්ටිලියන් (Quintilian) වැනි චින්තකයින්ට හිමි වන්නේ වැදගත් ස්ථානයකි. මේ අතර වරෝවරුන්ගේ රෝම වාග්විද්‍යාව විද්‍යාවක් ලෙස අධ්‍යයනය කිරීමට දැක්වූ දායකත්වය සුවිශේෂ වේ. එක් අතකට ඓතිහාසික වාග්විද්‍යාව විද්‍යාවක් ලෙස ප්‍රවේශ කරනවාට වඩා වැඩි දාර්ශනික මුහුණුවරක් දීමට උත්සාහ කළේ එම කාලයේ වඩා වැඩි නැඹුරුතාවක් සිටින විරිත් කෙරෙහි දැක්වූ නිසා ය (Bozia, 2016, pp. 558–561).

ග්‍රීක භාෂාව, සංස්කෘතිය, අධ්‍යාපනය, දර්ශනය හා සමාජ සම්ප්‍රදායන් වෙනත් ජනසමාජ වෙත පැතිරීම හෝ ඒවා විසින් ග්‍රීක සංස්කෘතික ලක්ෂණ අනුගත කරගැනීම හෙවත් (Hellenization) රෝම පාලනයේ සියවස් හතරක කාලය තුළ ග්‍රීක අධ්‍යාපනයේ හා සංස්කෘතියේ දිශානතිය නොවෙනස් ව පැවතිණි. ග්‍රීකකරණය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීමේ දී මැසිඩෝනියානු රාජ්‍යය දක්වා විකාශනය වීම අධ්‍යයනය කිරීම ද වැදගත් වේ. මෙම මැසිඩෝනියානු අනුප්‍රාප්තික රාජ්‍යය වෙත පැවරී තිබූ වගකීමක් වූයේ ග්‍රීක නොවන ප්‍රදේශවල තවදුරටත් ග්‍රීක අධ්‍යයන කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කිරීම යි. මෙම හෙලනීස්කරණ ක්‍රියාවලිය ග්‍රීක භාෂා අධ්‍යයනය ප්‍රවර්ධනය කිරීම රෝමවරු දිගින් දිගට ම සිදු කර ගෙන ගියෝ ය. මෙම ප්‍රවර්ධනය කිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ඊජිප්තුවේ අගනගරය වූ ඇලෙක්සැන්ඩ්‍රියාව ග්‍රීක භාෂා සාහිත්‍යය හා භාෂා අධ්‍යයන මධ්‍යස්ථානයක් බවට පත් විය. ඇරිස්ටාක්ස් ව්‍යාකරණ විශේෂඥයකු මෙන් ම හෝමරික් කාව්‍ය විශාරදයකු වූ අතර ඔහුගේ ශිෂ්‍ය ඩයනෝසියස් ත්‍රැක්ස් (Dionysius Thrax) ග්‍රීක භාෂාව පිළිබඳ හැදෑරීමේ අවකාශ පුළුල් කරමින් ප්‍රථම බලයලත් ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථය ලිව්වේ ය (Martin, 2000, pp. 200–222).

සමහර ග්‍රීක ව්‍යාකරණඥයන් රෝම ලෝකය සමග සම්බන්ධතා ඇතිකර ගැනීමෙන් පසු ලතින් භාෂාවට ඔවුන්ගේ දැඩි අවධානය යොමු කළ අතර ඔවුන් විසින් ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ ව්‍යතිරේක (Exceptions) කිහිපයක් හැර ග්‍රීක ව්‍යාකරණ රාමුව ලතින් භාෂාවට ගැලපෙන බව යි. මෙහි දී ව්‍යාකරණය තුළ පැවති විසඳා ගත යුතු බුද්ධිමය තර්ක සම්බන්ධයෙන් රෝමවරුන්ට ග්‍රීක උසස් බව පිළිගැනීමට සිදු වූ අතර අලෙක්සැන්ඩ්‍රියානු ආභාසය ද පසුකාලීන ව ලතින් ව්‍යාකරණය කෙරෙහි ලැබුණු බවට සාක්ෂි පවතියි.

කෙසේ වුව ද අපට පිළිගැනීමට සිදු වන කාරණය නම් ග්‍රීක හා ලතින් භාෂා විද්‍යාවන් අතර ප්‍රධාන සම්බන්ධකය වූයේ Varro (වරෝ)වරුන් ය යන්න යි. ඔහු ග්‍රීක භාෂාව සම්බන්ධයෙන් මනා දැනුමකින් යුක්ත විය. එසේ ම ව්‍යාකරණවල මුල් ස්වභාවය පිළිබඳ ව ද අවබෝධයකින් පසු විය. ඔහු භාෂාව පිළිබඳ ස්ටොයික් (Stoic) හා ඇලෙක්සැන්ඩ්‍රියානු (Alexandrian) මතවාද දෙක පිළිබඳ ව ම ඉතා හොඳින් අවබෝධ කර ගෙන සිටි බවට සනාථ වන්නේ (On the Latin Language) පොතට ලතින් භාෂාව අදාළ කිරීම මගිනි. මෙහි ලතින් භාෂා ව්‍යාකරණයට වඩා ග්‍රීක භාෂා ව්‍යාකරණයට වැඩි නැඹුරුවක් පෙන්වී ය. එසේ වුව ද භාෂාවේ ව්‍යුහය, වචන මාලාව සහ ඔහුගේ භාෂාව සම්බන්ධ දිගු කාලීන අද්දැකීම් හා බැඳී පැවතිණි (Alesse, 2008, pp. 155–179).

රෝමයෙන් ඉස්මතු වුණු මුල්ම චින්තකයා වරෝ ය. ලතින් ක්‍රියාපද සඳහා නව ස්ටොයික් අර්ථ ශාස්ත්‍රය (නව භාෂා අර්ථ හඳුන්වාදීමක්) යෙදීමට අමතර ව වචන සෑදීම මෙන් ම ඒවායේ අර්ථ සංශෝධනය සඳහා පුළුල් අධ්‍යයනයක් සිදු කළේ ය. ඔහුගේ කෘතිවල ලතින් භාෂාව භාවිතයේ දී ගොඩ නැගුණු ගැටලු එකට එක්කොට විශ්ලේෂණයක් සිදු කර පැවති අඩුපාඩු හඳුනා ගත්තේ ය. මෙම ගැටලුවල

විශ්ලේෂණාත්මක අධ්‍යයනයන් පසු කලෙක භාෂාවේ සංවර්ධනය සඳහා ලතින් ව්‍යාකරණඥයින් විසින් භාවිත කරන ලදී.

ලතින් භාෂාවේ සම්භවය සිදු වූයේ ග්‍රීක භාෂාවෙනි. ලතින් භාෂාව භාවිතය තුළ වැඩිම බලපෑම ඇති වූයේ ද ග්‍රීක භාෂාවෙනි. ලතින් සහ ග්‍රීක භාෂා බොහෝ සමානකම් සහිත ලෙස සැලකීම ද වරදක් ලෙස දැකිය නොහැකි ය. එසේ වුව ද ලතින් භාෂා විශාරදයන් විසින් මෙම භාෂා දෙක තුළ වෙනස්කම් කිහිපයක් ද හඳුනා ගනු ලැබ තිබේ (Alesse, 2008, pp. 175–184).

සංස්කෘතිය, විද්‍යාව, දේශපාලනය, කලාව, භාෂාව සහ තවත් බොහෝ අංශ සම්බන්ධයෙන් බටහිර ශිෂ්ටාචාරයේ සම්භවය සිදු වූ පුරාණ යුරෝපයේ ඓතිහාසික ව වඩාත් ම බලගතු හා වැදගත්කමකින් යුක්ත භාෂාවන් ලෙස ග්‍රීක හා රෝම භාෂා සැලකෙන අතර ඒවා වඩා සුවිශේෂී ලක්ෂණවලින් ද යුක්ත විය. මෙම භාෂා දෙක ම යුරෝපීය සම්භවයක් සහිත වූ හා එකම පවුලකින් පැවත එයි. එකක් අනෙක මතින් නිර්මාණය වූ බවට පරිකල්පනය කිරීම හේතුවෙන් මෙම භාෂා අතර බොහෝ සමානකම් දැකීමට ද රෝම භාෂා විශාරදයෝ උත්සාහ කළහ.

එක් භාෂාවක් අනෙක මතින් ගොඩ නැගුණේ යැයි විශ්වාස කරන්නේ නම් අනිවාර්යයෙන් පළමු ව ආරම්භ වූයේ ග්‍රීක භාෂාව යි. ඒ ලතින් භාෂාවට වඩා ග්‍රීක භාෂාව අවුරුදු දෙදහසක් පැරණි නිසා ය. ග්‍රීක සහ ලතින් භාෂා දෙක ම ඉන්දු යුරෝපීය භාෂා පවුලේ ශාඛාවලට අයත් වුව ද මෙම භාෂා දෙක තුළ ම රැඩිකල් ලක්ෂණ සහිත හෙයින් සියල්ල ම සමාන යයි පිළිගත නොහැකි ය. ලතින් භාෂාව අයත් වන්නේ රෝමවරුන්ගේ ශාඛාවට වන අතර (ස්පාඤ්ඤ, ඉතාලි, ප්‍රංශ ආදී බොහෝ වර්තමාන භාෂාවල ආදි මුතුන් මිත්තන්) ග්‍රීක භාෂාව හෙලනීස් (Hellenic) ශාඛාවට අයත් වේ. ග්‍රීක හා ලතින් භාෂාවන්හි අක්ෂරවල බොහෝ සමානකම් ඒ අනුව දැකිය හැකි ය (Kerrigan, 2017).

ග්‍රීක භාෂාව වර්තමානය වන විටත් ප්‍රධාන භාෂාවක් ලෙස ව්‍යවහාරයේ පවතින්නකි. එහෙත් ලතින් භාෂාවේ ශේෂ ව පවත්නා ඇතැම් කොටස් පැවතුණ ද මේ වන විට ලතින් භාෂාව මළ භාෂාවක් (dead language) ලෙස සැලකෙයි. ග්‍රීක භාෂාව ලතින් භාෂාවට වඩා රටවල් අතර ජනප්‍රියත්වයට පත් වූ අතර අදටත් සයිප්‍රසය ඇතුළු රටවල් කිහිපයක ග්‍රීක භාෂාව පරිණාමය වෙමින් භාවිතයට ගැනේ. ලතින් භාෂාව මධ්‍ය අවධියෙන් පසු යුරෝපය පුරා ප්‍රමුඛ භාෂාව වීමේ අවස්ථාව ගිලිහී යාමෙන් අනතුරු ව ක්‍රමයෙන් භාවිතයෙන් ඉවත් වන්නට යෙදිණි. කෙසේ වෙතත් මෙම භාෂා දෙක කෙරෙහි ම ක්‍රිස්තියානි දේව ධර්මයේ බලපෑම ද එල්ලවීම දක්නට හැකි විය (Whitmarsh et al., 2007).

සමස්තයක් ලෙස ගත් කල එක ම ආකාරයේ සම්භවයක් සහිත ව ඉතිහාසය පුරා එකිනෙකට බද්ධ වෙමින් බලපෑම් කළ ද මෙම ඒකාබද්ධ භාෂා දෙකෙහි ද වෙනස්කම් හඳුනා ගත හැකි වෙයි. එනම් මෙම භාෂා වර්ධනය වීමේ දී ඇති වූ භූගෝලීය, සමාජීය, ආගමික හා සංස්කෘතික බලපෑම් ද වාග්විශාරදයන්ගේ විශ්ලේෂණාත්මක අවධානයට ද එකී වෙනස්කම් ඇති කිරීමෙහි ලා බලපෑම් කරනු

ලැබී ය. ව්‍යාකරණ, වාග්මාලාව හා ඔවුන් දෙපාර්ශ්වයම එක ම ආගමික, සමාජ, සංස්කෘතික පරිසරයක ආභාසය ලැබීම පසු කාලීන වාග්විද්‍යාඥයින් මෙම භාෂා දෙක ම එක ම මූලයක් සහිත ව නිර්මාණය වූවක් බවට සඳහන් කිරීමට හේතු විය. අවසාන වශයෙන් ඉන්දු යුරෝපීයානු භාෂා වර්ධනය පිළිබඳ ව අධ්‍යයනය කිරීමේ දී ග්‍රීක හා ලතින් භාෂා දෙක ම සමාන කුලකයකට අයත් රැඩිකල් වෙනස්වීම් සහිත භාෂා ලෙස හැඳින්විය හැකි ය.

2.6 පෙරදිග භාෂාධ්‍යයනයේ ප්‍රවණතා

භාෂාධ්‍යයනයේ ප්‍රාරම්භක ප්‍රවණතා අධ්‍යයනය කිරීමේ දී එය පෙරදිග හා අපරදිග වශයෙන් ප්‍රධාන ධාරා දෙකකින් යුක්ත වන බව පැහැදිලිය. අපරදිග ධාරාවේ ආරම්භය ග්‍රීකය මුල් කර ගනිමින් රෝමය ආදී රටවල් ගණනාවක ව්‍යාප්ත වූ අතර මීට සමගාමී ව ලතින් භාෂාවේ ආරම්භය ද සිදු විය. එමෙන් ම පෙරදිග ධාරාව භාරතය මුල් කර ගනිමින් ව්‍යාප්ත වූයේ පාණිනී, යාස්ක, පතංජලී මෙන් ම වරරූපි ආදී ව්‍යාකරණඥයින් ප්‍රමුඛ කර ගනිමිනි. පුරාණ ග්‍රීසිය මෙන් ම භාරතය තුළ ද සුවිශේෂ වූ ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායක් පැවැති බව ඉතිහාසය සාක්ෂ්‍ය දරයි. වාග්විද්‍යාව තුළින් මානව භාෂාව ක්‍රියාත්මක වන්නේ කුමන ආකාරයෙන් ද යන්න විශ්ලේෂණය කිරීම සඳහා දර්ශනය, ඵලදායී කථනය හා සාහිත්‍ය විමර්ශනය සොයා ගැනීමේ (Robins, 1997, pp. 8–16).

විශේෂයෙන් ම ඉන්දියාවේ ලියැවුණු වෛදික ග්‍රන්ථයන්හි වෛදික පාඨ නිවැරදි ව විග්‍රහ කිරීම හා අර්ථ නිරූපණය සඳහා මෙම පුරාණ භාරතීය වාග්විද්‍යා ප්‍රවේශය භාවිතයට ගැනුණු බව පැහැදිලි වේ. පුරාණ භාරතය තුළ වාග්විද්‍යාවේ මූලාරම්භය සඳහා පාදක වූ ඇතැම් අධ්‍යයන ඉන්දියානු ව්‍යාකරණඥ පාණිනීගේ සෘජු මැදිහත්වීම ඔස්සේ සිදු වූ ඒවා බව පෙනී යයි (Deshpande, 2023, pp. 77–101; Lowe, 2024, pp. 1–31).

2.7 පාණිනී

පුරාණ ඉන්දියාවේ එනම් වර්තමානයේ පාකිස්තානයට අයත් ග්‍රාමයක් වූ ඵලකුලාහි දී උපත ලැබූ පාණිනී පුරාණ භාරතයේ විසූ ශ්‍රේෂ්ඨතම වාග්විද්‍යාඥයෙකි. මොහු ජීවත් වූ කාල සීමාව පිළිබඳ ඒකමතියක් නොවුණ මුත් ඒ බොහෝ විට ක්‍රි. පූ. 4-5 හෝ 6 වැනි සියවස්වල දී යැයි අනුමාන කළ හැකි ය. පාණිනී වාග්විද්‍යාව සඳහා සිදු කරන ලද දායකත්වය වශයෙන් නව දෘෂ්ටියකින් යුතු ව වාග්විද්‍යාව දෙස සිය අවධානය යොමු කිරීම කැපී පෙනේ. ශබ්ද විද්‍යාව, රූප විද්‍යාව ආදිය පිළිබඳ සවිස්තරාත්මක මෙන් ම විද්‍යාත්මක ව ඥානය ගොඩ නැගූ අයෙකු ලෙස පාණිනී ප්‍රකට ය. ඉන්දියානු හින්දුවරුන්ගේ සම්භාව්‍ය භාෂාව සංස්කෘත වූ අතර සංස්කෘත භාෂාවේ මූලාරම්භකයා පාණිනී ලෙස පිළිගැනේ. මෙකී අවධිය පිළිබඳ වැඩිදුර අධ්‍යයනය කිරීමේ දී පාණිනී විසින් සංස්කෘත භාෂාව සමඟ ගොඩ නැගුණු සංස්කෘත සාහිත්‍යය ද නිර්මාණය කෙරුණු බව විශ්වාස කෙරේ (Bhattacharya, 2021).

දිව්‍ය භාෂාව හෙවත් දෙවියන්ගේ භාෂාව ලෙසින් සංස්කෘත භාෂාව හැඳින්වීම ඉතා ආකර්ෂණීය කරුණකි. විශේෂයෙන් ම “සංස්කෘත” යන වචනයෙහි අර්ථය සලකා බැලූ විට හැඟෙන්නේ සෑම අතින් ම පරිපූර්ණ හෝ සම්පූර්ණ යන්න යි. පාණිනී විසින් රචනා කරන ලද ප්‍රධානතම ග්‍රන්ථය වන්නේ අෂ්ටාධ්‍යායය (Astadaya or Astaka) නම් වූ කෘතිය යි. එහි සෑම කොටසක් ම පරිච්ඡේද වශයෙන් බෙදා ඇති අතර මුළු කෘතියේ ම අන්තර්ගත පරිච්ඡේද ගණන අටකි. මෙම කෘතිය තුළින් ශුද්ධ වූ ග්‍රන්ථවල භාෂාව හා සාමාන්‍ය සන්නිවේදන භාෂාව අතර වෙනස්කම් ඇති වන අවස්ථා ඉතා පැහැදිලි ව නිරූපණය කර ඇත. සංස්කෘත ව්‍යාකරණයේ ඇති රීති හා නිර්වචන විග්‍රහ කිරීම් පිළිබඳ වැඩි අවධානයක් යොමු කළ පාණිනී නාමපද, ක්‍රියාපද, ස්වර, ව්‍යංජනාක්ෂර වැනි භාෂාවේ මූලිකාංග 1700ක් පමණ හඳුනා ගෙන කාණ්ඩවලට බෙදා වෙන වෙන ම විග්‍රහ කර ඇත. වාක්‍ය නිර්මාණය හා සංයුක්ත නාම පද ආදිය නව්‍ය වූ න්‍යායන්ට අනුරූප වන අයුරින් සකස් වී ඇති බවත්, ඒවා යම් යම් අරුත් ඇති රීති ආකාරයෙන් ම පවතින බවත් විස්තර කළේ ය. පාණිනීගේ මෙම ගොඩනැගීම් ගණිතමය ශ්‍රිතයන් අර්ථ දක්වන ආකාරට සමාන ස්වරූපයක් දරන බව විද්වතුන්ගේ මතය යි. මේ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධයෙන් ජෝසෆ් නම් විද්වතා දක්වන්නේ මෙබඳු අදහසකි.

පාණිනී විසින් සංස්කෘත භාෂාව පරිපූර්ණ ආකාරයෙන් ක්‍රමවත් කිරීම නිසා භාෂාව තුළ විද්‍යාත්මක භාවිතය සඳහා ඇති ඉඩකඩ බෙහෙවින් වර්ධනය විය. ඉදිරි වසර දෙදහසක කාලයකට පමණ කිසිදු වෙනසක් අවශ්‍ය නොවන ආකාරයට ඔහු සංස්කෘත භාෂාවේ සමස්ත ව්‍යුහය ම ගොඩ නැගුවේ ය. පුරාණ ග්‍රීසිය තුළ ග්‍රීක දර්ශනවාදයෙන් ගණිත විෂයය වර්ධනය වූ ආකාරයට ඉන්දියාව තුළ මේ භාෂාමය වර්ධනය සිදු විය (Joseph, 1991).

විශේෂයෙන් ම ජෝසෆ්ගේ මතය වූවේ ඉන්දියානු ගණිතයේ විජය සංඛ්‍යාවක් බිහිවීම, සංස්කෘත භාෂාවේ සැකැස්මට අනුව ගොඩනැගුණු ක්‍රියාවලියක ප්‍රතිඵලයක් වූ බව යි. ඒ සඳහා භාෂා ව්‍යුහයේ යම් බලපෑමක් සිදු වූණ බවට ද හෙතෙම විශ්වාස කරයි. තව ද පරිගණක භාෂා නියම කිරීමට භාවිත කරන නවීන භාෂා ක්‍රමවේදයන්ගේ ආරම්භකයා පාණිනී යැයි ද ඔහු පිළිගන්නා බවත් පාණිනීගේ අංකනය සංඛ්‍යා විස්තර කිරීම් බොහෝ විට භාෂා අංකනය කිරීමේ බලයට සමාන කිරීමක් ලෙස ද දැකිය හැකි බව යි.

පසුකාලීන ව පාණිනීගේ විග්‍රහ කිරීම්වලට ඉතිහාසඥයින් යම් යම් සංකල්ප ආරෝපණය කිරීම නිසා මතභේදකාරී ස්වභාවක් ද නිර්මාණය වූයේ ය. මීට අමතර ව 1976 දී B. Indrajි නම් විද්වතා කියා සිටියේ පුරාණ භාරතය තුළ වර්ධනය වූ බ්‍රාහ්මී අක්ෂර සංඛ්‍යාත ගොඩ නැගුණේ අක්ෂර සංඛ්‍යා ලෙස භාවිත කිරීමෙන් බව යි. පාණිනීට පෙර ජීවත් වූ ඉතිහාසඥයින් සංඛ්‍යාව නිරූපණය කිරීම හෝඩියේ අක්ෂර භාවිත කිරීම පිළිබඳ අධ්‍යයනය කළත් ඒ සඳහා මුල්ම අදහස ඔවුනට පෙරාතුව ව ඉදිරිපත් වූයේ පාණිනීගෙන් බවට බි. ඉන්ද්‍රජ් පෙන්වා දෙයි (Ingberman, 1967, p. 137).

එකල ඉතිහාසඥයින් ඉලක්කම් හා අකුරු අතර සම්බන්ධය පිළිගැනීමට ගත් උත්සාහය ඉන්ද්‍රජිගේ (Imdraji) පැහැදිලි කිරීම් තුළ මනාව පිළිබිඹු වේ. පාණිනී යනු ලෝකය තුළ ඒ පිළිබඳ ව වඩාත් හොඳින් අවබෝධ කරගත් නව්‍ය දැනුමක් සහිත වූවෙකු බව විශ්වාස කිරීම ඔහුගේ භාෂා සංකලන ක්‍රියාවලිය දෙස අවධානය යොමු කිරීමේ දී පැහැදිලි වේ.

පාණිනී හා සමකාලීන භාෂාඥයන් මේ කෘතියට සම්පතාවක් දක්වන කෘති රචනා කිරීම තුළින් අෂ්ටාධ්‍යායය කෘතිය සතු වූ සර්වකාලීන ගුණය මනාවට පිළිබිඹු වේ. භාෂා අධ්‍යයන මෙන් ම එයට අන්‍ය ක්ෂේත්‍ර සම්බන්ධ කරලමින් අධ්‍යයන සිදු කිරීම පහසු කාර්යයක් නො වී ය. එමෙන් ම සියවස් ගණනාවක් පුරා පාණිනී විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද භාෂා අධ්‍යයන න්‍යායයන් තවදුරටත් අධ්‍යයනය කිරීම මඟින් පෙනී යන්නේ මේ කෘතියෙහි පැවැති පුළුල් බව හා විශිෂ්ටත්වය යි.

පාණිනී හඳුනා ගත් භාෂා විශාරදයින් දස දෙනෙකු සිටි අතර එම දස දෙනා ම සංස්කෘත ව්‍යාකරණ පිළිබඳ දීර්ඝ අධ්‍යයන සිදු කරමින් එම විෂය ක්ෂේත්‍රයට අතිශය වැදගත් දායකත්වයක් ලබා දුන් බව එකී අධ්‍යයනවල සන්දර්භය පරිශීලනය තුළින් ම පැහැදිලි වේ (Ingberman, 1967, pp. 138–140).

ඉහත සඳහන් කරුණින් ප්‍රකට වනුයේ පාණිනී යනු හුදෙකලා දක්ෂයකු ම නොවන බව යි. එසේ වුවත් ඔහු පෙර සඳහන් කළ භාෂා විශාරදයින් දස දෙනාගේ ක්‍රියාදාම එක ම කාලයකට යොමු කළ අතර එය වඩාත් ක්‍රමානුකූල ව සංස්කෘත භාෂා අධ්‍යයනය පෙරමුණ ගෙන යොදා ගත් බව සඳහන් කළ හැකි ය (Varma, 1950, pp. 144–150).

පුරාණ භාරතයේ වෛදික පාඨ නිවැරදි ව විග්‍රහ කිරීමේ හා අර්ථ නිරූපණයට තිබූ අවශ්‍යතාව පෙරදිග වාග්විද්‍යාවේ ප්‍රගමනය සඳහා බලපෑ ප්‍රධාන පෙළඹවීම් අතර මූලිකත්වය ගත්තේ ය. දැනට විශ්වාස කරන ආකාරයට කථනය භාෂාව තුළ දේවත්වයෙහි ලා සලකා ඇත්තේ ඉන්දියානු පාඨකයින්ට ඍග්වේදය හඳුන්වා දීමෙනි. විශේෂයෙන් ම සංස්කෘත භාෂාවේ රූප විද්‍යාවට මෙන් ම ශබ්ද විද්‍යාවට වැඩි ආස්වාදයක් අත්පත් කර දී ඇත්තේ ඍග්වේදයෙහි සංස්කෘත සංයෝග වචන වාක්‍ය බණ්ඩ මෙන් ම ඒවා ශබ්ද ඒකකවලට විභේදනය කොට දක්වා තිබීම නිසා ය. අෂ්ටාධ්‍යාය කෘතිය හා ඊට පසු ලියැවුණු කෘති අධ්‍යයනය කිරීමේ දී තහවුරු කර ගත හැකි කරුණක් වනුයේ අනෙකුත් විද්වතුන් පාණිනී මත සැමවිට ම යැපීමට උත්සාහ ගත් බව යි (Joseph. G.G. 1991.375 p).

පාණිනී උපත ලැබූ කාල වකවානුව භාරතයේ රාජාණ්ඩු බොහෝ ප්‍රමාණයක් වූ අතර ජනරජ ආණ්ඩු කීපයක් ද හඳුනා ගත හැකි විය. විශේෂ රාජාණ්ඩු බොහෝ ප්‍රමාණයක රජුට නිරපේක්ෂ බලයක් හිමි ව තිබුණ ද අමාත්‍යවරුන් හා නිලධාරීන් සමඟ බලය බෙදා ගත් නිසා බලතුලනයක් දැක ගත හැකි ය. මෙකී බලතුලනය ආදි භාරතය තුළ බොහෝ විද්‍යාවන් නිර්මාණය කිරීමෙහි ලා පහසු පරිසරයක් ඇති කරලී ය. උදාහරණ වශයෙන් පාණිනී මගධයේ මහානන්ද රජුගේ සම්ප අයකු වීම නිසා ඔහුගේ භාෂා විද්‍යාත්මක අධ්‍යයන ඉතා පහසුවෙන් සිදු කිරීමට මහත්

සභායක් ලැබුණු බව පෙන්වා දිය හැකි ය. මේ රාජ්‍ය සම්ප්‍රදායන්ට අනුව රජු කවියන් විද්වතුන් පර්යේෂකයින් විවිධ නිර්මාණකරුවන් මෙන් ම ව්‍යාකරණඥයින් ප්‍රධාන නගරයට එකතු කොට රැස්වීම් පවත්වා නිරන්තර සංවාද කළ බව පැවසේ. එහි දී ඔවුන්ගේ දැනුම් පරාසයන් මෙන් ම නව්‍ය නිර්මාණශීලී ශක්‍යතා නිරතුරු ප්‍රදර්ශනය වූ බව ප්‍රකට ය. මෙම සංවාද මණ්ඩපවල දී වර්ෂා, පාණිනී, පිංගල, ව්‍යාධි, වරරුවි හා පතංජලී යනාදීන් රජුගේ නොමඳ ගෞරවාදරයට පාත්‍ර වූ බව පැවසේ (Vasu, 1897, pp. 1037–1046). විශේෂයෙන් ම පාණිනීගේ මේ අෂ්ටාධ්‍යායී කෘතිය අදටත් බොහෝ ඉන්දියානු ව්‍යාකරණවේදීන් පමණක් නොව පෙර'පර දෙදිග වාග්විද්‍යාඥයින්ගේ පරිශීලනයට නිරන්තර නතු වීම නිසා මෙම කෘතියෙහි ඇති ගුණාත්මකභාවය සහ වාග්විද්‍යා විෂය ක්ෂේත්‍රය තුළ පාණිනී අත්පත් කර ගෙන සිටි සුවිශේෂ ස්ථානය පිළිබඳ සාක්ෂ්‍ය දරයි. එමෙන් ම මැසිඩෝනියාවේ මහා ඇලෙක්සැන්ඩර් රජුගේ ඉන්දීය ආගමනයත් සමඟ හෙළි වන) තවත් සුවිශේෂ කරුණක් වන්නේ පාණිනී ග්‍රීක ශිෂ්ටාචාරය සමඟ සබඳතා පැවැත්වූ බව යි. මොවුන් දෙදෙනා අතර පැවතියේ සීමිත සබඳතා වුව ද මෙකී ශිෂ්ටාචාර ද්වය අතර වාග්විද්‍යාත්මක ප්‍රවේශයක් ඇති කරලීම සඳහා මේ සබඳතා සාධනීය බලපෑමක් ඇති කළ බව කිව යුතු ය.

සංස්කෘත භාෂාවේ, මූලාරම්භය මෙකී කාලවකවානුව තුළ දී ඇති වූ අතර අෂ්ටාධ්‍යායී කෘතියේ අටවන පරිච්ඡේදයේ මෙම භාෂාවේ වර්ධනය පිළිබඳ ව සඳහන් ව ඇත. මෙම සංස්කෘත භාෂාව භාරතයේ සම්භාව්‍ය භාෂාව සේ සැලකෙන අතර දැනටත් ඉන්දීය උපමහාද්වීපයේ භාවිත භාෂාවල මවු භාෂාව වන්නේ ද සංස්කෘත භාෂාව යි. 'සංස්කෘත' යන්නෙහි සරල අර්ථය විශ්ලේෂණය යන්න යි. එකී අර්ථයෙන් පැහැදිලි වන්නේ ක්‍රි. පූ. 5, 4 සියවස්වල දී ඉන්දියානුවන් ව්‍යාකරණ කාර්යය සඳහා ප්‍රමුඛස්ථානයක් දී කටයුතු කළ බව යි. විශේෂයෙන් ම ඉන්දියාව තුළ මුල් කාලයේ සිට ම ව්‍යාකරණයට ප්‍රමුඛ ස්ථානයක් තිබූ බව හැරල්ඩ් ජී. කෝවඩ් (Harald G. Coward) හා කේ. කුංජන්නි (K. Kunjanni) ඉන්දියානු දර්ශන විශ්වකෝෂයේ දක්වා ඇත.

අෂ්ටාධ්‍යායී යනු විප්ලවීය කෘතියකි. මේ පිළිබඳ ව සුමිත්‍රා එම්. කාත්රේ (Sumithra M. Kathre) සඳහන් කරන්නේ අෂ්ටාධ්‍යායී කෘතියේ වැදගත්කම නිසා පුරාණ භාරතය තුළ මෙම විෂය ක්ෂේත්‍රයට අයත් ව තිබූ පූර්ව කෘති සියල්ල අතුරුදහන් වූ බව යි (Cardona, 1997, pp. 25–31). පාණිනීගේ ව්‍යාකරණ රීති සියල්ල පාහේ රඳා පැවතුණේ සරල සංකල්ප දෙකක් මත පිහිටා ය. ඒ සියලු ම නාම පද ක්‍රියාපදවලින් ව්‍යුත්පන්න වී ඇති බවත් සියලු ම වචන ව්‍යුත්පන්නයෙන් උපසර්ග හරහා සිදු වන බවත් ය. එමෙන් ම අෂ්ටාධ්‍යායී කෘතිය සහසූ දෙකක් තුළ නිබන්ධ දහසකට ආසන්න ප්‍රමාණයක් වස්තුවිෂය කරගැනීමෙන් ගම්‍ය වන්නේ මේ කෘතිය සතුව පැවති විශිෂ්ට ගුණය යි.

අෂ්ටාධ්‍යායී කෘතිය හා බැඳුණු තවත් ප්‍රධාන නිබන්ධ ද්වයක් වූයේ කාත්‍යායන වාර්තිකා හා පතංජලීගේ මහා භාෂ්‍යය යි. සංස්කෘත ව්‍යාකරණවල නිරුක්තිය

(Etymology) සහිත විද්‍යාත්මක පසුබිමක් සහිත ව ව්‍යාකරණ හැඳුරු ව්‍යාකරණඥයා විමේ ගෞරවය හිමි වනුයේ පාණීනීට ය (Agrawala, 1953, pp. 8–9)

පුරාණ භාරතයේ ක්‍රි. පූ. 5 - 6 සියවස්වල ජීවත් වූ තවත් විශිෂ්ට වාග්විද්‍යාඥයෙක් වූයේ යාස්ක නම් විශාරදයා ය. පාණීනීටත් පෙරාතුව ඔහු වාග්විද්‍යාව සම්බන්ධ ග්‍රන්ථකරණයෙහි නියුක්ත වී සිටි බවට විශ්වාස කෙරේ. යාස්ක විසින් රචනා කෙරුණු නිරුක්තිය (India as known to Panini: A study of the cultural Material in the Astadhya Lucknow) නිබන්ධය පැරණි ඉන්දියාවේ නිරුක්ති විද්‍යාව (Etymology) සම්බන්ධ ව දැනට පවත්නා එක ම ලේඛනය බව ද පැවසේ. එකී කෘතියෙහි අන්තර්ගත මූලික කරුණක් වූයේ නාමපද ව්‍යුත්පන්න වී ඇත්තේ වාචික මූලයන්ගෙන් වන බව යි. තවදුරටත් කරුණු දක්වන යාස්ක මෙහි දී පෙන්වා දෙනුයේ නාමපද වාචික මූලයන්ගෙන් ව්‍යුත්පන්න වූ විට ක්‍රියාවක් සිදු වීම මින් ගම්‍ය වන බව යි. මේ ව්‍යාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා නිරුක්ති අත්‍යවශ්‍ය බව ද ඔහු සඳහන් කර ඇත (Agrawala, 1953, pp. 11–15).

පුරාණ භාරතයේ පමණක් නොව ලෝකයේ සෑම රටක ම පාහේ භාෂාව විද්‍යාත්මක ව අධ්‍යයනය කිරීමට පෙර භාෂාව සම්බන්ධ අධ්‍යයන පැවතියේ අඳුරු තත්ත්වයක ය. භාෂාව සම්බන්ධයෙන් විග්‍රහ ඉදිරිපත් කෙරුණු නමුදු ඒවා ඉදිරිපත් වූයේ ආගමික විශ්වාස හා අනුමාන ඥාන මත පමණක් පදනම් වී ගෙන ය. නමුත් භාෂාවට ව්‍යාකරණය නිර්මාණය වීමත් සමඟ වාග්විද්‍යා අධ්‍යයන ශක්තිමත් ව සිදු කිරීමට මඟ පැදිණි. සැබවින් ම භාෂාවක් නිවැරදි ව හැසිරවීමට අවශ්‍ය මඟ පෙන්වීම ව්‍යාකරණය හරහා සිදු වන බව පැහැදිලි ය. අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමේ දී අත්වන කායික මානසික සම්බන්ධ ශබ්ද උත්පාද ඉන්ද්‍රිය ක්‍රියාකාරීත්වය උත්පත්ති ස්ථාන අනුව ශබ්ද වර්ග කිරීම, අක්ෂර වින්‍යාසය, පද බෙදීම හා වාක්‍ය නිර්මාණය වැනි වාග්විද්‍යාවේ මූලිකාංග රාශියක් ව්‍යාකරණයට ඇතුළත් වේ. එම නිසා ව්‍යාකරණයක් බිහිවීම භාෂාව සම්බන්ධයෙන් ඓතිහාසික සංසිද්ධියක් ලෙස ද හැඳින්විය හැකි ය.

2.7 යාස්ක

යාස්කගේ ආගමනය ඉන්දියානු වාග්විද්‍යා ක්ෂේත්‍රයේ සිදු වූ තවත් සුවිශේෂී සංසිද්ධියක් ලෙස සැලකිය හැකි ය. දැනට සොයා ගත් සාධක අනුව පැහැදිලිවම නමින් හැඳින්විය හැකි ආදි ම වාග්විද්‍යාඥයා වන්නේ නිරුක්ති ශාස්ත්‍රඥ යාස්ක ය. (ජයසේකර, ආනන්ද 1970; 4-5 p)

කෙසේ වුවත් යාස්කට පෙරාතුව ආදි වෛදික ග්‍රන්ථ විග්‍රහ කොට නිරුක්ති සෙවීමටත් අදහස් පැහැදිලි කර ගැනීමටත් උත්සාහ දරා ඇති නිසා ආදිම නිරුක්ති ශාස්ත්‍රඥයා වශයෙන් යාස්ක පෙන්වා දීම යෝග්‍ය වේ. වෛදික සාහිත්‍යය තුළ පර්යේෂණ සිදු කරමින් නිරුක්ති සෙවීමට ගත් උත්සාහයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස පැරණි භාරතීය වාග්විද්‍යාව තුළ නිරුක්ති ශාස්ත්‍රයට ඉහළ පිළිගැනීමක් ලැබිණි.

සංස්කෘත ව්‍යාකරණය පදනම් කරගෙන යාස්ක අධ්‍යයන රාශියක් සිදුකර තිබුණ ද ඒ හරහා පර්යේෂණයක් සිදු කළ බවට පැහැදිලි සාක්ෂියක් හමුවන්නේ නැත. ඒවායේ සංස්කෘත වාංමාලාවට අයත් වචන සියල්ල ම සීමා සහිත ව ධාතු ගණනාවකට බෙදී ඇති බව නිරුක්තිය මඟින් පෙන්වාදීමට ඔහු උත්සාහ දරා ඇත. විශේෂයෙන් ම සඳහන් කළ යුතු වැදගත් කරුණක් වන්නේ පූර්වාචාරීන් විසින් එසේ කරනු ලැබූ කෝශ ග්‍රන්ථවලට අටුවා කිරීමෙන් අලුත් නිසැණවූ කීපයක් යාස්ක හරහා භාෂාවට එකතු වී ඇති බව යි. (ජයසේකර ආනන්ද 1970; 4-5 p)

2.8 පතංජලී

ක්‍රි. පූ. දෙවන සියවසේ ජීවත් වූ පතංජලී හැඳින්වෙන්නේ පාණිනීගෙන් පසු බිහි වූ ශ්‍රේෂ්ඨතම ව්‍යාකරණඥයා වශයෙනි. පතංජලී විසින් රචනා කෙරුණු මහාභාෂ්‍යා කෘතිය පාණිනීගේ අෂ්ටධ්‍යායි කෘතිය සඳහා ලියැවුණු විවරණයක් බව පැවසේ. මෙකී මහාභාෂ්‍යා කෘතිය ඉන්දියාව පුරා මහත් ප්‍රසාදයට පත් වූ කෘතියක් සේ සැලකේ.

භාරතීය ව්‍යාකරණ විචාරකයින් අතර පැරණිතම හා පුරෝගාමී ව්‍යාකරණ විචාරකයා පතංජලී වන බවට ඉන්දීය සුප්‍රකට විද්වතෙකු වන ගනේෂ් ශ්‍රීපාද් හුපරිකර් (Ganesh Sripath Huparicar) පෙන්වා දෙයි. නිරුක්ති (Etymological) හා අපෝහක ක්‍රමයක් භාවිත කරමින් විචාරය තුළ එම පැහැදිලි කිරීම් සිදු කිරීමට ඔහු උත්සාහ ගෙන ඇත. පතංජලීගේ ව්‍යාකරණ පිළිබඳ විවරණ බෞද්ධ ව්‍යාකරණ සාහිත්‍යයට ද බලපෑම් සිදුකර ඇත. ඒ සඳහා චීන වන්දනාකරුවකු වූ සෙසිටින්ගේ (Ztsing) සමරු සටහනක් ගෙනහැර දැක්විය හැකි ය. එහි සඳහන් ව ඇත්තේ මහාභාෂ්‍යා ඉන්දියාවේ දී හොඳින් අධ්‍යයනය කරනු ලැබූ බවත්, ඉතා උගත් විද්වතුන් එය වසර තුනක් පුරා ඉගෙන ගත් බවත් ය.

පූර්ව කාලීන සංස්කෘත භාෂා ව්‍යාකරණවේදීන්ගේ ආභාසය ලබමින් සංස්කෘත භාෂාව සඳහා බොහෝ එකතු කිරීම් කළ නිසා දේශීය විදේශීය බොහෝ දෙනාගේ ගෞරවාදරයට පතංජලී ලක් වන්නේ නිතැතිණි. වචනයන් අර්ථයන් සම්බන්ධ වන ආකාරය පිළිබඳ ව පතංජලී සිය මහාභාෂ්‍යා කෘතියෙහි සඳහන් කර ඇත (Agrawala, 1953, pp. 5–9).

අෂ්ටධ්‍යායි කෘතිය පදනම් කර ගෙන සංස්කෘත භාෂාව පිළිබඳ ව්‍යාකරණයක් හඳුන්වාදීම පාණිනීගේ අරමුණ වුවත් පතංජලී එම ග්‍රන්ථයෙහි පැවති අඩුපාඩු මඟහරවා ගනිමින් මහාභාෂ්‍යා නමැති කෘතිය රචනා කිරීම සංස්කෘත භාෂාවේ ප්‍රගමනයට වඩාත් හේතු විය. අනෙක් සියලු ම විවරණ භාෂාවන්හි තාර්කික ව්‍යාඛ්‍යා අටුවාවලට වඩා පතංජලීගේ මහාභාෂ්‍යා උසස් හා ශ්‍රේෂ්ඨ වන්නේ ය. (සුමනරත්න හිමි, 2010; 32 p)

පරිච්ඡේද 85කින් සමන්විත මේ මහාභාෂ්‍යා කෘතිය සතුව පැවති භාෂාමය ගුණය හේතුවෙන් වසර දෙදහසක පමණ කාලයක් තුළ ටිකා, ටිප්පනි, දීපිකා, ප්‍රකාශිකා, ව්‍යාඛ්‍යාන, ස්ථුතිවෘත්ති ප්‍රදීප, ආදී වූ නාමයන්ගෙන් විශාල කෘති රාශියක් නිර්මාණය විය. පාණිනී, පතංජලී හා කාත්‍යායන යන මහා පඬිවරුන් තිදෙනා

විසින් කරන ලද ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ ත්‍රිත්වයේ පැවති විශිෂ්ටත්වය නිසා ම මේ ව්‍යාකරණ කෘති ත්‍රිමූණි ව්‍යාකරණ නමින් සම්භාවනාවට ද පාත්‍ර වී ඇත.

ව්‍යාකරණය ඉගෙන ගැනීමෙන් අත් ඕනෑම විද්‍යාවක් ඉගෙන ගැනීමට පසුබිම සකස් වන බවත් සියලු විද්‍යාවන්හි අත්‍යවශ්‍ය හා වැදගත් ම අංගය ව්‍යාකරණ වන බවත් අතීත භාරතීය විද්වත්හු විශ්වාස කළහ. මේ මතය එකල සමාජය තුළ මුල් බැසගෙන තිබූ බවට තහවුරු කරගත හැක්කේ මුල්ම ව්‍යාකරණඥයින් වූ පාණිනී හා පතංජලී කෙරෙහි පැවති ඉමහත් ගෞරවාදරය නිසාවෙනි. විශේෂයෙන් ම ඉන්දියානු වාග්විද්‍යාව වඩාත් ක්‍රමානුකූල හා නිශ්චිත ස්වරූපයකට පත් වූයේ පතංජලීගේ මේ මහාභාෂ්‍යය කෘතියත් සමඟිනි. (ජයසේකර, ආනන්ද, 2010, 9 පිටු)

2.9 කාත්‍යායන

ගණිතඥයෙකු හා වෛදික පූජකයෙකු සේ සැලකෙන කාත්‍යායන ක්‍රි. පූ. තුන්වන සියවසේ දී පමණ පුරාණ භාරතයේ විසූ සංස්කෘත ව්‍යාකරණඥයෙකි. ඔහු වර්තමාන නම් කෘතියෙහි කතුවරයා වේ. මේ වර්තමාන කෘතියෙන් කාත්‍යායන උත්සාහ කළේ පාණිනීගේ අෂ්ටාධ්‍යාය කෘතියෙහි ව්‍යාකරණ සඳහා විස්තරාත්මක විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කිරීම යි. මේ සඳහා කාත්‍යායන, පාණිනී සූත්‍ර 1500ක් පමණ විවේචනාත්මක ව විශ්ලේෂණයට ලක් කොට ඇත.

2.10 වරරූචි

ක්‍රි. පූ. 1 සියවසේ ජීවත් වූ වරරූචිගේ ව්‍යාකරණය සම්බන්ධයෙන් ලියැවුණු ආදිම හා වැදගත් ම කෘතිය ලෙස සැලකෙන්නේ ප්‍රාකෘත ප්‍රකාශය යි. මෙය සංස්කෘත භාෂාවේ ආභාසය ලබා ඇත. බෞද්ධ හා ජෛන ආගම්හි අන්තර්ගතයන් මෙම කෘතිය සඳහා බලපෑම් කර ඇති බවට විද්වතුන් මත පළ කර ඇත. ප්‍රකෘති භාෂා ව්‍යාකරණය පිළිබඳ ව දැනට පවතින පැරණිතම ග්‍රන්ථය වන ප්‍රාකෘත ප්‍රකාශනය රචනා කිරීමේ දී වරරූචි විසින් උපභාෂා සතරක් පිළිබඳ සඳහන් කරනු ලැබී ය. ඒවා නම් මරාති භාෂාවේ පැරණි ස්වරූපය වන මහාරාෂ්ට්‍ර ද බ්‍රාජ් භාෂාව, ඒ මඟින් විකාශනය වූ සෞරසේනි (Sauraseni) භාෂාව, බිහාර භාෂාවේ පෙර ස්වරූපය වූ මාගධී භාෂාව හා මළ භාෂාවක් වූ පයිසාසි (Paisaes) නම් උපභාෂා සතර ය. මෙම කෘතිය පරිච්ඡේද 12කින් සමන්විත වන අතර පළමු පරිච්ඡේද නවය රීති 424කින් යුක්ත ය. ඉතිරි පරිච්ඡේද තුනෙන් එක බැගින් පයිසාසි භාෂාව භාෂා රීති 14ක් ද මාගධී භාෂා රීති 17කින් ද සෞරසේන භාෂා රීති 32කින් ද සැකසෙන පරිදි රචනා කර තිබේ. මෙහි අන්තර්ගත සෑම පරිච්ඡේදයක් සඳහා ම සමාන භාෂා හභ්‍යන්‍යක් දක්නට වීම මෙම ග්‍රන්ථය තුළ පැවති තවත් එක් සුවිශේෂත්වයක් විය (Balbir, 2018, pp. 21–24).

2.11 හේමචන්ද්‍ර

ගුජරාටයට අයත් ජෛන පූරකවරයෙකු වන හේමචන්ද්‍ර ව්‍යාකරණඥයා වරරූචිගෙන් පසු ව පහළ වූ සුප්‍රසිද්ධ වාග්විද්‍යාඥයා ය. ගුජරාටයේ ඉතිහාසය ක්‍රමානුකූල ව හැඩගැසීමෙහි ලා හේමචන්ද්‍රගෙන් සිදු වූ මෙහෙය අනුපමේය ය.

ඔහු විවිධ තේමා යටතේ කෘති රාශියක් කළේ ය. ප්‍රකෘත භාෂා ව්‍යාකරණය සම්බන්ධ හේමවන්ද්‍රගේ පර්යේෂණ වරරුවීගේ පර්යේෂණවලට සාපේක්ෂ ව ඉහළ වටිනාකම් ඇති අනගි නිර්මාණ බව විචාරක මතය යි. එසේ වුවත් මේවා විශ්ලේෂණයෙන් දීර්ඝ ව අධ්‍යයනය කිරීමෙන් හෙළි වන්නේ හේමවන්ද්‍රගේ ප්‍රකෘති භාෂාව සම්බන්ධ හෙළිකිරීම් වරරුවී හා සමගාමී වන බව යි. හේමවන්ද්‍ර ව්‍යාකරණයෙහි සූත්‍ර 1119ක් ඇති අතර අපභ්‍රංස ව්‍යාකරණය පිළිබඳව මේ කෘතියෙහි තරම් අන් කිසිදු ග්‍රන්ථයක ලියැවී නැති තරම් ය. එසේ ම හේමවන්ද්‍ර සිදු කළ තවත් ඉතා වැදගත් මෙහෙවරක් වන්නේ අමිශ්‍ර ප්‍රාකෘත වචන එකතු කරමින් සිදු කරන ලද දේශීය නාමමාලා නැමති කෘතිය සම්පාදනය කිරීම යි. විශේෂයෙන් ම ප්‍රකෘත භාෂා විෂය ක්ෂේත්‍රයෙහි වරරුවී හා හේමවන්ද්‍ර දැවැන්ත පෞරුෂයක් වන අතර මොවුන්ට අමතර ව මෙම ව්‍යාකරණයෙහි යෙදුණු තවත් ප්‍රකට වාග්විද්‍යාඥයින් 29 දෙනෙකු සිටි බවට ප්‍රකාශ වුව ද ඒ පිළිබඳ ව පැහැදිලි සාක්ෂි සොයා ගැනීම උගහට ය. (ජයසේකර, ආනන්ද, 1970, 10 පි.)

3. නිගමනය

මානව භාෂාව පිළිබඳ අධ්‍යයනය නූතන වාග්විද්‍යාව ස්වාධීන විද්‍යාත්මක විෂය ක්ෂේත්‍රයක් ලෙස ස්ථාපිත වීමට බොහෝ කලකට පෙර ආරම්භ වූ දීර්ඝ බුද්ධිමය සම්ප්‍රදායක ප්‍රතිඵලයක් බව මෙම අධ්‍යයනයෙන් පැහැදිලි වේ. පුරාණ සමාජයන්හි භාෂාව පිළිබඳ විමර්ශනය එකම අරමුණක් හෝ එකම ක්‍රමවේදයක් මත ගොඩනැගුණු ක්‍රියාවලියක් නොවූ අතර, ඒ ඒ සමාජයන්හි ආගමික, දාර්ශනික, සංස්කෘතික හා ශාස්ත්‍රීය අවශ්‍යතා අනුව වෙනස් වූ බුද්ධිමය ප්‍රවේශ ලෙස එය වර්ධනය වී ඇත. ඒ අනුව පුරාණ භාෂා අධ්‍යයනය නූතන වාග්විද්‍යාවේ සෘජු හා ඒකාකාර පූර්ව අවධියක් ලෙස නොව, පසුකාලීන භාෂාමය චින්තනය ගොඩනැගීමට දායක වූ විවිධ දැනුම් සම්ප්‍රදායන්ගේ එකතුවක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය.

පෙරදිග භාෂා අධ්‍යයන සම්ප්‍රදාය තුළ පුරාණ භාරතීය ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායට සුවිශේෂ ස්ථානයක් හිමි වූ බව අධ්‍යයනයෙන් අනාවරණය වේ. විශේෂයෙන් වේද පාඨ නිවැරදිව උච්චාරණය කිරීම, ඒවායේ අර්ථය ආරක්ෂා කිරීම සහ සංස්කෘත භාෂාවේ ව්‍යුහය ක්‍රමානුකූලව විග්‍රහ කිරීමේ අවශ්‍යතාව මෙම සම්ප්‍රදායේ වර්ධනයට ප්‍රබල පදනමක් සපයා ඇත. පාණිනීගේ අෂ්ටාධ්‍යායී කෘතිය ඔස්සේ භාෂාවේ ව්‍යුහය, ශබ්ද, පද සහ ව්‍යාකරණ නීති ක්‍රමානුකූලව විග්‍රහ කිරීමට ගත් උත්සාහය පුරාණ භාෂා අධ්‍යයනයේ කැපී පෙනෙන අවස්ථාවක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. එම සම්ප්‍රදාය පාණිනීට පමණක් සීමා නොවී යාස්ක, කාන්‍යායන, පතංජලී, වරරුවී සහ හේමවන්ද්‍ර ආදී විද්වතුන්ගේ දායකත්වය ඔස්සේ තවදුරටත් පුළුල් වූ බවද මෙම අධ්‍යයනය පෙන්වා දෙයි.

අපරදිග සම්ප්‍රදාය තුළ පුරාණ ග්‍රීක චින්තකයන් භාෂාව ව්‍යාකරණ ප්‍රශ්නයක් පමණක් ලෙස නොව, දර්ශනය, තර්කය, චින්තනය, සත්‍යය සහ අර්ථය සමඟ බැඳුණු ගැටලුවක් ලෙස විමසා ඇති බව හඳුනාගත හැකිය. ප්ලේටෝගේ භාෂාවේ ස්වභාවය හා සම්මුතිය පිළිබඳ විමර්ශන සහ ඇරිස්ටෝටල්ගේ භාෂාව, චින්තනය

හා අර්ථය අතර සම්බන්ධතාව පිළිබඳ අදහස් පසුකාලීන භාෂාමය චින්තනය සඳහා වැදගත් සංකල්පීය පදනමක් සකස් කළේය. එම ග්‍රීක සම්ප්‍රදාය රෝම විද්වතුන් විසින් ලතින් භාෂාවට අනුවර්තනය කර ඉදිරියට ගෙන යනු ලැබූ අතර, වරෝ වැනි විද්වතුන්ගේ කාර්යය ඔස්සේ ව්‍යාකරණය, නිරුක්තිය හා භාෂා විග්‍රහය තවදුරටත් වර්ධනය වූ බවද පෙනේ.

මෙම පෙරදිග හා අපරදිග සම්ප්‍රදායන් සංසන්දනාත්මකව සලකා බැලීමේදී ඒවා අතර අරමුණු සහ ප්‍රවේශවල පැහැදිලි වෙනස්කම් පැවතියද, භාෂාව ක්‍රමානුකූලව අවබෝධ කරගැනීම සඳහා ගත් බුද්ධිමය උත්සාහය ඒවා සම්බන්ධ කරන පොදු ලක්ෂණයක් බව පෙනී යයි. පුරාණ භාරතීය සම්ප්‍රදාය තුළ භාෂාවේ ව්‍යුහය, නිවැරදි භාවිතය, උච්චාරණය සහ ව්‍යාකරණ නීති කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු වූ අතර, ග්‍රීක සම්ප්‍රදාය තුළ භාෂාව, අර්ථය, චින්තනය හා යථාර්ථය අතර සම්බන්ධතාව පිළිබඳ දාර්ශනික විමර්ශනය ප්‍රමුඛ විය. රෝම සම්ප්‍රදාය මගින් ග්‍රීක දැනුම ප්‍රතිග්‍රහණය කර එය ලතින් භාෂාව හා අධ්‍යාපන සම්ප්‍රදාය සමඟ සම්බන්ධ කිරීම සිදු විය. එබැවින් මෙම සම්ප්‍රදායන් එකිනෙකට සමාන වූ භාෂා අධ්‍යයන ආකෘති ලෙස නොව, භාෂාව පිළිබඳ විවිධ ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු සෙවූ අනුපූරක බුද්ධිමය ප්‍රවේශ ලෙස සැලකීම වඩාත් යෝග්‍ය වේ.

මෙහිදී තවදුරටත් අවධානය යොමු කළ යුතු කරුණක් වන්නේ පුරාණ චීන භාෂා අධ්‍යයන සම්ප්‍රදායයි. මෙම අධ්‍යයනයේ විෂය පථය තුළ පුරාණ චීන භාෂා චින්තනය පිළිබඳ අවධානය යොමු කර ඇතත්, පුරාණ භාරතීය හා ග්‍රීක-රෝම සම්ප්‍රදායන්ට සාපේක්ෂව එය පුළුල් ලෙස විග්‍රහ කිරීමට අවකාශය සීමා වී ඇත. එබැවින් චීන භාෂා චින්තනය තුළ භාෂාව, නාමකරණය, අර්ථය හා භාෂා භාවිතය පිළිබඳ වර්ධනය වූ අදහස් සහ ඒවා අනෙකුත් පුරාණ භාෂා අධ්‍යයන සම්ප්‍රදායන් සමඟ දක්වන සමානතා හා වෙනස්කම් වෙනම සංසන්දනාත්මක අධ්‍යයනයකට ලක් කිරීම අවශ්‍ය වේ. එවැනි අධ්‍යයනයක් මගින් මානව භාෂාව පිළිබඳ මූල්කාලීන චින්තනය එක් ශිෂ්ටාචාරයකට හෝ එක් දැනුම් සම්ප්‍රදායකට සීමා නොවී විවිධ සංස්කෘතික හා බුද්ධිමය පසුබිම් තුළ වර්ධනය වූ ආකාරය වඩාත් පුළුල්ව අවබෝධ කරගත හැකි වනු ඇත.

ඒ අනුව නූතන වාග්විද්‍යාව දහනවවන හා විසිවන සියවස්වලදී විද්‍යාත්මක හා ක්‍රමවත් විෂය ක්ෂේත්‍රයක් ලෙස වර්ධනය වූවත්, භාෂාවේ ව්‍යුහය, ශබ්දය, පදය, ව්‍යාකරණය, අර්ථය සහ භාෂාව හා චින්තනය අතර සම්බන්ධතාව වැනි පසුව වාග්විද්‍යාවේ මූලික ප්‍රශ්න බවට පත් වූ කරුණු බොහොමයක් පුරාණ භාෂා අධ්‍යයන සම්ප්‍රදායන් තුළම විවිධ ආකාරයෙන් විමර්ශනය කර තිබූ බව නිගමනය කළ හැකිය. එබැවින් නූතන වාග්විද්‍යාවේ ඉතිහාසය නිවැරදිව අවබෝධ කරගැනීමට නම් එහි නූතන න්‍යාය හා ක්‍රමවේද පමණක් නොව, ඒවාට පෙර පැවති පුරාණ භාරතීය, ග්‍රීක, රෝම සහ අනෙකුත් භාෂා අධ්‍යයන සම්ප්‍රදායන් ද එකිනෙකට සම්බන්ධ කර විමසා බැලීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. මෙම අධ්‍යයනයේ ප්‍රධාන වැදගත්කම වන්නේ මානව භාෂාව පිළිබඳ නූතන විද්‍යාත්මක චින්තනය හදිසියේ බිහි වූවක් නොව, දීර්ඝ කාලයක් පුරා විවිධ ශිෂ්ටාචාරයන් තුළ ගොඩනැගුණු බහුමාන බුද්ධිමය උරුමයක අඛණ්ඩ වර්ධනයක් බව අවධාරණය කිරීමයි.

4. අනුමත ග්‍රන්ථ

- Agrawala, V. S. (1953). *India as known to Pāṇini*. University of Lucknow.
- Alesse, F. (Ed.). (2008). *Philo of Alexandria and post-Aristotelian philosophy*. Brill.
- Allan, K. (2004). Aristotle's footprints in the linguistics garden. *Language Sciences*, 317–342.
- Balbir, N. (2018). La grammaire sanskrite étendue. *Histoire Épistémologique du Langage*, 39. Université Sorbonne Nouvelle & École Pratique des Hautes Études.
- Bhattacharya, B. (2021). *Colonial philology and the origins of world literature*. Cambridge University Press.
- Blackburn, S. (1996). *The Oxford dictionary of philosophy*. Oxford University Press.
- Bozia, E. (2016). Atticism: The language of 5th-century oratory or a quantifiable stylistic phenomenon? *Open Linguistics*, 2(1), 557–571. <https://doi.org/10.1515/opli-2016-0029>
- Cardona, G. (1999). *On Attitudes Toward Language in Ancient India*. Motilal Banarsidass.
- Civil, M. (1973). The Sumerian Sriting system: Some Problems. *Orientalia*, 42, 21–34.
- Deshpande, M. M. (2023). History of linguistic analysis in the Sanskrit tradition in premodern India, with a brief discussion of vernacular grammars. In L. R. Waugh, M. Monville-Burston, & J. E. Joseph (Eds.), *The Cambridge history of linguistics* (pp. 77–101). Cambridge University Press.
- Ingerman, P. Z. (1967). Pāṇini. *Communications of the ACM*, 10, 137.
- Joseph, B. D., & Janda, R. D. (2003). Historical Syntax and Language Change. In *The handbook of historical linguistics* (pp. 529–552). Blackwell Publishing.
- Joseph, G. G. (1991). *The Crest of the Peacock: Non-European Roots of Mathematics*. Penguin Books.

- Kerrigan, J. (2017). *Ancient Greeks: Why They Matter to Us*. Collins Big Cat.
- Langendoen, D. T. (1966). A Note on the Linguistic Theory of M. Terentius Varro. *Foundations of Language*, 2, 33–36.
- Littman, J. R. (2007). Linguistics and the Teaching of Classical History and Culture (pp. 143–150). University of Hawaii at Manoa.
- Lowe, J. J. (2024). Introduction. In *Modern linguistics in ancient India* (pp. 1–31). Cambridge University Press.
- Martin, T. R. (2000). *Ancient Greece: From Prehistoric to Hellenistic Times*. Yale University Press.
- Ogden, C. K., & Richards, I. A. (1923). *The Meaning of Meaning*. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- Patterson, D. (2003). What is the Correspondence Theory of Truth? (pp. 421–435).
- Pleshkov, A. (2017). Plato's Theory of Language: The Isomorphism of Kosmos and Logos in the Timaeus (pp. 128–138).
- Robins, R. H. (1997). *A Short History of Linguistics* (4th ed.). Routledge.
- Robinson, F. C. (1984). The Middle Ages (pp. 750–756).
- Scolnicov, S. (2006). *Language and Dialogue in Plato*. The Hebrew University of Jerusalem.
- Skydsgaard, E. J. (1968). *Varro the Scholar: Studies in the first book of Varro's De re rustica*. Munksgaard.
- Varma, S. F. (1950). *Pāṇini vocabulary and his date*.
- Varro, M. T. (1934). *De re Rustica* (pp. 189–200). Loeb Classical Library.
- Vasu, S. C. (1897). *The Aṣṭādhyāyī of Pāṇini*.
- Veldhuis, N. (2019). Ancient Mesopotamia. In J. Considine (Ed.), *The Cambridge world history of lexicography* (pp. 11–35). Cambridge University Press.

Whitmarsh, T. (2007). Greek and Latin from an Indo-European perspective (pp. 49–64).

SAMODHANA JOURNAL

Faculty of Social Sciences and Humanities,
Rajarata University of Sri Lanka,
Mihintale

2025

Volume 14

Issue I

සිංහලයේ පද බෙදීමේ උපදේශ අන්තර්ගත ලේඛන පිළිබඳ විමර්ශනයක්

ගිනිකටුවැවේ විපුල හිමි¹

Received Date: 04th February 2025

Accepted Date: 22nd September 2026

Published Date: : 24th September 2026

Abstract

The practice of writing words separately is not seen in the history of the Sinhala language until very recently. It is not a matter of grammar but rather a matter of writing tradition. Therefore, the Sinhala language community is faced with the challenge of getting everyone to agree on one standard word-separating system. To address this, individual scholars and committees of scholars have published documents containing recommendations for word separation. A thorough analysis of these documents has not been done, and some of them are even difficult to find. Filling this research gap is important for scholars interested in Sinhala word separation and for scholars working to establish new word separation standards. The research focused on three main problems: (1) What are the key sources that propose norms for Sinhala word separation? (2) What word separation tradition/standards are found in these sources? (3) How have each tradition/standard developed? For this research, the data collected from library use was analyzed using the content analysis method, which comes under the qualitative research approach. Traditional grammatical principles and modern linguistic principles were used for content analysis. The findings revealed three main traditions/standards for word separation: the Hela Hawula standard, the Literary Advisory Board standard, and the book editor/publisher standard. At

¹ සිංහල අධ්‍යයනාංශය, කලා පීඨය, කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලය gvipula260@gmail.com

first, the alternation was between the Hela Hawula standard and the Literary Advisory standard. However, after the Hela Hawula standard was rejected from the government education curriculum, the alternation was between the Literary Advisory standard and the book editor/publisher standard. In the future, due to the inability to reach an agreement on the word separation in Sinhala, only the wrong places will be agreed upon, depending on whether to separate words, and the others will be left as alternatives.

Keywords: Book editor, Publisher standard, Hela Hawula, Literary Advisory Standards, Sinhala writing tradition, Word-separating,

සාරසංක්ෂේපය

පද බෙදා ලිවීම සිංහල භාෂා ඉතිහාසයේ මෑත කාලය වන තෙක් ම දක්නට නොලැබෙන නිසාත් එය ව්‍යාකරණ කාරණයක් නො වී ලේඛනය සම්බන්ධ සම්ප්‍රදාය පිළිබඳ කාරණයක් නිසාත් එක් සම්මත පද බෙදීමේ ක්‍රමයකට සියලු දෙනා ම අනුගත කරගැනීමට නොහැකි වීමේ ගැටලුවකට මුහුණ දී ඇත. මෙය විසඳීමට විවිධ විද්වතුන් සහ විවිධ කමිටු පද බෙදීමේ නිර්දේශ ඇතුළත් ලේඛන පළ කොට ඇත. මේ ලේඛන අතුරින් ඇතැම් ලේඛනයක් සොයා ගැනීම ද අපහසු අතර ඒ ලේඛන පිළිබඳ විධිමත් සහ පූර්ණ විශ්ලේෂණයක් ද සිදු ව නැත. මේ පර්යේෂණ අවකාශය පිරවීම සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ උනන්දු වන විද්‍යාර්ථීන්ටත් සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ නව නිර්දේශ අන්තර්ගත ලේඛන සකසන විද්‍යාර්ථීන්ටත් කමිටුවලටත් වැදගත් වේ. මෙහි පර්යේෂණ ගැටලු වූයේ සිංහලයේ පද බෙදීමේ නිර්දේශ අන්තර්ගත වන ලේඛන මොනවා ද, ඒ ලේඛනවලින් හෙළි වන පද බෙදීමේ සම්ප්‍රදාය මොනවා ද, ඒ ඒ සම්ප්‍රදාය පෝෂණය වී ඇත්තේ කෙසේ ද යන ඒවා ය. මේ පර්යේෂණය සඳහා පුස්තකාලය පරිශීලනයෙන් එක්රැස් කර ගත් ප්‍රාථමික සහ ද්විතීයික දත්ත ගුණාත්මක පර්යේෂණ ප්‍රවේශය යටතේ එන විෂය සන්ධාර විශ්ලේෂණ ක්‍රමය අනුව විශ්ලේෂණයට ලක් කෙරිණි. විශ්ලේෂණය කිරීමේ දී සාම්ප්‍රදායික ව්‍යාකරණයේ පද සම්බන්ධයෙන් එන සංකල්ප සහ විග්‍රහාත්මක වාග්විද්‍යාවේ පදිම විශ්ලේෂණය යටතේ එන සංකල්ප සහ සමාජ වාග්විද්‍යාවේ භාෂා ක්‍රම සම්පාදනය යටතේ එන සංකල්ප භාවිත කෙරිණි. මේ පර්යේෂණයේ ප්‍රතිඵල වසයෙන් සිංහලයේ පද බෙදීමේ ලේඛනවලින් හෙළි හවුලේ ක්‍රමය, සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය, ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය යනුවෙන් ක්‍රම තුනක් හඳුනාගත හැකි බවත් මුල් කාලයේ විකල්ප කිරීම තිබුණේ හෙළ හවුලේ ක්‍රමය සහ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය අතර බවත් හෙළ හවුලේ ක්‍රමය රජයේ අධ්‍යාපන පද්ධතියෙන් සම්පූර්ණයෙන් ම ඉවත් වීමෙන් පසු විකල්ප කිරීම සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය සහ ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය අතර වී ඇති බවත් පැහැදිලි වීණි. අනාගතයේ දී ද සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ එකඟතාවක් ඇති කරගැනීමට නොහැකි වීම මත පද බෙදීම හෝ නොබෙදීම අනුව වැරදි වන තැන් කෙරෙහි

පමණක් එකඟතාවක් ඇති ව අනෙක් තැන් විකල්ප වසයෙන් තබා යථාකාම භාවිතයට ඉඩ සැලැසෙනු ඇත.

ප්‍රමුඛ පද: පද බෙදීම/වචන වෙන් කිරීම, හෙළ හවුල, සාහිත්‍ය අනුමාණාකාරයේ සම්මතය, ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ සම්මතය, සිංහල ලේඛන සම්ප්‍රදාය

1. හැඳින්වීම

සිංහල භාෂා සමාජය ලේඛනයේ සහ පාඨනයේ බහුල ව්‍යාප්තියත් සමඟ පද බෙදා ලිවීමේ වැදගත්කම වටහාගෙන සිටියත් පද බෙදා ලිවීම සිංහල භාෂා ඉතිහාසයේ මෑත කාලය වන තෙක් ම දක්නට නොලැබෙන නිසාත් එය ව්‍යාකරණ කාරණයක් නො වී ලේඛනය සම්බන්ධ සම්ප්‍රදාය පිළිබඳ කාරණයක් නිසාත් එක් සම්මත පද බෙදීමේ ක්‍රමයකට සියලු දෙනා ම අනුගත කරගැනීමට නොහැකි වීමේ ගැටලුවකට මුහුණ දී ඇත. මේ ගැටලුව විසඳීමට කුමාරතුංග මුනිදාස ආදී කොට ඇති විවිධ විද්වතුන් සහ විවිධ කමිටු පද බෙදීමේ නිර්දේශ ඇතුළත් ලේඛන පළ කොට ඇත. මේ ලේඛන අතුරින් ඇතැම් ලේඛනයක් සොයා ගැනීම ද පහසු නැත. එමෙන් ම ඒ ලේඛන පිළිබඳ විධිමත් සහ පූර්ණ විශ්ලේෂණයක් ද සිදු ව නැත. ඒ අනුව සිංහලයේ පද බෙදීමේ නිර්දේශ ඇතුළත් ලේඛන පිළිබඳ විධිමත් සහ පූර්ණ විමර්ශනයක් කිරීමේ පර්යේෂණ අවකාශයක් ඇත. මේ පර්යේෂණ අවකාශය පිරවීම සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ උනන්දු වන විද්‍යාර්ථීන්ටත් සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ නව නිර්දේශ අන්තර්ගත ලේඛන සකසන විද්‍යාර්ථීන්ටත් කමිටුවලටත් වැදගත් වේ. ඒ හෙයින් මේ ශාස්ත්‍රීය ලේඛනයෙහි අරමුණ වූයේ සිංහලයේ පද බෙදීමේ නිර්දේශ ඇතුළත් මුල් ම ලේඛනය වන 1925 දී කුමාරතුංග විසින් රචිත 'පද බෙදීම - විරාමය' නම් ලේඛනයට පෙර සිංහල භාෂාවේ පද බෙදීම පිළිබඳ තත්ත්වය සහ ඒ ලේඛනයේ සිට නූතනය තෙක් පද බෙදීමේ නිර්දේශ අන්තර්ගත වන සියලු ම ලේඛන හඳුන්වා දෙමින් සහ විමර්ශනය කරමින් ඒවායෙන් හෙළි වන පද බෙදීමේ සම්ප්‍රදාය ප්‍රමාණය කොතෙක් ද යන්න සහ ඒ ඒ සම්ප්‍රදාය පෝෂණය වී ඇති ආකාරය විමර්ශනය කිරීම ය. ඒ අනුව මෙහි පර්යේෂණ ගැටලු වූයේ සිංහල භාෂා ඉතිහාසයේ පද බෙදීමේ සම්බන්ධයෙන් පවතින තත්ත්වය කෙසේ ද, සිංහලයේ පද බෙදීමේ නිර්දේශ අන්තර්ගත වන ලේඛන මොනවා ද, ඒ ලේඛනවලින් හෙළි වන පද බෙදීමේ සම්ප්‍රදාය මොනවා ද, ඒ ඒ සම්ප්‍රදාය පෝෂණය වී ඇත්තේ කෙසේ ද යන ඒවා ය.

2. දත්ත

මේ පර්යේෂණය සඳහා දත්ත පුස්තකාලය සහ රාජ්‍ය ලේඛනාගාරය පරිශීලනයෙන් ලබා ගැනිණි. පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් සිංහල භාෂා ඉතිහාසයේ ආදි ම ස්වභාවය කෙසේ ද යන්න පිටපත් කොට ඇති ශිලාලේඛන පරීක්ෂාවෙන් ද පුස්තකාල පොත්වල පද බෙදීමේ ස්වභාවය ජාතික කෞතුකාගාරයේ ඇති විවිධ වර්ගයේ පුස්තකාල පොත් පරීක්ෂාවෙන් ද ශ්‍රී ලංකාවේ මුද්‍රණ කර්මාන්තය ආරම්භ වීමෙන් පසු පද බෙදීමේ ස්වභාවය ආරම්භක යුගයේ පුවත්පත් පරිශීලනයෙන් ද ලබා ගැනිණි. සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ නිර්දේශ මුලින් ම ඇතුළත් කොට 1925 දී

කුමාරතුංග විසින් රචිත 'පද බෙදීම - විරාමය' නම් ලේඛනය සහ එයින් පසු ව පද බෙදීමේ නිර්දේශ හෝ ඒ හා සම්බන්ධ විවේචන අන්තර්ගත ලේඛන පරීක්ෂාවෙන් ද දත්ත ලබා ගැනිණි. ඒ අනුව මෙහි අභිලේඛනවල අන්තර්ගත ප්‍රාථමික ම දත්ත සහ වෙනත් ලේඛනවල ඇති ප්‍රාථමික සහ ද්විතීයක දත්ත භාවිත කෙරිණි.

3. පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

මේ පර්යේෂණය සඳහා පුස්තකාලය පරිශීලනයෙන් එක්රැස් කර ගත් ප්‍රාථමික සහ ද්විතීයක දත්ත ගුණාත්මක පර්යේෂණ ප්‍රවේශය යටතේ එන විෂය සන්ධාර විශ්ලේෂණ ක්‍රමය අනුව විශ්ලේෂණයට ලක් කෙරිණි. ඒ අනුව ප්‍රාථමික සහ ද්විතීයක මූලාශ්‍රය කාලානුක්‍රමික ව තාර්කික ව, සවිස්තරාත්මක ව සහ කුලනාත්මක ව විශ්ලේෂණය කෙරිණි. එසේ විශ්ලේෂණය කිරීමේ දී සාම්ප්‍රදායික ව්‍යාකරණයේ පද සම්බන්ධයෙන් එන සංකල්ප සහ විග්‍රහාත්මක වාග්විද්‍යාවේ පදිම විශ්ලේෂණය යටතේ එන සංකල්ප සහ සමාජ වාග්විද්‍යාවේ භාෂා ක්‍රම සම්පාදනය යටතේ එන සංකල්ප භාවිතයට ගැනිණි.

4. ප්‍රතිඵල

සිංහලයේ පද බෙදීමේ ලේඛන විවරණය කිරීමේ දී පැහැදිලි වන්නේ සිංහලයේ පද බෙදීම එකඟතාවක් ඇති කර ගත නොහැකි අර්බුදයක් වී ඇති බවයි. නොයෙක් විද්වතුන්ට පද බෙදීම පිළිබඳ නොයෙක් අදහස් ඇත. මේ සියලු අදහස් කුඩාඅනුකුඩා වෙනස්කම් නො සලකා හැර ප්‍රධාන මත තුනක් වසයෙන් සැලකිය හැකි ය. ඒ හෙළ හවුලේ ක්‍රමය, සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය, ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය යනුවෙනි. මේ නම් කිරීම කොට ඇත්තේ ඒ ඒ ක්‍රම මූලින් ම ඉදිරිපත් කළ ගුරුකුලය / උපදේශක සභාව / සංවිධානය අනුව ය. කුමාරතුංග මුනිදාස ඉදිරිපත් කළ ක්‍රමය හෙළ හවුලේ පද බෙදීම බවට පත් වූ හෙයින් එය හෙළ හවුලේ ක්‍රමය වසයෙන් ගැනිණි. සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවෙන් නිර්දේශිත ක්‍රමය පද බෙදීම පිළිබඳ පළමු සම්මතය හෙයින් ඒ නමින් නම් කෙරිණි. ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමයට ආසන්න ක්‍රමයක් ඔස්ටින් කැන්ටර් විසින් 1959 දී ඉදිරිපත් කෙරුණු ද එය සම්මතයක් වසයෙන් ඉදිරිපත් කෙරුණේ සහ දැනට ප්‍රචලිත ව ඇත්තේ ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය යනුවෙන් හෙයින් ඒ නම ම භාවිත කෙරිණි. සෘජු ව සහ පූර්ණ වසයෙන් මේ තුනට අයත් නොවන සේ පද බෙදීම විස්තර කළ විද්වත්තු ඇතැම් කරුණු වෙනස් ව හෝ විකල්ප වසයෙන් හෝ දැක්වූහ. මුල් කාලයේ විකල්ප කිරීම තිබුණේ හෙළ හවුලේ ක්‍රමය සහ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය අතර ය. හෙළ හවුලේ ක්‍රමය රජයේ අධ්‍යාපන පද්ධතියට පිවිසවීමට ගත් උත්සාහය 1968 සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාව අසාර්ථක වීමෙන් එය රජයේ අධ්‍යාපන පද්ධතියෙන් සම්පූර්ණයෙන් ම ඉවත් වීණි. එය ඉදිරියට ආවේ හුදෙක් හෙළ හවුලේ ක්‍රමය වසයෙන් පමණි. ඒ අනුව පසු කල විකල්ප කිරීම සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය සහ ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය අතර වීණි. අනාගතයේ දී ද සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ එකඟතාවක් ඇති කරගැනීමට නොහැකි වීම මත පද බෙදීම හෝ නොබෙදීම අනුව වැරදි වන තැන් කෙරෙහි

පමණක් එකඟතාවක් ඇති ව අනෙක් තැන් විකල්ප වසයෙන් තබා යථාකාම භාවිතයට ඉඩ සැලැස්සුනු ඇත.

5. සාකච්ඡාව

සිංහල ලේඛනය පිළිබඳ විද්‍යාමාන සාධක ලැබෙන්නේ ක්‍රි. පූ. තෙවන සියවසේ සිට බව පොදු පිළිගැනීම ය. එයට පෙර ලක්දිව ලේඛනය නොපැවැති බවක් එයින් ගම්‍ය වන්නේ නැත. පද බෙදීම පිළිබඳ යමක් පැවැසිය හැකි ආකාරයට පද කිහිපයකින් යුක්ත පැරැණි ම සිංහල ලේඛන ක්‍රි. පූ. තෙවන සියවසට අයත් ය. භික්ෂූන් සඳහා ඉදිකෙරුණු ලෙන් ආසන්නයේ කොටා ඇති ඒ ලේඛනවල පද බෙදීමක් දක්නට නැත. පුරාණ ග්‍රීක සහ සම්භාව්‍ය ලතින් ලේඛනවල මෙන් පද බෙදීම් සහ විරාම ලක්ෂණ භාවිතයක් නැති අඛණ්ඩ ලේඛන ක්‍රමයක් (Scriptio Continua : Latin for Continuous Script)) (Millard, March 1970) ඒවායෙහි දක්නට ලැබේ. ඒ ලේඛන ක්‍රමය දිගින් දිගට ම පැමිණි බව ඊට පසු කාලයට අයත් සෙල්ලිපි, ටැම්ලිපි, පුස්තකාලපොත් ආදී වෙනත් අභිලේඛනවලින් ද පෙනේ. ඒවායෙහි පද බෙදීමක් තබා වාක්‍ය වෙන් කිරීමක් වත් දක්නට නො ලැබේ. මුනිදාස සෙනරත් යාපා (1989) “පද බෙදීමේ සම්මත ක්‍රමයක් ආදියේ සිට තිබිණි. එහෙත් බස පිරිහුණු කාලවල දී යටපත් ව තිබුණු එය මතු කොට දෙන ලද්දේ මුනිදාස කුමාරතුංග විසතාණන් විසිනි.” යනුවෙන් පැවැසූව ද (මහානාම දිසානායක ද (1995 ජුනි 27) මෙවැනි ම අදහසක් දක්වා ඇත.) ඒ අදහස සම්පූර්ණයෙන් ම අසත්‍යයකි. කුමාරතුංග සිංහලයට පද බෙදීමේ විධිමත් ක්‍රමයක් හඳුන්වා දුන් බව සැබෑ ය. එහෙත් එය ආදියේ පටන් පැවැති බස පිරිහුණු කාලවල දී යටපත් වුණු ක්‍රමයක් නො වේ. එමෙන් ම පද බෙදීමේ සම්මත ක්‍රමයක් ආදියේ සිට තිබුණු බව කීම අතීතය උත්කර්ෂවත් කිරීමේ අදහසකින් පැවැසූ සාධක දැක්විය නොහැකි හිතලුවකි.

පන්සිය පනස් ජාතක පොත සඳහා විශිෂ්ට ශාස්ත්‍රීය සංස්කරණයකට දායක වෙමින් එහි ප්‍රස්තාවතාව ද ලියූ ආනන්ද කුලසූරිය එහි දී පුස්තකාල පොත්වල පද බෙදීම පිළිබඳ දක්වන සටහන ආධුනිකයන්ට පුස්තකාල ලේඛන කලාවේ පද බෙදීම පිළිබඳ යථාවබෝධයට වැදගත් ය.

පුස්තකාල ලිවීමෙහි දී පද බෙදීමක් සාමාන්‍යයෙන් නො කෙරෙයි. අකුරු ලියැවී ඇත්තේ දෙකකට අතර සමාන පරතරයක්, ඉඩ ප්‍රමාණයක් ඇති වන සැටියෙනි. ඒ බැවින් පුස්තකාල පොත් කියැවීම ආධුනිකයාට දුෂ්කර කාර්යයකි. වැකියක් කියවන කල්හි එහි යෙදී ඇති පද වෙන් කර ගැනීමේ හැකියාවක් ඇති කරගත යුතු වෙයි. එය පුස්තකාල කියැවීමෙන් ම ඇති කරගත යුතු හැකියාවකි (කුලසූරිය, 2004:31)

‘සමාන පරතර’ අදහස නො සලකා හැරී විට මැනක් වන තුරු වෙනත් සිංහල අභිලේඛනවල ස්වභාවය ද මෙය ම ය. පුස්තකාලයෙහි පද බෙදීමක් නැති ව එක දිගට ලියාගෙන ගොස් තිබෙන්නේ කවර හෙයින් ද යන ගැටලුව කිසිවකුට හෝ

ඇති විය හැකි ය. ලිවීමේ පහසුව සලකා එසේ කළ බව කුමාරතුංගගේ අදහසයි (2014). ලේඛන ද්‍රව්‍ය සුලබ නොවීම නිසා සම්පත් උපරිමයෙන් ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට අවශ්‍ය නිසා මෙසේ පද බෙදීම් නැති ව ලියා ඇති බවක් කාට හෝ සිතිය හැකි ය. එහෙත් ඉඩ සහිත තැන්වල ද එසේ ලියා තිබෙන තැන්වල දී එවැනි සරල සිතිවිල්ලක් අසරණ වේ. තවත් අයකුට මෙහි දී අවබෝධ කිරීමත් සමස්ත වාක්‍ය වසයෙන් කෙරෙන නිසා ලිවීමත් එසේ ම අඛණ්ඩ ශබ්දාවලියක් වසයෙන් පවත්වාගෙන ගිය බවක් සිතිය හැකි ය (භාෂා ශාස්ත්‍ර අධ්‍යයන පර්ෂදය, 2009). එහෙත් පැරැණි ලේඛනවල වාක්‍ය ද වෙන් කොට නැති බව සැලකිය යුතු ය. තවත් අයකුට මෙයට වඩා වෙනත් උපකල්පන ද පැවැතිය හැකි ය.

පද බෙදීම් සහ විරාම ලක්ෂණ භාවිතයක් නැති මේ ලේඛන කියැවීම සම්පූර්ණයෙන් ම කියවන්නාගේ කුශලතාව මත රඳා පවතී. ඒ හෙයින් මනා ලෙස කියැවීම එකල සමාජයේ විශේෂ කුශලතාවක් වසයෙන් සලකා ඇති බව අලගියවන්න මුකවැට්ගේ කුශ ජාතක කාව්‍යයේ ආරාධකයා වූ මැණික්සාමි නම් කාන්තාව පිළිබඳ කියැවෙන පහත කවියෙන් පෙනේ.

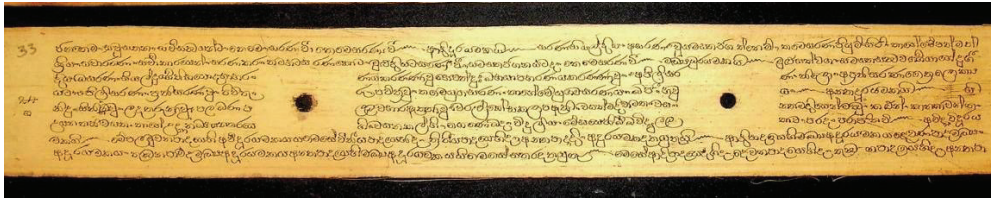
එළු මගද සකු	බස
යුත් පොත් කියන මෙ	දිගැස
පද සබඳ තැන	මිස
අතරතුර නො සිටී මොවුන්	බස (ඤාණවිමල හිමි, 1961)

(මේ කාන්තාව සිංහල, පාලි, සංස්කෘත භාෂාවෙන් යුක්ත පොත් කියවන කල්හි පද සම්බන්ධ වන තැන හැර අතරතුරෙහි මොවුන්ගේ වචනය නො සිටී.)

පද බෙදීමක හෙවත් පද වෙන් කොට ලිවීමක අවශ්‍යතාව මුලින් ම දැනෙන්නට ඇත්තේ ගැටපදකරුවන්ට සහ වියරණකරුවන්ට බව පී. බී. මිහස්කුඹුර දක්වයි.

ලියන සිංහලයෙහි මෑතක් වන තුරු පද බෙදීමේ ක්‍රමයක් නොතිබිණ. සිරිත වූයේ වාක්‍යය එක දිගට ලිවීමයි. එහෙත් සන්න, ගැටපද කෘතිවලත් වියරණවලත් පද බෙදීම දිස් වන අතර ඒ සිදු කර ඇත්තේ පද විභාගාත්මක විග්‍රහය අවශ්‍ය වූ තැන්වල ය (2024: 24).

උක්ත නිරීක්ෂණය අනුව සන්නය හෝ ගැටපදය ලබා දිය යුතු පදයෙන් (ප්‍රතීකයෙන්) සන්නය හෝ ගැටපදය වෙන් කිරීමේ අවශ්‍යතාව ඒ කෘතිවලට ඇත. ව්‍යාකරණ කෘතිවලටත් සන්ධි, සමාස, විභක්තියාදි පද විග්‍රහ දැක්වීමේ දී ඒ ඒ පද හෝ පද කොටස් වෙන් කිරීමේ අවශ්‍යතාව ඇති වේ. ඇතැම් පුස්තකාල පොතක එවැනි තැන්වල දී කිසියම් ආකාරයක පද බෙදීමක් දක්නට ද ලැබේ. නිදසුනක් ලෙස ජාතික කෞතුකාගාර පුස්තකාලයේ ඇති අංක 2154 දරන සියබස්ලකර සන්න පුස්තකාලපොතෙහි පෙළ සහ සන්නය කුඩාවට ලියන ලද කුණ්ඩලිකය වැනි සංකේතයකින් වෙන් කොට ඇත. එහෙත් එවැනි පද බෙදීම් අප අද සාකච්ඡා කරන ආකාරයේ පද බෙදීම් නො වේ.

**ජාතික කෞතුකාගාර පුස්තකාලයේ ඇති අංක 2154 දරන
සියබස්ලකර සන්න පුස්තකාලපොතෙහි අවසාන පිටුව**

සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ ව විශේෂ අවධානයක් යොමු වන්නේ මුද්‍රණ කර්මාන්තය මෙරටට ද ලැබී විවිධ ලේඛන බහුල වසයෙන් මුද්‍රණය වීමත් සමග ය. එහෙත් ඒවායෙහි ක්‍රමවත් පද බෙදීමක් වූයේ නැත. මුද්‍රණ ශිල්පය ශ්‍රී ලංකාවේ ව්‍යාප්ත වූ පූර්ව අවධිවලට අයත් සිංහල ලේඛනවල පද බෙදීමේ ස්වාභාවය අවබෝධ කර ගැනීමට ආරිය රාජකරුණාගේ පහත සඳහන් විස්තරය වැදගත් ය.

පද බෙදීම ආරම්භ වූයේ මුද්‍රණ ශිල්පය පැතිරීමෙන් පසුවයි.
සිංහල භාෂාවේ පද බෙදීම මුද්‍රණ ශිල්පය හඳුන්වා දීමෙන්
අනතුරු ව ඉංග්‍රීසි භාෂාව ආශ්‍රයෙන් පිටිසි ලක්ෂණයකි.

ආරම්භයේ දී පළ වූ සිංහල පුවත් පත් සඟරා අදියෙහි පද බෙදීම සිදු වී ඇත්තේ එක ම ආකාරයකට නො වේ. කිසි ම ලේඛකයෙකු එක ම ක්‍රමයකට පද බෙදීමට තැත් කළ බවක් නො පෙනේ. මුල් කාලයේ සිට සිංහල පඬිවරුන් අතින් පවා එක ම ක්‍රමයක පද බෙදීමක් සිදු වී නැත. එක ම ලේඛකයෙකු වුව ද හැම විට ම එක ම ක්‍රමයකට පද බෙදීම සිදු වී නැති අවස්ථා ඔවුන්ගේ කෘතීන්හි දැකිය හැකියි. එදා මෙදාතුර පහළ වූ උසස් ලේඛකයන් බොහෝ දෙනෙකු අනුගමනය කොට ඇත්තේ එක ම ක්‍රමයේ පද බෙදීමක් නො වේ. පියදාස සිරිසේන, ඩබ්ලිවු. ඒ. සිල්වා, මාර්ටින් වික්‍රමසිංහ ආදීන්ගේ කෘතීන් මීට හොඳ ම නිදසුනකි. ඔවුන් අනුගමනය කොට ඇත්තේ දැඩි නීතිරීතිවලින් තොර පද බෙදීමේ ක්‍රමයකි. මීට හේතුව කුමක් ද? චීන හා ජපන් භාෂාවලට මෙන් ම සිංහල භාෂාවටත් පද බෙදීම ආගන්තුක ලක්ෂණයක් හෙයින් (2009: 6-7).

පූර්ව කාලීන මුද්‍රිත කෘතිවල අක්‍රමවත් ව හෝ පද බෙදීම දක්නට ලැබෙන්නේ 1737න් පසු ව හෝ පුස්තකාල ලේඛනයේ දී මැතක් වන තුරු ම පද බෙදීම දක්නට නො විණි. එහෙත් දැන් දැන් වාණිජ පරමාර්ථයෙන් කෙරෙන පුස්තකාල ලේඛනවල දී පද බෙදා ලියනු දක්නට ලැබේ.

මුද්‍රණ කර්මාන්තය ප්‍රවලිත වී බහුල වසයෙන් ලේඛන මුද්‍රණය වුව ද ඒවායෙහි ලේඛන නිරවද්‍යතාව පිළිබඳ අවධානයක් යොමු ව නොතිබූ පසුබිමේ දී විධිමත් ලේඛනය පිළිබඳ උනන්දුවක් දක්වමින් සිංහල ලේඛකයෙකු බහුල ව දක්නට ලැබෙන දෝෂ විවරණය කළ උගත්හු පද බෙදීමේ දී ද දැකිය හැකි ශාස්ත්‍ර විරෝධී තැන් හෙළි පෙහෙළි කළහ. ශ්‍රී ධර්ම ශ්‍රී සංග්‍රහයට 'ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය' නමින් ලිපි පෙළක් ලියූ කහවේ රතනසාර හිමියෝ 1923 අප්‍රේල් - මැයි කලාපයට ලිපියක් සපයමින් 'නො' නිපාතයේ සාවද්‍ය පද බෙදීමක් පිළිබඳ මෙසේ දක්වති.

එහි සිටි 'පිළි' යන්න උපසර්ගයෙකි, 'නො' යන්න ප්‍රතිශේධාර්ථ නිපාතයෙකි. ශබ්ද ව්‍යුත්පත්තියෙහි උපසර්ගය ධාතුවට මුලින් ඒ සමග යෙදිය යුතුයි. නිපාතය උපසර්ගයට මුලින් යෙදිය යුතුයි. එවිට 'නොපිළිගත්තේය' යනු වේ (පි. 307).

භාෂාවේ විධිමත් භාවය සහ ශාස්ත්‍රානුකූල භාවය පිළිබඳ අධ්‍යයනයක සිටි ස්වාධීන චින්තනයක් හිමි කුමාරතුංග මුනිදාසගේ අවධානය ද මේ පද බෙදීමේ ගැටලුව කෙරෙහි මේ කාලය වන විට යොමු වී ඇත. 1925 ජූලි 19 වැනි ඉරිදා ස්වදේශ මිත්‍රයා පුවත් පතට 'පද බෙදීම - විරාමය' යන හිසින් ලිපියක් සපයමින් කුමාරතුංග සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ තමන්ගේ අදහස් ඉදිරිපත් කළේ ය. මේ ලිපියේ දී 'පද බෙදා ගැනීමට ඉවහල් වන්නා වූ උපදේශ රාශියක් සුභාෂිත විවරණ ප්‍රස්තාවනාවෙහි දැක්විණි' (උපුටා ගැනීම: ගුණසේකර, 1979: 54) යැයි පැවැසේ. සුභාෂිත විවරණ ප්‍රස්තාවනාවෙහි පද බෙදීම පිළිබඳ විස්තර කිසිවක් නැත. කුමාරතුංග (1925) මේ පවසන්නේ පද බෙදීමට අවශ්‍ය වූ සිංහලයේ නාම, ක්‍රියා, නිපාත යන පද වර්ග තුන පිළිබඳ අවබෝධයක් ලැබෙන ආකාරයෙන් පුළුල් විග්‍රහයක් එහි එන බවයි. 'විසින්, හට, ගේ, ගෙන්' ආදිය නිපාත පද වන අයුරු සුභාෂිත විවරණයෙහි දැක්වේ.

පද බෙදීමේ සම්බන්ධයෙන් කුමාරතුංගගේ පදනම 'පද බෙදීම - විරාමය' නම් ලිපියේ එන පහත ප්‍රකාශනයෙන් පැහැදිලි වේ.

පද බෙදා ගැනීම පිණිස පද වර්ණනා ක්‍රමය අවශ්‍යයෙන් දැන යුතු වේ. එ ද සුභාෂිත විවරණයෙහි ආයේ යැ. වෙන් කොට වැනියැ හැකි කවර පදයක් වුව ද වෙන් කොට මැ දැක්වියැ යුත්තේ යැ (උපුටා ගැනීම: ගුණසේකර, 1979: 54).

කුමාරතුංග මේ ලිපිය ලියන අවධියේ බෙහෙවින් පැවැති සිරිත වී ඇත්තේ, එකතුරු පද පූර්ව පදය සමග හෝ පසු පදය සමග හෝ එක් කොට දැක්වීම ය. කුමාරතුංග මේ ලිපියේ දී 'හට, ගේ, ගෙන්' යන භාෂාංග ද මුල් පදයෙන් වෙන් කොට ලිවීමට උපදෙස් දෙයි.

ස්වදේශ මිත්‍රයා පත්‍රයට ලියූ ලිපියෙන් පසු ව 1939 දී ලියූ ප්‍රබන්ධෝපදේශය කෘතියේ දී ද කුමාරතුංග පද බෙදීම පිළිබඳ ව මෙසේ පැහැදිලි කරයි.

දැන් මුද්‍රණය ශිල්පය දියුණු යැ. ලිවීම ද එතරම් ආයාසකර නො වේ. එ හෙයින් නිසි සේ පද බෙදා විරාම ලක්ෂණ යොදා වාක්‍ය ගැලපීම කළ මනා මැ යැ. පුස්තක කොළ පොතක් ගෙනැ කියවා බැලූ කලැ අවිරාමත්වය කො තරම් අහිතකර ද යනු වටහා-ගත හැකි වේ (2014: 75).

මෙහි දී විරාමය පද විරාමය, අංග විරාමය, වාක්‍ය විරාමය යනුවෙන් තුන් අයුරකින් විවරණය කොට ඇත. පද වෙන් කිරීම සඳහා මූලික ව පද හැඳින්විය යුතු බව ඔහුගේ අදහසයි. තමන් ඉදිරිපත් කරන ක්‍රමයේ ශාස්ත්‍රීය භාවය අනුව අවශ්‍ය වන එක ම දෙය එයයි. එහෙයින් ඔහු නිතර එය අවධාරණය කරනු පෙනේ. මෙහි අංග

විරාමය සහ වාක්‍ය විරාමය සඳහා නූතනයේ විරාම ලක්ෂණ භාවිත කෙරේ. එහෙයින් ඒ දෙක මෙහි දී වැදගත් නො වේ.

කුමාරතුංග ප්‍රබන්ධෝපදේශයෙන් පසු ව 1940 ජූලි 29 වන දින සුබසෙහි ' 'නො' යෙදුම' යන හිසින් යුතු ව ලිපියක් පළ කරමින් පද බෙදීමේ දී 'නො' නිපාතය භාවිත කළ යුතු අයුරු පැහැදිලි කොට ඇත. පද බෙදීම පිළිබඳ ව කුමාරතුංගගේ අදහස් හුදෙකලා ව තමාගේ ලිපි දෙකකින් සහ කෘතියකින් පළ වූවක් ඒවා හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය බවට පත් වී ඇත. 'සිංහලයේ පද වර්ග තුනකි. නාම පද, ක්‍රියා පද, නිපාත පද යනුවෙනි. ඒ පද වර්ග තුන සන්ධි, සමාස නොවූ සියලු තනිහි වෙන් කොට ලිවිය යුතු ය. 'ගේ, ගෙන්, හට, වා' ආදිය නිපාත වෙයි.' යනු ඉගැන්වීම එහි වෙයි.

ස්වදේශ මිත්‍රයා පුවත්පත, ප්‍රබන්ධෝපදේශය, සුබස සඟරාව යන ලේඛනයන්ගෙන් කුමාරතුංග හඳුන්වා දුන් පද බෙදීමේ ක්‍රමය ශාස්ත්‍රානුකූල ය. එසේ වෙතත් ශාස්ත්‍රානුකූල භාවයට වඩා ප්‍රායෝගික භාවිතය වැනි වෙනත් කරුණු පිළිබඳ සැලකිලිමත් වූ ඇතැම් ලේඛකයෝ කුමාරතුංගගේ ක්‍රමය අනුමත නොකළහ. මුනිදාස ශුභවික්‍රම 1956 දී දෙසැම්බර් 12 නවයුගය සඟරාවට ලිපියක් සපයමින් කුමාරතුංගගේ ක්‍රමය පිළිබඳ මෙසේ දක්වයි.

කුමාරතුංග ක්‍රමය අතිශයින් ශාස්ත්‍රීය වුව ද, ඇතැම් තනිහි එසේ පද බෙදීමෙන් සිංහල උගැරැව අතිශයින් කෙලෙසන බව කිව යුතුය. පැරණි පිළිවෙළ අනුව 'එසේය' යන්න ලියවෙන්නේ තනි පදයක් අයුරෙනි. එහෙත් නව පිළිවෙළ අනුව එය ලියවෙන්නේ 'එ සේ ය' පද තුනක් අයුරෙනි. 'එසේමය' යන්න 'එ සේ ම ය' යි පද සතරක් අයුරෙනි. එසේ ලියතහොත් ඒවා කියවිය යුත්තේ ද වෙන් වෙන් ව පද තුනක් හෝ සතරක් හෝ වශයෙනි. එසේ ලිවීමෙන් සිංහල උගැරැව කෙලෙසෙන බව අප කියන්නේ එහෙයින් (පි. 08).

කේ. ජී. පෙරේරා 1955 දී ලියූ ලේඛන විද්‍යාව හා සාහිත්‍ය විචාරය නම් කෘතියේ ද පද බෙදීම පිළිබඳ ව පාඩමක් අන්තර්ගත වේ. එහි දැක්වෙන ක්‍රමය කුමාරතුංග ඉදිරිපත් කළ ක්‍රමයට තරමක් ආසන්න ය. 'නො' නිපාතයේ භාවිතය, 'ව' යන පූර්ව ක්‍රියාවේ භාවිතය ආදී තැන් කිහිපයක දී පමණක් වෙනස් වේ.

සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ ව මෙවැනි හුදෙකලා අදහස් තැනින් තැන පළ වුණත් ඒ පිළිබඳ ව පොදු සම්මුතියක් ඇති කරගැනීමේ අදහස 1956 දක්වා ම ඇති වූ බවක් නො පෙනේ. සිංහලය 1956 දී රාජ්‍ය භාෂාව වීමෙන් පසු ව සිංහල භාෂා භාවිතය පිළිබඳ පොදු සම්මුතියක් පිළිබඳ අදහස් මතු ව ආ බව පෙනේ. සිංහලයේ සකස් කරගත යුතු තැන් පිළිබඳ අදහස් දක්වමින් නවයුගය සඟරාවට ලිපි පෙළක් සපයන පුඤ්චිබණ්ඩාර සන්නස්ගල සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම පිළිබඳ ව මෙසේ කියයි.

බස නිවැරදිවත් පැහැදිලිවත් යෙදීමේ මං පාදාගැනීම අද ඉතාම අවශ්‍යව පවත්නා වැඩකි. බස ලිවීම පිළිබඳ පැහැදිලි පිළිවෙතක්

මේතාක් අපට නැත. ඒ නිසා අද ඒ ලිවීම කරනුයේ අප එක් එක් කෙනාට ඕනෑ හැටියටය. උදහරණයක් වශයෙන් සිංහලයේ වචන බෙදීම දෙස බලන්න. මේ ලිපිය පවා අද සකස් වී ඇත්තේ ඒ පිළිබඳ කිසිම වැටහීමක් නැතුව අද අපට ලිවීම පුරුදු වී ඇති පිළිවෙළටය (1956: 23).

සිංහල ලිවීමෙහි සකස් කරගත යුතු තැන් අතර වචන වෙන් කොට ලිවීම ප්‍රධානය. ඒ ගැන සම්මතව පවත්නා පිළිවෙළක් අපට නැත. අද අප සිතන තරමට එය එතරම් ලොකු වැඩක් හැටියට පෙර සිංහල ලියුවන් කල්පනා කළාදැයි සිතනු බැරිය. නාම, ක්‍රියා, උපසර්ග, නිපාත යන සිවු කොටස හරිහැටි තේරුම්ගත්විට, සිංහල පිළිවෙළට ලියැවෙන බව ඔවුන් සිතුවා විය හැකිය. අනිත් අතට, සිංහලය කොයි විදියට ලියුවන් තේරුම් ගත හැකිය. ඒ නිසා වචන වෙන් කොට ලිවීම කළ යුතුම කාරියක් හැටියට නොහැකි ගියේ වනැයි අපට සිතිය නොහැකි ද නොවේ (1956: 8).

රජයේ බස සිංහල වූ විට, වචන වෙන් කර ලිවීමේ සම්මත පිළිවෙළක් අවශ්‍යම වේ. එසේ නොවුවහොත් රජයේ ලිය කියවිලි සිංහල ලිවීම පිළිබඳ පොදු පිළිවෙතක පවත්වා ගත හැකි නොවේ. ඒ අතරම විදුල පණිවිඩ හුවමාරුව වැනි ක්‍රියාවන්ගේ සිංහල වචන පොදු පිළිවෙතක භාවිත කළ නොහැකි වෙයි (1956: 8).

පාලි - සකු භාෂාවන්හි සමාස පද කඩා ලිවීමටත්, නිපාත පද සන්ධියේ දී හැර අනිත් තැනක දී එකතු කර ලිවීමටත් අවකාශයක් නැත. එහෙත් ඒ පිළිවෙළ අනුව බෙහෙවින් දික් සමාසපද ඒ හැටියෙන් ම සිංහලයෙහි ලිවීම තේරුමක් නැති වැඩකි. අර්ථය අවුල් නොවන සේ දික් සමාස පද කඩා ලිවීම වරදක් නැත. එහෙත් ඒ වූ තරමින් 'රජපවුල' වැනි සරල සමාස පද වචන දෙකක් හැටියට පෙන්වීම නම් තේරුමක් නැති දෙයකි. 'මිනිසා ද' යන තැන වචන දෙකක් හැටියට ලියුවන් 'මිනිසාත්' යන තැන නම් 'ත්' යන්න වෙන්කර ලිවීමට කිසිම බලයක් නැත. ගතකුරකට තනිව සිටීමේ ශක්තියක් නැති හෙයින්. හික්ෂුන් වහන්සේ වැනි තැන් තනිව ලියුව ද වෙන්කොට ලියුව ද වැඩි වෙනසක් දැක්ක නො හේ.

කොටින් කියතොත් මේ වචන බෙදීමේ දී දික්සමාසපද හැර අනිත් සෑම නාම පදයක් ම වෙන්විය යුතුව ඇත. සෑම ක්‍රියාපදයකුත් එසේ වෙන්කළයුතුව ඇත. වාක්‍යාවසානයෙහි එන පදපූරණ නිපාතයනුත් හුදු ගතකුරකින් පෙනීසිටින නිපාතත් හැර අනිත් සෑම තැනකම යෙදෙන නිපාතපද වෙන් කළ යුතුයි (1956: 23).

මෙසේ වෙන්කොට නොලිය යුතු තවත් නිපාත කොටසක් ඇත. ඒවා නම් විභක්ති අර්ථ ප්‍රකාශ කරන තැන්හි යොදන වචනයයි.

‘මිනිසාගේ, රජුගේ, ආදී තැන්හි පෙනෙන සම්බන්ධය හඟවන ‘ගේ’ නිපාතය වෙන්කොට ලිය යුතු නොවේ. මිනිසාගැන, මිනිසාවෙත, මිනිසාකෙරෙහි, මිනිසාවිසින්, මිනිසාපිණිස, මිනිසාසඳහා, මිනිසාහට, මිනිසාතකා, මිනිස්තෙම ආදී වශයෙන් පෙනෙන පද විභක්ති සුවක නිපාත වශයෙන්ම ගෙන ඒවා මුල් නාමය සමඟම එකට ලිවීම වඩා උචිත බව පෙනේ. මුල්පදයෙන් අදහස් කරන විබක් අරුතම ඒ නිපාත පදවලින් පැවසෙන නිසා ඒවා වෙන් කොට ලිවීම අනවශ්‍යය’ (1956: 23).

1956 දෙසැම්බර් 12 වන දින නවයුගය සඟරාවට ලිපියක් සපයන ශුභවික්‍රම ද රාජ්‍ය භාෂාවක් වූ පසු ව සිංහලයට පද බෙදීමේ සම්මතයක් අවශ්‍ය බව ඉස්මතු කරයි.

දැන් සිංහලය රජ බසව පවත්නා හෙයින්, රජයේ වැඩ සිංහලයෙන් කිරීමේ දී සියලු ලියවිලි හැමටම පොදු පිළිවෙලකට සකස් කර ගැනීම අවශ්‍යය. ඒ නිසා පද වෙන් කිරීමේ සම්මත ක්‍රමයක් ද රාජ්‍ය භාෂා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් වහා ම ඇති කළ යුතු ය (පි. 08).

කරුණු මෙසේ හෙයින් පද බෙදීමේ සම්මත ක්‍රමයක් ඇති කරතොත් යට කී පුරාණ නවීන ක්‍රම දෙකම අලලා ඒ දෙකින්ම සුදුසුතම රීතීන් ගෙන නුසුදුසු රීතීන් හැර දමා අමුතු ක්‍රමයක් සකස් කර ගත යුතු බව කියමු (පි. 08).

ඉංගිරිසි භාෂාව ලංකාවේ ප්‍රචාරය වීම හා විදුලිය පණිවිඩ යැවීම ද පද බෙදීම පිළිබඳ සාකච්ඡා වීමට හේතු වූ අයුරු බෙල්ලන ඤාණවිමල හිමියෝ (1991) පැහැදිලි කරති. තව ද විභාගවල රචනය, සාරාංශකරණය වැනි ඇතැම් ප්‍රශ්නවල දී පද සංඛ්‍යාව වැදගත් වේ. නිශ්චිත වූ විධිමත් පද බෙදීමේ ක්‍රමයක් නැති වුවහොත් විභාග අපේක්ෂකයෝ ද ඔවුන්ට උගන්වන ගුරුවරු ද විභාග ඇගයීම් ක්‍රියාවලිය කරන වියත්හු ද අසීරුතාවට පත් වෙති. එහෙයින් කිසියම් බසක් රාජ්‍ය භාෂාවක් වූ පසු එයට කිසියම් සම්මතයක් අවශ්‍ය වේ.

මේ ආදී නොයෙක් සාකච්ඡාවන්හි ප්‍රතිඵලයක් වසයෙන් 1957 දී පළමු වරට රජයේ මැදිහත් වීමෙන් එනම්, සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුවේ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ මැදිහත් වීමෙන් පද බෙදීම පිළිබඳ වාර්තාවක් සම්පාදනය කිරීමට කටයුතු සැලැස්. 1957 ඔක්තෝබර් මස 26 වන දින අනුකාරක සභාවක් පත් කෙරුණු අතර ඔවුන් විසින් සකස් කෙරුණු වාර්තාව 1959 පෙබරවාරි 07 වන දින සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවට ඉදිරිපත් කරන ලදුව ඒ සභාව ඒ වාර්තාව සංශෝධන සහිත ව පිළිගත් බව දැක්වේ. ඒ වාර්තාව සකස් කිරීමට බලපෑ කරුණු පිළිබඳ එහි මෙසේ සඳහන් වේ.

සිංහල භාෂාවෙන් පළ වන පොත්පත් සංඛ්‍යාව දිනපතා ශීඝ්‍රයෙන් වැඩි වෙයි. ආණ්ඩුවේ දෙපාර්තමේන්තු මඟින් කරන මුද්‍රණ කටයුතුවලින් වැඩි හරියක් කරන්නේ ද සිංහලෙන් ම ය. විවිධ

දෙපාර්තමේන්තුවලින් කරන මුද්‍රණ කටයුතුවල දී අනුගමනය කරන පොදු පද බෙදීමේ ක්‍රමයක් නොමැතිකම විශාල පාඩුවකි. පොත් වෙළඳ සමාගම්වලින් හා මුද්‍රණාලයවලින් ප්‍රසිද්ධ කරන පොත්පත්වලින් පිළිගත් ශාස්ත්‍රීය ක්‍රමයකට පද බෙදීමක් නොකරන බව ද පෙනේ. වර්ණ යෝජකයාට උවමනා අන්දමට බොහෝ විට පද බෙදීම කරන බව කිව හැකි තරමට එය අක්‍රමිකවත් ය. බොහෝ විට පිරිවෙන් පාසල් වැනි විද්‍යාස්ථානවල පවා පද බෙදීම කරන්නේ ඒ ඒ උගතුන් හරි යයි පිළිගත් මතයට අනුව ය. පාසල්වල පද බෙදීම ගැන කිසිදු උගැන්වීමක් දැනට නො කෙරෙනැයි කිව හැකි තරමට එය නො සලකා හරින ලද්දකි. යම් කිසි විටෙක පද බෙදීමක් උගන්වතොත් එය උගන්වන ගුරුවරයා තමාගේ ගුරුකුලය විසින් නිවැරදි යයි පිළිගත් ක්‍රමය ම ශිෂ්‍යයාට උගන්වයි. මෙම තත්වය වහා ම වෙනස් කොට සකස කළ යුතු බව අනුකාරක සභාවේ සැලකිල්ලට යොමු විය (සෝරත හිමි, 1959: 90).

වාර්තාව පිළියෙල කිරීමේ දී සිංහල භාෂාවට නැකම් ඇති වර්තමාන ඉන්දු ආර්ය භාෂාවන්හි පද වින්‍යාසය ගැන සැලකිල්ලෙන් විමසූ බවත්, ඉංග්‍රීසි, ප්‍රංශ වැනි අපරදිග ව්‍යවහාර භාෂාවන්හි ක්‍රම විකාශය හා පරිණාමය ගැන සලකා බැලූ බවත් සඳහන් කළ යුතු ය. මෙයින් අදහස් කරන්නේ අප ඒ භාෂාවලට ණයගැති වූ බවක් නො වේ. ඉදිරියට ගලා යන ප්‍රවාහයක් මෙන් දිනෙන් දින පෝෂණය වන ජීව භාෂාවක් වූ සිංහලයෙහි ස්වාධීනත්වය රැකගෙන එයට සම්බන්ධකම් ඇති අනික් ආර්ය භාෂා අනුව වඩාත් ක්‍රමවත් පිළිවෙළකට පද වින්‍යාසය පිළිබඳ සැලැස්ම ගැන පමණක් සලකා බලන ලද බවයි (සෝරත හිමි, 1959: 90).

මේ වාර්තාවෙන් ද සමස්තයක් වසයෙන් ඒකාක්ෂර නිපාත වෙන් කිරීමට නිර්දේශ කෙරෙන අතර ම 'ගේ, ගෙන්, හට, යි, ය, හ' ආදී කොටස් එක් කොට ලිවීමට ද නිර්දේශ කෙරේ. මේ අනුව ශාස්ත්‍රීය ක්‍රමය මෙන් ම ව්‍යවහාරයේ යෝග්‍යතාවක් සලකා මේ වාර්තාව සකස් කොට ඇති බව පෙනේ.

අරිසෙන් අනුබුදු සහ ජිනදස් ලියනගේ යන දෙදෙනා එක් ව 1959 දී 'සිංහලයේ පද බෙදුම' නම් කෘතියක් පළ කළහ. 'කුමාරතුංග පද බෙදීම විදුහුරු කළත් ඒ තව මත් ඇතැමුන්ට අවුල් බවත් ඒ අවුල් ලිහන්නට මෙය කෙරෙන බවත් මුල දී ම දැක්වේ.' ඒ අනුව මෙය කුමාරතුංග ස්වදේශ මිත්‍රයා පුවත්පත, ප්‍රබන්ධෝපදේශය, සුඛස සඟරාව යන ලේඛනයන්ගෙන් හෙළි කළ පද බෙදීමේ ක්‍රමය නිදසුන් සහිත ව සවිස්තරාත්මක ව ද අභ්‍යාස සහිත ව ආධුනිකයන්ට පුහුණු කරවීම් වසයෙන් ද සම්පාදනය කළ කෘතියකි. මේ කෘතියෙන් හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය සම්පූර්ණ වේ.

1961 දී සිංහලයේ පද බෙදීම නම් පොතිත්තක් ලයනල් ලොකුලියන විසින් පළ කෙරිණි. එය සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ වාර්තාව අනුව සකසා ඇති බව එහි දැක්වේ. ඒ අනුව මෙය වෙන ම පොතිත්තක් වුවත් සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ වාර්තාව ම වසයෙන් සැලකිය යුතු ය.

මේ අවධියේ පළ වූ ඔස්ටින් කැන්ටර්ගේ (1959) හෙළ බස් රුකුල නම් කෘතියේ එන 'සිංහලයේ පද බෙදා ලියන හැටි' නම් පාඩම සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ සාකච්ඡාවක දී විශේෂ වේ. ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය නමින් ප්‍රචලිත පද බෙදීමේ ක්‍රමය එනම්, වචනයකට පසු ව යෙදෙන ඇතැම් නිපාත මුල් වචනයට එක් කොට ලිවීමේ ක්‍රමය මුලින් ම නිර්දේශ කෙරෙන්නේ මේ කෘතියෙනි. ඒ අනුව ඔහු වචනයකට පසු ව යෙදෙන 'ද, හොක්, ල, ලූ, නො, නු, ය, යි, හු, හ, දු, ඉහි, සේ, මෙන්, වත්, වන්, එව්, බදු, වස්, සා, ම' යන නිපාත මුල් වචනයට එක් කොට සහ වචනයකට මුලින් යෙදෙන 'නො' නිපාතය පසු වචනයට එක් කොට ලිවීමට නිර්දේශ කරයි.

මෙකල පළ වූ පී. තේනබ්‍රගේ (1959) සිංහල භාෂාව හා සාහිත්‍ය රසාස්වාදය (හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමයට ආසන්න ක්‍රමයක් නිර්දේශ කෙරේ.), මුනිදාස ශුභවික්‍රමගේ (1962) භාෂාව සහ රචනය (සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය ම දැක්වේ), එස්. එච්. එන්. සිල්වාගේ (1962) සිංහල භාෂා ප්‍රදීපය (හෙළ හවුලට ක්‍රමයට ආසන්න ක්‍රමයක් නිර්දේශ කෙරේ), ජේ. ප්‍රැන්සිස් ප්‍රනාන්දුගේ (1967) 'නිවැරදි සිංහල' (දක්වා ඇති රීතිවලින් පද බෙදීමේ ක්‍රමය නිශ්චිත ව පැවැසිය නොහැකි ය.) ආදී කෘතිවල ද පද බෙදීම පිළිබඳ උපදෙස් දැක්වෙන කොටසක් අන්තර්ගත වී ඇති අයුරු දක්නට ලැබේ.

ග්‍රන්ථවල එන දැක්වෙන 'පද බෙදීම' පිළිබඳ කොටස් හැරුණු කොට මේ කාලයේ පද බෙදීමට අදාළ කරගත හැකි වන සේ රචනා වී ඇති වැදගත් ලේඛන දෙකක් වෙයි. එයින් එකක් නම් ආනන්ද කුලසූරිය විසින් රචිත 'සිංහලයේ අභාව වාචක නො නිපාතය' නම් ලේඛනයයි. අනෙක නම් 1966 පළ වී ඇති සුබස 5, 6, 7 කලාප සඳහා වි. ජ. මු. ලොකුබණ්ඩාර ලියා ඇති " 'නො' යෙදීම" නම් ලිපියයි. හෙළ හවුලේ පිළිගැනීම අනුව 'නො' නිපාතය එකතු කළ යුතු තැන් සහ වෙන් කළ යුතු තැන් වටහා ගැනීමට මේ ලිපි දෙකෙන් ලැබෙන දැනුම ඉමහත් ය.

ව්‍යවහාර භාෂාවක් වූ සිංහලය 1956 දී රාජ්‍ය භාෂාව වීමෙන් පසු ව සම්මත සිංහලයක අවශ්‍යතාව මතු කරමින් සන්නස්ගල ආදීන් සඟරාවලට ලිපි ලියමින් මතු කළේ සම්මත පද බෙදීමක අවශ්‍යතාව පමණක් නො වේ. අක්ෂර මාලාව, අක්ෂර වින්‍යාසය, විරාම ලක්ෂණ භාවිතය ආදී කරුණු ද ඉස්මතු කෙරිණි. ඒ නිසා 1959 දී සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවෙන් පළ කළ සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ වාර්තාවෙන් සම්මත සිංහලයක අවශ්‍යතාව සම්පූර්ණ කෙරුණේ හෝ යටගැසුණේ හෝ නැත. එහෙයින් සිංහල භාෂා භාවිතය පිළිබඳ ද සම්මතයක අවශ්‍යතාව දිගින් දිගට ම ඉස්මතු වීණි. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වසයෙන් 1968 දී රජයේ මැදිහත්වීම මේ කරුණට ලැබේ. ඒ අනුව එවක අධ්‍යාපන - සංස්කෘතික අමාත්‍ය අයි. ඇම්. ආර්. ඒ. ඊරියගොල්ල විසින් ඩී. ඊ. හෙට්ටිආරච්චිගේ ප්‍රධානත්වයෙන් සාමාජිකයන් 14

දෙනකුගෙන් සමන්විත කමිටුවක් සිංහල භාෂාවට සම්මතයක් සකස් කිරීම සඳහා පත් කෙරිණි. 1968 දී සකස් කෙරුණු ඒ වාර්තාවේ සිංහලයේ පද බෙදීමට අදාළ කොටසක් ද අන්තර්ගත වීණි. එය හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය සහ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය විකල්ප කිරීම් සහ මඟ හැර යාම් සහිත වූ විස්තරයකි. මේ සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාවට විරෝධයක් නැඟිණි (කාරියකරවත, 1998). මුද්‍රණ දෝෂ පවා එහි පැවැතිණි. සභාපති වූ හෙට්ටිආරච්චි ඉදිරිපත් කළ සංශෝධන පවා එහි නොතිබුණු බව පැවැසිණි (ආරියවංස, 2021). ඒ අනුව සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාවට බාහිර පාර්ශ්වයන්ගෙන් පමණක් නො ව, කමිටු සාමාජිකයන්ගෙන් ද විරෝධතාවක් යොමු වුණු බව පෙනේ.

කොළඹ, ජේරාදෙණි, ජයවර්ධනපුර, කැලණි යන විශ්වවිද්‍යාලය හතරේ සිංහල අධ්‍යයන අංශවල ආචාර්යවරුන්ගේ සංවිධානය 1969 පෙබරවාරි 23 වන දින කොළඹ ශ්‍රී ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයට රැස් ව පවත්වන ලද සාකච්ඡාවකින් තීරණය කරගත් පරිදි 'සම්මත සිංහල: සරසවි ඇදුරන්ගේ වාර්තාව' නමින් වාර්තාවක් සකස් කොට අත්සන් 43ක් යොදා ඊරියගොල්ල අධ්‍යාපන අමාත්‍යතුමාට ඉදිරිපත් කොට ඇත (සම්මත සිංහල: සරසවි ඇදුරන්ගේ වාර්තාව, 1969) (ඇමැතිතුමා එය බාර නොගත් බවත් ඒ අනුව එය මේසය උඩ තබා පැමිණි බවත් කියැවේ). ඒ වාර්තාව දිනමිණ පුවත්පතෙහි කොටස් වසයෙන් පළ කෙරිණි. එසේ පළ කෙරුණු වාර්තාවේ පද බෙදීමට අදාළ කොටසේ දී "පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් කළ යුත්තේ භාෂා ව්‍යවහාරය විමසීමක් නො ව, පද බෙදීමේ පරමාර්ථවලට වඩාත් සුදුසු නීති මාලාවක් කෙටුම්පත් කොට ඉදිරිපත් කිරීම ය. මේ කාර්යය පැවරිය යුත්තේ විවිධ අංශ නියෝජනය වන්නා වූ ද, ප්‍රාමාණික වශයෙන් සැලකිය හැක්කා වූ ද උගතුන්ගෙන් සමන්විත මණ්ඩලයකට ය." (1969 අප්‍රේල් 11) යනුවෙන් දැක්වෙයි.

සරසවි ඇදුරන්ගේ වාර්තාව දිනමිණ පුවත්පතෙහි පළ වීමෙන් පසු ව ආනන්ද කුලසූරිය (1969 මැයි 04) ද ඒ පුවත්පතට ම ලියමින් සරසවි ඇදුරන්ගේ වාර්තාවේ එන ඇතැම් අදහස් පිළිගත නොහැකි බවටත් ඔවුන් කියන තරමේ දෝෂ සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාවේ නැති බවටත් කරුණු දක්වා ඇත. එහි දී සම්මත වාර්තාවේ පද බෙදීමේ කොටසට අදාළ ව සරසවි ඇදුරන්ගේ විවේචනයට පිළිතුරු දෙමින් කුලසූරිය ඉදිරිපත් කරන 'බසේ නීතිරීති පිරිමැස්මේ න්‍යාය' යන සංකල්පය ඉතා වැදගත් අදහසකි. එහෙත් එවැනි කරුණු දැක්වීම් සම්මත සිංහල වාර්තාව මුල් ස්වභාවයෙන් රැකගන්නට සමත් වී නැත. ඒ අනුව 1969 දී සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාව සංශෝධනය කිරීමට කටයුතු කෙරිණි. මුල් ලේඛනයේ පැවැති යෙදුම් පනහකට අධික සංඛ්‍යාවක් සංශෝධනය කෙරුණු බව දැක්වේ (ආරියවංස, 2021).

1968 ප්‍රකාශිත සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාවේ දැක්වෙන පද බෙදීම පිළිබඳ නිර්දේශ අතර එන විකල්ප අවස්ථා ලෙස දැක්වෙන කරුණුවල 'විකල්ප' යන වචනය ඉවත් කර එහි වෙන් කළ යුතු ය යන අදහස පමණක් ගත හොත් එහි දැක්වෙන්නේ හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ නිර්දේශයි. එහෙත් 1969 දී පළ කෙරුණු මෙහි සංශෝධිත වාර්තාවෙන් නිර්දේශ වී ඇත්තේ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ නිර්දේශයි.

සිංහල භාෂාව පිළිබඳ ව 1968න් පසු ව රචිත ව්‍යාකරණ හෝ වෙනත් උපදේශාත්මක ග්‍රන්ථවල ද 'පද බෙදීම' පිළිබඳ විවරණ අන්තර්ගත වීණි. ගුණපාල සේනාධීර විසින් 1984 දී රචිත නිවැරදි වහර කෘතියේ 183-190 පිටුවලින් සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ විවරණය කෙරේ. එක් තැනෙක සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය සමඟ වූ විකල්පය නො සලකා හැරියොත් එහි ඇත්තේ හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමයයි.

පී. බී. මීගස්කුඹුර විසින් පද බෙදීම පිළිබඳ ව රචනා කරන ලද වර්ෂයක් සඳහන් නොවන අප්‍රකාශිත A4 පිටු හතක සම්මන්ත්‍රණ පත්‍රිකාවක් ද වෙයි (මෙය 2024 සාහිත්‍ය සඟරාවේ පළ කරවීමට අප විසින් කටයුතු කෙරිණි). එය රචනා කරල ලද වර්ෂයක් තත් ලේඛනයේ සඳහන් නොවන නිසාත් එතුමාගේ පතපොත අතර තිබී එය මෙහි කර්තෘ අතට පත් වන විට එතුමා කයින් අප අතර නැති නිසාත් ඒ සම්මන්ත්‍රණ පත්‍රිකාව පිළිබඳ දත්තා වෙනත් උගතකු හෝ මෙහි කතුවරයාට හමු නොවූ නිසාත් එහි වර්ෂය නිශ්චිත ව කිව නොහැකි ය. ඒ ලිපියෙහි "පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් සිංහලයෙන් ලියැවී ඇති වැදගත් කෘති දෙකකි. මෙයින් වඩාත් විස්තරාත්මක කෘතිය වන්නේ අරිසෙන් අනුබුදු හා ලියනගේ ජනදස් සූරින්ගේ සිංහලයේ පද බෙදුම යන කෘතියයි. ලයනල් ලොකුලියන සූරින්ගේ සිංහලයේ පද බෙදීම සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ වියතුන් විසින් පිළිගන්නා ලද සංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නිකුත් කරන ලද සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ වාර්තාව අනුව සැකසුණකි" (මීගස්කුඹුර, 2024: 26). ලෙස දැක්වේ. මේ අනුව මීගස්කුඹුරගේ මේ ලේඛනය නිශ්චිත ලෙස ම 1961ට පසු ව රචනා වූවකි. 1968 සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාව පිළිබඳ හෝ 1989 සිංහල ලේඛන රීතිය පිළිබඳ හෝ එහි කිසිත් නො දැක්වේ. ඇතැම්විට ඒවා පද බෙදීම පිළිබඳ ම වූ පොත් නොවන නිසා ද විය හැකි ය. නොඑසේ නම් මේ සම්මන්ත්‍රණ පත්‍රිකාව ලියැවෙන අවධිය වන විට 1968 වාර්තාව සකස් වී නොතිබුණා ද විය හැකි ය. මේ සම්මන්ත්‍රණ පත්‍රිකාව තිබූ ලිපිගොනුවේ ණ න ල ල හේදය සම්බන්ධයෙන් 1987 දී කොළඹ මහජන පුස්තකාලයේ දී දො. ඩ. ඩයස් ආදීන් ඉදිරිපත් කළ සම්මන්ත්‍රණ පත්‍රිකා ද විය. ඇතැම් විට මීගස්කුඹුරගේ ලේඛනය ද ඒ ආසන්න කාලයක දී එහි දී ම ඉදිරිපත් කෙරුණු සම්මන්ත්‍රණ පත්‍රිකාවක් ද විය හැකි ය. මෙය ඉදිරිපත් කෙරුණු වර්ෂය අපට වැදගත් වන්නේ මේ සම්මන්ත්‍රණ පත්‍රිකාවෙන් ඇතැම් නිපාත පද එක් කොට ලියන ක්‍රමය විස්තරාත්මක ව සහ හේතු සහිත ව යෝජනා කෙරෙන හෙයිනි. ඇතැම් නිපාත පද එක් කොට ලිවීමේ ක්‍රමය ඉදිරිපත් වන සුප්‍රකට ලේඛනය වන 1991 ප්‍රකාශිත සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම පොතේ හෝ වෙනත් තැනක හෝ ඒ ක්‍රමයේ යෝග්‍යතාව ශාස්ත්‍රීය ව විස්තර කෙරෙන්නේ නැත. ඒ හෙයින් මේ ලේඛනය වැදගත් ය.

සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාවෙන් පසු ව නැවත වරක් සිංහල භාෂාව සම්බන්ධයෙන් සම්මතයක් ඇති කර ගැනුණේ 1989 දී ය. ඒ 1989 දී ජාතික අධ්‍යාපන ආයතනයේ මෙහෙයවීමෙන් පළ වුණු සිංහල ලේඛන රීතියයි. 1989 වන විට නූතන සිංහල භාවිතයේ පද බෙදීම බෙහෙවින් සදොස් ව යෙදෙන බව ශ්‍රී ලංකා අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශයට අයත් ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන උපදේශක මණ්ඩලයේ

වාර්තාවලින් පෙනී ගොස් (සිංහල ලේඛන රීතිය, 1989) පැවැති හෙයින් පද බෙදීම පිළිබඳ කොටසක් ද සිංහල ලේඛන රීතියට එක් කොට ඇත. 1989 ප්‍රථම වරට පළ වූ එහි “නාම, ක්‍රියා, නිපාත යනුවෙන් පද වර්ග තුනක් වෙයි. මෙයින් සමහරක් තනි අකුරකින් පමණක් යුක්ත වෙතත්, සියලු පද ලිවිය යුත්තේ එකිනෙක අතර පරතර ඇති ව ය. එනම් පද බෙදා ය.” (51) යනුවෙන් දැක්වෙයි. එසේ දක්වා රීති 11ක් යටතේ විස්තර කොට ඇත. එහෙත් අත්‍යවශ්‍ය ම කරුණු එනම්, ‘ගේ, ගෙන්, හට, වා’ යන කරුණු පිළිබඳ කිසිත් නො දැක්වේ. සිංහල ලේඛන රීතියේ පශ්චාත් කාලීන සංස්කරණවල දී ද ඒ ක්‍රමය ම අල්ප වූ විස්තර සහිත ව නිර්දේශ කොට ඇත. එහි 2015 සංස්කරණයේ දී පද බෙදීම පිළිබඳ තරමක විස්තරයක් දක්නට ලැබේ. 2021 දී කළ සංස්කරණයේ දී ‘පද බෙදීම’ යන්න වෙනුවට ‘වචන වෙන් කිරීම’ යන්න යොදා රීති 25ක් යටතේ එය විස්තර කොට ඇත. එහි 12 වන රීතිය යටතේ ‘ගේ, ගෙන්, හට, ට’ යන කොටස් මුල් වචනය හා එක් කොට ලිවීමට පැහැදිලි ව නිර්දේශ කොට ඇත. ඒ අනුව සිංහල ලේඛන රීතියේ එන්නේ ද සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය ම ය.

මුනිදාස සෙනරත් යාපා 1989 දී නිවැරදි වහරට අත්වැල නම් කෘතිය මඟින් සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ අදහස් දක්වා ඇත. ඔහු එයින් හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය නිර්දේශ කරයි.

1959 දී හෙළ බස් රුකුල නම් කෘතියෙන් කැන්ටර් ඉදිරිපත් කළ පද බෙදීමේ ක්‍රමය සම්මතයක් වසයෙන් ඉදිරිපත් වන්නේ 1991 දී ය. අකුරටියේ අමරවංස හිමි, ඇම්. බී. ආරියපාල, විමල් බලගල්ල යන වියතුන් තිදෙනාගේ සභාපතිත්වයෙන් යුතු සිංහල භාෂානිවර්ධන සංවිධානය නම් සංවිධානයක් මඟින් 1991 ජූනි 20 දිනැති ව සිංහල භාෂාවේ භාවිතය සම්බන්ධයෙන් විද්‍යාත්මක පොදුබවක් ඇති කර ගැනීමේ අදහසින් නිර්දේශිත භාෂා රීති නම් ලේඛනයක් පළ කොට ඇත. එහි අංක 11 රීතිය යටතේ “ය, ව, ම, ල, ද යන යන තනි අකුරු වෙන්වූ පද හැටියට සැලකීම වැරදිය. මේවා ය, ව, ම, ල, ද වශයෙන් විපර්යාසයට පත් වී ඇත්තේ ඒවාට මූලින් සිටි පද සමග සන්ධි වීමෙනි. මේ නිසා එම පද ගියේය, පිළිබඳව, ඔහුම, ගියේල, මමද යනුවෙන් වෙන්නොකර ලිවීම සුදුසුය.” (1991 : 4) යනුවෙන් යෝජනා කෙරේ. එහි 19-26 රීතිවලින් ද පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් විස්තර කෙරේ.

ශ්‍රී ලංකා සංස්කාරකවරුන්ගේ සංවිධානය 1991 සැප්තැම්බර් මස දී සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම නම් ලේඛනයක් පළ කොට ඇත. එයින් ද පද බෙදීමේ දී ඇතැම් නිපාත පද එක් කොට ලියන ක්‍රමය නිර්දේශ කෙරේ. මේ ලේඛනයේ ඉදිරිපත් කෙරෙන කරුණු ම එනම් මේ ලේඛනය ම වර්ෂ 20කට පසු ව එනම් 2011 දී ශ්‍රී ලංකා ජාතික ග්‍රන්ථ සංවර්ධන මණ්ඩලය මඟින් සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම (අත්පොත) යන නමින් යුතු ව වඩාත් විධිමත් පැහැදිලි කිරීම් සහිත ව ප්‍රකාශයට පත් කෙරේ. ඒ 1991 ජූලි 07 වැනි දා සිළුමිණ පුවත්පතින් දො. ඩ. ඩයස් ද 1991. 09. 17 දින දිනමිණ පුවත්පතින් අනඳපිය කුඩාතිනි ද 1993 දී පහදුව නම් පොතින්ත මඟින් විනි විතාරණ ද නිර්දේශිත භාෂා රීති යන ලේඛනයේ සහ සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම ලේඛනයේ ඉදිරිපත් වන කරුණු පිළිබඳ විවේචනය කිරීමෙන් වර්ෂ 18කට වැඩි කාලයකට පසු ව ය. සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම නම්

ලේඛනය 1991 දී පළ කොට ඇත්තේ ශ්‍රී ලංකා සංස්කාරකවරුන්ගේ සංවිධානය මගිනි. එයට රජයේ පිළිගැනීමක් ඇති බවක් නො පෙනේ. ඒ අනුව මේ ලේඛනයට රජයේ පිළිගැනීමක් ලබා දීමේ අරමුණින් වසර 20කට පසු ව විවේචන වූ කරුණුවලින් පිළිගත හැකි කරුණු ද සකසා රජයේ පිළිගැනීමක් ඇති ශ්‍රී ලංකා ජාතික ග්‍රන්ථ සංවර්ධන මණ්ඩලය මගින් ප්‍රකාශයට පත් කරවූවා ද විය හැකි ය (මේ අදහස ගනුෂ්ක රත්දල මෙහි පර්යේෂකයා සමඟ පැවසුවකි).

සිංහල භාෂාවර්ධන සංවිධානය සිංහල භාෂා භාවිතයේ ප්‍රගතියට රුකුලක් වීම සඳහා 1993 දී නූතන සිංහල භාෂා රීති නම් තවත් ලේඛනයක් ඉදිරිපත් කළේ ය. ඒ ලේඛනයට අනුකූල වන සේ තමතමන්ගේ ලේඛන කටයුතු කරගෙන යාම සිංහල භාෂාවේ අභිවෘද්ධිය පතන සියලු ම ලේඛකයන්ගේ පරම යුතුකම බව එහි දැක්වේ. එහි එන 11 වන රීතියේ සිට 28 වන රීතිය යටතේ වූ රීතිවලින් පද බෙදීමට අදාළ කරුණු විස්තර කෙරේ. එහි දැක්වෙන්නේ ද ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය ම ය.

කේ. ජයතිලකගේ (1991) නූතන සිංහල ව්‍යාකරණයේ මුල් පොත නම් කෘතියේ ප්‍රකීර්ණක සංග්‍රහය යටතේ පද බෙදීම පිළිබඳ විස්තරයක් අන්තර්ගත වේ. ඔහු පද බෙදීම සඳහා නීතිරීති සකස් කිරීමේ දී අවධානයට ගත යුතු කරුණු හතරක් දක්වයි. එනම්, භාෂාවේ පදනම හා ඓතිහාසික සංවර්ධනය, නූතන තාක්ෂණයට ඇති අනුකූලතාව, භාවිතයට පහසුවීම සහ අනාගත සංවර්ධනයට ඉඩකඩ සැලැසීම, න්‍යාය හා භාවිතය අතර සම්පතාව යන කරුණු ය. මේ කරුණු සැලැකිල්ලට ගනිමින් කරන ඔහුගේ විවරණය ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය යෝග්‍ය බවට කරුණු දැක්වීමකි. එය රීති දැක්වීමක් නො ව, විචාරාත්මක කරුණු දැක්වීමකි. පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් ආධුනිකයන්ට ඇති විය හැකි ගැටලු නැති කිරීමට එවැනි කරුණු දැක්වීම් අවශ්‍ය ය.

කේ. එන්. ඩී. ධර්මදාස 1993 දී භාෂා හා සාහිත්‍ය විමර්ශනාත්මක ලිපි: හිස්සැල්ලේ ධම්මරතන ස්වාමීන්ද්‍ර අනුස්මරණ කලාපයට 'සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම' යන හිසින් යුතු ව ලිපියක් සපයා ඇත. එහි දී ධර්මදාස සිංහලයේ පද බෙදීමේ ඉතිහාසය පිළිබඳ අතිසංක්ෂේපයෙන් නමුදු මූලික කරුණු දක්වා ඇත. සිංහලයේ පද බෙදීමේ ඉතිහාසය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කරන්නකු කියවිය යුතු මූලාශ්‍රය බොහෝ ප්‍රමාණයක් පිළිබඳ එහි සඳහන් වේ. සිංහලයේ පද බෙදීමේ ඉතිහාසය පිළිබඳ කරුණු දැක්වීමෙන් පසු ඔහු ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ පද බෙදීමේ ක්‍රමයේ සාධාරණීකරණය කරයි.

1995 ජූනි 27 වන දින මහානාම දිසානායක ද දිවයින පුවත්පතට ලිපියක් සපයමින් පද බෙදීම පිළිබඳ වෙන ම අදහස් දක්වා ඇත. හෙළ හවුලේ උගතකු වුවත් ඔහු මෙහි දී ශාස්ත්‍රීය ක්‍රමයට පරිබාහිර ව ව්‍යවහාරයේ පහසුව පිළිගෙන වාක්‍යාවසාන නිපාත එක් කොට ලිවීමට යෝජනා කරයි.

සමන්ති අනුබුදු 2002 දී පද බෙදීම නමින් කෘතියක් පළ කොට ඇත. ඇය ඒ කෘතියෙහි ආරම්භයේ දී ම සඳහන් කරන පරිදි එය හැකි තාක් තොරතුරු එකතු කොට තැනුණු සරල අත්පොතකි. එහි දැක්වෙන්නේ හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමයයි. හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය ඉගෙනගන්නවුන්ට ඒ කෘතිය

ප්‍රයෝජනවත් ය. බන්දුසේන ගුණසේකර විසින් 2004 දී රචිත සිංහල පද වහර නම් කෘතියේ ද පද බෙදීම පිළිබඳ විස්තරයක් අන්තර්ගත වේ. එහි දැක්වෙන්නේ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ දැක්වුණු ක්‍රමයට ආසන්න ක්‍රමයකි. ශ්‍රීනාත් ගණේවත්ත 2004 වර්ෂයේ දී සංස්කෘති සඟරාවේ 18 කලාපයේ 4 අංකයට 'පද බෙදීම' නම් ලිපියක් ද සපයා ඇත. එහි එන පද බෙදීම පිළිබඳ රීති සමූහය සංස්කෘති ප්‍රකාශන සංගමයේ රැස්වීම් කිහිපයක දී සාකච්ඡාවට භාජනය කරනු ලැබ ඒ සංගමයේ වැඩි දෙනකු විසින් පිළිගන්නා ලදැයි සඳහන් වේ. ඒ රීතිවලින් විස්තර කෙරෙන්නේ හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය ම ය.

1991 වර්ෂයෙන් පසු ව සිංහලයේ පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් වැදගත් කෘතියක් පළ වන්නේ 2009 දී ය. ඒ භාෂා ශාස්ත්‍ර අධ්‍යයන පර්ෂදය විසින් පළ කෙරුණු ජන මාධ්‍ය සඳහා භාෂා අත්පොතයි. එහි 161-166 තෙක් වූ පිටුවලින් පද බෙදීමේ රීති විස්තර කෙරේ. ඒ විස්තරයෙන් පෙනෙන්නේ නිපාත පද වෙන් කොට ලිවීමේ ක්‍රමයට හෝ එක් කොට ලිවීමේ ක්‍රමයට හසු නොවන සේ ඒවා විකල්ප භාවිතයට ඉඩ තබා ඇති බවකි. එය වෙන් කිරීම හෝ එක් කිරීම අනුව වැරදි වන තැන් පැහැදිලි කොට අනෙක් තැන් විකල්ප කිරීමේ ලිහිල් ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය කිරීමකි. ඔවුන්ගේ වචනවලින් එය 'පද බෙදීමේ සරල ක්‍රමයකි'. විකල්ප වසයෙන් තබා ඇති තැන් විසඳීමට හෝ සම්මතයක් ඇති කරගැනීමට නොහැකි වීම නිසා තවදුරටත් ඒවා පිළිබඳ වෙහෙස වීම නිෂ්ඵල හෙයින් එසේ දැක්වූවා විය හැකි ය.

සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ සැලැකිය යුතු වෙනසක් ඇති වූ 1991 වර්ෂයෙන් පසු ව රචනා වූ සිංහල භාෂා භාවිතය පිළිබඳ විවිධ ග්‍රන්ථවල ද පද බෙදීම පිළිබඳ විවරණ අන්තර්ගත වීණි. 2007 නොවැම්බර් 11 වන දින සිළුමිණට ලිපියක් සපයන ඒ. ඒ. පියරත්න ද පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කර ඇත. එහි "විශ්වවිද්‍යාලීය ආචාර්ය මහාචාර්යවරුන් පිරිසකගේ බලපෑම මත, ඉන් අනතුරු ව බලයට පත් රජයේ ගරු අධ්‍යාපන අමාත්‍ය බද්දුද්දීන් මුහම්මද් මැතිතුමා ලවා එක් පැන් පහරකින් ඒ සිංහල කමිටු වාර්තාව ම අහෝසි කළ හැටි ද රහසක් නො වේ." යනුවෙන් දැක්වේ. සිංහල භාෂාව තාක්ෂණය සමඟ මුසු කිරීමේ කාර්යයේ දී වැඩි මෙහෙයක් ඉටු කරන පුෂ්පානන්ද ඒකනායක ද 2007 දී පරිගණක සිංහලය නම් කෘතියේ දී සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ ව අදහස් දක්වා ඇත.

ව්‍යාකරණ රීති තිබිය දී පද බෙදීම පිළිබඳ නවීකරණය ට අප ට යා හැකි නම්, ඉංග්‍රීසියෙහි එද යන්න වෙන් කරන්නා සේ සිංහලයෙහි 'ට' යන්න වෙන් කර ගත නොහැකි ද? අපි 'ම', 'ව' තනි වචන ලෙස වෙන් කිරීමෙහි දැනටත් යෙදෙමු. 'ට' තනි වචනයක් ලෙස ගන්නට ව්‍යාකරණ රීති ලිහිල් කර ගත නොහැකි ද? එවිට ලැබෙන පහසුව මහත් ය. සෑම වචනයක ට ම 'ට' එකතු කළ වචනය බැගින් වචන ලක්ෂ ගණනක් එනම් මිනිසෙකුට, බල්ලෙකුට, ගොවියෙකුට, කාමරයකට, ඔහුට, ඇයට ආදී ලෙස තනි වචන ඇතුල් කළ යුතු වේ. ලිහිල් ක්‍රමයට යන්නේ නම් එවිට අප ඇතුල් කළ යුත්තේ මිනිසෙකු, බල්ලෙකු, ගොවියෙකු, කාමරය, ඔහු, ඇය හා ට' යනුවෙන් එක් වරක් පමණි. එවිට ඒ ඒ වචනය

තවත් වචන සමග බොහෝ වාර ගණනක් සංකලනය වීමේ නිදහස ද ඇති වේ. මිනිසෙකු ගේ, මිනිසෙකු ටත්, මිනිසෙකු ගෙන්, මිනිසෙකු ද, මිනිසෙකු ට ලෙසින් 'මිනිසෙකු' යන වචනය අනෙක් නිපාත ආදී පද සමග යෙදිය හැකි වන අතර 'ට' තනි වචනයක ලෙස පිරික්සනයේ බහා අනෙක් සියලු වචන සමග මිනිසා ට, බල්ලා ට... ආදී ලෙස ට සංකලනය කර ගත හැකි ය (2007: 30).

අනාගතයේ දී අප සිටිය යුතු තැන තීරණය කරනු වස් එහි මූලික අංග මතු කිරීම උදෙසා අතිශයෝක්තියක් සේ දැනෙන මේ යෙදුම සඳහන් කළ බව' ඔහු කියයි. පරිගණක භාවිතයේ ඉතා පහසුව සඳහා කුමාරතුංගගේ ක්‍රමය එයින් එතාට ගෙන යා යුතු බව ඔහුගේ අදහසයි. තාක්ෂණයට අවශ්‍ය ආකාරයට භාෂාව හසුරුවන්නේ ද භාෂාවට අවශ්‍ය ආකාරයට තාක්ෂණය හසුරුවන්නේ ද යන කරුණ කාහට වුවත් මෙහි දී ඇති විය හැකි ය. පිළි භාවිතය පිළිබඳ සාකච්ඡාවල දී ද තාක්ෂණයට අවශ්‍ය ආකාරයට පිළි භාවිතය සකසන්නට අදහස් ඉදිරිපත් වීණි. එහෙත් අද වන විට සිංහලයේ පිළි භාවිතයේ වුවමනාවට අනුව තාක්ෂණය හැසිරී ඇති බව කාටත් පෙනේ. ඒ හෙයින් වේගයෙන් තාක්ෂණය දියුණු වන කාලයක ග්‍රහණය කර ගැනීමේ සහ අවබෝධ කර ගැනීමේ පහසුවත් ශාස්ත්‍රීය භාවිතයත් පසෙක ලා තාක්ෂණයට අවශ්‍ය ආකාරයට භාෂාව හැසිරවීමට සිතීම ප්‍රායෝගිකත්වයෙන් තොර ය.

ආර්ය රාජකරුණා 2008 මාර්තු 09 වන දින සිළුමිණෙහි පළ කරවූ ලිපියක දී සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ ද අවධානය දක්වා ඇත.

කුමාරතුංගට අනතුරුවත් වෙනත් ආකාරයේ ව්‍යාකරණානුකූල පද බෙදීම් ක්‍රම හඳුන්වා දීමට තැත් කළ අවස්ථා දක්නට ලැබේ. කෙසේ වුව ද මෙහි දී කිව යුත්තක් ඇත. එනම් කවර ආකාරයක ව්‍යාකරණානුකූල පද බෙදීමක් වුව ද සිංහල භාෂාවට නොගැළපෙන බවයි. ව්‍යාකරණානුකූල පද බෙදීම කිසි සේත් ප්‍රායෝගික නො වේ. එබඳුපද බෙදීමක් සිදු කළ හැක්කේ ව්‍යාකරණය පිළිබඳ මනා අවබෝධයක් ඇති කෙනෙකුට පමණි. සාමාන්‍ය උගතෙකුගෙන් වත් එබඳු දැනුමක් අපේක්ෂා කළ නොහැකියි.

ව්‍යාකරණානුකූල පද බෙදීම ඉංග්‍රීසි භාෂාවේ ස්වරූපයට උචිත වුව ද සිංහල භාෂාවේ ස්වරූපයට උචිත නො වේ. එබඳු පද බෙදීමක් සිංහල භාෂාවේ ස්වාභාවිකත්වයට හානිකරයි. සිංහල භාෂාවට යෝග්‍ය වනුයේ නිශ්චිත ක්‍රමයකට අනුකූල නුවූ, දැඩි නීතිරීතිවලින් තොර වූ, ලිහිල් සරල පද බෙදීමකි. හැම විටම ඒකාකාරව පද බෙදීම, ඉංග්‍රීසි භාෂාවට මෙන් නොව, සිංහල භාෂාවට ආවේණික වූත් යෝග්‍ය වූත් ලක්ෂණයක් නොවන බැවිනි. සිංහල භාෂාවේ ස්වරූපය විමසා බලන විට පද බෙදීම

පිළිබඳ මෙබඳු නිගමනයකට එළඹීම සාධාරණ යැයි සිතේ
(රාජකරුණා, 2009: 7-8).

රාජකරුණාගේ මේ යෝජනාව සිංහලයේ පද බෙදීම ලක්දිව මුද්‍රණ කර්මාන්තය ප්‍රචලිත වූ මුල් කාලයට ගෙනයාමකි. ධර්මා රාජපක්ෂ ද 2008 දී සිංහල භාෂාවේ පද බෙදීම සහ විරාම ලක්ෂණ භාවිතය යනුවෙන් කෘතියක් රචනා කොට ඇත. ආරම්භයේ සිට ගණනය කළ විට පිටු 140ක් පමණ වන එහි 80 වන පිටුවේ සිට (අංකනයට අනුව 50 වන පිටුවේ සිට) අවසානය තෙක් ම ඇත්තේ උපග්‍රන්ථ වසයෙන් අමුණා ඇති ඒ ඒ කෘතිවලින් ගත් 'පද බෙදීම' පිළිබඳ වූ කොටස් සහ පිටු දෙකක් වූ ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලියයි. මූල සිට 27 වන පිටුව (අංකනයට අනුව xiv) දක්වා ඇත්තේ පද බෙදීමට අදාළ නැති විස්තරයකි. ඒ මැද වූ කොටසේ ඇත්තේ ද ව්‍යාකරණ විග්‍රහයන්ට මුල් තැන දුන් විස්තරයකි. පද බෙදීම විෂයයෙහි විශේෂත්වයකින් සැලැකිය යුතු යමක් එහි නැත. විනි විතරණ විසින් 2008 දී පළ කරවන ලද පදය, වාක්‍යය සහ ඡේදය යන කෘතියේ පද බෙදීම පිළිබඳ විස්තරයක් ඇත. එය ද හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමයට බොහෝ සෙයින් ආසන්න ය. වෝලටර් මාරසිංහ විසින් 2008 දී සාහිත්‍ය සඟරාවේ පළ කරවන ලද 'සිංහලයෙහි පද බෙදීම' නම් ලිපියක් ද වෙයි. ඔහු ඒ ලිපිය ම 2011 දී පළ කෙරුණු සුබැසි වහර නම් කෘතියේ ද අන්තර්ගත කොට ඇත. එයින් ද හෙළ හවුලේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය නිර්දේශිතයි.

සිංහලයේ පද බෙදීම කෙරෙහි පාසල් ගුරුවරුන්ගේ සහ ශිෂ්‍යයන්ගේ දැඩි අවධානය ලක් වූයේ 2009 වර්ෂයේ සිට ක්‍රියාත්මක වූ උසස් පෙළ සිංහල විෂය නිර්දේශයට පද බෙදීමේ පාඩම ඇතුළත් වීමත් උසස් පෙළ සිංහල දෙවන ප්‍රශ්න පත්‍රයේ අට වන ප්‍රශ්නය යටතේ ඒ පිළිබඳ දැනුම පරීක්ෂා කිරීමත් සමඟ ය. එහි දී ලකුණු දීමේ පටිපාටිවලට ඇතුළත් වූයේ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය පමණි. ඒ නිසා ඇතැම් ගුරුවරුන් නිවැරදි පද බෙදීම ලෙස දැනගත්තේ ඒ ක්‍රමය පමණි. ඔවුහු අනෙක් ක්‍රම පිළිබඳ නො දත්හ. සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමයට පරිබාහිර ව පද බෙදා ඇති සෑම තැනක් ම වැරදි පද බෙදීමක් ලෙස ඇතැම්හු සිතූහ. ඒ හෙයින් 2009න් පසු ව ලේඛක සමාජය සාහිත්‍ය අනුමණ්ඩලයේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය බහුල වසයෙන් අනුගමනය කරන බව පෙනේ. උසස් පෙළ ඇගයීම් කටයුතුවල දී පද බෙදීමේ ප්‍රශ්නයට නිවැරදි පිළිතුර වසයෙන් සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය පමණක් නිවැරදි සේ ගැනීම කිසියම් අවුලක් නිර්මාණය කරන නිසා පසු කල ඒ ප්‍රශ්නයෙන් පද බෙදීමට වඩා වැඩි අවධානයක් විරාම ලක්ෂණ භාවිතයට යොමු කෙරිණි.

විද්‍යාලංකාර පිරිවෙන් ගුරුකුලය පැරැණි වුව ද එහි පද බෙදීමේ ක්‍රමය පිළිබඳ විවරණයක් අපට පළමු වරට හමු වූයේ 2013 වර්ෂයේ දී ය. විද්‍යාලංකාර ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහයේ උපනිෂද් අංකයට 'විද්‍යාලංකාරසම්ප්‍රදාය' නමින් පෙරවදනක් එකතු කරන සංස්කාරක මණ්ඩලය විද්‍යාලංකාරයේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය පිළිබඳ මෙසේ දක්වති.

විද්‍යාලංකාරයේ ක්‍රමය මෙයට වඩා වෙනස්ය. අපි අනුගමනය කරන්නේ පැරණි අපේ හාමුදුරුවරු විරාත්කාලයක් තිස්සේ පවත්වාගෙන ආ සම්ප්‍රදායය... එදා පොත් ලිවේ එක් අයෙකු ශබ්ද නගා කියවන විට අනෙක් අය අහගෙන සිටිනවා යන සම්මතය සලකාගෙනය. දේශකයාණන්වහන්සේ අසන්නාගේ අවබෝධයට හානියක් නොවන පරිදි උච්චාරණ කිරීමේදී පමණක් වෙනසක් සිදුකරමින් පද බෙදීම කළහ. මේ අනුව අප විශ්වාස කරන්නේ පද බෙදීමේ ආරම්භය පැරණි පොත්පත් කියවීමේදී එදා ඒ අනුගමනය කළ සිද්ධාන්තය වන 'යති' පිහිටුවීම බවයි. විද්‍යාලංකාරයේ තවම පද බෙදීම යනුවෙන් කරන්නේ යති පිහිටුවීමය....

මෙලෙස පැරැන්නෝ පද බෙදුවේ ශබ්ද නගා කියවීමේදී අසන්නාට අර්ථය වැටහෙන ආකාරය පිළිබඳ සලකාගෙනය. නාම, ආබ්‍යාක, උපසර්ග ආදී වශයෙන් පද විග්‍රහ කර ගෙන නොවේ....

මෙලෙස ගේ, ගෙන්, වල ආදී විභක්තිකාරක නිපාතයන් සහ ප්‍රත්‍යයන් වෙන් කර නොලියයි. ව, ම යන අවධාරණාර්ථ නිපාත ද 'දි' වැනි ආධාරවිභක්තියේ අවධාරණාර්ථ නිපාතය ද වෙන් නොකෙරේ.... (ඤාණරතන හිමි ඇතුළු පිරිස, 2013: xiv-xvii.

මේ විස්තරය අනුව විද්‍යාලංකාර සම්ප්‍රදායය පද බෙදන්නේ ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන් පද බෙදෙන ආකාරය තව දුරටත් ව්‍යාප්ත කෙරෙන ආකාරයෙනි. මෙයින් විද්‍යාලංකාර සම්ප්‍රදායය ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය අනුගමනය කරන බවක් වටහා නොගත යුතුයි. ඔවුන්ගේ පද බෙදීම පිළිබඳ පැහැදිලි කිරීම 2013 දී වුව පද බෙදීම ඉතා පැරණි ය.

දිලිනි ආර්යවංස විසින් රචිත ලිපියක් 2013 වර්ෂයේ මැයි මස 09 වන දින දිවයින පුවත්පතේ පළ විය. එයින් ඇය 'ගේ, ගෙන්' යනු නිපාත ද විභක්ති ප්‍රත්‍යය ද යන ප්‍රශ්නය අසා තිබිණි. එයට පිළිතුරු ලිපියක් මෙහි කර්තෘ වන ගිනිකටුවාවේ විපුල හිමි විසින් ලියන ලදී. ගනුෂ්ක රත්දිල, කුරුපිට අස්සජිතිස්ස, හේමසිරි පන්නිපිටිය යන අය ද මෙයට සම්බන්ධ ව ලිපි ලියූහ.

තිස්ස ජයවර්ධන 2013 වර්ෂයේ සාහිත්‍ය විශේෂ කලාපයට "සිංහල භාෂාවේ වචන සහ ලේඛනයට අවශ්‍ය වචන බෙදීම" යනුවෙන් ලිපියක් සපයා ඇත. එහි මුල් කොටසින් 'වචන' පිළිබඳ වාග්විද්‍යාත්මක විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කර දෙවන කොටසින් පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් නිර්දේශ ඉදිරිපත් කොට ඇත. 'නො' නිපාතයේ භාවිතය සම්බන්ධයෙන් එහි දැක්වෙන නිර්දේශය වෙනත් කිසිදු ලේඛනයක දක්නට නොලැබෙන්නකි. ව්‍යංජනයකට මුලින් 'නො' නිපාතය එක් කිරීමටත් ස්වරයකට මුලින් 'නො' නිපාතය වෙන් කිරීමටත් එහි දී නිර්දේශ කෙරේ. පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන අනෙකුත් නිර්දේශ සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ නිර්දේශ සමඟ ගැළපෙයි.

ජේ. බී. දිසානායක පූර්ව කාලීන ව සිංහලයේ පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය අනුගමනය කළ අයෙකි. 1973 දී රචිත සමකාලීන සිංහලය : ශබ්ද විචාරය වැනි කෘතියක් විමසීමේ දී ඒ බව පෙනෙයි. 1991 දී ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ වචන වෙන් කිරීමේ ක්‍රමය පිළිගැනීමෙන් පසු ව ඔහු ඒ වචන වෙන් කිරීමේ ක්‍රමය අනුගමනය කොට ඇත. එහෙත් ඔහු සිංහල රීතිය ග්‍රන්ථ මාලාවේ නව වන ග්‍රන්ථය වසයෙන් පද බෙදීම නමින් ග්‍රන්ථයක් 2014 දී පළ කරවා ඇත. ඒ ග්‍රන්ථයෙන් ඔහු නැවත වරක් සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය අනුගමනය කරමින් ම අනිවාර්ය එක් කිරීම් සහ වෙන් කිරීම් පැහැදිලි කොට සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය සහ ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය විකල්ප කරන ක්‍රමය නිර්දේශ කරයි. එයට ප්‍රධාන ම හේතුව වන්නේ එකල උසස් පෙළ ප්‍රශ්න පත්‍රයේ දී පද බෙදීම සම්බන්ධ ව ප්‍රශ්නයක් අන්තර්ගත කිරීමටත් එයට ලකුණු දීම සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමයට අනුව සිදු වීමයි. ඒ හෙයින් උසස් පෙළට සිංහල හදාරන සිසුන් සහ හදාරවන ගුරුවරුන් අරමුණු කොට රචනා කෙරුණු හෙයින් ඔහුට මේ ක්‍රමය අනුගමනය කරන්නට සිදු වූ සේ ය.

සිංහල ලේඛන ව්‍යවහාරය සම්බන්ධයෙන් පැන නගින ගැටලු නිරාකරණය කර ගැනීමේ අරමුණින් අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශයේ මැදිහත් වීමෙන් 2014 දී ද සිංහල භාෂා භාවිතය පිළිබඳ සම්මතයක් සිංහල ලේඛන ව්‍යවහාරය: උපදේශ සංග්‍රහය නමින් ප්‍රකාශයට පත් වේ. එහි දී ‘පද බෙදීම’ යන්න ‘පද වෙන් කිරීම’ යනුවෙන් හඳුන්වා ඇත. එහි විස්තර වන්නේ ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ පද බෙදීමේ ක්‍රමයයි. ඇතැම් තැනක පමණක් සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය ද දක්වා ඇත. ඒ අනුව නූතනය වන විට ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ වචන වෙන් කිරීමේ ක්‍රමය ක්‍රමයෙන් අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුවට ද පිවිස සමස්ත අධ්‍යාපන ක්‍රමයට ම පිවිසීමට දරන උත්සාහය පෙනේ. ඇතැම් විට අනාගතයේ පාසල් පෙළ පොත් ද මේ ක්‍රමය අනුගමනය කරනු ඇත. ඒ අනුව බහුතරයක් අනුගමනය කරන පද බෙදීමේ ක්‍රමය බවට ද එය පත් වීමට හැකි ය. ඇතැම් විට විමල් ජී. බලගල්ලේ වැනි ප්‍රබලයකුගේ සහාය දැන් එයට නැති හෙයින් එය යටපත් වීමට ද හැකි ය.

6. සමාලෝචනය

සිංහලයේ මුද්‍රණ යුගය දක්වා ම අභිලේඛනවල පද බෙදීමක් දක්නට නැත. මුද්‍රණ යුගයේ ආරම්භයේ සිට පද බෙදීම දක්නට ලැබෙන්නේ නිශ්චිත පද බෙදීමේ ක්‍රමයක් නැති නිසා එකල පද බෙදීම ව්‍යාකූල ය. කුමාරතුංග මුනිදාස සිංහලයේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය ශාස්ත්‍රානුකූල කිරීමට උත්සාහ ගෙන ඇත. හෙළ හවුලේ මත පිළිගැනීමට කැමති වූ පිරිස් එයට එකඟ වී ඇත. හෙළ හවුලේ මත පිළිගැනීමට විරුද්ධ වූ පිරිස් වෙත ම පද බෙදීමේ ක්‍රමයක් පවත්වාගෙන ගොස් ඇත. සිංහල භාෂාවේ සැලසුම්කරණයක් වසයෙන් පද බෙදීමට රාජ්‍යයේ මැදිහත් වීමක් අවශ්‍ය වූ බව ඉස්මතු වූයෙන් සාහිත්‍ය උපදේශක සභාව එයට මුල් වී පද බෙදීමේ නීති ඇතුළත් වාර්තාවක් එළිදක්වා ඇත. මේ තත්ත්වය මත 1950-60 දශකය වන විට විධිමත් පද බෙදීමේ ක්‍රම දෙකක් සිංහලයේ ඇති වී ඇත. සම්මතයක් නැති ව වුව ද මේ දෙකට ම වෙනස් වූ පද බෙදීමේ ක්‍රමයක් එනම්, ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ

ක්‍රමය යැයි නූතනයේ හඳුනාගැනෙන ක්‍රමයට ආසන්න වූ පද බෙදීමේ ක්‍රමයක් ද එකල ඉදිරිපත් ව ඇත. 1968 දී හෙළ හවුලට පක්ෂපාත ව ඉදිරිපත් වූ සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාව ප්‍රතික්ෂේප වීමත් සමඟ පද බෙදීම සම්බන්ධයෙන් හෙළ හවුලේ අධිකාරිය අහෝසි වී ඇත. සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ පද බෙදීමේ ක්‍රමය ම 1989 දී ජාතික අධ්‍යාපන ආයතනයෙන් ප්‍රකාශිත සිංහල ලේඛන රීතිය නම් කෘතියෙන් ද එළිදැකීමත් සමඟ ඒ ක්‍රමයෙහි අධිකාරිය තහවුරු විය. 1990-93 අතර කාලයේ දී නව පද බෙදීමේ සම්මතයක් වසයෙන් ග්‍රන්ථ සංස්කාරකයන්ගේ ක්‍රමය හඳුන්වා දී ඇත. පසු කල එය සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය සමඟ විකල්ප කෙරුණ ද එය අධ්‍යාපන පද්ධතියට සම්බන්ධ කර ගෙන නැත. 2011 වසරේ සිට ක්‍රියාත්මක කෙරුණු උසස් පෙළ සිංහල විෂය නිර්දේශය යටතේ සැකසුණු ව්‍යාකරණ ප්‍රශ්න පත්‍රයේ අන්තර්ගත වූණු පද බෙදීමේ ප්‍රශ්නයට සාහිත්‍ය උපදේශක සභාවේ ක්‍රමය අනුව ලකුණු දීමත් සමඟ අධ්‍යාපන පද්ධතියේ ඒ පද බෙදීමේ ක්‍රමය වඩාත් තහවුරු වී ඇත.

7. ස්තූතිය

සිංහලයේ පද බෙදීම පිළිබඳ විමර්ශනයකට මා යොමු වුණේ පේරාදෙණි සරසවියේ තෙවන වසරේ පමණ ඉගෙනගත් කාලයේ දී දිලිනි ආරියවංස, ගනුෂ්ක රන්දුල යන විද්වතුන් දෙදෙනා සමඟ ඇති වූ වාදයක් හේතුවෙනි. මේ අධ්‍යයනය කරගෙන යාමේ දී මට අවශ්‍ය වූ ඇතැම් මූලාශ්‍රය සැපයීමට ද ඔවුහු දෙදෙනා ඉදිරිපත් වූහ. ඇතැම් මූලාශ්‍රයක් මහාවාර්‍ය සඳගෝමි කෝපරහේවා විසින් සහ සහාය කපිකාවාර්‍ය වයි. ඩී. ප්‍රියංකර විසින් සැපයිණි. මේ ශාස්ත්‍රීය ලිපිය ලිවීමෙන් අනතුරු ව මහාවාර්‍ය රත්නසිරි අරංගලට සහ කපිකාවාර්‍ය ගනුෂ්ක රන්දුලට ඉදිරිපත් කොට ඔවුන්ගේ විවේචන ලබා ගෙන ඒ අනුව මෙහි ඇතැම් සංශෝධන සහ සංවර්ධන කෙරිණි. මූලාශ්‍රය සපයා දීමෙන් සහ කියවා බලා දෝෂ පෙන්වීමෙන් සහ සංවර්ධනයට උපදෙස් දීමෙන් අනුග්‍රහ කළ ඉහත කී විද්වතුන්ට මාගේ ස්තූතිය පිරිනැමේ.

8. ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ආරියවංස, දිලිනි. (2021). සිංහල භාෂා සම්මතකරණය: සම්මත සිංහල කමිටු වාර්තාව පිළිබඳ කතිකාව. කළුබෝවිල: විදර්ශන ප්‍රකාශන.

අනුබුදු, සමන්ති. (2002). පද බෙදීම. කර්තෘ ප්‍රකාශන.

අනුබුදු, අරිසෙන්, ලියනගේ, ජිනදස්. (1995). සිංහලයෙහි පද බෙදීම. කොළඹ: ඇම්. ගුණසේන සමාගම.

ඒකනායක, පුෂ්පානන්ද. (2007). පරිගණක සිංහලය. කොළඹ: සූරිය ප්‍රකාශකයෝ.

කාරියකරවන, ඩී. එල්. දසක සතක මතක (1998). නුගේගොඩ: කාරියකරවන ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන.

කැන්ටර්, ඔස්ටින්. (1959). හෙළ බස් රුකුල (කොළඹ: ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, 1959).

කුඩාතිනි, අනදපිය. (1991. 09. 17). “සිංහලයේ පද බෙදීම මෙසේ වෙනස් කළ යුතු ද?”, දිනමිණ.

කුමාරතුංග, මුනිදාස. (1925). සුභාෂිත විවරණය. කොළඹ: විද්‍යාසාගර යන්ත්‍රාලය.

- (1925 ජූලි 19). “පද බෙදීම - විරාමය” ස්වදේශ මිත්‍රයා.
- (2014) ප්‍රබන්ධෝපදේශය. ත්‍රගේගෝඩ: විසිදුනු ප්‍රකාශකයෝ.

කුලසූරිය, ආනන්ද. (2004) “ප්‍රස්තාවනාව”, පන්සිය පනස් ජාතක පොත. (සංස්.) ආනන්ද එස්. කුලසූරිය, පුවි බණ්ඩාර මීගස්කුඹුර, උදය ප්‍රශාන්ත මැද්දේගම, වරකාවේ ධම්මාලෝක හිමි, පොල්ලමුරේ සෝරත හිමි, කොළඹ: ජාතික පුස්තකාල හා ප්‍රලේඛන සේවා මණ්ඩලය.

- සිංහලයේ අභාව වාචක නො නිපාතය, University of Ceylon Review, Vol. xxii, Nos. 1,2.
- (1969 මැයි 04). “සම්මත සිංහල වාර්තාවෙන් කාටත් වැඩක් ගත හැකියි”, දිනමිණ.
- (1969 මැයි 07). “සම්මත වාර්තාවේ නියම තත්ත්වය විකෘති කරලා” දිනමිණ.
- (1969 මැයි 11). “සම්මත වාර්තාව හා පද බෙදීම”, දිනමිණ.
- (1969 මැයි 05). “සම්මතය ගැන දැක්වූ තර්ක අලුත් ඒවා නො වේ”, දිනමිණ.
- (1969 මැයි 09). “පත්පොත් නම්”, දිනමිණ.
- (1969 මැයි 10). “භාෂාවේ ස්වාභාවික පරිණාමය”, දිනමිණ.

ගණේවත්ත, ශ්‍රීනාත්. (2004). “පද බෙදීම” සංස්කෘති 18 කලාපය, 4 අංකය. (සංස්.), ඇස්. ජී. සමරසිංහ ඇතුළු පිරිස, බොරැස්ගමුව: සංස්කෘති ප්‍රකාශන.

ගුණසේකර, පුරුෂ ජනදස්. (1979). කුමාරතුංග ව්‍යාකරණ වාද සංග්‍රහය, කර්තෘ ප්‍රකාශන.

ගුණසේකර, බන්දුසේන. (2004). සිංහල පද වහර. කොළඹ: දයාවංශ ජයකොඩි සහ සමාගම.

ජයතිලක, කේ. (1991 (2010)). නූතන සිංහල ව්‍යාකරණයේ මුල් පොත. කොළඹ: ප්‍රදීප ප්‍රකාශකයෝ.

ජයවර්ධන, තිස්ස. (2013). “සිංහල භාෂාවේ වචන සහ ලේඛනයට අවශ්‍ය වචන බෙදීම”, සාහිත්‍යය: විශේෂ කලාපය. කොළඹ: රාජ්‍ය සාහිත්‍ය අනුමණ්ඩලය.

ඥාණරතන, වැලම්පියාවේ, ඉන්ද්‍රජෝති, බලදොර, ධම්මවිමල, උඩගලදෙණියේ, ලියනගේ, බර්ට්‍රම් ජී. (2003). "පෙරවදන", විද්‍යාලඛිකාර ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය: උපනිෂද් අධ්‍යයනය. පැලියගොඩ: විද්‍යාලංකාර පිරුවන, 2013, xiv-xvii.

ඥාණවිමල හිමි, කිරිඇල්ලේ (සංස්.). (1961). කුසජාතක කාව්‍ය. කොළඹ: ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

ඥාණවිමල හිමි, බෙල්ලන. (1991 නොවැම්බර් 17, 24 ඉරිදා). "සිංහලයේ පද බෙදීම", සිළුමිණ.

ඩයස්, දො. ඩ. (1991 ජූලි 07). නිර්දේශිත භාෂා රීති, සිළුමිණ.

තේනබදු, පී. (1967). සිංහල රචනය හා සාහිත්‍ය රසාස්වාදය. කොළඹ: සූරිය ප්‍රකාශකයෝ.

දිසානායක, ජේ. බී. (2014). සිංහල රීතිය 9: පද බෙදීම (ප්‍රකාශිත ස්ථානය සඳහන් නො වේ, සුමිත ප්‍රකාශකයෝ.

- (2007). "පද බෙදීමේ අලුත්ම සම්මතය - සමකාලීන සිංහල සංවාදය (2)", වි. ජ. මු. ලොකුබණ්ඩාර, සංවාදී ලිපි සරණිය. කොළඹ: දායවංශ ජයකොඩි සහ සමාගම, 2007.

දිසානායක, මහානාම. (1995 ජූනි 27). "සිංහලයේ ක්‍රමවත් පද බෙදීම", දිව්‍යන.

ධර්මදාස, කේ. එන්. ඕ. (1993). "සිංහලයේ වචන වෙන් කිරීම", භාෂා හා සාහිත්‍ය විමර්ශනාත්මක ලිපි: හිස්සැල්ලේ ධම්මරතන ස්වාමීන්ද්‍ර අනුස්මරණ කලාපය, (සංස්.), පොල්ලමුරේ සෝරත හිමි, ජනදාස දනන්සූරිය. දිවුලපිටිය: බලගල්ලේ සරස්වතී පිරිවෙන, 1993.

නිර්දේශිත භාෂා රීති. (1991 ජූනි 20). (ප්‍රකාශිත ස්ථානය සඳහන් නො වේ: සිංහල භාෂාභිවර්ධන සංවිධානය.

නූතන සිංහල භාෂා රීති. (1993 ඔක්තෝබර්). ප්‍රකාශිත ස්ථානයක් සඳහන් නො වේ: සිංහල භාෂාභිවර්ධන සංවිධානය.

පියරත්න, ජී. ජී. (2007 නොවැම්බර් මස 11). "සිංහලයේ පද බෙදීම", සිළුමිණ.

පෙරේරා, කේ. ජී. (1955) 1961), ලේඛන විද්‍යාව හා සාහිත්‍ය විචාරය. ප්‍රකාශිත ස්ථානය සඳහන් නො වේ: ඩී. ඩී. ඇම්. මායාදුන්නේ.

ප්‍රනාන්දු, ජේ. ප්‍රැන්සිස්. (1967). නිවැරදි සිංහල (කොළඹ: රත්නාවලි ප්‍රකාශකයෝ.

භාෂා ශාස්ත්‍ර අධ්‍යයන පර්ෂදය. (2009). ජන මාධ්‍ය සඳහා භාෂා අත්පොත. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

මාරසිංහ, චෝල්ටර්. (2011). සුබැසි වහර (කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

මාරසිංහ, චෝල්ටර්. (2008). "සිංහලයෙහි පද බෙදීම", සාහිත්‍යය විශේෂ කලාපය. (සංස්.), ආනන්ද අබේසිරිවර්ධන, කොළඹ: සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව.

මීගස්කුඹුර, පී. බී. (2024). "සිංහලයේ පද බෙදීම". සාහිත්‍යය 2024 කලාපය. (සංස්.) රඹුකන සිද්ධාර්ථ හිමි ඇතුළු පිරිස, කොළඹ: රාජ්‍ය සාහිත්‍ය උපදේශක සභාව, සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව.

යාපා, මුනිදාස සෙනරත්. (1989). නිවැරදි වහරට අත්වැල. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

රතනසාර හිමි, කහවේ. (1923 අප්‍රේල්-මැයි). "ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය", ශ්‍රී ධර්ම ශ්‍රී, 3 කාණ්ඩය, 10-11 කලාපය,

රාජකරුණා, ආරිය. (2009). "සිංහල භාෂාව කාලානුරූපව වෙනස් විය යුතුයි: නූතන යුගයට ගැළපෙන සම්මත සිංහලයක අවශ්‍යතාව", විවාදාත්මක පුවත් පත් ලිපි. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

රාජපක්ෂ, ධර්මා. (2008). සිංහල භාෂාවේ පද බෙදීම සහ විරාම ලක්ෂණ භාවිතය. කර්තෘ ප්‍රකාශන.

ලොකුලියන, ලයනල්. (1961). සිංහලයේ පද බෙදීම. කොළඹ: ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

ලොකුබණ්ඩාර, වි. ජ. මු. (1966 ජනවාරි, පෙබරවාරි, මාරතු). "'නො' යෙදීම", සුබස 8 වෙළුම - 5, 6, 7 කලාප. 172-185.

විතාරණ, විනි. (2008). පදය, වාක්‍යය සහ ඡේදය. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

- (1993). පහදුව. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

සන්නස්ගල, පුංචි බණ්ඩාර. (1956 අගෝස්තු, දෙසැම්බර්), "සිංහල ලිවීම", නවයුගය, 1 කාණ්ඩය, 2, 4 කලාප,

සම්මත සිංහලය: සම්මත සිංහල කමිටුවේ වාර්තාව (1968). කොළඹ: අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව.

සම්මත සිංහල වාර්තාව අසාර්ථක වූයේ ඇයි. (1969 අප්‍රේල් 11). දිනමිණ.

සම්මත සිංහල: සරසවි ඇදුරන්ගේ වාර්තාව, (1969 අප්‍රේල් 10). දිනමිණ.

සිංහල ලේඛන රීතිය. (1989). මහරගම, ජාතික අධ්‍යාපන ආයතනය.

සිංහල ලේඛන ව්‍යවහාරය: උපදේශ සංග්‍රහය. (2021). කොළඹ: අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව, 2021.

සිල්වා, ඇස්. ඇච්. ඇන්. (1962), සිංහල භාෂා ප්‍රදීපය. මාතර: නාවිමන වෙළෙන්දෝ, 1962.

සේනාධීර, ගුණපාල. (1984). නිවැරදි වහර. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

සෝරත හිමි, වැලිවිටියේ ඇතුළු පිරිස. (1959 පෙබරවාරි), “පද බෙදීම”, සාහිත්‍යය ක්‍රොමාසික සඟරාව දෙවැනි වර්ෂය 2 වැනි කලාපය. කොළඹ: සාහිත්‍ය උපදේශක සභාව.

ශුභවික්‍රම, මුනිදාස. (1956 දෙසැම්බර් 12). “සිංහල ලිවීම: සිංහලයේ පද බෙදීම”, නවයුගය.

- (1962 (2014), භාෂාව සහ රචනය: ජ්‍යෙෂ්ඨ කාණ්ඩය. කොළඹ: ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

Millard, Alan. (1970, March). “Scriptio continua” in early hebrew: Ancient practice or modern surmise?" *Journal of Semitic Studies*. DOI: 10.1093/jss/15.1.2.

SAMODHANA JOURNAL

Faculty of Social Sciences and Humanities,
Rajarata University of Sri Lanka,
Mihintale

2025

Volume 14

Issue I

විහාර කළමනාකරණ තීරණයන්වල උදෙසා වහල් දැසිදස් ශ්‍රම
භාවිතාවේ ප්‍රාගුණ්‍යතාව මගින් ඇති කළ බලපෑම පිළිබඳ ඓතිහාසික
අධ්‍යයනයක් (ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ සහ මහනුවර රාජධානි
අවධිවලට විශේෂිතව)

එම්. ඒ. ප්‍රසාද් කුමාර¹

Received Date: 15th June 2025

Accepted Date: 22nd September 2026

Published Date: : 24th September 2026

Abstract

This study explores the historical impact of slave labor on the sustainability of temple management during the Sri Jayewardenepura Kotte and Kandy Kingdoms in Sri Lanka. The central research question examines how the formal use of slave labor influenced the long-term functioning of temple institutions. The primary objective is to understand how temple servants' labor was organized to meet religious and administrative needs, assess the generational continuity of this labor force, compare their social status with that of European slaves, and investigate the legal and customary frameworks that governed their roles. Using a qualitative methodology, the research focuses specifically on the Kotte and Kandy periods, drawing historical parallels with earlier practices from the Rajarata civilization. The Mihintale inscriptions, particularly the second tablet, provide key early insights into how labourers were recruited and trained, emphasizing technical skill and professional responsibility. Although these inscriptions predate the Kotte and Kandy Kingdoms, they provide an important historical baseline for examining traditional practices relating to skilled labour and technical

¹ මානව ශාස්ත්‍ර අධ්‍යයනාංශය සමාජීය විද්‍යා හා මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය
මිහින්තලේ prasadmallawaarachchi85@gmail.com

knowledge and their possible persistence, adaptation, and development during the Kotte and Kandy periods. Findings reveal that temple-affiliated slaves were often raised within monastic settings and became integral to temple operations. Monastic administrators formally managed this labor, ensuring efficiency, discipline, and service quality through structured oversight. The provision of wages, food, and sustenance illustrates a system grounded in defined duties and responsibilities rather than mere exploitation. This system, though based on unfree labor, was regulated and institutionalized to promote continuity, order, and professional standards. The study concludes that the formalized management of skilled servile labor, including structured supervision, service obligations, remuneration, and occupational responsibilities, significantly contributed to the sustainability of temple administration and the continuity of religious functions over time. Rather than representing slavery in the European sense, this system can be more appropriately understood within the context of servile labor and service tenure associated with traditional systems of temple service in Sri Lanka.

Keywords: Craftsmanship, Labor Systems, Management, Sustainability, Servile Labor

1. පර්යේෂණ හැඳින්වීම

පූර්ව යටත්විජිත ලංකාවේ දේවාල හා විහාරස්ථාන කළමනාකරණය තුළ “ තිරසාරත්වය” පැහැදිලි අරමුණක් බවට පත්ව තිබූ අතර, විහාර ඉඩම් කළමනාකරණයේදී එහි තිරසාර පැවැත්ම කෙරෙහි මූලික අවධානයක් යොමු කරමින් හික්ෂුන් වහන්සේලා විසින් කටයුතු කරන ලදී. පවතින සම්පත් සඵලදායීව ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් රාජ්‍ය ආර්ථික ප්‍රවර්ධනය සඳහා යොදවා ගන්නා අතරතුර අනාගත ආයෝජනයක් බවට පත් කිරීමේ අභිලාෂය ද පැහැදිලිව ගැබ්ව පැවතියේ ය. ඕනෑම රාජ්‍යයක තිරසාරත්වය උදෙසා ‘ශ්‍රමය’ ප්‍රධාන සාධකයක් වන අතර ශාරීරික හා මානසික ශක්තිය ආධාරයෙන් පුද්ගලයන් විසින් ශ්‍රමය සපයනු ලැබේ. පුද්ගලයා රාජ්‍ය සංවර්ධනය වෙනුවෙන් ශ්‍රම සැපයුම්කරුවකු ලෙස මෙහෙයවීමේ භාරදුර කර්තව්‍ය රටේ පාලකයා සතු වන බව පැහැදිලි කරුණකි. යම් නායකයෙකුට රාජ්‍ය ආර්ථික සංවර්ධනයේ දී විවිධ අයුරින් ශ්‍රම භාවිතාව සිදු කළ හැකි ය. ඇතමෙක් මානුෂීයත්වය සහ සුබසාධනය ප්‍රමුඛ කොට ගනිමින් ශ්‍රමය භාවිතාවේ යොදවන්නේ ද, එය රාජ්‍යයේ තිරසාරත්වය සළකුණු කරයි. අවශ්‍යතාව ඉටු වීමේ සඵලදායීභාවය තීරණය වන්නේ ශ්‍රම ලාභියා සහ ශ්‍රම සැපයුම්කරුවා සංකාප්ත වන තරමට ය. ඇතැම් නායකයෙකුට බලහත්කාරයෙන් හෝ තර්ජනයේ යෙදවීමෙන් ශ්‍රමය සංවර්ධනය උදෙසා යොදා ගත හැකි වුවත්, එහි සඵලදායීත්වය පිළිබඳ පැහැදිලි ගැටලු නිර්මාණය විය හැකි ය. වහල් දැසිදස් ශ්‍රමය විධිමත් කළමනාකරණයක් යටතේ ප්‍රයෝජනයට ගැනීම මෙරට විහාර

කළමනාකරණ තීරණයන් විය උදෙසා ඇති කළ බලපෑම කෙබඳු ද යන පර්යේෂණ ගැටලුව ඔස්සේ මෙම පර්යේෂණය මෙහෙයවා තිබේ. ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ සහ මහනුවර රාජධානි අවධියේ විහාර දැස්දස්සන්ගේ ශ්‍රමය විහාර අවශ්‍යතා සඳහා යොදා ගැනීමේ දී නිසි කළමනාකාරීත්වයකින් යුතුව භාවිතයට ගත් ආකාරය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීම මූලික අරමුණ වූ අතර විහාර දැස්දස් පරපුරේ කාර්යභාරය හඳුනා ගැනීම, මෙරට විහාර සමඟ බද්ධව සිටි විහාර දැස් දස්සන්ගේ සමාජ තත්ත්වය සෙසු යුරෝපා වහලුන්ගේ තත්ත්වය සමඟ තුළනාත්මකව අධ්‍යයනය කර බැලීම සහ විහාර දැස් දස්සන්ගේ ශ්‍රමය විහාර අවශ්‍යතා සඳහා යොදා ගැනීමේදී පැවති සිරිත් විරිත් සහ නෛතික තත්ත්වයන් විමර්ශනය කිරීම සෙසු අරමුණු විය. ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ සහ මහනුවර රාජධානි අවධියේ විහාර ඉඩම් භුක්තියෙහි යෙදවීමේ දී ශ්‍රමය යෙදවුණු ආකාරය සහ තීරණය විහාර කළමනාකරණයකට එහි උපයෝගීතාව කෙබඳුද යන්න පිළිබඳ මෙහි ලා විශ්ලේෂණය කෙරේ.

2. පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

මෙම අධ්‍යයනයේ දී පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය ලෙස ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය යොදා ගැනිණි. දත්ත එක්රැස් කිරීමේ දී (Data Collection Method) ප්‍රාථමික සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය, සෙල්ලිපි, සන්නස්, කුඩපත්, අක්තපත්‍ර, ප්‍රවේනි ලේඛන, ගම්පත්‍ර, සිටිටු, අත්තිම කැමතිපත්‍ර වැනි පුරාවිද්‍යාත්මක මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනය සහ ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනය සිදු කළ අතර දත්ත විශ්ලේෂණ ක්‍රමවේද වශයෙන් (Data Analysis Method) ඓතිහාසික සන්සන්දනාත්මක ක්‍රමවේදය (Historical Comparative Method), තේමා විශ්ලේෂණ ක්‍රමවේදය (Thematic Analysis Method), සිද්ධි අධ්‍යයන ක්‍රමවේදය (Case Study Method), විෂය ප්‍රාමාණිකයන් සමඟ සාකච්ඡාකොට ප්‍රත්‍යක්ෂමූල සාධනය (Empirical Verification Method) වැනි ක්‍රමවේද යොදා ගනිමින් නිගමනවලට එළඹීම සිදු කෙරිණි.

3. ප්‍රතිඵල සහ සාකච්ඡාව

3.1 ශ්‍රමය හා ශ්‍රමිකයා පිළිබඳ අර්ථ විවරණය

තීරණය විහාර කළමනාකරණයක් උදෙසා ශ්‍රමය භාවිතා වීම පිළිබඳ සිදු කරන මෙම විශ්ලේෂණයේ දී මූලිකව ම 'ශ්‍රමය' සහ 'ශ්‍රමිකයා' යනු කවුරුන් ද යන්න පිළිබඳ අර්ථ නිරූපණය කර ගැනීම අත්‍යවශ්‍යයෙන් කළ යුත්තක් වේ. **අලභියවන්න සංස්කෘත සිංහල ශබ්ද කෝෂයේ** (සංස්කෘත සිංහල ශබ්දකෝෂය 2004: 38) 'ශ්‍රමී' හා 'ශ්‍රම' යනුවෙන් දක්වා ඇත. 'ශ්‍රමී' යනුවෙන් වෙහෙසෙනවා, මහන්සි වෙනවා, කය පෙළෙනවා (තපස් රැකීමෙන්), කයට දුක් දෙනවා යන්න අර්ථ දක්වා ඇති අතර 'ශ්‍රම' යන්නට වැයම, මහන්සිය, පරිශ්‍රමය, අමාරු වැඩය, ව්‍යායාමය, දුක යන අර්ථ දක්වා තිබේ. **සංක්ෂිප්ත සිංහල ශබ්ද කෝෂයේ** (සංක්ෂිප්ත සිංහල ශබ්දකෝෂය 2009: 52) 'ශ්‍රමය' යන්න මහන්සිය, වෙහෙස, ශක්තිය වැය කිරීම යනුවෙන් සරලව දක්වා ඇත. 'ශ්‍රමය' යන්න අර්ථ දැක්වීමේ දී

සිංහල ශබ්දකෝෂයේ (සිංහල ශබ්දකෝෂය 1991: 96) මහන්සිය, වෙහෙස, ශක්තිය වැය කිරීම යනුවෙන් දක්වා ඇත. **ගුණසේන මහා සිංහල ශබ්දකෝෂය** (ගුණසේන මහා සිංහල ශබ්දකෝෂය 2005: 1710) වෙහෙස වීම, මහන්සි වීම, යත්නය, උත්සාහය, පුරුද්ද, වැඩ කිරීම ආදී වශයෙන් 'ශ්‍රමය' පිළිබඳ අර්ථ විග්‍රහ වේ. මෙම ශබ්දකෝෂ අර්ථ දෙස අවධානය යොමු කිරීමේ දී ශ්‍රමය පිළිබඳව එකම අදහසක් නිරූපණය වන බව පැහැදිලි වන අතර ඒ අනුව 'ශ්‍රමය' යනු කායික හා මානසික ශක්තිය වැය කරමින් යම් කාර්යයක නියැලීමයි.

ශ්‍රමය හා බැඳුණු පුද්ගලයා 'ශ්‍රමිකයා' වන අතර ශ්‍රමය සපයන්නා සේවකයා, කම්කරුවා, දාසයන්, වහලුන් ආදී වූ විවිධ නාමයන්ගෙන් හඳුනාගත හැකි ය. **ගුණසේන මහා සිංහල ශබ්දකෝෂයේ** (ගුණසේන මහා සිංහල ශබ්දකෝෂය 2005: 1706) ශ්‍රමිකයා පිළිබඳ වෙහෙස වී වැඩ කරන්නා, ශ්‍රමය වැය කරන්නා, කම්කරුවා ආදී ලෙස දක්වා ඇත. එහිම 'සේවක' යන්නෙන් ද 'ශ්‍රමික' යන අදහසට සමාන අර්ථයක් දක්වා ඇත. සේවක-ස්වාමියා යටතේ මෙහෙයක් කරන්නා, සේවයෙහි යෙදී සිටින්නා, වැඩ කරන්නා, කම්කරුවා යනුවෙන් දක්වා ඇත (ගුණසේන මහා සිංහල ශබ්දකෝෂය 2005: 1936). **සංක්ෂිප්ත සිංහල ශබ්ද කෝෂයේ** (සංක්ෂිප්ත සිංහල ශබ්ද කෝෂය 2009) 'ශ්‍රමික' යන්නෙන් දක්වා ඇත්තේ කය වෙහෙසන, මහන්සිය යොදන යනුවෙනි. **සිංහල ශබ්දකෝෂයේ** (සිංහල ශබ්දකෝෂය 1991: 123) 'ශ්‍රමික' හා 'ශ්‍රමිකයා' යන්න පැහැදිලි ලෙස වෙන වෙනම අර්ථ නිරූපණය කර ඇති අතර 'ශ්‍රමික' යනු කය වෙහෙසෙන, මහන්සිය යොදන ලෙස දක්වා ඇත. 'ශ්‍රමිකයා' යනු වෙහෙස වී වැඩ කරන්නා, කය වෙහෙසා රැකියා කරන පුද්ගලයා, ශ්‍රමය වැය කර වැඩ කරන තැනැත්තා වේ. මේ අනුව පොදුවේ ගත් කල 'ශ්‍රමිකයා' යනු 'කය හා මනස වෙහෙසා යම් කිසි කාර්යයක නිරත වන පුද්ගලයා' ලෙස අර්ථ නිරූපණය කළ හැකි ය.

3.2 ශ්‍රම භාවිතාව පිළිබඳ ගෝලීය ප්‍රවේශය සහ එහි අන්‍යත්‍යා ලක්ෂණ

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ සහ මහනුවර රාජධානි අවධියේ තිරසාර විහාර ඉඩම් කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ දී ශ්‍රමය භාවිතාවේ යෙදවුම් පිළිබඳ සිදු කරන මෙම විශ්ලේෂණයේ දී ශ්‍රම භාවිතාව පිළිබඳ ගෝලීය තත්ත්වය පිළිබඳ විමසුම තුළනාත්මක අධ්‍යයනය උදෙසා බෙහෙවින් උපයෝගීත වේ. ඊජිප්තු ශිෂ්ටාචාරයට අයත් සමාජය තුළ පන්ති තුනක් පැවති අතර එය වංශවතුන්, මධ්‍යම පාන්තිකයන් හා වහලුන්ගෙන් සමන්විත විය. මෙම වංශවතුන් සතුව වහල්ලුන් සහ සේවකයන් විශාල සංඛ්‍යාවක් වූ බව (රාවෝ 1999: 21) සඳහන් වන අතර ශ්‍රමය ලබා ගැනීම සඳහා වහල් වෙළඳාම ජනප්‍රියව පැවති බව දැක්වේ. එම වහලුන් පිරමිඩ ඉදි කිරීම, තඹ ආකරවල හා වංශවතුන්ගේ විශාල චතුරල සේවය සඳහා යොදවා ඇති අතර ඔවුන්ගේ ශ්‍රමය එම අවධියේ දැඩි ලෙස සුරාකැමකට ලක් වී ඇත (රාවෝ 1999: 21). හෙරෝඩෝටස් පෙන්වා දෙන පරිදි මිනිසුන් දැඩි පීඩනයන්ට ලක් කරමින් ශ්‍රමය සිය අවශ්‍යතා සඳහා යොදවාගෙන තිබේ (සෙනෙවිරත්න 2008: 31-32). 'මිනිසුන්ට එක් එක් කණ්ඩායම් වශයෙන් එක් කණ්ඩායමකට ලක්ෂයක් වන සේ පිට පිට එක දිගටම මාස තුනක් එක දිගට වැඩ කිරීමට අණ කරන ලද බවත්, පිරමිඩය නිර්මාණයට අවශ්‍ය වූ ගල් ගෙනයාම සඳහා පාර තැනීමට වසර 10ක් ගත

වූ බවත් සොයාගෙන ඇත. මෙම මාර්ගය සැදීම, පිරමිඩයක් සැදීමට දෙවෙනි නොවී ය. ඔප දැමූ ගලින් නිර්මාණය කරන ලද මෙහි ජීවමාන කැටයම් ද, සජීවී චිත්‍ර ද නිර්මාණය කළ යුතු විය. මෙම මහා මාර්ගය නිර්මාණය කිරීමටත්, පිරමිඩය දරා සිටින පාදම් චිත්‍ර නිර්මාණය කිරීමටත්, විශොප් රජුගේ මළ සිරුර තැන්පත් කරන සොහොන් කුටිය තැනීමටත්, නයිල් නදියේ සිට පිරමිඩය දක්වා ජලය ගෙන ඒමට ඇළක් කැපීමටත්, මිනිසුන් ලක්ෂ ගණනක් කිසිදු වෙහෙසක් නොබලා විවේකයක් නොලැබ වැඩ කළ යුතු වූ බව' හෙරෝඩෝටස් ලියා තිබේ (සෙනෙට්ටර්න් 2008: 31-32). ශ්‍රමය සැපයූ කම්කරුවන් පිළිබඳව ද ඊජිප්තු ශිෂ්ටාචාර අවධියේ දී අසන්නට ලැබෙන අතර සොහොන් කොත් ඉදි කිරීමේ දී දස දහස් ගණන් කම්කරුවෝ දිවා රැ වැඩ කළ බව දැක්වේ (සෙනෙට්ටර්න් 2008: 31). ඒ අනුව වහල්ලුන්, සේවකයන් ආදී ලෙස ශ්‍රමිකයන් එම අවධියේ දී ශ්‍රම සැපයුම් සේවාවේ නියැළුණු බව පැහැදිලි ය. ශ්‍රමිකයන් දහස් ගණනක් එකිනෙක කාර්යයන් සඳහා යොදා ගන්නට ඇත.

මොහෙන්ජොදාරෝ-හරප්පා පිළිබඳ තත්ත්වයන් අධ්‍යයනයේ දී එම ශිෂ්ටාචාරය තුළ ප්‍රධාන මානව කණ්ඩායම් හතරක් පැවති බව දැක්වෙයි. පූජක පංතිය, පාලක පංතිය, උසස් මධ්‍යම පංතිය, කම්කරු පංතිය යනුවෙන් කොටස් හතරක් සමාජය තුළ පැවති බව දික්ෂිත් නැමැති පුරාවිද්‍යාඥයා පෙන්වා දෙන අතර ඒ අතරින් විශාලම පිරිස කම්කරුවන් විය (ගුණවර්ධන 2002: 34). මොහෙන්ජොදාරෝ- හරප්පා නගර තුළ කරන ලද කැණීම් මගින් කම්කරු නිවාසවලට අයත් නටබුන් හමු වී ඇති අතර මෙම නිවාස වර්තමාන ඉන්දියාවේ තේ සහ සෙසු වතු තුළ දක්නට ලැබෙන කම්කරු ලැයිම්වලට අතිශයින්ම සමාන බවක් දක්වන බෞම් මේවා කම්කරු නිවාස වන්නට ඇති බව වැඩිදුරටත් සඳහන් කර ඇත (බෞම් 1962: 21). මොහෙන්ජොදාරෝ- හරප්පා සහාත්වයේ සිටි ප්‍රභූ පන්තිය විසින් ඔවුන්ගේ දාසයන් ලෙස සිටි කම්කරුවන්ට පවා ගැළපෙන සේ ගඩොලින් බැඳුණු කාමර දෙකකින් යුත් කුඩා නිවාස ලබා දී ඇති බව සඳහන් වේ. ඒ අනුව මෙම ශ්‍රමිකයන් විසින් සපයන ලද සේවාව වෙනුවෙන් මානුෂීය ආකාරයකින් සළකන ලද බව පැහැදිලි වේ. වහල් මෙහෙය පැවති බවට නිශ්චිත සාධක මෙම අවධියෙන් සොයා ගැනීම අපහසු වුවත් ඉන් පසුකාලීනව ඉන්දියාව තුළ ශ්‍රමිකයන් ලෙස වහලුන් යොදා ගත් බවට සාධක ලැබේ. එහෙත් ඉන්දියාවේ වහලුන් නැතැයි මැගස්තිනිස් ප්‍රකාශ කළ බව දැක්වේ (බෞම් 1962: 198). ඉන්දියාවේ වහල් මෙහෙය අනෙකුත් බටහිර ශිෂ්ටාචාරයන්හි පැවති වහල් මෙහෙයට වඩා ලිහිල් ස්වරූපයක් ගන්නා ලද බව සඳහන් ය. යම් යම් හේතූන් මත කවර පංතියකට අයත් පුද්ගලයන්ට වුව ද වහලෙකු වීමට සිදු වී ඇත. ආර්ය සමාජය තුළ යුද්ධයෙන් පැරදුණ පුද්ගලයන් 'දාසයන්' ලෙස සේවය ලබා ගැනීම සඳහා යොදා ගෙන ඇත. 'සටනින් පැරදුණහු ජයග්‍රාහකයාගේ වහලෙකු වීම යුද්ධයේ නීතියකැයි මහාභාරතය ප්‍රකාශ කරයි' යනුවෙන් බෞම් දක්වන්නේ මෙම තත්ත්වයයි (බෞම් 1962: 198). එහෙත් පසුකාලය තුළ වහල් පංති ගණනාවක් ඉන්දියාවේ නිර්මාණය වූ අතර දෙමාපියන් වහලුන් වේ නම් ඔවුන් වහල්කම් කළ ස්වාමිවරුන්ට දරුවෝ ද වහල්කම් කිරීම කරන ලදී. වහලුන් මිළට ගැනීම, උකස් කිරීම, වෙන අයෙකුට පැවරීම ද කළ හැකි වූ අතර අපරාධයක් සිදු කිරීම හෝ ණය ගෙවාගත නොහැකි වීම නිසාත් නිදහස්

මිනිසෙකු වහල් තත්වයට පත් විය හැකි ය. සාමාන්‍යයෙන් වහලුන්ගේ කාර්යය වී ඇත්තේ ගෙදර දොරේ මෙහෙකරුවන් වශයෙන් හෝ පෞද්ගලික සේවකයන් වශයෙන් කටයුතු කිරීම ය. ඉන්දියානු සමාජය තුළ වහලුන් සම්බන්ධයෙන් මානුෂික ආකාරයකින් කටයුතු කර ඇති අතර ඔවුන්ගේ සුරක්ෂිතතාව උදෙසා නීති මෙන් ම දඬුවම් ද පනවා ඇත. බෞම් විසින් ඒ පිළිබඳ පැහැදිලි විස්තරයක් ඉදිරිපත් කරයි (බෞම් 1962: 201). 'වෙන පැරණි ශිෂ්ටාචාරවල මෙන් ම, තම වහලුන් මහලුව ගියකල ඔවුන්ට පිටුපෑම වහල් හිමියන්ට කළ නොහැක්කකි. තමාට හෝ තම අඹුදරුවනට යමක් හිඟ වුව ද, තමාගේ හීන දින වැඩ කරන වහලාට කිසිවකින් අඩුපාඩු නොවිය යුතුයි. සමහර නීති ග්‍රන්ථ අනුව තම වහලාට ශරීර දඬුවම් දීමේ ස්වාමියා සතු අයිතිය ද සීමා වේ. වරදක් කළ තම භාර්යාව, පුත්‍රයා, වහලා, මෙහෙකරුවා හෝ බාල සහෝදරයා යන අයට කසයකින් හෝ වේවැලකින් පහර ගැසීම මැනවි. එහෙත් එසේ පහර ගැසිය යුත්තේ පිටට විනා හිසට නොවේ. මේ නීතිය කඩ කළහුට හොරෙකු ලබන දඬුවම් ලැබිය යුතු ය' (බෞම් 1962: 201). වහල් නිදහස පිළිබඳව ධර්ම ශ්‍රාස්ත්‍ර ග්‍රන්ථවලට වඩා ලිහිල් අදහස් **කෞටිල්‍යගේ අර්ථ ශාස්ත්‍රයේ** පනවා ඇති බව සඳහන් ය (බෞම් 1962: 201). මේ ආකාරයට පුරාතන ඉන්දියානු සමාජය තුළ ශ්‍රමය සැපයුම් සිදු කරන ලද වහලුන් පිළිබඳ මානුෂීය ක්‍රියාවලියක් ලෙස විග්‍රහ වේ.

යුරෝපීය අර්ථ ක්‍රමය තුළ 'ශ්‍රමිකයා' විවිධාකාරයෙන් අර්ථ දක්වා ඇත. වහල් ශ්‍රමය පිළිබඳව රෝම ශිෂ්ටාචාරය තුළින් වාර්තා වන අතර රෝම අධිරාජ්‍යයේ බිඳවැටීම කෙරෙහි ද වහල් මෙහෙය බලපා තිබේ. ක්‍රි. පූ දෙවන සියවසේ සිට වහලුන්ගේ කැරලි ඇති වූ බව සඳහන් ය. II පියුනික් යුද්ධයෙන් පසුව වහලුන්ගේ කැරලි දැඩි ලෙස මැඩපවත්වන ලද බවත්, ක්‍රි. පූ 2වන සියවසේ පමණක් ග්‍රීසියෙන් වහලුන් 1,50,000 රෝමයට එවා ඇති බවත් සඳහන් වේ. එමෙන් ම වහලුන්ට විවාහ වීමේ අයිතියක් නොවූ බවත්, ඔවුන්ගේ කාර්යය වූයේ වැඩ කිරීම පමණක් බවත් සඳහන් ය. නිෂ්පාදනය සඳහා යන්ත්‍ර 3ක් ඇති කී ඔවුහු එක් යන්ත්‍රයක් වශයෙන් දැක්වූයේ වහල්ලු ය (සෙනෙවිරත්න 2008: 82). එම අවධියේ වහලුන් දැඩි පීඩනයකට ලක් කරන්නට ඇත. පැරණි ග්‍රීසිය තුළ පැවති පන්ති ක්‍රමය යටතේ දාසයන් හෙවත් වහලුන් එහි තුන්වන පන්තිය බවට පත්විය. එම සමාජ ක්‍රමය යටතේ පුරවැසිභාවය ලැබුණේ ප්‍රභූන්ට ය. ග්‍රීක ශිෂ්ටාචාර අවධියේ දී දාසයන් යටපත් කොට තබා ගැනීම සඳහා නීති පද්ධතියක් උපකාරී කරගත් බව සඳහන් අතර එම අවධියේ දී ශ්‍රමිකයන් දැඩි අපහසුතාවයන්ට ලක් වී ඇත. ගොවියන් ඉඩම් හිමි ප්‍රභූ පන්තිය හමුවේ පීඩාකාරී තත්ත්වයට පත් වූ අවස්ථා පිළිබඳව බොහෝ සෙයින් වාර්තා වේ (රාවෝ 1999: 75). ආර්ථික වාසි ලබා ගැනීමේ අරමුණින් දුර්වල පෞර රාජ්‍යයන් ආක්‍රමණය කරමින් අල්ලා ගන්නා ලද සිරකරුවන් වහලුන් වශයෙන් නිෂ්පාදනයට යොමු කරන ලද බව සඳහන් වේ. 'විශේෂයෙන් ග්‍රීසියේ වහලා සහෝදරයෙක් වශයෙන් ද රෝමයේ වහලා වහලෙකු වශයෙන් ද සිටි බව' ඉතිහාසඥයන්ගේ අදහසයි (සෙනෙවිරත්න 2008: 82). නිෂ්පාදන කාර්යයන් සියල්ල ඉටු කරන ලද්දේ වහලුන් විසිනි. මේ ආකාරයට ලෝක ඉතිහාසයේ ශිෂ්ටාචාර පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීමේදී ශ්‍රමය ලබාගත් ආකාරය පිළිබඳව පැහැදිලි වේ. ආර්ථික සංවර්ධන කටයුතු සඳහා මෙන් ම ප්‍රභූන්ගේ

පෞද්ගලික කාර්යයන් ඉටු කර ගැනීමට මෙම වහල් ශ්‍රමය යොදාගත් අතර එහිදී ඔවුන්ගේ ශ්‍රමය සුරාකෑමකට ලක් කර ඇත. යුරෝපයේ වැඩවසම් ක්‍රමය තුළ ශ්‍රමිකයාගේ තත්ත්වය දුක්ඛිත තත්ත්වයක පැවතුණි. එම අවධියේ ශ්‍රමිකයන් 'ප්‍රචේති දාසයන්' වශයෙන් හඳුන්වනු ලැබීය. මෙහිදී 'ප්‍රචේති' යනුවෙන් දැක්වූයේ ප්‍රභූවරුන්ට බෙදා දෙන ලද නින්දගම් ය. ඒවා වගාකරන ලද ප්‍රචේති දාසයන් සිය ස්වාමියාට නොමිලේ පුද්ගලික සේවා සැපයීමට බැඳී සිටින ලදී. මෙම ප්‍රචේති දාසයන් ගොවීන් වූ අතර ඔවුන් අධිපතියාගේ කුඹුරු යායෙහි සේවය කළ බදුකරුවන් වූ බව සඳහන් වේ. සෑම ප්‍රචේති දාසයකුටම වංශාධිපතියා මගින් ආරක්ෂාව සැලසුන අතර අවම වශයෙන් දින තුනක් වංශාධිපතියාගේ ඉඩමෙහි නොමිලේ සේවය සැපයීමට සිදු වූ බව සඳහන් වේ (රාවෝ 1999: 157-159).

3.3 බෞද්ධ ශික්ෂණය සහ ශ්‍රී ලංකාවේ ශ්‍රම භාවිතාව

ශ්‍රමය භාවිතාවේ යෙදවුණු ආකාරය පිළිබඳ ගෝලීය තත්ත්වය ඉහතින් සාකච්ඡා කරන ලද අතර එමගින් පැහැදිලි වූයේ යුරෝපා ක්‍රමය තුළ ධනවාදීත්වය මුල් කර ගනිමින් අමානුෂීය ශ්‍රම භාවිතාවක් සිදු වූ බවයි. එහෙත් පෙරදිග සංකල්පය බොහෝ විට ගොඩනැගුණේ ආගමික මුහුරත් බවකින් වීම නිසා ම ශ්‍රම භාවිතාව පිළිබඳ මානුෂීය අංග ඉදිරියට පැමිණියේ ය. විශේෂයෙන් පෙරදිග ශ්‍රම භාවිතාවේ ධනවාදයට වඩා සුබසාධනවාදය මත පදනම් වෙමින් ශ්‍රමය යෙදවීම පිළිබඳ සංකල්පය සංවිධිත වී තිබුණි. අධ්‍යයනයට පාත්‍ර වන ශ්‍රී ලංකාවේ ශ්‍රම භාවිතාව පිළිබඳ විමසීමේ දී එය හුදෙක් බෞද්ධ ශික්ෂණය සමඟ බැඳෙමින් හැඩගැසුණක් බව පැහැදිලි වේ. ශ්‍රමය සහ ශ්‍රම කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් බෞද්ධ දර්ශනය තුළ අන්තර්ගත වන කාරණා පිළිබඳ මූලිකව මෙහිලා අවධානය යොමු කළ යුතු ය. බෞද්ධ සූත්‍ර දේශනා තුළ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රම කළමනාකරණය සිදු කළ යුතු ආකාරය සහ සේවය සපයනු ලබන ශ්‍රමිකයාට ගෞරවයක් වන බවක් එක් කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳ පැහැදිලි විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. 'ශ්‍රමය' යනුවෙන් බුදු දහමේ හඳුන්වා ඇත්තේ පුද්ගලයා සතු ශක්තිය නැතහොත් හැකියාවයි. ත්‍රිපිටකයට අනුව ශ්‍රමය ලබා දෙන ක්‍රම තුනක් හඳුනාගත් හැකි අතර ඒවා කායික ශ්‍රමය, මානසික ශ්‍රමය සහ ආධ්‍යාත්මික ශ්‍රමය වේ. බෞද්ධ දර්ශනය තුළ ආධ්‍යාත්මික ශ්‍රමය සිය විමුක්තිය උදෙසා ද, කායික හා මානසික ශ්‍රමය තිරසාර නිෂ්පාදන සාධකයන් සඳහා ද යොදා ගන්නා බව දැක්වෙයි. කායික ශ්‍රමය යනු කය වෙහෙසා වැඩ කිරීම වන අතර මානසික ශ්‍රමය යනු මනස වෙහෙසා වැඩ කිරීමයි. ඒ අනුව පුද්ගලයාගේ සමාජ සහ ආර්ථික ජීවිතය සමඟ සෘජුවම කායික සහ මානසික ශ්‍රමය සම්බන්ධ වන බැවින් ශ්‍රමය පිළිබඳ විශේෂ අවධානයක් බෞද්ධ දර්ශනය තුළ ලබා දී ඇත.

ශ්‍රමය භාවිතා කිරීමේ දී ක්‍රියා කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳව ව්‍යග්ඝපජ්ජ සූත්‍ර දේශනාවෙන් (ධම්මරතන 1996: 22). සඳහන් කර තිබේ. පුද්ගලයාට මෙලොව ජීවිතය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා ධනය අත්‍යවශ්‍ය සාධකයකි. ධනය ඉපයීමට නම් පුද්ගලයා ශ්‍රමය වැය කළ යුතු ය. ශ්‍රමය හා ධනය යන කාරණා නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලිය සහ අත්‍යන්තයෙන් බැඳී පවතින කාරණා වේ. ශ්‍රමය වැය කිරීමේ දී පුද්ගලයා සිතිය යුතු ප්‍රධාන කරුණ වන්නේ එය ධාර්මිකව ශ්‍රමය සැපයීමක් ද,

අධාර්මිකව ශ්‍රමය සැපයීමක් ද යන්නයි. ඒ අනුව සෑම විටම පුද්ගලයා ධාර්මිකව ශ්‍රමය සැපයිය යුතු ය. ඒ සඳහා ඔහු සතුව 'උට්ඨාන සම්පදාව' පැවතිය යුතු ය. මෙම සූත්‍ර දේශනාව තුළ සඳහන් උට්ඨාන සම්පදාව 'උත්සහ සම්පත්තිය' ලෙස දැක්විය හැකි ය (ධම්මරතන 1996: 22). උත්සාහයෙන් යුතුව, දෙබාහුවේ විරියයෙන් දහඩිය හෙළා, ධාර්මිකව ධාර්මික ක්‍රියා අනුගමනය කරමින් ධනය උපයා ගැනීම කළ යුතු බව එම සූත්‍ර දේශනාවේ පැහැදිලිවම සඳහන් වේ.

“උට්ඨාන විරියාධිගතා

බාහාබල පරිචිතා

සෙදාවක්ඛිත්තා

ධම්මිකා ධම්මලද්ධා” (බුදුසරණ අන්තර්ජාල කලාපය 2004. 10. 20 :4)

එසේ වුවත් මෙහිදී අවධානයට යොමු කළ යුතු කරුණ වන්නේ 'උට්ඨාන විරියය' වශයෙන් ඕනෑම උත්සාහයක් අගය නොකරන බව ව්‍යග්ඝපජ්ජය සූත්‍රයේ දක්වා තිබීමයි. බුදු දහම අගය කරන උත්සාහය වන්නේ ධාර්මිකව යොදන උත්සාහයයි. ඒ අනුව ධනය ඉපයීම සඳහා ශ්‍රමය නිසියාකාරයෙන් යෙදවිය හැකි රැකියා පිළිබඳ මෙම සූත්‍රයෙන් දක්වා ඇත (ධම්මරතන 1996: 22). කසියා හෙවත් කෘෂිකර්මාන්තයෙහි නියැළීම, වණිජ්ජාය හෙවත් වෙළඳාමෙහි නියැළීම, ගොරක්බෙන හෙවත් සත්ව පාලනයෙහි නියැළීම, ඉස්සත්ථෙන හෙවත් ශිල්පයක නියැළීම, රාජපොර්සෙන හෙවත් රාජ්‍ය සේවයේ නියැළීම, සිප්පඤ්ඤතරෙන හෙවත් අධ්‍යයන ක්ෂේත්‍රයෙහි නියැළීම ඒවා වේ. එමෙන් ම උට්ඨාන විරියය අර්ථවත් වීම සඳහා මූලික සාධක 05ක් සම්පූර්ණ විය යුතු බව එම සූත්‍ර දේශනාවේ ම දක්වා ඇත. එනම් දක්ෂයෙකු වීම, අතලස් වීම, උපායශීලී බව, තමාම එම ක්‍රියාව කිරීමට දක්ෂයෙකු වීම, අන්‍යයන් ලවා සංවිධානය කිරීමේ හැකියාව යනාදියයි. ඉහත ප්‍රකාශිත ලක්ෂණ පහෙන් යුත් පුද්ගලයාට තිරසාර ආර්ථික සංවර්ධනයකට ඇවැසි කායික හෝ මානසික වශයෙන් ශ්‍රමය වැය කිරීමේ උට්ඨාන විරියය උපදවාගත හැකි වේ. අලස වීම ධන පරිහානියට හේතුවක් වන අතර අලස පුද්ගලයා කය හෝ මනස වෙහෙසා වැඩ නොකරයි. එය තිරසාර ආර්ථික සංවර්ධනයට බාධාවකි. එනිසා අතලස්ව, දක්ෂව වෙහෙස වී කටයුතු කිරීම දියුණුවට හේතු වේ.

ශ්‍රමය හා ශ්‍රම කළමනාකරණය පිළිබඳ ක්‍රමවත් අර්ථ විග්‍රයක් බෞද්ධ දර්ශනයේ එන සිගාලෝවාද සූත්‍රය ඇසුරෙන් හඳුනාගත හැකි ය. ශ්‍රමය භාවිතා කිරීමේ දී සේව්‍ය හා සේවක යන දෙපිරිස අතර මනා සහයෝගීතාවයක් තිබිය යුතු ය. බ්‍රාහ්මණ සමාජය තුළ ශුද්‍රයන් දාසයන් ලෙස බ්‍රාහ්මණයන්ට සේවය කළ අතර ඔවුන්ට සමාජයේ හිමි වූයේ පහත් පීඩාකාරී තත්ත්වයකි. ශ්‍රමයට වැටුපක් ලබා දීමට හෝ ඒ වෙනුවෙන් ඇගයීමක් ලබා දීමට බ්‍රාහ්මණ සමාජය ඉදිරිපත් වූයේ නැත. එහිදී බ්‍රාහ්මණයාගේ අධිකාරී බලය පැවති අතර සේවකයන්ගේ පාර්ශ්වය දෙස අවධානය යොමු නොවී ය. එහෙත් බුදු දහම තුළ සේව්‍ය සේවකයන් සඳහා සම තැනක් හිමි විය. සේවකයා නිසි ලෙස සේව්‍යා (ස්වාමියා) සඳහා ශ්‍රමය සැපයූ අතර ඒ වෙනුවෙන් සේවකයාට නිසි ගෞරවය ලබා දීමට සේව්‍යයාට අවස්ථාව උදා විය. දෙපාර්ශ්වය යුක්තිසහගතව කටයුතු කිරීම සමාජ දියුණුවට හේතු

කාරකයක් විය. ඒ අනුව ධනය සෙවීම සඳහා ශ්‍රමය සපයන සේවක සේවිකාවන්ගේ ශ්‍රමය ඇගයීමට ලක් කරමින් කටයුතු කිරීම සේව්‍යාගේ යුතුකමක් සහ වගකීමක් ලෙස අවධාරණය විය. එමෙන් ම සේවක සුරක්ෂිතතාව කෙරෙහි ද අවධානය යොමු කළ යුතු අතර ඔවුන් සතුටින් තැබීම තුළින් සේව්‍යාගෙන් සඵලදායී කාර්යක්ෂම සේවාවක් ඉටු කර ගැනීමට අවකාශ හිමිවිය. **සිගලෝවාද සූත්‍රයේ** සේව්‍ය සේවක යුතුකම් පිළිබඳව සඳිසා වන්දනාව යටතේ පෙන්වා දී තිබේ. සඳිසාවෙන් දකුණු දිසාව වෙන් කර තිබෙන්නේ ස්වාමී හා සේවක යුතුකම් පිළිබඳව ය. කර්මාන්ත ව්‍යාපාර ආදියෙහි දියණුව රඳා පවතින්නේ සේවකයන්ගේ ඇපකැප වී ක්‍රියා කිරීම මත ය. සේවකයන් සඵලදායීව ක්‍රියාවේ යෙදවීම සඳහා සේව්‍යා විසින් ඔවුන් තෘප්තිමත් වන ආකාරයෙන් ක්‍රියා කිරීම යුතුකමක් බව බුද්ධ දේශනාවේ සඳහන් වේ. සේව්‍යා විසින් සේවකයාට කළ යුතු යුතුකම් පිළිබඳව සිගලෝවාද සූත්‍රයේ දැක්වෙයි. එනම්, සේවකයාගේ ශක්ති ප්‍රමාණයට වැඩ පැවරීම, සුදුසු පරිදි ආහාර හා වැටුප් ලබාදීම, සෞඛ්‍ය පහසුකම් සපයාදීම, මිහිරි ආහාර පාන ආදිය නිසි ලෙස බෙදා දීම, සුදුසු අවස්ථාවන්හි විවේක ලබා දීම යනාදිය සේව්‍යා විසින් ඉටු කළ යුතු යුතුකම් ය. ඒ අනුව සේවකයාගේ හැකියාව අනුව ඔහුට කළ හැකි ප්‍රමාණයට වැඩ පැවරීම සිදුකළ යුතු අතර ඔහුගේ ශ්‍රමය ලබාගැනීම සම්බන්ධයෙන් සාධාරණ චේතනයක් ලබා දීම කළ යුතු ය. එමෙන්ම ඔවුන්ගේ සුරක්ෂිතභාවය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම සේව්‍යාගේ ප්‍රධාන යුතුකමකි. මේ තුළින් සේවකයා තමාට පැවරුණු වගකීම නිසි ලෙස ඉටු කිරීමට පෙළඹෙන අතර ම ඔවුන්ගේ වැඩ පැහැර හැරීම් සිදු නොකරයි. ඒ තුළින් කාර්යක්ෂම හා සඵලදායී සේවාවක් ලබා ගැනීමේ හැකියාව ඇතිවන අතර ශ්‍රමය අපතේ යාමක් සිදු නොවේ. සේවකයන් විසින් සේව්‍යා වෙත කළ යුතු යුතුකම් සම්බන්ධයෙන් ද සඳහන් වේ. ඒ තුළින් සේවකයා හා ස්වාමියා අතර අන්තර් පුද්ගල සම්බන්ධතාවක් ගොඩනැගෙන අතර සහජීවනයෙන් යුක්තව එකිනෙක කාර්යන් ඉටුකර ගැනීම කළ හැකි ය. ඒ අනුව ස්වාමියාට පළමුව පිබිදීම, ස්වාමියාට පසුව නිදාගැනීම, ස්වාමියා දුන් දෙය පමණක් ගැනීම, වැඩ වැඩකටයුතු ඉතා හොඳින් කිරීම, ස්වාමියාගේ ගුණ වර්ණනා කිරීම සේවකයාගේ යුතුකම් වශයෙන් දක්වා ඇත. මෙසේ එකිනෙකා කෙරෙහි යුතුකම් ඉටු කර ගැනීම තුළින් දෙපාර්ශ්වය අතර ඇතිවන්නා වූ ගැටුම්කාරී තත්වයන් මඟ හරවා ගත හැකි ය. ස්වාමියාගේ නිසි සංග්‍රහයක් ලැබෙන විට සේවකයා තම උපරිම කැපවීමෙන් යුක්තව සේවයෙහි නිරත වෙයි. ඒ තුළින් ආයතනයේ දියුණුව, සේවක දියුණුව මෙන්ම සමාජයේ දියුණුව ද වර්ධනය වීම සිදු වනු ලැබේ. එමෙන් ම **අංගුත්තර නිකායේ** කායික ශ්‍රම විභජනය වඩාත් ඵලදායී වන අන්දමින් වැය කළ යුතු බව එහි සඳහන් කරනු ලබන අටක් මගින් පෙන්වා දී ඇත. කායික ශ්‍රමය පුද්ගල යහපත පිණිස මෙන් ම සමාජ යහපත පිණිස වඩාත් නිවැරදිව යෙදවී යුතු ය. **සිගලෝවාද සූත්‍ර දේශනාව** මගින් ශ්‍රමය නිවැරදිව නොයොදන තැනැත්තාගේ ස්වභාවය පැහැදිලි කර ඇත. මේ ආකාරයට පුද්ගලයා තම කායික හා මානසික ශ්‍රමය සමාජ යහපත උදෙසා වැඩ කිරීම කළ යුතු බව බෞද්ධ දේශනාවේ සඳහන් ය. මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ තිරසාර ආර්ථික සංවර්ධනයක් උදෙසා ශ්‍රම භාවිතාව යනු අත්‍යන්තර යුතුකම් වගකීම් සංකල්පයක් හා බැඳී සංවිධිත ක්‍රියාදාමයක් බවයි. ඉන්

දෙපාර්ශවයම සතුට ලබන අතර අගතිගාමීත්වයකින් තොරව තිරසාර ආර්ථිකයක් කරා රට මෙහෙයවීම සිදු වේ.

ශ්‍රමය හා බැඳී පවතින ප්‍රධානම සංකල්පයක් වන්නේ කළමනාකරණයයි. බෞද්ධ ඉගැන්වීම් තුළ මෙම කළමනාකරණය පිළිබඳව ගැඹුරින් විග්‍රහ කර ඇත. කායික, මානසික හා ආධ්‍යාත්මික ශ්‍රමය කළමනාකරණයකින් භාවිතා කළ ආකාරය බුද්ධ චරිතය ඇසුරින් අවබෝධ කරගත හැකි ය. ශ්‍රම සම්පත කළමනාකරණයකින් යුතුව භාවිතා කිරීම තුළින් සම්පත් අපතේ යාම වළක්වා ගත හැකි ය. මිනිස් අවශ්‍යතා ඉටු කර ගැනීමට යාමේදී ඔහුට අනෙකුත් ස්වභාවික දායාද පරිහරණය කිරීම සහ පරිභෝජනය කිරීමට සිදු වේ. එසේ සිදු කිරීමේ දී පවතින සම්පත් ක්ෂය වීමක් මෙන්ම විනාශ වීමකට භාජනය විය හැකි ය. එයට හේතු වන්නේ සම්පත් පරිභෝජනයේ ඇතිවන අකාර්යක්ෂමතාවය, නොසැලකිල්ල සහ දුරවබෝධය වැනි කරුණු ය. සම්පත් විනාශ වීමක් සිදු වේ යැයි සිතමින් සම්පත් තිබූ තැන්වලට ඒ අයුරින් ම තිබෙන්නට හැරීම කළමනාකරණය නොවන බව බුදුදහමේ සඳහන් වේ. ඒවා පරිභෝජනයේදී භාවිතා කරන ක්‍රමවේද ඉතා වැදගත් බව සඳහන් ය. සම්පත් සංරක්ෂණය කරමින් නිසි කළමනාකරණ ක්‍රමවේදයක් යටතේ ලබාගත යුතු බව බෞද්ධ දේශනා මගින් දක්වා ඇත. මෙහිදී ස්වභාවික සම්පත් පරිභෝජනයේ දී භාවිතා කළ යුතු ක්‍රමවේදය උපදේශාත්මකව දක්වා තිබේ. උදාහරණ වශයෙන් සිඟාලෝවාද සූත්‍රයේ දී ගිහියාගේ ධනයේ ස්වභාවය විස්තර කරන බුදුරජාණන් වහන්සේ මල නොතලා රොන් ගෙන යන්නා වූ බඹරෙකු මෙන් අනුන් නොපෙළා දැහැමින් රැස් කෙරෙන ධනය, වේයන් විසින් බඳිනු ලබන තුඹසක් මෙන් ක්‍රමයෙන් අභිවාද්ධියට පැමිණෙන බව ද, මෙසේ ධනය රැස්කර ගන්නා තැනැත්තා ගිහිගෙහි වාසය කිරීමට සුදුසු වන බව ද දේශනා කර ඇත. ඒ නිසා පුරාණයේ සිට ම අනුන් තලා පෙළා ධනය රැස් නොකිරීම බෞද්ධයාගේ සිරිත විය. ශ්‍රමය ලබා ගැනීමේ දී වුව අධාර්මික ක්‍රමවේද යටතේ එය සිදු නොවිය යුතු බව බුද්ධ දේශිතයයි. **ගෝපාල සූත්‍රය** මගින් සේවා දායකයාගේ කළමනාකරණය පිළිබඳ යහපත් උපදේශයන් ලබා දී තිබේ (ධර්මානන්ද 2014 මාර්තු 16: 13). ශ්‍රමය භාවිතා කරමින් උපයාගනු ලබන ආර්ථික ප්‍රතිලාභ කළමනාකරණය කරගත යුතු ආකාරය පිළිබඳ මූලික බුදු දහමේ දක්වා ඇත. ශ්‍රමය යොදා උපයනු ලබන ධනය පරිහරණය කරන්නේ කෙසේ ද යන්න බුදුන්වහන්සේ සිඟාලෝවාද සූත්‍රයේ පෙන්වා දී ඇත. එහි සඳහන් වනුයේ උපයන ධනයෙන් කොටසක් තමන්ගේ පෞද්ගලික හා පොදු අවශ්‍යතා සඳහා ද, කොටසක් දෙකක් තම ව්‍යාපාරයේ අභිවාද්ධිය උදෙසා ද, අනෙක් කොටස අනාගතයේ එළඹිය හැකි ආපදාවන්හි දී ප්‍රයෝජනයට ගැනීම සඳහා ද, සුරක්ෂිතව තැන්පත් කර තැබිය යුතු බවයි. මෙලෙස කළමනාකරණයකින් යුතුව ධනය බෙදා ගැනීම තුළින් තිරසාර ආර්ථික දියුණුවක් උදාකරගත හැකි ය. ධාර්මිකව ධනය රැස් කිරීම තුළින් මිනිසුන් ලබාගන්නා වූ මානසික සුවය පිළිබඳව ද **සිඟාලෝවාද සූත්‍රයේ** සඳහන් කර ඇත. **පත්තකම්ම සූත්‍ර දේශනාව** තුළින් යහපත් ජීවන දර්ශනයක් ගත කිරීමට අවශ්‍ය වන්නා වූ මග පෙන්වීම ලබා දෙන බව දැක්වේ. එහිදී ශ්‍රමය පිළිබඳ අදහස් දැක්වීමේ තමා යටතේ සිටින කම්කරුවන් දාසියන් හා වහලුන් කොට නොසැලකිය යුතු බව දක්වා ඇත. ඔවුන්ගේ ආත්ම අභිමානය රැකෙන පරිදි කටයුතු කිරීමට අවශ්‍ය මග පෙන්වීම ලබා දීම වැදගත් බව

එම සූත්‍ර දේශනාවේ සඳහන් කර ඇත. ඒ අනුව ශ්‍රමය යොදා ගත යුතු ආකාරය, ධනය ඉපයිය යුතු ආකාරය, උපයන ලද ධනය භාවිතා කළ යුතු ආකාරය, සේවය සේවක සම්බන්ධතා ආදිය පිළිබඳව පුළුල් විග්‍රහයක් සිඟාලෝවාද සූත්‍ර දේශනාව හා අනෙකුත් සූත්‍ර දේශනා ඇසුරින් ලබා ගත හැකි බව පැහැදිලි වේ. ඒ තුළින් ශ්‍රම භාවිතාව සහ ශ්‍රම කළමනාකරණය පිළිබඳ සාධනීය උපායමාර්ග පිළිබඳ පැහැදිලි තත්ත්වයන් අනාවරණය කර ගත හැකි වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ ශ්‍රමය භාවිතා වීම තුළ දක්නට ලැබුණේ බෞද්ධ න්‍යායධර්ම මත පදනම් වූ විධිමත් ක්‍රමවේදයකි. පුද්ගල ශ්‍රමය තීරණය වන්නේ රටේ සංවර්ධනය සඳහා යොදවා ගැනීමට හැකි රාජ්‍ය පාලන න්‍යායධර්ම පාලකයා විසින් අනුගමනය කළ අතර භික්ෂුව ද එහි සැලකිය යුතු වගකීමක් දරණ ලදී. අතීත පාලකයන් ශ්‍රම සම්පත් නිවැරදිව කළමනාකරණය කරමින් රාජ්‍ය සංවර්ධන කටයුතුවල නිරත වූ අතර එහි සාර්ථකභාවයන් රටේ තීරණය සංවර්ධනයට මෙන්ම සමකාලීන ලෝක සංදර්භය තුළ විශිෂ්ට නමක් දිනා ගැනීමට හේතු විය. ඒ ඒ වෘත්තිකයන්ට නිදහස් මනසකින් හා සතුටින් සිය ශ්‍රම දායකත්වය රටේ සංවර්ධනයට යෙදවීමට හැකි පරිදි රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සැකසුණු බවට සාධක මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයෙන් හමු වේ. පුරාතන අවධියේ පැවති විවිධ වෘත්තීන් හා බැඳුණු ශ්‍රමිකයන්ට අවශ්‍ය වෘත්තීය ගරුත්වය සහ හිමිකම ලබා දෙමින් ශ්‍රමය භාවිත කර ඇත. සේවය සඳහා ශ්‍රමිකයන් තෝරා ගැනීමේ දී අතීත පාලකයන් සුවිශේෂී අවධානයක් යොමු කර ඇති අතර ඔවුන්ගේ හැකියාව සහ දක්ෂතාව මත ශ්‍රමය සැපයීමට ඉඩක් ලබා දෙන ලදී. ශ්‍රමය භාවිතාවේ දී ශිල්පීය ප්‍රාගුණ්‍යතාව මත අදාළ ශ්‍රමය ලබා ගැනීම, ශ්‍රමය නිසි පරිදි කළමනාකරණය සහ මානුෂීයත්වය සහ චේතන ගෙවීම වැනි බෞද්ධ ආකල්ප මත ගොඩනැගුණු සංවිධිත ක්‍රමවේද අනුගමනය කෙරිණි. අවශ්‍යතාවට ගැලපෙන ශ්‍රම සැපයුම්කරුවා තෝරා ගෙන ඔහුගේ ශිල්පීය ප්‍රාගුණ්‍යතාවට සරිලන කාර්යය පැවරීම අතීත ශ්‍රම භාවිතාවේ සාධනීය අංගයකි.

‘ශිල්පීය ප්‍රාගුණ්‍යතාව’ යනු ශිල්ප හා ප්‍රගුණ බවයි. එනම් සිතත් කයත් වෙහෙසා කළ යුතු හස්ත කර්මාන්ත ආදිය කෙරෙහි පවතින පුහුණු බව වේ. කිසියම් ශ්‍රමයක් තීරණය වනුයේ යොදවන්නේ නම් ඒ සඳහා පුහුණුවක් පැවතිය යුතු ය. ඒ තුළින් එම කාර්යයන් වඩාත් නිවැරදිව කිරීමට අවශ්‍ය පහසුව සැලසේ. ශ්‍රම සම්පත තෝරා ගැනීමේදී ඔහුගේ දැනුම, කාර්යයක් කිරීමට පවතින දක්ෂතාව, නිර්මාණාත්මක කුසලතාව, අදාළ කාර්යයට මුල්තැන ලබා දීම යන කාරණා වැදගත් වී ඇත. පුරාතනයේ දී ශ්‍රම සේවාව ලබා ගැනීමට පෙර වඩාත් සුදුසු ශ්‍රමිකයා තෝරාගැනීමේ දී ඔවුන් ප්‍රායෝගිකව සම්මුඛ පරීක්ෂණයකට ලක් කළ ආකාරය **මහාවංසය** ඇසුරෙන් හඳුනාගත හැකිය. උදාහරණ වශයෙන් දුටුගැමුණු රජු මහා සෑය ඉදි කිරීමේ කටයුතු සඳහා උළු වඩුවන් ෫෦ කිරීම හා ඔවුන් තෝරාගත් ආකාරය පිළිබඳ **මහාවංසයේ** දැක්වේ. ඔවුන් පරීක්ෂණයට ලක් කරමින් හොඳම උළු වඩුවා ශ්‍රමිකයා වශයෙන් මහා සෑයේ ඉදිකිරීම් කටයුතු සඳහා තෝරාගනු ලැබිණි. “ඉක්බිති පණ්ඩිත ව්‍යක්ත වූ උළු වඩුවෙක් තෙම (කියන්නේ) වනෙහි කොටවා කුල්ලෙන් වැඩු කල්හි මම දා ගලෙහි අඹරවා මැටි අමුණක් (එක දවස ගෙවන්නෙමි) මෙහි වෛතාසයෙහි තෘණාදිහු ද නොවන්නාහු යයි නරනිඳුහට කියේ

ය” (මහාවංසය 2003: 30: 9-13). මහා සෑය ඉදි කිරීම සඳහා තෝරාගත් ශිල්පියා (උළු වඩුවා) සතු ශිල්ප හා සම්බන්ධ ප්‍රගුණතාව පිළිබඳ මේ තුළින් පැහැදිලි වේ. ඒ අනුව අතීත පාලකයන් ශ්‍රමය වුව භාවිතාවට ගත්තේ අවශ්‍ය කාර්යයට ගැලපෙන්නේනම් සහ සුදුසු වන්නේ නම් පමණකි. සිදු කරන කාර්යයේ තීරණාත්මක ප්‍රධාන අරමුණ බවට පත් වූ නිසාම ශ්‍රමය වුව විධිමත්ව යෙදවීම අත්‍යවශ්‍ය වන්නක් වූ නිසා ය. මෙලෙස එකිනෙක කාර්යයන් විධිමත් ලෙස පවත්වාගෙන යාම සඳහා විශාල ශ්‍රමික පිරිසක් ද උපයෝගී කර ගන්නට ඇති අතර ඔවුන් සතුටින් සහ නිදහස්ව සිය සේවා රටේ සංවර්ධනය වෙනුවෙන් යොදවන්නට ඇත. ඒ බව **මහාවංස** විස්තරය අධ්‍යයනය තුළින් පැහැදිලි වේ.

ශිල්පීය ප්‍රාගුණ්‍යතාව මත අදාළ කාර්යය සඳහා ශිල්පීන් තෝරා ගැනීමෙන් පසු එම ශ්‍රමය අදාළ කාර්යය සඳහා විධිමත්ව කළමනාකරණය කිරීම ද පුරාතන ලංකාවේ ශ්‍රම භාවිතය තුළ දක්නට ලැබුණි. මානව සම්පත කළමනාකරණයකින් යුතුව යොදාගෙන පැරණි අනුරාධපුර නගරය සැලසුම්සහගතව ගොඩනැංවීමට පණිඩිකාභය රජු සමත් වී ඇත (මහාවංසය 2003: 10: 75). පණිඩිකාභය රජු විසින් නගරයේ පවිත්‍රතාව සඳහා ශ්‍රමය බෙදා දුන් ආකාරය **මහාවංසයේ** දක්වා ඇත (මහාවංසය 2003: 10: 91-94). ‘නගර ශෝධක පන් සියයක් සැඬොල් මිනිසුන් ද, වර්වස්ශෝධක දෙ විස්සක් සැඬොල් පුරුෂයන් ද, මළමිනි බැහැර ගෙන යන්නා වූ එක් සිය පණසක් සැඬොලුන් ද, එතෙක් ම (එක්සිය පණසක්) සොහොන් ගොවි සැඬොලුන් ද, සොහොනින් වයඹ දිග උන්ගේ ගම් ද පිහිටවී ය. ඒ මිනිස්සු විධි වූ පරිද්දෙන් ඒ කර්මයන් කළාහු ය’ මේ අනුව පණිඩිකාභය රජු විසින් අවශ්‍යතා වර්ගීකරණය කොට ඒ ඒ ශිල්පීය දක්ෂතා ඇති වූන යෙදවූ අතර ඔවුන්ගේ ජීවන තත්ත්වය උසස් කිරීමට ඇවැසි ප්‍රතිපත්තීන් සම්පාදනය කර ඇති බව පැහැදිලි වේ. ඊජිප්තුවේ පිරමීඩ තැනීමේ දී හෝ බ්‍රිතාන්‍යයන් යටතේ මෙරට මහාමාර්ග නිර්මාණය කිරීමේ දී ශිල්පීය ප්‍රාගුණ්‍යතාව කෙරෙහි වැඩි සැලකිල්ලක් නොදක්වූ අතර සෑම පුද්ගලයෙක්ම මසකට සැලකිය යුතු දින ගණනක් අනිවාර්ය සේවා රාජකාරියෙහි නියුතු විය යුතු විය. ශිල්පීය ප්‍රාගුණ්‍යතාවට වඩා කාර්යය ප්‍රමුඛ වූ අතර හැකියාව පැවතියත් නොපැවතියත් පැවරෙන කාර්යය කළ යුතු විය. එහෙත් අතීත පාලකයන්ගේ ශ්‍රම සම්පත් කළමනාකරණය තුළ මෙවන් අමානුෂීය මුහුණුවරක් ප්‍රදර්ශනය නොකළ අතර කාර්යය සාධනය ද විධිමත් විය. සඵලදායී කාර්යක්ෂම සේවාවක් ඉටුවන අතරම එය තීරණාත්මක සංවර්ධනයට මග කියන්නක් වේ.

පැරණි ලංකාවේ ශ්‍රම භාවිතාව තුළ පෙනෙන්නට තිබෙන තවත් සාධනීය අංගයක් නම් ශ්‍රම සම්පත යොදවා ගැනීම වෙනුවෙන් වැටුප් සහ ආහාරවලින් සංග්‍රහ කිරීමයි. යුරෝපා ක්‍රමය තුළ දක්නට නොලැබුණු මෙවන් උත්තරීතර ගුණාංග අත් කවර රටකටත් වඩා ශ්‍රී ලංකාවේ ශ්‍රම සැපයුම්කරණය තුළ දක්නට ලැබෙන අතර සමාජය සවිබල ගැන්වීමට ද එය හේතුවක් විය. අතීත පාලකයන් විසින් ශ්‍රමය ලබා ගැනීමේ දී නොමිලේ ශ්‍රමය ලබාගනු වෙනුවට වැටුපට ශ්‍රමය ලබා ගත් බවත්, ශ්‍රමය යොදවා කරනු ලැබූ කාර්යයන් ඇගයීමට ද පාලකයන් කටයුතු කළ බවත් **මහාවංසයේ** දැක්වේ (මහාවංසය 2003: 27: 22-24). ‘මෙහි නොමිලයේ කරන

කර්මයක් නොකොට යුතු යයි කියා කළකම් අගය කරවා ඒ කම්කරුවන්ට වැටුප් මිල දෙවුයේ' ය යනුවෙන් **මහාවංසයේ** දක්වෙයි (මහාවංසය 2003: 27:22-24). මහා සෑයේ ඉදිකිරීම් කටයුතු සඳහා පැමිණි ශ්‍රමිකයන් වෙත දුටුගැමුණු රජතුමා විසින් මිල ලෙස බොහෝ දෑ වාසල් දොරටුවේ තැබූ බවත්, ශ්‍රමය නොමිලේ සපයා නොයන ලෙසටත් නියෝග කළ බව **සිංහල ඥාපවංශයේ** දක්වා ඇත (සිංහල ඥාපවංසය 2015: 195). 'ඉක්බිති රජ්ජුරුවෝ කර්මාන්ත කරන සියලු පර්ෂදට මිල පිණිස වාසල් දොරෙක සොළොස් දහසක් රන් ද පිළියම්බඩ ද, ආහරණ ද, සුවඳ ද, පළඳනා ද, මල් ද, තෙල්, මී, සකුරු, උක්, කෙහෙල් වැල, වරකා, කසපැන්, මේ ආදිය ද, ලුණු, මිරිස්, ඉඟුරු, දුරු, අඬ යන මේ කී සියල්ල ද මෙම ක්‍රමයෙන් සතර වාසල් දොර රැස් කරවූහ. නැවත අනෙකප්‍රාකාර රසමසවුලෙන් යුක්ත වූ කැඳ බත් ද, අවුලුපත් ආදිය ද, සිහිල් මිහිරි සුවඳ පැන් ද, තැබ්බ වූහ. කපුරු, තකුල්, නාරංග, ලවග, ඉඟුරු යුක්ත වූ පස් පලවතින් බුලත් ද තබ්බවා මේ මාගේ දාගබෙහි කර්මාන්ත කරන ගිහිභූවත්, තපස්වින් වන්සේවත්, සිත් වූ පරිද්දෙන් මෙ කී සියල්ල අනුබව කොට කළ කර්මාන්තයෙහි මිල නො ගෙන නො යෙත්යි මෙලෙස විධාන කොට තැබ්බූහ' මේ අනුව සිදු කරන ලද සේවයට සරිලන වැටුප් ගෙවීමට කටයුතු කර තිබීමෙන් වෘත්තීය ගරුත්වය හා අයිතීන් ආරක්ෂාවක් සිදු කර ඇති අතර සමකාලීන අවධියේ ශ්‍රම භාවිතාවේ මානුෂීය මුහුණුවර පිළිබඳ ව ද පැහැදිලි අදහසක් නිර්මාණය කරගත හැකි වේ. 'යථාරුචි තං ගණන්තූ කම්මං කත්වා යථාරුචි- තෙ තථෙව අපෙක්ඛිත්වා අදංසු රාජකම්මිකා' (වංසත්ථප්පකාසිනිය 1994: 30: 20) යනුවෙන් කැමති කැමති පරිදි සේවය කොට ස්වර්ණාදී වූ කැමති කැමති දේ වේතන ලෙස ලබා ගන්නා ලෙස සේවකයන්ට දැනුම් දුන් බව **වංසත්ථප්පකාසිනියේ** ද දක්වා තිබේ. එහෙත් මෙම සම්ප්‍රදාය කඩකොට හික්ෂුවක් විසින් කටයුතු කළ පසු ඒ සම්බන්ධව කටයුතු කළ ආකාරය විමසා බැලීමෙන් සමකාලීන අවධියේ ශ්‍රම භාවිතාවේ ආගමික මුහුණුවර පිළිබඳ අදහසක් නිර්මාණය කර ගත හැකි වේ. 'රජු විසින් මෙසේ සෑය කරවනු ලබන කල්හි දු කිසියම් හික්ෂු කෙනෙක් අපි මෙහිල සභාය වන්නමෝ යයි සිතා තමන් විසින් පිළියෙළ කර ගන්නා ලද ගඩොළු ආදිය ගෙනැවිත් දුන් හ. ශිල්පී තෙමේ එය ගනිමින්ම එහි අසමාන බව හේතු කොටගෙන මේ ගඩොලෙහි මැටි අනෙකෙකැයි දැන ඒ තෙරුන් නියත වශයෙන් හඳුනා ගනු පිණිස යළි යළි දු ලකුණු පිරිසිඳීම කළේ ය. ඒ ජනසමාජයෙහි කොලහලෙක් විය. යම් යම් හික්ෂු කෙනෙක් තොපිට වැටුප් රහිතව මැටි පිඬක් දුන්නාහි දැ යි මෙසේ ශිල්පියා පිළිවිසි ය. මැටි පිඬ දුන් හික්ෂුව පෙන්වනු පිණි ස තමා ඉදිරියට පැමිණි විට මේ ඒ හික්ෂුව යැයි බලතාට පෙන්වී ය. ඒ බලත් තෙමේ එපවත් තමා විසින් ඒ හික්ෂුව හඳුනා ගන්නා ලද බව රජු හට දැන්වී ය. රජ තෙමේ දෑ සමන් කැකුළු පිරවූ කළ තුනක් ද සුවඳ වර්ග ද මහබෝමළුවෙහි තබවා ඒ හික්ෂුවට දෙවී ය. ඒ හික්ෂුව මහබෝ මළුවට පැමිණි විට ස්වාමීනී ආගන්තුක හික්ෂුන් විසින් පිදිය යුතු මෙය රජු විසින් සපයන ලදැයි මල් පෙන්වා ඒ මල් පූජා කළ පසු ඒ හික්ෂුව කරා එළඹ ඇඳිලි බැඳ අපගේ චෛත්‍ය කර්මාන්තයෙහි සභාය බව පතමින් වේතන ලබා නොගෙන යම් මැටි පිඬක් දුන්නහු ද මේ එයට වේතනය යැයි දනු මැනවයි කියන ලෙසට බලතාට අණ කළේ යි' (වංසත්ථප්පකාසිනිය 1994: 30: 20) මෙම ප්‍රකාශය අනුව පැහැදිලි

වන්නේ දුටුගැමුණු රජු විසින් රුවන්වැලි මහා සෑය ඉදිකිරීම පිළිබඳ කාර්ය සාධනයේ දී නිරන්තරයෙන් සේවක සේවකාදීන්ගේ ශ්‍රමයට වටිනාකමක් එක් කළ බව ය. ප්‍රමිති සහගත බව මෙන්ම සිදු කරන කාර්යය වෙනුවෙන් දන් වැටුප් ගෙවා ශ්‍රමිකයන් සතුටු කිරීම ද දුටුගැමුණු රජුගේ අභිප්‍රාය වූ බව මින් වටහා ගත හැකිය. ශිල්පීය ප්‍රාගුණ්‍යතාව කෙරෙහි ගෞරවය හා වටිනාකම් එක් කිරීම නූතනයට පවා ආදර්ශ එක් කිරීමට සමත් වෙයි. පැරණි ලංකාවේ ශ්‍රම භාවිතාව තුළ දක්නට ලැබෙන තවත් විශේෂත්වයක් නම් රාජ්‍යය හෝ වේවා ආගමික ආයතනය වෙත හෝ වේවා සිදු කරන ශ්‍රම සේවාව වෙනුවෙන් ලෝකෝත්තර වශයෙන් ලබන දියුණුව පිළිබඳ පුද්ගල මනසට ලබා දී ඇති උත්තේජනයයි. උදාහරණ වශයෙන් රුවන්වැලි මහා සෑයේ ඉදිකිරීම් උදෙසා වඩුවත්, කම්කරුවන්, ස්ත්‍රීන් ඇතුළු බොහෝ දෙනා ශ්‍රමය සපයා ඇති අතර ඔවුන් එම සේවයේ පින පළ දීමෙන් තවත්තියා දෙව්ලොව උපන් බව **මහාවංසයේ** දක්වා තිබීම දැක්විය හැකිය (මහාවංසය 2003: 30: 44) ඒ අනුව ශ්‍රමිකයාට ශ්‍රමය සැපයීම වෙනුවෙන් ලෝකික වශයෙන් ඇතිවන වරප්‍රසාදවලට අමතරව ලෝකෝත්තර වශයෙන් ද යම් ජයග්‍රහණයන් අත්වන නිසා සඵලදායී කාර්යක්ෂම සේවාවක් රාජ්‍ය සංවර්ධනය උදෙසා සැපයීමට වගබලා ගනී.

අතීත පාලකයන් ශ්‍රම සම්පත් නිවැරදිව කළමනාකරණය කරමින් රාජ්‍ය සංවර්ධන කටයුතුවල නිරත වූ අතර එහි සාර්ථකභාවයන් රටේ සංවර්ධනයට මෙන්ම ලෝකයේ අති විශිෂ්ට තැනක් ශ්‍රී ලාංකිකයන් වෙත උරුම කර දීමට සමත් විය. ඒ ඒ වෘත්තිකයන්ට නිදහස් මනසකින් හා සතුටින් සිය ශ්‍රම දායකත්වය රටේ සංවර්ධනයට යෙදවීමට හැකි පරිදි රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සැකසුණු බවට සාධක මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයෙන් හමු වේ. පුරාතන අවධියේ පැවති විවිධ වෘත්තීන් හා බැඳුණු ශ්‍රමිකයන්ට අවශ්‍ය වෘත්තීය ගරුත්වය සහ හිමිකම ලබා දෙමින් ශ්‍රමය භාවිතා කර ඇත. විවිධ ක්ෂේත්‍ර ඔස්සේ මෙම ශ්‍රමය කළමනාකාරීත්වයකින් යුතුව භාවිතා කර ඇති ආකාරයක් දැකගත හැකිය. ශ්‍රමය භාවිතා කිරීමේ දී එකිනෙකට අදාළ ශ්‍රම සැපයීම බෙදී ගොස් ඇත. එහිදී නිදසුනක් ලෙස ගතහොත් කුඹල් කර්මාන්තයේ නියැලෙන්නන් හට එම කාර්යය පමණක් පැවරුණු අතර ඔවුන් වගකීමෙන් එය ඉටු කළ යුතු විය. ඒ සඳහා ඔවුන්ට අවශ්‍ය පහසුකම් සලසන ලදී. නිදසුනක් වශයෙන් කුඹලුන් සඳහා ගම් බිම් ලබා දීම පෙන්වා දිය හැකිය. එමෙන්ම යකඩ කර්මාන්තයේ නියැලුන ශ්‍රමිකයන්ට එම කාර්යයන් පමණක් පැවරුණු අතර මෙම සියළුම වෘත්තිකයන්ට ස්වකීය වෘත්තියෙන් පිට වෙනත් වෘත්තියක නියැලීමේ අවකාශය නොලැබුණි. තමා උගත් ශිල්පය නිසි පරිදි යෙදවීමට අවකාශය සලසා දෙන ලදී. ඒ අනුව පුරාතන ලංකාවේ ශ්‍රමය භාවිතා කිරීමේ දී ක්‍රමානුකූල බවක් පැවතීම රාජ්‍ය තිරසාර සංවර්ධනයට ඉවහල් වී ඇති බව නිගමනය කළ හැකි වේ. ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ සහ මහනුවර රාජධානි අවධියේ තිරසාර ශ්‍රම භාවිතාව හා එහි ගුණාත්මක ප්‍රවේශයන් පිළිබඳ මෙතැන් සිට සාකච්ඡා වේ.

3.4 විහාරස්ථ වහලුන්ගේ ශ්‍රම සේවාව සහ තිරසාර විහාර සංවර්ධනයට ඔවුන්ගේ ශ්‍රම දායකත්වය

අධ්‍යයනයට පාත්‍ර අවධියේ විහාර ඉඩම් පිළිබඳ සිදු කරන මෙම සාකච්ඡාවේ දී විහාර ඉඩම් සමඟ අත්‍යන්තයෙන් බැඳී සිටින සේවා කණ්ඩායමක් ලෙස ‘වහලුන්’ පෙන්වාදිය හැකි ය. විහාරයකට යම් ඉඩමක් පරිත්‍යාග කරන විට එම ඉඩම සමඟ ඉඩමේ වාසය කළ නිත්‍යවාසී නිවැසියන්, සත්ත්වයන් සහ ගහකොළවල අයිතිය ද විහාරය සන්නක කිරීමේ සම්ප්‍රදායයක් දක්නට ලැබුණි. විශේෂයෙන් විහාර ඉඩම් සමඟ විහාරයටම අයත් කොට ප්‍රදානය කරන ලද මිනිස් නිල, වහලුන්, ආරාමිකයන් සහ දාසයන් ආදී ලෙස දක්වා තිබෙනු දැකිය හැකි ය. මෙහි එන ආරාමිකයන් යනු ආරාමවල එදිනෙදා කටයුතුවලට ශ්‍රම දායකත්වය ලබා දෙන්නන් ලෙස අර්ථ දැක්විය හැකි ය. උදාහරණ වශයෙන් පළමුවන අග්ගෝ රජු කුරුන්ද විහාරයට ආරාමිකයන් සියයක් පිදු බව දක්වා තිබීමෙන් ආරාමික අවශ්‍යතාවල සංකීර්ණ ස්වභාවය පිළිබඳ පැහැදිලි අදහසක් නිර්මාණය කර ගත හැකි වේ (මහාවංසය 41: 16). මොවුන් විසින් සිදු කළ විහාරීය අවශ්‍යතාව කුමක් ද යන්න පැහැදිලි නැතත්, සිදු කළ කාර්යභාරය වෙනුවෙන් විහාරයෙන් වැටුප් ලද බව පැහැදිලි ය. ඒ අනුව ශ්‍රමයට නිසි වටිනාකම් ලබා දෙමින් විහාරීය අවශ්‍යතාවල යෙදවීම අතිශය වැදගත් ලක්ෂණයක් වේ. මෙහි ‘දාසයන්’ යනුවෙන් අදහස් වන්නට ඇත්තේ වහලුන් පිළිබඳ බව සෙනරත් පරණවිතානගේ මත පළ කර තිබේ (Paranavitana 1953: 135). අභයගිරි විහාරයේ බරෝස් මණ්ඩපය ආශ්‍රිතව වහරල ලිපි කිහිපයක් ලැබී ඇති අතරම එම ලිපිවල වහලුන් මිදවීම පිළිබඳ සඳහන්ව තිබීමෙන් වහල් මෙහෙය විහාරය විසින් අනුමත ශ්‍රම භාවිතාවක් ලෙස ක්‍රියාත්මකව පැවති ආකාරය හඳුනාගත හැකි වේ. විහාරාරාම සඳහා වහලුන් ප්‍රදානය කිරීමේ වැඩි නැඹුරුතාවක් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර රාජධානි අවධියේ දී දක්නට ලැබුණු බව ද ඓතිහාසික මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයෙන් පෙනී යයි. මෙසේ විහාරාරාමවල පැවති විවිධ අවශ්‍යතා සඳහා වහල් දැසිදසුන් පරිත්‍යාග වීමත් සමඟ එම විහාර වහල් දැසිදස් පරපුර අත්පත් කර ගත් සමාජ තත්ත්වය කුමක් ද යන්න පිළිබඳව ද මෙහි දී විමර්ශනය කළ යුතු ය. රාජකීයයන් විසින් හෝ වේවා වෙනත් ඕනෑම දානපතියකු විසින් මිනිස් නිල විහාර සඳහා ප්‍රදානය කරන විට විහාර නායක භික්ෂුව විසින් ඒවා වගකීම්සහගතව පිළිගෙන තිබීමෙන් සහ එම ශ්‍රමය නිසි පරිදි කළමනාකරණය කර තිබීමෙන් වහල්භාවය විහාර මගින් විධිමත්ව ප්‍රයෝජනයට ගනු ලැබූ ශ්‍රම වර්ගයක් විය යන්න පිළිබඳ තර්කයක් ද ගොඩනගා ගත හැකි ය. ආරාමික දාසයන් නියම වහලුන් ලෙස වල්පොල රාහුල භිමියන් දක්වා තිබුණත් විහාර හා බැඳී වහල් මෙහෙය බලහත්කාරයෙන් වැඩ ගන්නා යුරෝපා සහ මැදපෙරදිග තත්ත්වයෙන් සපුරා වෙනස් වූවක් බව පැහැදිලි වේ. යුරෝපීය වැඩවසම් සමාජය තුළ වහලුන් භුක්ති විඳි පීඩාකාරී තත්ත්වයන් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ විහාරස්ථ ඉඩම් භුක්ති ක්‍රමය තුළ විහාර දාසයින් අත්පත් කරගත්තේ නැත. බලහත්කාරයෙන් හෝ තර්ජනයේ යෙදවීමෙන් දාසයින් ලවා තම ඉඩම් වගා කරවීමට විහාරය නොපෙළඹුණු අතර විහාරස්ථ ඉඩම්වල වාසය කරන ලද නිවැසියන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කරමින් මානුෂීය අන්දමින් ඉඩම් භුක්තිය

හැසිරවීම විහාරස්ථ දේපල සංවිධානය තුළ කැපී පෙනෙන ලක්ෂණයක් විය. බුදු දහම වහල් මෙහෙය සහ හිංසනය අනුමත නොකළ අතර සමානාත්මතාව, ශික්ෂණය සහ මානව දයාව පැහැදිලිවම අපේක්ෂා කරන ලදී. එය සදාචාරය සහ සමස්ත මානව වර්ගයා විෂයෙහි සහෝදරත්වය පිළිබඳ සංකල්පය ප්‍රවර්ධනය කරන්නක් විය. ඒ අනුව ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ සහ ඉන් පසු කාල පරිච්ඡේදය තුළ වුව විහාර දාසයන් සේවාවේ යෙදවීම සම්බන්ධයෙන් දක්නට ලැබුණේ සිගාලෝවාද සූත්‍රයේ විග්‍රහ වූ සේව්‍ය සේවක යුතුකම් වගකීම් සංකල්පය පෙරදැරි කර ගත් මානුෂීය ක්‍රියාදාමයකි. විහාර ඉඩම්වල ස්වාමීත්වය දරණ ලද විහාර භාර හික්ෂුව විසින් සිය සේවා දායකයන් සුදුසු පරිදි වැඩපළෙහි යෙදවීමත්, එම සේවාවට සරිලන සේ දන් වැටුප් ගෙවීමත්, සේවකයන්ගේ රෝග පීඩාදියේ දී අවශ්‍ය පිහිට ලබා දීමත්, විහාර ඇසුරේ වැඩෙන දූසිදසුන් වෙත රස අහරින් සංග්‍රහ කිරීමත් මෙන්ම සුදුසු කල කර්මාන්ත පැවරීම ආදියත් ක්‍රමානුකූලව සිදු කළ නිසා විහාර දාසදාසීන් සතුටු සිතින් සිය ශ්‍රම දායකත්වය විහාරය වෙත ලබා දී තිබේ. සේවකයා විසින් ද විහාරය වෙනුවෙන් ඉටු කළ යුතු සේවාව සක්‍රීයව සැපයූ අතර සියල්ල හොඳින් සොයා බලා සඵලදායීව ඉටු කිරීමට වග බලා ගත්තේ ය. දන් වැටුප් නිසි පරිදි විහාරයෙන් ලබා දුන් නිසාම කිසිවක් කඩාවඩා ගැනීමට හෝ බලහත්කාරයෙන් අල්ලා ගැනීමට උත්සාහ ගත් බවක් පෙනෙන්නට නොතිබිණි. තම වගකීම නිසියාකාරවම ඉටු කළ නිසා විහාරීය අවශ්‍යතාවන් ද කළමනාකරණ තිරසාරත්වයකින් යුතුව පවත්වා ගැනීමට හික්ෂුවට අවකාශය ලැබිණි. එනිසා සිගාලෝවාද සූත්‍රයේ දක්වෙන සේව්‍ය සේවක යුතුකම් වගකීම හොඳින් හඳුනාගෙන බෞද්ධ ශික්ෂණයක් සහිතව විහාර දූසි දසුන් කළමනාකරණය කළ නිසා එය අතිශය මානුෂීය සහ සංවිධානාත්මක වැඩපිළිවෙලක් වූ බව පැහැදිලි වේ.

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ විහාරාරාම සන්තක වහලුන් පිළිබඳ අධ්‍යයනය කරන විට බොහෝ මූලාශ්‍රයවල 'ගැනු පිරිමි වහලන්ගෙන් 20ක්, ගැනු පිරිමි විස්සක්' වශයෙන් විවිධ වර්ගයේ වහලුන් පිළිබඳ තොරතුරු ලේඛනගත වී තිබෙනු දක්නට ලැබේ. ඉංග්‍රීසි භාෂාවේ 'Slave' නමින් හැඳින්වෙන වහලුන් යුරෝපානු ක්‍රමය අනුව සමාජ ස්ථරායණ සංකල්පය තුළ අඩු වටිනාකම් හිමි කරගත් කොට්ඨාසයකි. 'වහලුන්' යනු වර්ණ හේදවාදය, සංස්ථාමය ස්වරූපය, බලහත්කාරයෙන් වධ හිංසා පමුණුවමින් අමානුෂීය ලෙස වැඩගනු ලබන පහත් පිරිසක් ලෙස සමාජයේ පිළිගැනීමක් පවතින අතර ඔවුන් කොන්දේසි විරහිතව ස්වාමියා වෙනුවෙන් සේවා සපයන කණ්ඩායමක් ලෙස සමාජ ස්ථරායනයට එකතු වී තිබේ. යුරෝපා වහල් සේවයෙහි පදනම ස්ථාපිතව තිබුණේ ස්වාමියාගේ බලය ඔස්සේ ඔහුගේ අරමුණ බලහත්කාරයෙන් සහ තර්ජනයේ යොදෙමින් ඉටු කර ගැනීම සඳහා ය. යුරෝපීය වහලා අවම නිදහසක් යටතේ කිසිඳු වරප්‍රසාදයක් නොලබා සිය ශ්‍රමය ලබා දෙමින් වෙහෙසකර ජීවිතයක් ගත කරන්නෙකි. යුරෝපයේ වහල් මෙහෙය තුළ මෙවැනි තත්ත්වයක් ප්‍රදර්ශනය වුවත් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ විහාර ඇසුරේ සිය ශ්‍රම සේවා සපයන ලද දූසිදසුන් වෘත්තීය ප්‍රාමාණිකත්වයක් සහ ගරුත්වයක් සහිත ජාතික ආර්ථික ප්‍රවර්ධනය සඳහා සහාය වන පිරිසක් ලෙස විශේෂ කොට සාකච්ඡා කළ හැකි

කණ්ඩායමකි. මධ්‍යතන අවධියේ ක්‍රියාත්මක ඉඩම් භුක්තිය දෙස සැලකිල්ලෙන් බලන විට විහාරය භුක්ති විඳි ඉඩම් රජරට සහ්‍යත්ව අවධියේ මෙන් වාරි හා ඇළ මාර්ග කුණුරුවලින් පමණක් සමන්විත වූ ඒකීය ස්වරූපයේ ගම්බිම් නොවූ අතර එම වගා බිම් වල්පිට, විල්පිට, ගෙවතු, ගසකොළ වගා බිම් කැබලි සහිත විවිධ අංගෝපාංගයන්ගෙන් සමන්විත ඒවා විය. වියළි කලාපයේ මෙන් එක දිගට විහිදී ගිය තැනිතලා නොතිබීම මේ ප්‍රවනතාවට හේතුවක් වන්නට ද ඇත. මේ ආකාරයෙන් වෙන් වෙන් බිම් සහිත වගා බිම් පිහිටා තිබීමේ දී සහ නව ප්‍රදේශවල කෘෂිබෝග වගාව අලුත් අත්දැකීම් ඔස්සේ සිදු කිරීමේ දී පෙරට වඩා මිනිස් ශ්‍රමය යෙදවීමේ අවශ්‍යතාවක් පැන නැගුණු නිසා රජරට සිට නිරිතදිගට සංක්‍රමණය වූ අතිරික්ත ශ්‍රම හමුදාව ඒ සඳහා යොදා ගන්නට ද ඇත. රජරට සහ්‍යත්ව අවධියේ දී මෙන්ම දහතුන්වන සියවසින් පසු බොහෝ මූලාශ්‍රයවල විහාර සන්නක කොට දැසිදසුන් පරිත්‍යාග කිරීම පිළිබඳ වැදගත් තොරතුරු වාර්තා වේ. II වන පරාක්‍රමබාහු රජුට අයත් ගලපාත ලිපියෙහි (E.Z. Vol. IV., 1994: 204) ක්‍රි. ව. 1267 දී ප්‍රභූ පවුලක සාමාජිකයන් තිදෙනෙකු විසින් විහාරයක් සඳහා කරන ලද ගම්බිම් සහ වහල් ප්‍රදානයක් පිළිබඳ ව දක්වා තිබේ. මෙම වහල් ප්‍රදානයට වහලුන් 60ක් පමණ අයත් වූ අතර 'කොන්න බොගන්න හා මෙකු මල් උබ හා මෙකු නං මින්දි හා මෙකු පින් උයවන්දා, මෙකු මල් ගෙත්කැමි ලොකෙයි, මෙකු මල් පොත්වාණි මින්ද...' ආදී වශයෙන් වහල් පවුල් ඒකක වශයෙන් ප්‍රදානය කර තිබෙනු දැකිය හැකි ය. කිත්සිරිමෙවන් රජුට අයත් කැලණි විහාර ලිපියේ ද (I.C. Vol. VIII, 2007: 46) කිත්සිරිමෙවන් රජු විසින් එම විහාරය ප්‍රතිසංස්කරණය කොට මිනිස් නිල 30ක් පිදූ බව සඳහන් කර තිබෙන අතර සංඛ්‍යාත්මක අතින් එය විහාර අවශ්‍යතාවලට සෑහෙන තරම් ශ්‍රම උත්පාදක කණ්ඩායමකි. එනිසා විහාරයක පවතින සංකීර්ණ අවශ්‍යතා ඉටු කර ගැනීමට තරම් සෑහෙන මිනිස් නිල ප්‍රමාණයක් විහාර උදෙසා ප්‍රදානය කිරීම සමාජ වගකීමක් ලෙස සළකා ඉටු කර ඇති බව පැහැදිලි වේ. මෙතුළින් මතුවී පෙනෙන තවත් වැදගත් කාරණයක් නම් රාජකීයයන් විසින් විහාරාරාම සංරක්ෂණය කිරීමේ දී තාක්ෂණික මැදිහත්වීමෙන් පමණක් නිහඬ නොවූ බවයි. සංරක්ෂණය ජීවමාන ක්‍රියාවලියක් සේ වටහාගෙන විහාරයේ ඉදිරි කළමනාකාරිත්වය යහපත්ව පවත්වා ගැනීම සඳහා සේවක සේවකාදීන් විහාරයට අයත් කොට පවරා දීම විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වය උදෙසා ගත් සාධනීය ක්‍රියාමාර්ගයකි. රාජ්‍ය ස්ථාවරත්වය උදෙසා සුවිශේෂී මෙහෙවරක් සිදු කරන විහාරස්ථාන සක්‍රීයව පවත්වා ගැනීම උදෙසා ගත් සංරක්ෂණ උපාය මාර්ගයක් ලෙස ද විහාර දැසිදසුන් විහාර සන්නක කිරීමේ ක්‍රියාවලිය දැක්විය හැකි ය.

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර රාජධානි අවධියේ දී ද විහාර දැසිදසුන් හා ඔවුන් සිදු කරන ලද සේවාව අතිශය සංවිධිත සහ මානුෂීය ක්‍රියාවලියක් බවට පත්ව තිබුණි. පැපිළියානේ ශිලා ලේඛනයේ පරිවාර ජනයාගෙන් දෙසිය පණහක් පැපිළියානේ විහාරයට පූජා කළ බව දක්වා තිබෙන අතර ක්‍රි. ව. 1459 දී එම විහාරයට නැවත වරක් ගැනු පිරිමි වහලුන්ගෙන් 20ක් ප්‍රදානය කරන ලද බව දක්වා තිබේ. පැපිළියානේ ශිලා ලේඛන පරිශිෂ්ටයේ ද මේ පිළිබඳ සඳහන් වන අතර කුඩවස

ලියදරුවන් ලියූ අරමණපොල සන්නසෙහි ද ගැනු පිරිමි වහලුන්ගෙන් 20ක් සුනේත්‍රාදේවී පිරිවෙනට ප්‍රදානය කළ බව සඳහන් කර තිබේ. ඒ අනුව පැපිළියානේ සුනේත්‍රාදේවී පිරිවෙනට වරින්වර වහලුන් පරිත්‍යාග වී ඇති අතර විහාරයේ අවශ්‍යතා සංකීර්ණභාවයට පත්වන විට එවන් ප්‍රදානයන් සිදු කිරීම කඩිනමින් සිදු වන්නට ඇත. එසේම මෙම ප්‍රදානයන් දෙස විමසිලිමත්ව බලන විට පැහැදිලි ව පෙනෙන කාරණයක් නම් සමස්ත වහල් ප්‍රදානය අංශ දෙකක් යටතට බැඳී තිබෙන බවයි. එම අංශ දෙක නම් ඉඩම් හා ප්‍රදානය කළ ආයතනයයි. මූලික වශයෙන් ඉඩම් භුක්තිය සහ වහලුන් සමඟ දක්නට ලැබෙන සම්බන්ධතාව සාකච්ඡා කළ යුතු ය. ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ විහාරාරාම සඳහා වහලුන් ප්‍රදානය කරන සෑම අවස්ථාවකම එකී පරිවාර ජනයා ඉඩම් සමඟ ඇඳ තිබේ. සාකච්ඡාවට බඳුන් වන කාල පරාසය තුළ ගම් ඉඩම් රාශියක් ප්‍රදානය කිරීමෙන් පසු වහල් දැසි දස් ප්‍රමාණයක් ද ඒ සමඟම ප්‍රදානය කරන බව දැක්වීම විර සම්ප්‍රදාය බවට පත්ව ඇත. බොහෝ අවස්ථාවල කඩඉම් සහිත ව ඉඩකඩම්වල නාම ලේඛන දක්වා ඇති අතර ඒවායේ වහලුන් හෙවත් උපකාරකයන්, 'සරක්' හෝ 'මිනිසා, සතා' (මිනිසුන්, සතුන්) මෙකී ප්‍රදානයට අයත්වන බව විශේෂයෙන් සඳහන් කොට ඇත. බොහෝමයක් අවස්ථාවල ප්‍රදානය කරනු ලබන ප්‍රධාන ඉඩම් නම් කොට 'මෙහි බද වල්පිට, විල්පිට, ගෙවතු ගසකොළ, මිනිසා සතා ඇතුළු...' යන පාඨය අන්තර්ගත කරනු දැකිය හැකි ය. ඒ අනුව ප්‍රදානය කළ ඉඩමට අනුබද්ධව පවතින කැළෑ, විල්, ගෙවතු, ගස්කොළන් සමඟ ඒවායේ සිටින මිනිසුන් ද, සතුන් ද ප්‍රදානය කළ බව පෙනේ. එතුළින් ගම්‍යමාන වන්නේ වහල් පිරිවර ඉඩකඩම්වලින් වෙන් කළ නොහැකි දේපලක් ලෙස පිළිගැනීමට ලක්වී ඇති බවයි. මෙමගින් පැහැදිලි වන තවත් කාරණයක් නම් මෙම වහලුන් ඉඩම්වල අදේ ක්‍රමයට බදු ගෙවමින් ඒ අනුව අද භුක්ති අයිතිය සහිත ව සිටි ගැමියන් වන බව ය. ඔවුන් ඉඩකඩම්වලින් වෙන්කොට තැබීම කළ නොහැක්කක් වූ අතර එසේ වෙන් කළ හොත් ප්‍රදානය කළ ඉඩම් පුරන්ව පාළුවීමේ හැකියාව ද වැඩි ය. එය ග්‍රාමීය ආර්ථික තිරසාරත්වයට මෙන්ම විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වයට ද බාධාවකි. මෙම හේතුව නිසාම ඉඩමක් ප්‍රදානය වන විට එකී ඉඩම ප්‍රදාන ලාභියාට ඉඩමේ නිත්‍යවාසී වහලුන් සමඟ ම ලබා දෙන්නට ඉඩම් හිමියා වග බලාගෙන තිබේ. විශේෂයෙන් VI වන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ දී පැපිළියානේ විහාරයට ලබා දුන් වහල් දැසි දස් පරපුර අළලා 'පරිවාර ජනයාගේ වට්ටෝරුව' නමින් වෙනම ම ලේඛනයක් පවා නිකුත් කර තිබීමෙන් සමකාලීන අවධියේ විහාරය සමඟ වහලුන් ගොඩනගාගෙන පැවති අත්‍යන්ත සබඳතාව සහ රාජ්‍ය ආර්ථික ප්‍රවර්ධනය සඳහා වහලුන්ගේ දායකත්වය පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබා ගත හැකි වේ. විහාරගමිහි දාසයන් නිරතුරුව ආරක්ෂා කළ යුතු කණ්ඩායමක් ලෙස දක්වා තිබුණු අතර ආරාම සංවර්ධනයට සහ නඩත්තුවට අවශ්‍ය ශ්‍රම බලයෙන් සැලකිය යුතු දායකත්වයක් ද මොවුන්ගෙන් ලබා ගෙන තිබේ.

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ දී වහලුන් විහාර ඉඩම්වලින් වෙන් කළ නොහැකි දේපලක් ලෙස පිළිගෙන තිබුණු අතර ඔවුන් ආරක්ෂා කළ යුතු කණ්ඩායමක් ලෙස දක්වා තිබුණි.. කැරගල පුවරු ලිපියේ "කැරගල කුසලාන් ගම

හා මෙහි බදු සිලමුමාසර පුටුපාගල නාකඳපල ඇතුළු වූ ගෙවතු ගස කොළ වල්විල් කුඹුරු, ඕවිටි පිටි හා වහල් සරක් ආදී වූ සියල්ලට රට කෝරාල කරන්නන් අතුකෝරළයන් සේවයන් බලයන් රාණී වාසලුන් බත්ගමුන් ඇත්තලයන් අස්සලයන් ගොන්බද්දන් දඩවැද්දන් එඬේරන් ඇතුළු වූ කවර තරම් කෙනෙකුන්ගෙනුත් බසකින් විතරත් අවුලක් උද්ධරණයක් අනානාත්තුවක් බහු විධානයක් නොකියන නොකරන ලෙසට...” (I.C. Vol. VIII, 2007: 46) යනුවෙන් දක්වෙන සඳහනට අනුව විහාරය විසින් වහල් ශ්‍රමය සිය අවශ්‍යතා සඳහා භාවිතයට ගන්නවා මෙන්ම ඔවුන්ට සිදු විය හැකි උපද්‍රවවලින් ආරක්ෂා කර ගත යුතු බව පැහැදිලිවම දක්වා තිබේ. මෙහි දක්වෙන ආකාරයට කිසිදු පුද්ගලයෙකුට විහාරයට අයත් ගම්බිම්වලට ඇතුළුවිය නොහැකි වන බවට වාරණයක් දක්වා තිබුණි. සාමාන්‍ය පොදු ජනයාට අමතරව රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට පවා එම තහනම බලාත්මක වී තිබීමෙන් විහාර ඉඩම් සහ දූෂිතයන් ආරක්ෂා කිරීමට විහාරය විසින් ගෙන තිබූ නෛතික විධිවිධාන පිළිබඳ පැහැදිලි අදහසක් නිර්මාණය කර ගත හැකි වේ. වතරතන මහාසාමී සංඝරාජයන්ගේ ගම් බිම්වලට අයත්ව වාසය කරන වහලුන් සහ ගවයින් වෙත පවා ආරක්ෂාව සලසා දීමට විධිවිධාන ගෙන තිබීමෙන් සමකාලීන අවධියේ වහල් ශ්‍රමය විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වය කෙරෙහි විධිමත්ව යොදාවා ගත් ආකාරය පිළිබඳ පැහැදිලි වේ. සිගාලෝවාද සූත්‍රයේ දක්වෙන ස්වාමීයන් විසින් ඉටු කළ යුතු සේවයන් ආරක්ෂා කිරීමේ වගකීම සංකල්පය ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ දී බෞද්ධ ශික්ෂණය ද පෙරදැරිව විහාරය ඇසුරින් ක්‍රියාත්මක වී ඇති අයුරු පැහැදිලි වේ.

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ වහල් ප්‍රදාන පිළිබඳ සලකා බලන විට වැඩි ප්‍රමාණයක් ප්‍රදානය වී ඇති ආගමික ආයතනය බවට පත් වූයේ විහාරයයි. රාජකීයයන් විසින් හෝ වෙනත් පරිත්‍යාගශීලී ඕනෑම පුද්ගලයෙකු විසින් විහාරයේ අවශ්‍යතා සඳහා දූෂිතයන් විහාරයට පරිත්‍යාග කළ පසු එම ශ්‍රම සම්පත පිළිගැනීමට විහාරයේ නායක භික්ෂුව නොපැකිළුව කටයුතු කර ඇත. ඇතැම් විහාර වහලුන් ඉල්ලා සිටීමේ තත්ත්වයට පවා පත් වී තිබීමෙන් වහලුන්ගේ ශ්‍රමය විහාර අවශ්‍යතා කළමනාකරණය උදෙසා කෙතරම් දුරකට අවශ්‍ය වී ද යන්න පිළිබඳ පැහැදිලි වේ. මෙසේ වහලුන් පිළිබඳ අයිතිය විහාර සන්නක කර ගැනීම සම්බන්ධව අධ්‍යයනය කිරීමේ දී පැන නගින එක් අදහසක් නම් වහල්භාවය සහ වහල් මෙහෙය විහාරාරාම මගින් ප්‍රයෝජනයට ගනු ලැබූ ශ්‍රම වර්ගයක් වී ද යන්නයි. බෞද්ධාගමික ඉගැන්වීම් තුළ සමානාත්මතා සංකල්පය අගය කරන අතර කිසිදු පුද්ගලයෙක් විශේෂ කර දක්වීමක් හෝ හෙළා දැකීමක් අනුමත නොකරයි. පුද්ගලයකු බ්‍රාහ්මණයෙකු වන්නේත්, වසලයකු වන්නේත් ක්‍රියාවෙන් මිස උපතින් නොවේ. ‘න ජප්ඤා වසලෝ හෝති- න ජප්ඤා හෝති බ්‍රාහ්මණෝ, කම්මනා වසලෝ හෝති- කම්මනා හෝති බ්‍රාහ්මණෝ’ යනුවෙන් වසල සූත්‍රයේ සුත්ත නිපාතයේ දක්වන්නේ මෙම අදහසයි. මෙම ආගමික මතවාද නිසාම විහාර සන්නක කොට දූෂිතයන් භාර ගැනීම භික්ෂූන්ට අකැප වන බව **සමන්තපාසාදිකාව** වැනි ග්‍රන්ථවලින් පවා තොරතුරු ඉදිරිපත් වේ. ඒ අනුව භික්ෂූන් විසින් දාසයන් භාර ගනු ලැබීම තහනම් කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ. වහරල ශිලා ලේඛනවල දාස හෙවත් වහල් භාවයෙන් වහලුන් මුදවා ගැනීම නිවන් අවබෝධය පිණිස හේතු වන

බව දක්වා තිබීමෙන් මුල්කාලීනව විහාර දාසභාවය පිළිබඳ පැවති ආකල්පය පිළිබඳ පැහැදිලි වේ. වහරල ශිලා ලේඛනවල සඳහන් වන 'වහරල විදව්' යන්න වහල්භාවයෙන් මුදවා ගැනීම පිළිබඳ දක්වන බව ඇතමෙක් තර්ක කළත්, එමගින් අදහස් වන්නේ වහල්භාවය නොවන බැව් ඇතැම්හු තර්ක කරති. එහෙත් රජරට සභ්‍යත්ව අවධියේ සිට ම විහාර සන්නක දූසිදස් පරපුරක් පිළිබඳ සහ ඔවුන් සක්‍රීයව විහාරාරාම වෙත ශ්‍රම සැපයුම් සිදු කළ ආකාරය පිළිබඳ තොරතුරු වාර්තා වන නිසා විහාර ඇසුරේ වහල් ක්‍රමය භාවිතයට ගත් ශ්‍රම සම්පතක් ලෙස සක්‍රීයව පැවති බව පැහැදිලි වේ.

වහල් ප්‍රදානයක් යම් විහාරයකට සිදු කිරීමේ දී හික්ෂුව එම වහලුන්ගේ භාරකාරත්වයට පත් වන්නේ ප්‍රදානය සිදු කළ තැන සිට ය. විහාරයට ප්‍රදානය කිරීමට පෙර ඔවුන් විවිධ නායකත්වයන් යටතේ සිය සේවාව සපයන්නට ඇති අතර විහාරයට ප්‍රදානය වීමෙන් පසු වහලුන් සිය සේවාව වෙනුවෙන් වගකිව යුතු වන්නේ විහාරයේ නායක හික්ෂුව වෙත ය. ඒ අනුව වහලුන් පිළිබඳ රජු හෝ ප්‍රදානය සිදු කළ පුද්ගලයා අතපැවති අධිකාරී බලය පැහැදිලිවම අහෝසි වී යාමක් සිදු වී තිබෙන බව පැහැදිලි ය. ප්‍රදානයෙන් පසු වහලුන්ගේ ශ්‍රම සේවාවේ සමස්ත භුක්තිය විහාරය සතු වන අතර ඔවුන්ගේ ශ්‍රමය අවසරයකින් තොරව යොදවා ගැනීමට හෝ ශ්‍රමිකයන්ගේ අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය වන පරිදි ක්‍රියා කිරීමට කිසිවෙකුට හැකියාවක් ලැබෙන්නේ නැත. එසේම යම් වහලෙක් හෝ වහල් කණ්ඩායමක් විහාර සන්නක කොට පූජා කිරීමට යමෙකුට හැකි වන්නේ එම වහලුන් පිළිබඳ අයිතිය තමා සන්නකයේ පැවති නිසා ය. ඒ අනුව වහල් අයිතිය හිමි කර ගත් ක්‍රමවේද රැසක් පිළිබඳව ද තොරතුරු රැසක් ඓතිහාසික මූලාශ්‍රය මගින් ඉදිරිපත් වේ. පොළොන්නරුව රාජධානි අවධිය වන විටත් විහාර සේවා දාස ක්‍රමය විහාරය විසින්ම පිළිගෙන තිබූ බව පෙන්වා දෙන සෙනරත් පරණවිතානායන් විහාරයක් සතු වූ තුන් ආකාර වහල්ලු පිළිබඳ දක්වා තිබේ. අන්වයාගත වහල් හෙවත් පරපුරෙන් පැවත ආ වහල්ලු, රන්වහල් ලෙස නම් දරූ මිල දී ගනු ලැබූ වහල්ලු හෙවත් තමන්ම මිල ගෙන වහල්කමට පත්වූවන් සහ විහාර අරමුදලින් ගත් වහල්ලු වශයෙනි (රෝහණධර 2002: 22) මධ්‍යතන අවධියේ මූලාශ්‍රය පරීක්ෂා කර බලන විට ප්‍රධාන වශයෙන් මෙම වහල් අයිතිය හිමිකර ගත් ආකාර දෙකක් පිළිබඳව තොරතුරු ලබාගත හැකි වේ. ගලපාත විහාර ලිපියේ අන්වයාගත වහලුන් (පරම්පරාගත වහලුන්), මිල දී ගත් වහලුන් (රන් වහලුන්) වශයෙන් වහලුන් වර්ග දෙකක් පිළිබඳව සඳහන් කර තිබේ (E.Z. Vol. IV, (1994). ඒ අනුව ගලපාත ලිපියේ දක්වන ආකාරයට කහමල් කුලු මිදෙල්නා ඇතුළු පවුලේ අයට වහලුන් අයිති වන්නේ අන්වයාගත හා රන්වහල් යන ක්‍රම දෙකකිනි. 'අන්වයාගත වහල්' යනු අන්වයෙන් පැමිණි එනම් පරම්පරාවෙන් පැමිණි වහල් අයිතිය යි. හංස සන්දේශයේ කැරගල වනරතන හිමියන්ට අංගොඩ සහ කැරගල ගම් එහි සිටි වහල් ජනතාව ද සමඟ ශාසන බන්ධු පරම්පරාවෙන් උරුම වූ බව දක්වා තිබීමෙන් වහල් අයිතිය පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට ගමන් කර ඇති බව පැහැදිලි වේ 'ශ්‍රී රාජගුරු වනරත්න මහා ස්වාමීන් වහන්සේගේ ශාසන බන්ධු පරම්පරාවෙන් පැවත එන කැරගල කුසලාන්ගම හා මෙහි බද... කුඹුරු ඕවිටි පිටි හා වහල් සරක්...' යනුවෙන් අංක 1 දරණ කැරගල පුවරු ලිපියේ ද (I.C. Vol. VIII, 2007: (46) අන්වයාගත

වහල් ක්‍රමය පිළිබඳ තොරතුරු ඉදිරිපත් වේ. විභාරයකට යම් වහල් ප්‍රදානයක් සිදු කළ පසු එම අයිතිය ද මෙසේ පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට විභාරය වෙත හිමිව විකාසනය වන්නට ඇති බව පැහැදිලි වන අතර එම අයිතිය විභාරයෙන් ගලවා ගැනීමට කිසිදු නෛතික අවකාශයක් පැවතී නැත.

වහලුන්ගේ අයිතිකාරත්වය උරුම කර ගත හැකි අනෙක් ක්‍රමවේදය වූයේ රන්වහල් ක්‍රමය යි. ගලපාත ලිපියේ (ජයතිලක 1992: (10) දක්වන ආකාරයට ප්‍රභූ පවුල් විසින් තමන් සතු මුදලින් මෙන් ම මුද්‍රා තබන ලද සේප්පුවෙන් මුදල් ගෙන ද වහලුන් මිලයට ගත් බව සඳහන් වීමෙන් මිලයට ගැනීමෙන් වහල් අයිතිය ලබා ගැනීමට පැවති අවකාශය පැහැදිලි වේ. ක්‍රි. ව. 1432 නිකුත් කරන ලද පරිවාර ජනයාගේ නාමාවලියෙහි (I.C. Vol. VIII, 2007: (46) වඩුවලි අරභකොඩ ආවරයා ඇතුළු නම් සයක් පණම් හයසියයකට මිලට ගත් බව සඳහන් වන අතර ඔවුන් අලෙවි වූ මිල ගණන් පරීක්ෂා කර බැලීමට මෙය කදිම නිදර්ශනයක් වේ. රදවුන්ගෙන් අගම්පඩි සුරසේන නම් වහලාද ද මිලට ගත් වහලෙක් ලෙස ලේඛනයේ දක්වා ඇත. සුනුනිල ද, සුණු නිලා, ඔහුගේ අඹුව සහ අතදරු දෙදෙනා ද විභාර කාර්යයන් සඳහා මිලයට ගත් වහල් ශ්‍රමිකයන් ය. වහලුන් මිල දී ගැනීම් පිළිබඳ පැපිලියානේ සුනේත්‍රාදේවී පිරිවෙනට අයත් මෙම නාමාවලියෙහි දක්වා තිබුණත් එය බෞද්ධ විනයට පටහැනි ක්‍රියාවක් වූ බව ඉතාමත්ම පැහැදිලි කරුණකි. විභාර දාසයන් විකිණීම හා මිලයට ගැනීම නීතියෙන් තහනම් කළ බවට තොරතුරු පැපිලියානේ ශිලා ලේඛනයෙන්ම ඉදිරිපත් වී තිබීම මේ සම්බන්ධයෙන් යම් ගැටලුකාරීත්වයක් මතු කරයි. 'විභාර පිළිබඳ ගම් කුඹුරු මිනිසා සතා ගරු භාඩ නොවිකුණුවත්, කිසිකෙනෙකුත් විසින් නොගනුවත්' (I.C. Vol. VIII, 2007: 46) යනුවෙන් පැපිලියානේ විභාර ලේඛනයේම දක්වා තිබීමෙන් වහලුන් මිලයට ගැනීම විභාරයට තහනම් වූ බවට යම් අදහසක් මතු වන බව පැහැදිලි වේ. එහෙත් බොහෝ විට මෙමගින් අදහස් කරන්නට ඇත්තේ විභාරයට දාසයන් මිල දී ගැනීම පිළිබඳ තහංචියක් නොව විභාරයෙන් දාසයන් මිල දී ගැනීමට හෝ විභාර දාසයන් විකිණීමට නීතියෙන් තහනම් වන බව දැක්වීම විය හැකි ය. විභාර අවශ්‍යතා සඳහා දාසයකු විභාරයට ලැබුණු පසු ඔහු තුණුරුවන් උදෙසා ශ්‍රමය ලබා දෙන සැදැහැති වෘත්තිකයෙකි. විභාරාධිකාරී භික්ෂුව එම ශ්‍රමිකයන්ගෙන් සේවාව ලබා ගන්නේ අතිශය මානුෂීය අන්දමින් වන අතර ඔවුන් ලෞකික දියුණුව මෙන්ම විභාරය ඇසුරේ වැඩෙමින් ලෝකෝත්තර දියුණුව ද සාක්ෂාත් කර ගනී. භික්ෂුවගේ භාරයේ එවන් දිවියක් ගත කරන දැසි දසුන් නැවත ගිහි නායකත්වයක් යටතට පත් කළහොත් ඔවුන්ගේ අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය විය හැකි අතරම මානුෂීය ශ්‍රම භාවිතාවේ ද පැහැදිලි වෙනසක් සිදු විය හැකි ය. දැසිදසුන් විභාරයෙන් ගිලිහීම විභාර කළමනාකරණ තීරසාරත්වයට ද බාධාවකි. විභාරාධිකාරී භික්ෂුව සිය ඉඩම්වල වාසය කරන නිවැසියන්ගේ ශ්‍රමය නිසි පරිදි ලබා ගන්නේ ආර්ථික වරප්‍රසාද මූලික කර ගනිමින් නොවන අතර ජනතා සුබසාධනය එහි ඒකායන අරමුණයි. මෙවැනි හේතූන් රැසක් නිසා විභාරයට දැසිදසුන් විකිණීම හෝ විභාරයෙන් දැසිදසුන් මිල දී ගැනීම තහනම් වන බවට නෛතික විධානයක් සලසන්නට ඇති බව පැහැදිලි වේ.

වහලෙකු තක්සේරුගත කරන ලද මූල්‍ය වටිනාකම පිළිබඳව ද බොහෝ තොරතුරු ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර රාජධානි අවධියට අයත් මූලාශ්‍රය මගින් ඉදිරිපත් වේ. “පණම් සසියයකට ගත් වඩුවලි අරඟකොඩ ආවරියා ඇතුළු නම් සයක්...” (I.C. Vol. VIII, 2007: 46) යනුවෙන් හයවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් වඩුවලි අරඟකොඩ ආවරියා ඇතුළු වහල් ශ්‍රමිකයන් සය දෙනෙකු පණම් 600කට මිල දී ගැනීම පිළිබඳ පරිවාර ජනයාගේ ඉඩම් වට්ටෝරුවේ දක්වා තිබේ. වහලුන් හය දෙනාම සමාන මුදලකට ලබා ගත්තේ ද යන්න නිශ්චිත වශයෙන් හෙළිදරව් කරගත හැකි නොහැකි මුත් වහලුන් 6ක් පණම් 600කට මිල දී ගත් බව දක්වා තිබීමෙන් එක් වහලෙකුගේ වටිනාකම පණම් 100ක් පමණ වූ බව උපකල්පනය කළ හැකි ය. ‘පණම්’ යන මුදල් ඒකකය 12 වන සියවසේ සිට විසිවන සියවස තෙක් මෙරට ව්‍යවහාර වූ අතර එය ශත 6 ක වටිනාකමක් ඇති කාසියකි. ‘පණම් සසියයකට ගත් රදවුන්ගෙන් අගම්පඩි සුරසේනයායි, මෙකු පුත් අඹු පෙත්තියි, මෙකු පුත් කුණයායි, පෙත්ති දූ සදවතියි.’ දක්වෙන සඳහනට අනුව පියා, මව, දුව සහ පුතා යන සතර දෙනෙකුගෙන් යුත් පවුලක් සඳහා තක්සේරු වටිනාකම පණම් 600ක් වූ බව පැහැදිලි වේ. ඒ අනුව වහල් පවුලේ එක් අයෙකු පණම් 150කට තක්සේරු වී තිබෙන බව පැහැදිලි ය. ‘පණම් සසියයකට ගත් සුනු එලිල්ලියි, මෙකු පුත් රාමායි, මෙකු නං කුමරයි’ යනුවෙන් ලිපියේ තවත් වහල් පවුලක් මිලදී ගැනීම පිළිබඳ දක්වා ඇති අතර සුණු එලි ඇයගේ පුතණු රාමා, ඔහුගේ සොයුරු කුමාරා යන තිදෙනෙකුගෙන් යුත් පවුලක් මිලට ගෙන ඇත්තේ පණම් 100කට ය. සුනුනිලියි මිල දී ගත්තේ පණම් 110කට ය. ‘සුනු නිලියි, මෙකු අඹු නාස්සියයි, අතදරු නම් දෙකක්’ වශයෙන් තවත් තැනක සුණු නිලා ඔහුගේ අඹුව සහ අතදරු දෙදෙනා තක්සේරු කර ඇත්තේ පණම් 300කට ය. එහිදී මව පියා හා දරු දෙදෙනා වෙනුවෙන් පණම් 300ක් මිල නියම කිරීම, වැඩිමහලු මව හා පියා පණම් $100 \times 2 = 200$ ක් වශයෙන් ද අතදරු දෙදෙනා එකතු පණම් 50 බැගින් ද ගෙන දෙදෙනාට $50 \times 2 = 100$ යනුවෙන් මුළු පවුලටම 300ක් ලෙස ගත හැකි ය. මෙම නිදසුන් මගින් තහවුරු වන තවත් වැදගත් කාරණයක් නම් මේ වහලුන් මිල දී ගැනීමේ දී ‘පවුල් ඒකක’ වශයෙන් මිල දී ගෙන ඇති බවයි. මුළු පවුලම ඉඩම් හිමියා විසින් නියමිත මිල ගණන්වලට පවරා දෙන ලද අතර එම මිල ගණන් එක් එක් වහල් පවුල්වල ස්වභාවයේ හැටියට වෙනස් වන්නට ඇති බව ද උපකල්පනය කළ හැකි වේ. ශ්‍රමයේ වටිනාකම් තක්සේරුව මත වහල් පවුලක මූල්‍ය ප්‍රමාණ තීරණය වී ඇති අතර එය අයිතිවාසිකම් සුරක්ෂාව පිළිබඳ විධිවිධානයක් සහ මානුෂීයත්වය පිළිබඳ සංකේතයක් ලෙස ද මතුකර දක්විය හැකි ය.

මෙම වහලුන් විහාරය ඇසුරේ වැඩෙමින් සක්‍රීයව සේවා සපයන ලද මනා නිදහසක් භුක්ති විඳි වෘත්තීය ප්‍රාමාණිකත්වයක් සහිත කණ්ඩායමක් බව පැහැදිලි අතර ඇතමුන් සිය කැමැත්තෙන්ම වහල්භාවයට පත් වූ පුවත් ඓතිහාසික මූලාශ්‍රය ඇසුරෙන් ලැබී තිබීමෙන් විහාර වහලුන් සමාජීය වශයෙන් අත්කරගත් උසස් තත්ත්වයන් පිළිබඳ අවබෝධ කර ගත හැකි වේ. **සද්ධර්මරත්නාවලියෙහි** කුක්කුට මිත්තයන්ගේ වස්තුවෙහි (සද්ධර්මරත්නාවලිය 1954: 671) සිටුවරයකු විසින් තමා ළඟ ධනය කෙළක් තිබිය දී අඹුදරුවන් ද සමඟින් දාගැබක වහලුන් බවට සිය කැමැත්තෙන්ම පත් වූ බව දක්වා තිබේ. මේ අනුව පරණවිතාන‍යන් විසින් පෙන්වා

දුන් ආකාර තුනක වහලුන්ට අමතරව කිසිදු ලාභ අපේක්ෂාවකින් තොරව වහලුන් බවට පත් වූ පිරිස් ද විහාර ඇසුරේ සිට ඇති බව පැහැදිලි වේ. සිය කැමැත්තෙන්ම දාගැබක් ඇසුරේ ශ්‍රමය සැපයීම උදෙසා වහලුන් බවට පත් වීම පිළිබඳ දැක්වෙන මෙම නිදසුනින් පෙනෙන්නේ විහාර දාසයන් සැලකිය යුතු සමාජ තත්ත්වයක් ද උරුම කරගෙන සිටි බව ය. විශේෂයෙන් ඉඩම් ලාභීන් හික්ෂුව ඇසුරේ වැඩෙමින් පිත් දහම් වඩමින් නිවන කරා ගමන් කිරීමට අවශ්‍ය කුසල ශක්තිය සම්පාදනය කරන ක්‍රියාවලියක් ලෙස ද විහාර සේවා දාස ක්‍රමය පිළිබඳ සිතන්නට ඇත. ඒ අනුව විහාර සේවා දාස ක්‍රමය පුද්ගල සංවර්ධනයටත්, විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වයටත් පැහැදිලිවම හේතු වී ඇති බව අවබෝධ කර ගත හැකි ය.

විහාර ඉඩම් හා බැඳි වහලුන් විහාරය ආශ්‍රයේ සිදු කරන ලද කාර්යභාරය කුමක් ද යන්න විමසීමෙන් මෙරට විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වයට සහ ආර්ථික තිරසාරත්වයට ඔවුන්ගේ දායකත්වය පිළිබඳ අවබෝධයක් ලද හැකි වේ. විශේෂයෙන් බොහෝ විහාරවලට වහලුන් පරිත්‍යාග කරන විට ඔවුන් විහාර ඉඩම් ඇසුරේ කළ යුතු කාර්යභාරය ද නිශ්චිතව සඳහන් කිරීමක් සිදු කළ නිසා ඒ ඒ කාර්යභාරය විධිමත්ව ඉටු කර ගැනීමේ හැකියාව පැවතීමි. විහාරස්ථ දසිදසුන් කළ යුතු කාර්යභාරය ද තීරණය වූයේ ඔවුන් වෘත්තීමය වශයෙන් ලත් ප්‍රාගුණ්‍යතාව පදනම් කර ගනිමිනි. අනෙක් වැදගත් කාරණය නම් විහාර දසිදසුන් විසින් කළ යුතු කාර්යභාරය නිශ්චිතව සඳහන් කළ විට අරමුණක් සහිතව සිය ශ්‍රමය නියමිත පරිදි යෙදවීමට හැකියාව ලැබෙන නිසා එලදායී සේවාවක් ලබා ගැනීමට විහාරාධිකාරී හික්ෂුන් වහන්සේට හැකියාව ලැබීම ය. ගලපාත ලිපියට අනුව විහාරයට වහල් ජනයා ප්‍රදානය කර ඇත්තේ හික්ෂුන් වහන්සේගේ අත්පා මෙහෙවර සිදු කිරීම සඳහා ය (E.Z. Vol. IV, 1994:10). ලංකාතිලක විහාරයට වහල් පිරිවර 200කට ආසන්න සංඛ්‍යාවක් පරිත්‍යාග කරමින් 'විහාරයේ කළ දේ වව නොකළ දේ කරව'යි ලංකාතිලක ශිලා ලිපියේ දක්වා තිබේ. ඒ අනුව සිදු කර ඇති විහාර කර්මාන්ත තවතවත් සංවර්ධනය යුතු බවත්, නොකරන ලද සංවර්ධන ඇතුළු කටයුතු විධිමත්ව සිදු කළ යුතු බවත් අදහස් වේ. මේ අනුව විහාරය ශුද්ධ කරවීම, සුණුවම් කරවීම, කටුකොහොල් පෙරළවීම, වල් සිඳුවීම, දිරාගිය තැන් පිළිසකර කරවීම ඇතුළු අවම මැදිහත්වීම් සහ ප්‍රතිසංස්කරණය, අභිනවයෙන් කරවීම වැනි උපරිම මැදිහත්වීම් විහාර දාසයන් විසින් සිදු කළ බව පැහැදිලි වේ. ඒ ඒ විෂයක්ෂේත්‍රයට ප්‍රවීණයන් මෙසේ විහාර සංවර්ධන ක්‍රියාවේ යොදවන්නට නායක හික්ෂුව කටයුතු කරන්නට ඇති අතර ඒ වෙනුවෙන් විහාර ඉඩම්, වේතන සහ ආහාරපානාදියෙන් සංග්‍රහ කරන ලද බවට තොරතුරු හමුවේ. VI වන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් ක්‍රි. ව. 1432 දී නිකුත් කරන ලද පරිවාර ජනයාගේ නාමාවලියෙහි ගොවිනිල ගොවිදුන්, කොළවෙලුන්, වටවී ගැහැනුන් වැනි නම්වලින් හැඳින්වෙන වහල් ප්‍රභේද පිළිබඳ සඳහන් වන අතර ඔවුන් සිදු කරන ලද කාර්යභාරය සහ එම කාර්යය වෙනුවෙන් ඔවුන් සතු වූ ප්‍රාමාණිකත්වය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කළ හැකි වේ.

හයවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් නිකුත් කරන ලද පැපිළියානේ සුනේත්‍රාදේවී පිරිවෙනට අයත් 'පරිවාර ජනයාගේ නම් වට්ටෝරුවෙහි' විහාරයට ලබා දුන් නම් කරන ලද වහලුන් අතර 'ගොවිනිල ගොවිඳුන්' නමින් හැඳින්වුණු වහල් ප්‍රභේදයක් පිළිබඳ සඳහන්ව ඇත. ඒ අනුව කුඩාවැලිගමින් ගොවිනිල ගොවිඳුන් 24ක් ද, පැපිළියාන හා මැදිමාල ගම්වලින් ගොවිනිල ගොවිඳුන් 20ක් ද වශයෙන් ගොවිනිල ගොවිඳුන් 44ක් පැපිළියානේ විහාරය සන්තක වී තිබේ. 'පැපිළියානේ විහාරයට ශල්‍යස්ථ ගොවිනිල ගොවිඳුන්ගෙන් කුඩාවැලිගමින් මල්දෙණිනෙන්ති කුමාරයායි, මනනු සුවයායි, බොදායි, තුණයායි, සුලවාලිදෙවායි, අස්සල දෙවායි, මුදායි, ලොකායි, මහා ආබයායි, මෙකු පුත්පාලායි, මහාදෙවායි, පාලායි, කිරිමායි, මහානීලායි, ලියනදෙවායි, කන්දෙතිරිමායි, තොටගෙයිදෙවායි, මනනම්තායි, කුඩානිලායි, ලොකාබුරයායි, මෙකුපුත්තිරිමායි, සිංහපාලයි, කඵවායි, සුවයායි ඇතුළු වූ නම් විසිහතරක්....' 'පැපිළියාන මැදිමාන ඇතුළු වූ ගම්දෙකෙහි ගොවිනිල ගොවිඳුන්ගෙන් රුකුළ නිලියි, මෙක දු කුරියි, මෙකමල් කඵවායි කැතියි, ඔස්සි වහල්ගෙන් සිවත්තායි, සිවත්තියි, ගොවිනිල මනන සුදනායි, ගඟුල්ගම රාමායි, ගල්සේනේ පලායි' (I.C. Vol. VIII, 2007: 46). යනුවෙන් එම පිරිස ලේඛනය තුළ දක්වා ඇත. මෙහි 'ගොවිනිල ගොවිඳුන්' යනුවෙන් අදහස් කළේ කුමන කාර්යයක් සිදු කළ කණ්ඩායමක් ද යන්න පැහැදිලි නැත. මෙම ගැටලුව යම්තාක් දුරකට හෝ විසඳා ගැනීමට එම ලේඛනයේම සඳහන්ව තිබෙන 'ගොවිනිල මනන සුදනා' නමින් දක්වා ඇති වහල් නාමය ඉවහල් කර ගත හැකි ය (I.C. Vol. VIII, 2007: 46). 'ගොවිනිල' යනු මිණුම් කටයුතු හා සම්බන්ධ වූ වහල් සේවයක් ලෙස අර්ථ නිරූපණය කළ හැකි ය. අතර 'සිංහල සමාජ සංවිධානය' නම් කෘතියේ රැල්ල පිරිස් මහතා (පිරිස්, 2001) තමන්ට පවරන ලද ඉඩම් කට්ටිවල වගා කටයුතු කළ නිලකරුවන් පිළිබඳ ව තොරතුරු දක්වන අතර පැපිළියානේ ලිපියේ 'මනනු සුවයාට පැස්සේ තරමින් මඩවල වෙලින් බිජුවට දෙපැලෙක්' වශයෙන් පැල් දෙකක් වගා කළ මනනු සුවයා නම් වහලකු පිළිබඳ දැක් වේ. මේ අනුව නිලකරුවන් හා ගොවිනිල ගොවිඳුන් යනු දෙපිරිසම තමන්ට වෙන් කොට දෙන ලද ඉඩකඩම්වල වගා කටයුතු කරන ලද වහලුන් කොට්ඨාසයක් වන බව පැහැදිලි වේ.

'කොළවෙලුන්' පැපිළියානේ ශිලා ලිපියේ සඳහන් වන තවත් වහල් ප්‍රභේදයක් වන අතර පැපිළියානේ විහාරයට ප්‍රදානය වී ඇති කොළවෙලුන් සංඛ්‍යාව අටකි. 'කොළවෙලුන්ගෙන් පැබරදෙවායි, ගංදොරකිලායි, දෙවායි, බඩ්දෙවායි, මෙකුමල්ලොකායි, සොදිනාස්සියි ඇතුළු වූ නම් සයක් හා සොදිනාස්සිගේ දරුනම් දෙකක්...' (I.C. Vol. VIII, 2007: 46). වශයෙන් පැපිළියානේ විහාර ලිපියේ දැක්වෙන්නේ එම කොළවෙලුන් පිළිබඳවයි. 'මෙහි පොල් පුවක් ඇතුළු වූ කොළවෙල් අය කුසලාන් කොට' යනුවෙන් ගලපාන ලිපියෙහි ද කොළවෙලුන් පිළිබඳ සඳහන් ව ඇත. 'වල් කපා කොළවෙල් හින්දවූ බොලකුඩාව හා මෙ අතුරෙහි හින්දවූ කොළවෙල් ඇතුළු වූ' යනුවෙන් වැඩිදුරටත් එහි සඳහන්ව ඇති නිසා කොළවෙලුන් යනු කුමන කාර්යයක් සිදු කළ වහල් කණ්ඩායමක් ද යන්න පිළිබඳව අදහස්කර නිර්මාණය කර ගත හැකි වේ. 'කොළවෙල්' යන පදයෙන්

කිසියම් වගාවක් අදහස් කරන්නට ඇති අතර 'කොළ' ශබ්දය හිඳුවන ලද හෙවත් වගා කළ යන අර්ථයෙන් ලේඛනය තුළ යෙදී තිබේ. 'කොළ' ශබ්දයෙන් ලොකු කුඩා ගස්වර්ගත්, 'වෙල්' ශබ්දයෙන් වැල් වර්ගත් අදහස් කරන්නට ඇත. ඒ අනුව මෙම කොළවෙලුන් ගොඩ ඉඩම් වගා කරමින් විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වය උදෙසා ශ්‍රමය සපයන ලද වහල් කණ්ඩායමක් වේ. ඒ අනුව විහාර සන්තක ගොඩ ඉඩම් වගා කළ දාසයන් 'කොළවෙලුන්' යනුවෙන් ලේඛනගත වී ඇති අතර පැපිරියානේ විහාරයට කොළවෙලුන් අට දෙනෙකු සිටිය බව සඳහන් වේ. පැපිරියානේ ශිලා ලේඛනයේ දැක්වෙන ආකාරයට කොළ වෙලුන්ගෙන් පැබර දෙවා ඇතුළු ගම්දොර නීල, දෙවා, බණ්ඩි දෙවා, ඇතුළු සය දෙනෙක් ද සොදිනාස්සි ඇතුළු ඇගේ දරුවන් දෙදෙනෙක් ද විහාරයට පූජා කර තිබේ. මේ අනුව කොළවෙලුන් පවුල් වශයෙන් විහාරයට ලබා දීමක් සිදුවී ඇති බව පැහැදිලි වේ. සොදිනාස්සි නම් කාන්තාවක් සහ ඇගේ දරුවන් දෙදෙනෙකු විහාරයට වහලුන් ලෙස ලබා දී තිබීමෙන් ලෝකෝත්තර වශයෙන් අත්විය හැකි සුගතිගාමී තත්ත්වයන් උදෙසා සිය කැමැත්තෙන්ම විහාරස්ථ වහල්භාවයට පත් වන්නට ඇති බව උපකල්පනය කළ හැකි ය. ඒ අනුව ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ විහාර සන්තක වහලුන් උසස් සමාජ තත්ත්වයක් සහ ආධ්‍යාත්මික ශික්ෂණයක් හිමි කර ගත් කණ්ඩායමක් වන බව පැහැදිලි වේ.

පුරුෂයන් පමණක් නොව කාන්තාවන් ද මෙරට රාජ්‍ය ආර්ථික තිරසාරත්වය උදෙසා උරෙන් උර ගැටුණ අතර සිය ශිල්ප ප්‍රාගුණ්‍යතාවන් ක්‍රමවත්ව යොදවමින් තිරසාර විහාර කළමනාකරණයකට දායකත්වය සපයා තිබේ. ඒ අනුව විහාර ඉඩම් භුක්ති විඳිමින් විහාර අවශ්‍යතා කළමනාකරණය උදෙසා සේවය සපයන ලද තවත් වහල් ප්‍රභේදයක් ලෙස 'වට්ටි ගැහැණුන්' විශේෂ වේ. ක්‍රි. ව. 1432 නිකුත් කරන ලද පැපිරියානේ විහාරයට අයත් පරිවාර ජනයාගේ නාමාවලියෙහි පැපිරියානේ විහාරයට ලබා දුන් මිනිස් ශ්‍රමිකයන් අතර 'වට්ටි ගැහැණුන්' පිළිබඳව ද සඳහන්ව ඇත. 'වට්ටි ගැහැණුන්ගෙන් රාමියි, මොකදුරාමියි, තොටගෙයි පත්තිනියි, පැළඳ ඉදිනා තිරිමාලියි, මෙකුපුත්තායියායි, මෙකු මල් ඇඳයායි, අත නම්දරු එකයි, දෙනියි, මෙකදු අබොයි, මෙකු කළුතොටට වඩන්ට දන්දුන් දරු නම් එකයි, පත්තිනියි...' වශයෙන් දක්වන්නේ එම වහල් කාන්තාවන් පිරිස පිළිබඳ ව ය (I.C., Vol. VIII, 2007: 46). ලිපියේ සඳහන් වන 'වට්ටි ගැහැණුන්' යනු කවුරුන් ද යන්න පිළිබඳ අර්ථ ගන්වා ගැනීමේ දී 'වට්' යන්න 'වෘත්' ධාතුවෙන් නිපන් බව ප්‍රකාශ කරන ඩී. එම්. ඉසෙඩ් වික්‍රමසිංහයන් එහි 'වැටුප්' නැමැති අර්ථය සහිත වන බව කියයි. *Epigraphia Zeylanika* ග්‍රන්ථයෙහි IV වන කාණ්ඩයේ අංක 86 දරණ පිටුවෙහි 'වට් ඕනෑ තැන' යන්නට අරුත් ලබා දෙන විට 'වැටුප් ගෙවන ස්ථානය' යන අර්ථය ඒ සඳහා ලබා දී තිබේ (E.Z. Vol. IV, 1994: 86). 'වටිනා වැරි' යන වචනය ද 'වැටුප් ගෙවන්නා' යන අර්ථය ලබා දිය හැකි මුත් 'වට් වි ගැහැණුන්' යන්න 'වැටුප් ගෙවන ගැහැණුන්' ලෙස දැක්වීම විහාර දාස සේවාව සම්බන්ධයෙන් එතරම් නොගැළපේ. එනිසාම මෙම 'වට් වි ගැහැණු' යන්නට පැහැදිලි අර්ථයක් සපයා ගැනීමට නම් මේ හා සමානව යන පද යෙදී ඇති වෙනත් මූලාශ්‍රය පිළිබඳව ද අවධානය යොමු කිරීමට සිදු වේ. **දම්පියා අටුවා ගැටපදයේ** යෙදෙන 'උදුක්බල

ශාලා' යන වචනය පිළිබඳ අර්ථ විශ්ලේෂණය මේ සඳහා සහයක් වන අතර ඒ අනුව එහි අර්ථය 'වටහල' 'වටහල්ගෙය' ලෙස ලබා දී ඇත (සද්ධර්මරත්නාවලිය 1954: 10). **සද්ධර්මරත්නාවලියේ** 'උදුක්බල සාලාවට කැඳවා කුලු හා මොල් දෙන ලදුව ඕ තොමෝ එහි වී කෙටුවාය' යනුවෙන් උදුක්බල සාලා පිළිබඳ සඳහන්ව තිබේ (සද්ධර්මරත්නාවලිය 1954: 10). ඒ අනුව කිසියම් කාන්තාවක් මේ ගෙට කැඳවාගෙන වූත් කුලු හා මොහොල් ලබා දෙන ලදුව ඇ එහි වී කෙටීමේ කාර්යයෙහි නිරත වූ බව පැහැදිලි ව දක්වා තිබේ. වටහල (උදුක්බලසාලා), වටකෙ (දන්ගෙය), මහපාවට්ටි (මහා පාකවු වෘත්තියට) යනාදී තැන්වල එන 'වට' ශබ්දය දාන වෘත්තියක් පිළිබඳව සඳහන් කරන අතර මෙහි එන 'වට' ශබ්දය 'දාන වෘත්තියෙහි නියුක්ත කාන්තාවන්' පිළිබඳ ව තොරතුරු හෙළිදරව් කරයි. මේ අනුව පැපිළියානේ ලිපියේ එන 'වටවී ගැහැනුන්' යනුවෙන් අර්ථවත් වූයේ 'වී කොටන ගැහැණුන්' බව කොඩිරිත්ටන් විසින් ද පිළිගෙන තිබේ. විහාරයක අවශ්‍යතා කළමනාකරණය උදෙසා වී කෙටීම, දානය පිසීම ආදී සියලු මුළුතැන් ආශ්‍රිත වැඩකටයුතු 'වට වී ගැහැනුන්' මුල්වී සිදු කරන්නට ඇති බව පැහැදිලි වේ. ඒ අනුව මෙරට විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වය උදෙසා වූ කාන්තා ශ්‍රම දායකත්වය පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ලද හැකි වේ.

විහාරයක් සතුව පවතින අවශ්‍යතා අතිශය සංකීර්ණ වන අතරම එම අවශ්‍යතා නිසි කළමනාකාරීත්වයකින් යුතුව ඉටු කර ගැනීම සඳහා ඉඩම් විශාල ප්‍රමාණයක් විහාර සන්තක කළ බව පැහැදිලි කරුණකි. මෙහි පවතින විශේෂත්වය නම් එම ඉඩම් සමග ඉඩමේ නිවැසියන් ද ශ්‍රමිකයන් ලෙස විහාරයටම අයත් කොට දීම ය. එනිසා ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ රාජධානි අවධියේ දී විහාරයක් යනු වෘත්තීය ප්‍රාමාණිකයන් රැසක් එකට එකතු වූ ඵලදායී නිෂ්පාදන මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස ක්‍රියා කළ ආයතනයක් වූ බව පැහැදිලි වේ. රාජ්‍ය සංවර්ධනයට ඇවැසි සෑම ශ්‍රම සම්පතක්ම විහාරය සතු වූ අතර හික්ෂුව එම ශ්‍රම සම්පත් නිසි පරිදි නියාමනය කරමින් රාජ්‍ය ආර්ථික සහ සමාජ සංවර්ධනයට උර දුන්නේ ය. උදාහරණ වශයෙන් ගල්වඩුකමට දක්ෂ වූ ඔඩ්ඩි තුනරයා, කුඹල් කර්මාන්තයට දක්ෂ වූ කුඹල්පලාදරු, රෙදි සෝදන කාර්යය සේවාව කරගත් රෙදි සෝදන්නන්, හුණු නිෂ්පාදන කාර්යයට දක්ෂ වූ හුණු පුළුස්සන්නන්, බෙර වාදනයට සහ නිෂ්පාදනයට දක්ෂ වූ බෙරකරුවන් ආදී විශාල වෘත්තීය ප්‍රාමාණිකයන් පිරිසක් විහාර ආශ්‍රිත ව වහල් සේවයේ යෙදී තිබේ. විශේෂයෙන් මොවුන් ශිල්ප ශ්‍රේණීන් ලෙස විහාරාරාම සංරක්ෂණ සහ සියලුම නඩත්තු කටයුතුවල ඵලදායීව නිරත වී ඇත. ඒ බව හෙළිදරව් වන තවත් ඓතිහාසික සාධකයක් කුරුණෑගල විස්තරයෙන් ද ඉදිරිපත් වන අතර එහි යාපහුවේ ඉදිකිරීම්වලට සම්බන්ධ වූ මෙවැනිම ශිල්ප ශ්‍රේණීන් පිළිබඳ පැහැදිලි විස්තරයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. 'අනුරපුර සිට අටගව්වක් ගිය තැන ඇපා මාපා ඇමතියන් පිරිවරා තුන් රාජ්‍යයෙන් සෙනග ගෙන්වා ගෙන යාපා නමින් නුවරක් කරන්ඩ පටන් ගත්තා ය.. ඒ පරක්කන් මහරජ කියනුයේ මෙනුවර ගල්වලින් වැඩ නිමකරවයි කියා වදාළ කල්හි ගණනින් එක්විසිදාහක් පමණ ගල්වඩුවන් හා මූලආචාරීන් සියයක් හා දෙසිය පහක් හක්ගෙඩියන් හා තුන්දාහක් හිත්තරුන් හා හාරදහක් ගල්ගානා ආචාරීන් හා මෙපමණ ආචාරීන් ලැබී තිබෙන එනුවර අදිකාරං නිලමේ විසින් කියන ලද..' (කුරුණෑගල විස්තරය 2009:

1-29) යනුවෙන් එම ග්‍රන්ථය තුළ සඳහන්ව තිබීමෙන් වහලුන් ශිල්ප ශ්‍රේණි ලෙස වාස්තුවිද්‍යා උරුමය සංරක්ෂණය උදෙසා ලබා දී ඇති දායකත්වය පිළිබඳ අවබෝධ කර ගත හැකි වේ. මෙහි සඳහන් වන ආකාරයට ගල්වඩුවන්, සිත්තරුන්, ගල් සැකසුම්කරුවන් ආදී වශයෙන් විවිධ වෘත්තීය දක්ෂතාවන් සහිත වහල් ශ්‍රමිකයන් රාජ්‍ය සංවර්ධනය උදෙසා සිය සේවාව ඵලදායීව ලබා දී ඇති බව පැහැදිලි වේ. ඒ අනුව ශ්‍රමය, ද්‍රව්‍යමය සහ බුද්ධිමය සම්පත්, ආරක්ෂාව ආදී සියලු අවශ්‍යතා විහාර දාසයන් යටතේ විධිමත්ව සම්පාදනය කරගත් බව පැහැදිලි වන අතර විහාරාධිකාරී හික්ෂුන් වහන්සේ සියල්ල හොඳින් අධීක්ෂණයට ලක් කර තිබේ. මෙම වහල් කණ්ඩායම් අතර කිසිදු අවස්ථාවක උස් පහන් භාවයක් හෝ ශ්‍රේණිගත වීමක් දක්නට ලැබුණේ නැත. කුල හේදයට වඩා වෘත්තීය ප්‍රමාණිකත්වය මත සිදු කළ යුතු දාස සේවාව තීරණය වූ නිසා තම වෘත්තීය පළපුරුද්ද සහිතව ඵලදායී සේවාවක් විහාරයට සැපයීමට විහාර දූසිදසුන්ට හැකියාව ලැබිණි. විහාරය විසින් ද සියලු වහල් දූසිදස් පරපුර සමානත්වයෙහි ලා සළකා තිබේ. එය විහාර දූසිදසුන් කළමනාකරණය පිළිබඳ බෞද්ධ ශික්ෂණය පසක් කිරීමට සමත් වෙයි.

වහලා ද මිනිසෙක් නම් සියල්ලෝම සමානත්වයෙන් දැකිය යුතු බව බෞද්ධ ඉගැන්වීමයි. වහලා රාජ්‍ය ආර්ථික ප්‍රවර්ධනයට ශ්‍රමයෙන් සිය දායකත්වය ලබා දෙන්නෙකි. එසේ ලබා දෙන ශ්‍රමය වෙනුවෙන් වේතන සහ ආහාරපානාදියෙන් සංග්‍රහ කිරීම අන්‍යෝන්‍ය යුතුකම් සහ වගකීම් සංකල්පයේ වැදගත්කම් අනාවරණය කරයි. ශ්‍රමයට වැටුපක් ලබා දීම සේවාව සපයන්නාගේ සිත සතුටු කිරීමට හේතුවක් වන අතරම සිත සතුටු වීම ඵලදායී සේවාවක් ශ්‍රමිකයාගෙන් ලබා ගැනීමට ඉවහල් වෙයි. ඒ අනුව විහාර ඇසුරේ වැඩෙන වහලුන් විසින් සිදු කරන සේවයට සරිලන වැටුපක් ඔවුන් අතට පත් කිරීමට විහාරාධිකාරී හික්ෂුව ක්‍රියා කළ ආකාරය පිළිබඳ මූලාශ්‍රය තොරතුරු ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර රාජධානි අවධියේ අභිලේඛන මූලාශ්‍රය මගින් ඉදිරිපත් වේ. 'විහාරකර්මකාරාදීන්ට තරම් වැටුප් දිවෙල් දෑන පවත්වනුවත්' යනුවෙන් පැපිලියානේ ශිලා ලිපියේ (I.C. Vol. VIII, 2007: 46) සඳහන්ව ඇති නිසා විහාර කර්මාන්තයේ යෙදී සිටි සියලුම දූසි දස්සන්ට වැටුප් හෝ ඉඩම් දිය යුතු බව VI වන පරාක්‍රමබාහු රජු පිළිගෙන තිබූ ආකාරය පැහැදිලි වේ. විහාර වහල් ශ්‍රමිකයන් උදෙසා වැටුප් ගෙවන අවස්ථාවලදී එය මුදල් ලබා දීමෙන් සිදු කළේ ද නැතහොත් භාණ්ඩ ලබා දීමෙන් සිදු කළේ ද යන්න පිළිබඳ ප්‍රමාණවත් තොරතුරු මූලාශ්‍රය මගින් ඉදිරිපත් වන්නේ නැත. බොහෝ විට විහාරාරාම සන්තක ඉඩම්වල පදිංචි වී සිටි වහල් සේවකයන් විහාරයට බද්දක් ගෙවීම වෙනුවට ඉඩමේ ම වාසය කරමින් නොමිලේ තම සේවා ලබා දෙන්නට ඇති අතර හික්ෂුව වහල් ශ්‍රමිකයා සතුටින් සේවාවේ යෙදවීම සඳහා වේතන සහ ආහාරපානාදියෙන් සංග්‍රහ කරන්නට ඇති බව නිගමනය කළ හැකි වේ. එය සාර්ථක පරිපාලකයෙකුගේ යහ ලක්ෂණයක් වන අතරම එවැනි පිළිවෙත් විහාර කළමනාකරණ තිරසාරත්වයට සෘජුවම හේතු වී තිබේ.

4. නිගමනය

මෙතෙක් සාකච්ඡා කරන ලද කරුණුවලින් පැහැදිලි වන්නේ අධ්‍යයනයට පාත්‍ර අවධියේ විහාර සන්නික වහල් ශ්‍රමිකයන් හික්ෂුව ඇසුරේ වැඩෙමින් සක්‍රියව සිය ශ්‍රම සම්පාදන ක්‍රියාවලිය විහාරය වෙත ලබා දී ඇති බව ය. විහාරාධිකාරී හික්ෂුන් වහන්සේ ඔවුන් හොඳින් අධීක්ෂණය කළ අතරම වෘත්තීය ප්‍රාමාණිකත්වය මත පදනම් වෙමින් යෝජිත සේවාව ලබා දී කාර්යක්ෂම සහ සඵලදායී සේවාවක් ලබා ගැනීමට විධිමත්ව කටයුතු කර තිබේ. වේතන සහ ආහාරපානාදියෙන් සංග්‍රහ කිරීම යුතුකම් වගකීම් සංකල්පයේ හර පද්ධතිය හෙළිදරව් කරන්නක් වූ අතරම තිරසාර විහාර කළමනාකරණයකට එම ක්‍රියාවලිය සෘජුවම හේතු වී තිබේ. හික්ෂුන් වහන්සේලා සෑම අවස්ථාවකදීම විහාර ඉඩම් ආශ්‍රිතව සේවයේ නිරත වූ සේවා ශ්‍රමිකයන්ගේ යහපැවැත්ම හා සුරක්ෂිතභාවය පිළිබඳ අවධානය යොමු කළ අතර, ඔවුන්ගේ ජීවන තත්ත්වයට හා සේවා තත්ත්වයන්ට අහිතකර බලපෑම් ඇති වීමට ඉඩ නොතැබූහ. එමෙන්ම, ඔවුන්ගේ ලෞකික ආරක්ෂාව තහවුරු කිරීම මෙන්ම ලෝකෝත්තර ජීවිතය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහාද හික්ෂුන් වහන්සේලා විසින් සැලකිය යුතු මැදිහත්වීම් සිදු කර ඇත. උදාහරණ වශයෙන් බොහෝ වහලුන් විහාර වෙත ප්‍රදානය කරන විට බුදුන් උදෙසා ලබා දුන් බව සඳහන් කර තිබීමෙන් මේ පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ලබා ගත හැකි වේ. “වටරක්ගොඩ හින්දිනා ජෙට්ඨාසල් සුවයාමී (මා) ගෙ... හා මෙකු දු සුවයි හා පුතු බුදු හා කුඩා අබොයි සතර පුතු මවුන් මට බොහෝ දවසක් පක්ෂපාතව මෙහෙ කළ හෙයින් පින් පිණිසැ වටරක්ගොඩ විහාරයේ බුදුන් වහන්සේට පිදිමි (I.C. Vol. VIII, 2007: 46). මෙහි සඳහන් ආකාරයට ජෙට්ඨාසල් සුවයා තම දෑසි දසුන් බුදුන්ට පුදා ඇති අතර ඒ තුළින් ප්‍රදානය කරන ස්වාමියා ද ප්‍රදානය වන වහලා ද කුසල් අත්පත් කරගෙන තිබේ. විහාරස්ථ ඉඩම් හා බැඳි වහලුන් විහාරය ඇසුරේ වැඩෙමින් සිය සේවාව සපයන අතර වාරයේ ආධ්‍යාත්මික ශික්ෂණය ද සලසා ගත් නිසා පින්දහම් සහිත සුප්‍රේශල සහ නිදහස් ජීවිතයක් ගත කරන්නට ඇති බව නිගමනය කළ හැකි ය.

5. ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

කුරුණෑගල විස්තරය (2019), නිමේෂ තිවංකර (සංස්.), ජා ඇළ: සමන්ති පොත් ප්‍රකාශකයෝ.

ගුණසේන මහා සිංහල ශබ්දකෝෂය (2005), හරිස්චන්ද්‍ර විජයතුංග, කොළඹ: ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

මහාවංශය (2003), විමලචෝති හිමි, කිරම, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

වංසත්ථප්පකාසිනී (1994), අකුරටියේ අමරවංස නාහිමි සහ හේමචන්ද්‍ර දිසානායක, (සංස්.), කොළඹ: එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

සද්ධර්මරත්නාවලිය (1954), අමරමෝලි හිමි (සංස්.), කොළඹ: අනුල යන්ත්‍රාලය.

සංස්කෘත සිංහල ශබ්දකෝෂය, (2004), අලගියවත්ත, පුවසති කොළඹ: සූරිය ප්‍රකාශකයෝ.

සංක්ෂිප්ත සිංහල ශබ්දකෝෂය, (2009), අබේසිරිවර්ධන, ආනන්ද, ද්විතීක භාගය, කොළඹ: සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව.

සිංහල දූපථංශය (2015), සිරිපාල, නෝමන් (සංස්), කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

සිංහල ශබ්දකෝෂය, (1991), කොළඹ: සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව.

Epigraphia Zeylanica, Vol. IV, (1994) (ed.), Codrington, H.W., & Paranavitana, S. New Delhi: Asian Educational Services.

Epigraphia Zeylanica, Vol. IV, (1994) (ed.), Codrington, H.W., & Paranavitana, S. New Delhi: Asian Educational Services.

Inscriptions of Ceylon, Vol. VIII, (2007) Rohanadeera, M., Colombo: Department of Archaeology

Paranavithana, Senarath (1953) *The Shrine of Upulvan at Devundara*, Colombo: Department of Archaeology.

ද්විතීයක මූලාශ්‍රය

ගුණවර්ධන, වි. ඩී. එස්., (2002), **ඉන්දීය ඉතිහාසය (පුරාතන යුගය- I කොටස**, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

ධම්මරතන හිමි, ඉලුක්වෙල, (1996), **ධනෝපාර්ජනය පිළිබඳ බෞද්ධ විග්‍රහය**, කොළඹ: ශ්‍රී ලංකා බෞද්ධ හා පාළි විශ්ව විද්‍යාලය.

ධීරානන්ද හිමි, හඟුරන්කෙත, (2014 මාර්තු 16)'ශ්‍රමය පිළිබඳ බෞද්ධ පිළිවෙත', බුදුසරණ අන්තර්ජාල කලාපය.

බණ්ඩාර, ඒ.එල්. (1962) **අසිරිමත් ඉන්දියාව**, කොළඹ: අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව.

රාවෝ, බී.වී., (1999), ඇදගම, මාලනි (පරි.), **ලෝක ඉතිහාසය**, කොළඹ: අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව.

රෝහණදීර, මැන්දිස්, (2002) **සාංඝික දේපොළ**, මහරගම: තරංජි ප්‍රින්ටර්ස්.

සෙනෙවිරත්න, වාමිනේ, (2008), **පෞරාණික ශිෂ්ටාචාර**, කොළඹ: දයාවංශ ජයකොඩි සහ සමාගම.